

Goriška knjižnica »Franceta Bevka«

STUDIJSKI ODDELEK

DOMOLJANSTVO

1986.

8414

1986

KOLEDAR

KOLEDAR

Goriške Mohorjeve družbe

za leto

1986

Izdala Goriška Mohorjeva družba
Katoliško tiskovno društvo
Gorica 1986

DOMOZNANSTVO

8414

1926

ŠO D 125.553 / 1987

Koledarski del krasijo vinjete iz Gregorčičevih poezij
iz leta 1908 ob 80 letnici pesnikove smrti (1906)

Koledar uredil dr. Jože Markuža

Opremil Edi Žerjal

Natisnila tiskarna Budin v Gorici

Leto 1986

je navadno leto in ima 365 dni, to je 52 tednov in en dan. Začne in konča se s sredo. Letni vladar: SATURN.

Svetovni dan miru 1. januarja 1986 po našem — gregorijanskem — koledarju je isti dan:

- 19. december 1985 po julijanskem koledarju
- 20. Tébeth 5746 po judovskem koledarju
- 24. Keihak 1702 po koptskem koledarju
- 19. Rabi-oul Tani 1406 po muslimanskem koledarju.

LETNI ČASI

Pomlad se prične 20. marca ob 23.03 uri - poletje 21. junija ob 17.30 uri - jesen 23. septembra ob 9.00 uri - zima 22. decembra ob 5.03 uri.

SONČNA MRKA

Delni sončni mrk bo 9. aprila viden v Avstraliji in Novi Gvineji, deloma na Antarktiki (maksimum ob 7.20 uri).

Obročasti sončni mrk bo 3. oktobra, opazovali ga bodo lahko v Severni Ameriki in na Atlantskem oceanu (maksimum ob 20.05 uri).

LUNINA MRKA

Lunina mrka bosta 24. aprila in 17. oktobra; prvi bo viden na Pacifiškem oceanu in deloma v Aziji ter Ameriki (maksimum ob 13.43 uri); drugi pa v Evropi, Afriki in Aziji (maksimum ob 20.18 uri).

HALLEYEV KOMET

Najbližje Zemlji bo 27. novembra 1985 in 11. aprila 1986. Najbližje Soncu pa 9. februarja 1986. Komet bo viden v temni noči od decembra 1985 do maja 1986.

N. B. Podatki so v srednjeevropskem času; ko je v veljavi poletni čas dodaj eno uro!

JANUAR

PROSINEC

VODNAR

31 DNI

1	Sreda	Marija, sv. božja Mati
2	Četrtek	Bazilij Veliki, c. uč.; Gregor Nacijanški, škof, c. uč.
3	Petek	Genovefa, dev.; Meliton, menih
4	Sobota	Angela, red.; Benedikta, muč.
5	Nedelja	Gospodovo razglasenje - sv. Trije kralji; Emilijana
6	Ponedeljek	Ermin, opat
7	Torek	Rajmund Penjafortski, duhovnik; Lucijan, muč.
8	Sreda	Severin Noriški, opat; Erhard, škof
9	Četrtek	Julijan in Bazilisa, muč.; Aleksija, red.
10	Petek	Viljem, škof; Agaton, papež
11	Sobota	Pavlin Oglejski, škof; Teodozij, opat
12	Nedelja	Jezusov krst; Alfred, opat; Tatjana, m.; Ernest, m.
13	Ponedeljek	Hilarij (Radovan), škof, c. uč.; Veronika
14	Torek	Oton, menih; Feliks (Srečko) Nolanski, duh.
15	Sreda	Pavel, puščavnik; Maver, opat
16	Četrtek	Marcel, papež; Bernard, Oton in Peter, muč.
17	Petek	Anton (Zvonko), opat; Marijan, muč.
18	Sobota	Marjeta Ogrska, dev.; Suzana, muč.
19	Nedelja	2. nav. - Knut, kralj; Marij in drugi, mučenci
20	Ponedeljek	Fabijan, papež; Sebastijan, muč.
21	Torek	Neža (Janja), dev., muč.; Fruktuoz, muč.
22	Sreda	Vincenc (Vinko), diakon, muč.; Anastazij, muč.
23	Četrtek	Ildefonz, škof; Emerencijana, muč.
24	Petek	Frančišek Saleški, škof, c. uč.; Felicijan, škof, muč.
25	Sobota	Spreobrnitev sv. Pavla; Ananija, muč.
26	Nedelja	3. nav. - Timotej škof; Tit, škof; Pavla, spok.
27	Ponedeljek	Angela Merici, red.; Julijan, muč.
28	Torek	Tomaž Akvinski, c. uč.; Peter Nolasco, red.
29	Sreda	Valerij, škof; Julijan Ubogi, spokornik
30	Četrtek	Martina, dev., muč.; Hijacinta, red.
31	Petek	Janez Bosco, duhovnik; Marcel, spok.

SVETOPISEMSKI PREGOVORI

*Srce modrega išče pouka, usta nespametnih se pasejo z nevednostjo.
Zapoved je svetilo in postava je luč.
Vino, ki se pije neizmerno, je duši grenko.*

VREMENSKI PREGOVORI

*V prosincu toplota, v svečanu mrzlota.
Če v januarju drevje od mraza poka, jeseni s sadjem preobloženo stoka.
Če Vinka (22.) sonce peče, v sode vino teče.*

Lune

Zadnji krajec 3. ob 20.48

Mlaj 10. ob 13.22

Prvi krajec 17. ob 23.14

Ščip ali polna luna 26. ob 1.31

NEDELJSKI EVANGELIJI

1. Našli so Marijo, Jožefa in Dete in čez osem dni so mu dali ime Jezus (Lk 2, 16-22)
5. Z vzhoda smo se prišli poklonit kralju (Mt 2, 1-12)
12. Oče pričuje o Sinu (Lk 3, 15-16; 21-22)
19. Jezusov prvi čudež (Jn 2, 1-12)
26. Pismo se spolnjuje na Jezusu (Lk 1, 1-4; 14-21)

FEBRUAR

SVEČAN

RIBI

28 DNI

1	Sobota	Brigita Irska, dev.; Sever, škof	
2	Nedelja	4. nav. - Svečnica - Gospodovo darovanje	€
3	Ponedeljek	Blaž, škof, muč.; Oskar, škof; Valburga, op.	
4	Torek	Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, duh., muč.	
5	Sreda	Agata, dev., muč.; Albin, škof, muč.	
6	Četrtek	Pavel Miki in tovariši, japonski mučenci; Teofil, muč.	
7	Petek	Rihard, kralj; Koleta, dev.	
8	Sobota	Hieronim Emiliani, red.; Janez de Matha, red.	
9	Nedelja	5. nav. - Apolonija, dev., muč.; Nikefor, muč.	●
10	Ponedeljek	Sholastika, red.; Viljem, puščavnik	
11	Torek	Pust - Lurška Mati božja; Saturnin, muč.	
12	Sreda	Pepelnica - Evlalija, muč.; Benedikt A., opat	
13	Četrtek	Katarina de Ricci, dev.; Hermenegilda, spok.	
14	Petek	Ciril in Metod, slov. apostola; Valentin (Zdravko), muč.	
15	Sobota	Jordan Saški, red.; Sigfrid (Zmago), škof	
16	Nedelja	1. postna - Julijana, muč.; Onezim, škof	♪
17	Ponedeljek	Aleš in 6 tovarišev, ustanov. servitov; Silvin, škof	
18	Torek	Simeon Jeruzalemski, škof, muč.; Flavijan, škof	
19	Sreda	Konrad, spok.; Julijan, muč.	
20	Četrtek	Silvan, muč.; Leon, škof	
21	Petek	Peter Damiani, škof; Maksimilijan, škof; Irena, dev.	
22	Sobota	Sedež sv. Petra; Marjeta Kortonska, spok.	
23	Nedelja	2. postna - Polikarp, škof, muč.; Romana, spok.	
24	Ponedeljek	Sergij, muč.; Lucij, muč.; Montan, muč.	☺
25	Torek	Valburga, dev.; Viktorin in Viktor, muč.	
26	Sreda	Aleksander, škof; Matilda, dev.	
27	Četrtek	Gabrijel Žal. Matere božje, red.; Baldomir, spok.	
28	Petek	Roman, opat; Osvald, škof; Hilarij, papež	

SVETOPISEMSKI PREGOVORI

*Nikar ne zaničuj pravičnega človeka, ako je ubog, in ne povišuj pregrešnega bogatina.
Kdor ti kaj dela, mu brž daj plačilo.
Zavoljo lenobe se strop useda.*

VREMENSKI PREGOVORI

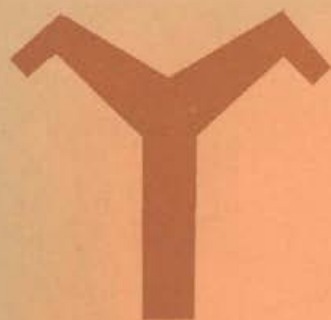
*Če se na svečnico (2.) jasno zdani, zima rada še dolgo trpi.
Februarski Valentin (14.) prinese ključe od korenin.
Kakršno vreme na Petrovo (22.) kane, tako rado cel mesec ostane.*

Lune

Zadnji krajec 2. ob 5.41
Mlaj 9. ob 1.56
Prvi krajec 16. ob 20.56
Ščip 24. ob 16.03

NEDELJSKI EVANGELIJI

- 2. Jezus ni prerok samo za Jude (Lk 4, 21-30)
- 9. Apostoli pustijo vse in gredo za Jezusom (Lk 5, 1-11)
- 16. Jezus zavrne skušnjavca (Lk 4, 1-13)
- 23. Jezus se med molitvijo spremeni (Lk 9, 28b-36)

MAREC

SUŠEC

OVEN

31 DNI

1	Sobota	Albin, opat, škof; Antonina, muč.
2	Nedelja	3. postna - Neža (Janja, Ines), Praška, dev.; Henrik, red.
3	Ponedeljek	Kunigunda, cesarica; Marin, muč. ④
4	Torek	Kazimir, poljski kraljevič; Hadrijan, muč.
5	Sreda	Hadrijan (Jadran), muč.; Janez Jožef od Križa, red.
6	Četrtek	Fridolin (Miroslav), opat; Koleta (Nika)
7	Petek	Perpetua in Felicita, mučenki
8	Sobota	Janez od Boga, red.; Janez Avilski, duhovnik
9	Nedelja	4. postna - Frančiška Rimska, vdova; Gregor Niški
10	Ponedeljek	40 mučencev; Makarij, škof ⑤
11	Torek	Sofronij, škof; Konstantin, spok.
12	Sreda	Doroteja, muč.; Maksimilijan iz Theveste, muč.
13	Četrtek	Kristina, dev., muč.; Nikefor, škof
14	Petek	Matilda, kraljica; Florentina, opatinja
15	Sobota	Klemen Dvorak, red.; Ludovika de Marillac, red.
16	Nedelja	5. postna - Hilarij, škof, muč.; Tacijan, diakon
17	Ponedeljek	Patricij (Patrik), škof; Jerica (Jedert), opatinja
18	Torek	Ciril Jeruzalemski, škof, c. uč.; Salvator, red. ⑥
19	Sreda	Jožef, Jezusov rednik - Sibilina, dev.
20	Četrtek	Klavdija in tov., muč.; Martin, škof
21	Petek	Nikolaj iz Flüe, pušč.; Filemon, muč.
22	Sobota	Lea, spok.; Zaharija, papež; Katarina, spok.
23	Nedelja	6. postna - cvetna; Turibij, škof; Frumencij, muč.
24	Ponedeljek	Dionizij, škof; Aleksander
25	Torek	Gospodovo oznanjenje - Humbert, opat
26	Sreda	Ludgar, škof; Evgenija, muč. ⑦
27	Četrtek	Veliki četrtek - Rupert Salzburški, škof; Lidiya, muč.
28	Petek	Veliki petek - Bojan, knez, muč.; Sikst III., papež
29	Sobota	Velika sobota - Bertold, red.; Ciril, diakon
30	Nedelja	Velika noč - Gospodovo vstajenje; Amadej (Bogo), knez
31	Ponedeljek	Modest, škof; Gvido, opat; Benjamin, muč.

SVETOPISEMSKI PREGOVORI

*Kjer se veliko dela, tam je obilnost, kjer je pa preobilno besedi, tam je pogosto revščina.
Drugi naj te hvalijo, ne pa tvoja usta.*

Rahel odgovor jezo utolaži, trda beseda srd vnema.

VREMENSKI PREGOVORI

Ce sušca more kmet orati, bo malega travna moral počivati.

Ce sušec prah okrog pometa, nam dobro letino obeta.

Ce na Gabrijela (24.) dan zmrzuje, slana nič več ne škoduje.

Lune

Zadnji krajec 3. ob 13.18

Mlaj 10. ob 15.52

Prvi krajec 18. ob 17.39

Sčip 26. ob 4.02

NEDELJSKI EVANGELIJI

2. Pokora odvzame božjo kazen (Lk 13, 1-9)

9. Izgubljeni sin se vrne k očetu (Lk 15, 1-13; 11-12)

16. Grešnik ne sme obsojati grešnika (Jn 8, 1-11)

23. Trpljenje našega Gospoda Jezusa Kristusa (Lk 22, 14-71; 23, 1-56)

30. Potrebno je bilo, da je Kristus vstal od mrtvih (Jn 20, 1-9)

BIK

APRIL

MALI TRAVEN

30 DNI

1	Torek	Hugo, škof; Venancij, škof, muč.	☾
2	Sreda	Frančišek Pavelski, škof; Marija Egiptovska, žena	
3	Četrtek	Rihard, škof; Sikst I., papež	
4	Petek	Izidor Seviljski, škof, c. uč.; Konrad, op.	
5	Sobota	Vincenc Ferrer, duh.; Irena, muč.	
6	Nedelja	2. velikon. - bela; Viljem, opat; Marcelin, muč.	
7	Ponedeljek	Janez K. La Salle, duhovnik	
8	Torek	Albert, škof, muč.; Valter, škof	
9	Sreda	Tomaž Tolentinski, muč.; Marija Kleofa, žena	☉
10	Četrtek	Ezekijel, prerok; Apolonij in tov., muč.	
11	Petek	Stanislav, škof, muč.; Gemma Galgani, dev.	
12	Sobota	Zeno, škof; Julij I., papež; Lazar Tržaški, muč.	
13	Nedelja	3. velikon. - Martin I., papež; Hermenegild, muč.; Ida	
14	Ponedeljek	Valerijan in tov., muč.; Lambert, škof	
15	Torek	Milena (Jelka), kneginja; Anastazija, muč.	
16	Sreda	Bernarda Lurška, dev.; Benedikt Labre, spok.	
17	Četrtek	Fortunat, muč.; Rudolf, muč.; Robert, opat	☿
18	Petek	Apolonij, muč.; Viktor, muč.	
19	Sobota	Ema, red.; Dioniz, muč.	
20	Nedelja	4. velikon. - Hilda, dev.; Teotim, škof	
21	Ponedeljek	Anzelm, škof, c. uč.; Konrad iz Parzhama, red.	
22	Torek	Aleksander (Saša), muč.; Luka, muč.	
23	Sreda	Jurij, muč.; Adalbert (Vojteh), škof, muč.	
24	Četrtek	Fidelis iz Sigm., red.; Honorij, škof	♊
25	Petek	Marko, evangelist; Ermin, škof, muč. - Državni praznik	
26	Sobota	Pashazij, opat; Franka Vis., opatinja	
27	Nedelja	5. velikon. - Cita, dev.; Hozana Kotorska, dev.	
28	Ponedeljek	Peter Chanel, duh., muč.; Vital, muč.	
29	Torek	Katarina Sienska, dev., c. uč.; Peter, muč.	
30	Sreda	Pij V., papež; Jožef Cottolengo, duhovnik	

SVETOPISEMSKI PREGOVORI

*Bolje je malo po pravici, kakor obilni dohodki po krivici.
Kjer vidiš, da je mnogo rok, zaklepaj.
Z lačnim in potrebnim jej svoj kruh.*

VREMENSKI PREGOVORI

Mali traven deževen, kmet ne bo reven.
Če Jurlj (23.) toplo vreme zakuri, širom pomladi odpre duri.
Če penlca poje, preden trta brsti, se kmet dobre letine veseli.

Lune

Zadnji krajec 1. ob 20.30
Mlaj 9. ob 7.09
Prvi krajec 17. ob 11.35
Ščip 24. ob 13.47

NEDELJSKI EVANGELIJI

- 6. Čez osem dni je prišel Jezus (Jn 20, 19-31)
- 13. Jezus da apostolom jesti (Jn 21, 1-19)
- 20. Dobri pastir daje večno življenje (Jn 10, 27-30)
- 27. Nova zapoved medsebojne ljubezni (Jn 13, 31-33a; 34-35)

MAJ

VELIKI TRAVEN

DVOJČKA

31 DNI

1	Četrtek	Jožef delavec, mož Device Marije - Praznik dela	☾
2	Petek	Atanazij, škof, c. uč.; Mafalda, dev.	
3	Sobota	Filip (Zdenko) in Jakob ml., apostola; Emilija, red.	
4	Nedelja	6. velikon. - Florijan (Cvetko), muč.; Silvan, škof	
5	Ponedeljek	Gotard, škof; Angel, muč.; Silvan, muč.	
6	Torek	Dominik Savio, dijak; Evodij, škof	
7	Sreda	Gizela, opatinja; Flavij, muč.	
8	Četrtek	Viktor (Zmago), muč.; Dezider (Željko), škof	☉
9	Petek	Pahomij, opat; Herma, učenec sv. Pavla	
10	Sobota	Antonin, škof; Gordijan in Epimah, muč.	
11	Nedelja	Gospodov vnebohod - Sigismund (Žiga), kralj	
12	Ponedeljek	Leopold Bogdan Mandić, duh.; Nerej in Ahilej, muč.	
13	Torek	Servacij, škof; Peter Regalati, red.	
14	Sreda	Matija, apostol; Justina, muč.	
15	Četrtek	Izidor, kmet; Zofija (Sonja), muč.	
16	Petek	Janez Nepomuk, muč.; Ubald, škof; Andrej Bobola	
17	Sobota	Pashal Bajlon, red.; Bruno, škof; Jošt, opat	☽
18	Nedelja	Binkošti - Janez I., papež, muč.; Venancij, muč.	
19	Ponedeljek	Peter Celestin, red.; Ivo, duh.	
20	Torek	Bernardin Sienski, red.; Plavtila, spok.	
21	Sreda	Krispin, red.; Valens, škof; Evtihij in tov., muč.	
22	Četrtek	Renata, spok., Julija, dev., muč.	
23	Petek	Dezider (Željko), škof, muč.; Leon Rostovski, škof	☼
24	Sobota	Marija pomočnica kristjanov; Socerb, muč.; Ester	
25	Nedelja	Presv. Trojica - Beda, duh., c. uč.; Gregor VII., papež	
26	Ponedeljek	Filip (Zdenko) Neri, duh.; Lambert, škof	
27	Torek	Avguštin Canterb., škof; Julij, muč.	
28	Sreda	German Pariški, škof; Bernard, duhovnik	
29	Četrtek	Maksim Emonski, škof; Teodozija, spok.	
30	Petek	Ivana Orleanska, dev.; Ferdinand, kralj	☾
31	Sobota	Marijino obiskanje - Petronila, dev.	

SVETOPISEMSKI PREGOVORI

Kdor govori laži, se pogubi in kriva priča ne bo brez kazni.

Kjer pijanost kraljuje, ni skrivnosti.

Več zaleže svarjenje modremu kakor sto palic bedaku.

VREMENSKI PREGOVORI

Slana v začetku maja, zoritvi sadja nagaša.

Brez dežja Pankrac (12.) in Urban (25.), dobre trgatve up je dan.

Ce Zofija (15.) zemlje ne poškropi, vreme poleti prida ni.

Lune

Zadnji krajec 1. ob 4.22 in

30. ob 13.55

Mlaj 8. ob 23.10

Prvi krajec 17. ob 2.00

Sčip 23. ob 21.45

NEDELJSKI EVANGELIJI

4. Sveti Duh nas uči evangelij (Jn 14, 23-29)

11. Jezus blagoslavlja apostole (Lk 24, 46-53)

18. Kakor je Oče mene poslal, tudi jaz pošljem vas (Jn 20, 19-23)

25. Duh oznanja, kar ima Sin od Očeta (Jn 16, 12-15)

JUNIJ

ROŽNIK

RAK

30 DNI

1	Nedelja	Sv. Rešnje telo in kri - Justin, muč.
2	Ponedeljek	Peter, muč.; Erazem, škof, muč.; Marcellin
3	Torek	Karel Lwanga in drugi, ugandski mučenci; Klotilda
4	Sreda	Frančišek Caracciolo, red.; Kvirin, škof; Vincenza G.
5	Četrtek	Bonifacij, škof, muč.; Svetko, muč.
6	Petek	Srce Jezusovo - Norbert, škof; Bertrand Oglejski, škof
7	Sobota	Marijino brezmadežno Srce - Robert, opat
8	Nedelja	10. nav. - Medard, škof; Viljem (Vilko), škof
9	Ponedeljek	Efrem Sirski, diakon, c. uč.; Primož in Felicijan, muč.
10	Torek	Bogumil, škof; Itamar, škof
11	Sreda	Barnaba, apostol; Feliks in Fortunat, muč.
12	Četrtek	Janez Fakundski, red.; Adela, dev.
13	Petek	Anton Padovanski, duh., c. uč.; Trifil, škof
14	Sobota	Elizej, prerok; Valerij, muč.
15	Nedelja	11. nav. - Vid (Vitomir), muč.
16	Ponedeljek	Gvido Kortonski, red.; Beno, škof
17	Torek	Gregor Barbarigo, škof; Emilija, dev.
18	Sreda	Marcelijan, muč.; Marko, škof; Marina, dev.
19	Četrtek	Romuald, opat; Nazarij, škof
20	Petek	Mihelina, spok.; Silverij I., papež, muč.; Adalbert
21	Sobota	Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, red.
22	Nedelja	12. nav. - Pavlin iz Nole, škof; Tomaž More, muč.
23	Ponedeljek	Agripina, dev., muč.
24	Torek	Janez Krstnik (rojstvo); Favst, muč.
25	Sreda	Eleonora, kraljica; Viljem, opat; Doroteja, dev.
26	Četrtek	Vigilij (Stojan), škof
27	Petek	Ema Krška, kneginja; Ciril, škof, c. uč.; Ladislav, kralj
28	Sobota	Irenej (Hotimir), škof, muč.
29	Nedelja	13. nav. - Peter in Pavel, apostola
30	Ponedeljek	Prvi rimski mučenci; Emilijana, muč.

SVETOPISEMSKI PREGOVORI

*Človeško srce si izmisli svojo pot, Gospod pa njegove stopinje vodi.
Sovrašтво vzbuja prepire, ljubezen pa vse pregreške pokriva.
Lenuh se zdi sebi modrejši od sedmih mož.*

VREMENSKI PREGOVORI

Sever, ki v tem mesecu vleče, obilo žita v deželo privleče.
Kakor se sv. Medard (8.) zdani, vreme štirideset dni drži.
Če Ladislava (27.) moči dež po glavi, od nas se sedem tednov ne odpravi.

Lune

Mlaj 7. ob 15.01
Prvi krajec 15. ob 13.00
Ščip 22. ob 4.42
Zadnji krajec 29. ob 1.54

NEDELJSKI EVANGELIJI

1. Vsi so jedli in se nasitili (Lk 9, 11b-17)
 8. Jezus oživi mladeniča v Naimu (Lk 7, 11-17)
 15. Jezus odpusti spokorjeni grešnici (Lk 7, 36-50; 8, 1-3)
 22. Jezus napove svojo smrt (Lk 9, 18-24)
 29. Jezus obljubi Petru najvišjo oblast (Mt 16, 13-19)
-

JULIJ

MALI SRPAN

LEV

31 DNI

1	Torek	Teobald, puščavnik; Ester, svetopisemska žena	
2	Sreda	Oton Bamberški, škof; Vital (Živko), muč.	
3	Četrtek	Tomaž, apostol; Bernardin Realino, duh.	
4	Petek	Urh, škof; Elizabeta Portugalska, kraljica	
5	Sobota	Ciril in Metod, apostola Slovanov (v slov. škofijah)	
6	Nedelja	14. nav. - Marija Goretti, muč.; Bogomila, spok.	
7	Ponedeljek	Izaija, prerok; Vilibald, škof	●
8	Torek	Kilijan, muč.; Hadrijan III., papež	
9	Sreda	Veronika Giuliani, opatinja; Brikcij, škof	
10	Četrtek	Amalija (Ljuba), red.; Rufina, muč.	
11	Petek	Benedikt, opat; Olga Kijevska, kneginja	
12	Sobota	Mohor in Fortunat, muč.; Janez Gvalbert, red.	
13	Nedelja	15. nav. - Henrik I., kralj; Evgen, škof	
14	Ponedeljek	Kamil de Lellis, red.; Bogdan, škof	●
15	Torek	Bonaventura, škof. c. uč.; Vladimir Kijevski, knez	
16	Sreda	Karmelska Mati božja; Evstahij, škof	●
17	Četrtek	Aleš (Aleksej), spok.; Marcelina, dev.	
18	Petek	Friderik (Miroslav), škof; Marina, muč.	
19	Sobota	Avrea (Zlatka), dev.; Simah, papež; Arsen, diakon	
20	Nedelja	16. nav. - Marjeta Antlj., dev., muč.; Elija, prerok	
21	Ponedeljek	Danijel (Danilo), prerok; Lovrenc iz Brindisija	●
22	Torek	Marija Magdalena (Magda, Majda), spok.	
23	Sreda	Brigita Švedska, red.; Apolinarij, škof	
24	Četrtek	Kristina, dev., muč.; Boris in Gleb, muč.	
25	Petek	Jakob starejši, apostol; Krištof, muč.; Valentina	
26	Sobota	Joachim in Ana, starša Device Marije	
27	Nedelja	17. nav. - Klemen Ohridski, Gorazd in tov.; Natalija	
28	Ponedeljek	Viktor I., papež; Nazarij in Celzij, muč.	●
29	Torek	Marta iz Betanije; Beatrika, muč.; Olaf, kralj	
30	Sreda	Peter Krizolog, c. uč.; Abdon in Senen, muč.	
31	Četrtek	Ignacij Lojolski, red.; Helena, muč.	

SVETOPISEMSKI PREGOVORI

*Boljši je suh grizljaj z veseljem kakor polna hiša gostije s prezirom.
Moževa razumnost se spozna po njegovi potrpežljivosti.
V dobrih dneh ne pozablaj hudih in v hudih dneh ne pozablaj dobrih.*

VREMENSKI PREGOVORI

Ce na Marijin dan (2.) ne bo lepo, se dež ves mesec ustavlil ne bo.
Ce na Marjeto (20.) deži, orehov pričakovati ni.
Ce na Jakoba (25.) dežuje, ostro zimo oznanjuje.

Lune

Mlaj 7. ob 5.55
Prvi krajec 14. ob 21.10
Ščip 21. ob 11.41
Zadnji krajec 28. ob 16.35

NEDELJSKI EVANGELIJI

- 6. Kristusovi učenci prinašajo mir (Lk 10, 1-12; 17-20)
- 13. Kdo je moj bližnji? (Lk 10, 25-37)
- 20. Marta sprejme Jezusa (Lk 10, 38-42)
- 27. Jezus obljublja uslišanje vztrajne molitve (Lk 11, 1-13)

AVGUST

VELIKI SRPAN

DEVICA

31 DNI

1	Petek	Alfonz de Liguori, škof, c. uč.; Nada, muč.	
2	Sobota	Porciunkula - Evzebij iz Vercellija, škof	
3	Nedelja	18. nav. - Lidiya, žena; Peter Eymard, duh.	
4	Ponedeljek	Janez Vianney, arški župnik	
5	Torek	Posvetitev bazilike Marije Snežne (Nives)	●
6	Sreda	Jezusova spremenitev na gori Tabor	
7	Četrtek	Kajetan, red.; Donat, škof, muč.	
8	Petek	Dominik, red.; Cirijak, Larg in drugi mučenci	
9	Sobota	Jaroslav (Verijan), muč.; Roman, muč.; Peter Faber	
10	Nedelja	19. nav. - Lovrenc, diakon, muč.; Pavla, muč.	
11	Ponedeljek	Klara (Jasna), dev.; Suzana, muč.	
12	Torek	Hilarija, muč.; Herkulan, škof	
13	Sreda	Poncijan, papež; Hipolit, duh.; Janez Berhmans	●
14	Četrtek	Maksimilijan Kolbe, muč.; Demetrij (Mitja)	
15	Petek	Marijino vnebovzetje; Tarcizij, muč.	
16	Sobota	Štefan Ogrski, kralj; Rok, spokornik	
17	Nedelja	20. nav. - Hijacint, red.; Liberat, opat, muč.	
18	Ponedeljek	Helena (Alenka), cesarica; Agapit, muč.	
19	Torek	Janez Eudes, red.; Boleslav, muč.	☺
20	Sreda	Bernard, opat, c. uč.; Samuel (Samo), prerok	
21	Četrtek	Pij X., papež; Sidonij (Zdenko), škof	
22	Petek	Marija Kraljica; Timotej in tov., mučenci	
23	Sobota	Roza iz Lime, dev.; Filip Benizzi, red.; Klavdij	
24	Nedelja	21. nav. - Jernej (Bartolomej), apostol; Zlatka	
25	Ponedeljek	Ludvik IX., kralj; Jožef Kalasanc, duh.	
26	Torek	Rufin, škof; Ivan Bichier, red.	
27	Sreda	Monika, mati sv. Avgušтина; Cezarij, škof	€
28	Četrtek	Avguštin, škof, c. uč.; Pelagij, muč.	
29	Petek	Mučeništvo Janeza Krstnika	
30	Sobota	Feliks (Srečko), muč.; Gaudencija, muč.	
31	Nedelja	22. nav. - Rajmund (Rajko), red.; Pavlin, škof	

SVETOPISEMSKI PREGOVORI

*Kdor samo na veter gleda, nikdar ne seje, in kdor le na oblake pazi, nikoli ne žanje.
Človeško življenje ima dneve odštete.
Vsaka krivica je kakor na oba kraja oster meč.*

VREMENSKI PREGOVORI

*Velikega srpana če veter zvedri, vreme še dolgo trpi.
Če Lovrenc (10.) lep dan dočaka, vsa jesen bo potlej taka.
Če na veliki šmaren (15.) sonce sije, vino samo v sode lije.*

Lune

Mlaj 5. ob 19.36

Prvi krajec 13. ob 3.22

Ščip 19. ob 19.55

Zadnji krajec 27. ob 9.39

NEDELJSKI EVANGELIJI

- 3. Jezus svari pred lakomnostjo (Lk 12, 13-21)
 - 10. Vedno moramo biti pripravljeni (Lk 12, 32-48)
 - 15. Bog povišuje nizke (Lk 1, 39-56)
 - 17. Za Jezusa se je treba odločiti (Lk 12, 49-53)
 - 24. Jezus je odrešenik vseh ljudi (Lk 13, 22-30)
 - 31. Kdor se ponižuje, bo povišan (Lk 14,1; 7-14)
-

SEPTEMBER

KIMAVEC

TEHTNICA

30 DNI

1	Ponedeljek	Egidij (Tilen), opat; Verena, dev.
2	Torek	Maksima, muč.; Antonin, muč.
3	Sreda	Gregor Veliki, papež, c. uč.; Doroteja, muč.
4	Četrtek	Ida, spok.; Rozalija (Zalka), dev.; Roza iz Viterba
5	Petek	Lovrenc Giustiniani, škof; Viktorin, škof
6	Sobota	Petronij, škof; Favst, Makarij in tov., muč.
7	Nedelja	23. nav. - Regina, dev.; Bronislava, red.
8	Ponedeljek	Rojstvo Device Marije - Hadrijan, muč.
9	Torek	Gorgonij, muč.; Peter Klaver, red.
10	Sreda	Nikolaj Tolentinski, spok.; Luka, muč.
11	Četrtek	Emilijan (Milko, Milan), škof
12	Petek	Gvido, spok.; Tacijan (Tihomil), muč.
13	Sobota	Janez Krizostom, škof, c. uč.; Amat (Ljubo), opat
14	Nedelja	24. nav. - Povišanje sv. Križa; Notburga, dev.
15	Ponedeljek	Žalostna Mati božja (Dolores)
16	Torek	Kornelij, papež; Ciprijan, škof; Ljudmila, kraljica
17	Sreda	Robert Bellarmino, škof, c. uč.; Lambert, škof, muč.
18	Četrtek	Jožef Kupertinski, red.; Irena (Mira), muč.
19	Petek	Januarij, škof, muč.; Teodor (Božidar), škof
20	Sobota	Suzana, muč.; korejski mučenci
21	Nedelja	25. nav. - Matej (Matevž), apostol in evangelist
22	Ponedeljek	Tomaž Villanovski, škof; Mavricij in tov, mučenci
23	Torek	Marta Perzijska, dev., muč.; Paternej, škof
24	Sreda	Marija, rešiteljica jetnikov; Gerard, škof
25	Četrtek	Avrelija (Zlatka), dev.; Sergej Rad., škof
26	Petek	Kozma in Damijan, mučenca
27	Sobota	Vincencij Pavelski, duh.; Adolf in Janez, muč.
28	Nedelja	26. nav. - Venceslav (Vaclav), muč.
29	Ponedeljek	Mihael, Gabrijel in Rafael, nadangeli
30	Torek	Hieronim, duh., c. uč.; Zofija (Sonja), spokornica

SVETOPISEMSKI PREGOVORI

*Sladek je počitek delavcu, naj je malo ali veliko, ako je pa bogatin sit, ne more spati.
Ne hvali moža zaradi njegove lepote in ne zaničuj človeka zaradi njegovega obraza.
Znamenje dobrega srca je vesel obraz.*

VREMENSKI PREGOVORI

Tilen (1.) oblačen, meglen, naznanja deževno jesen.

Na mali šmaren (8.) lepo, še dva meseca suho.

Če na Miholovo (29.) veter zaveje, mrzla bo zima, s snegom do veje.

Lune

Mlaj 4. ob 8.11

Prvi krajec 11. ob 8.41

Sčip 18. ob 6. 34

Zadnji krajec 26. ob 4.18

NEDELJSKI EVANGELIJI

7. Odpoved prinaša svobodo (Lk 14, 25-33)

14. Veselje v nebesih zaradi spreobrnjenja (Lk 15, 1-32)

21. Izbira med Bogom in bogastvom (Lk 16, 1-13)

28. V večnosti ima vse drugačno vrednost (Lk 16, 19-31)

OKTOBER

VINOTOK

SKORPIJON

31 DNI

1	Sreda	Terezija Deteta Jezusa, dev.; Remigij, škof	
2	Četrtek	Angeli varuhi; Teofil (Bogomil), škof	
3	Petek	Kandid (Žarko), muč.; Gerard, opat	●
4	Sobota	Frančišek Asiški, red.; Petronij, škof	
5	Nedelja	27. nav. - Marcelin, škof; Apolinarij, škof; Flavija, muč.	
6	Ponedeljek	Bruno, red.; Renato, škof	
7	Torek	Rožnovenska Mati božja; Marko I., papež	
8	Sreda	Pelagija, spok.; Marcel, muč	
9	Četrtek	Dioniz, škof; Janez Leonardo, red.	
10	Petek	Danijel (Danilo), škof; Frančišek Borgia, red.	●
11	Sobota	Emilijan (Milan, Milko), škof; German, škof	
12	Nedelja	28. nav. - Maksimilijan Celjski, škof; Edvin, kralj	
13	Ponedeljek	Edvard, kralj; Koloman, pušč.	
14	Torek	Kalist I., papež; Gavdencij (Veselko)	
15	Sreda	Terezija Velika Avilska, red., c. uč.; Avrelija (Zlata), dev.	
16	Četrtek	Hedvika, red.; Marjeta Alacoque, dev.	
17	Petek	Ignacij, škof, muč.; Viktor, škof; Rudolf, škof	⊕
18	Sobota	Luka, evangelist; Julijan, puščavnik	
19	Nedelja	29. nav. - Misijonska nedelja; Izak Jogues in tov., muč.	
20	Ponedeljek	Irena (Miroslava), muč.; Vendelin, opat	
21	Torek	Uršula, muč.; Celina, spok.	
22	Sreda	Bertila Moscardin, red.; Marija Saloma, žena	
23	Četrtek	Janez Kapistran, red.; Roman, škof	
24	Petek	Anton Marija Claret, škof; Martin, opat	
25	Sobota	Krizant in Darija (Darinka), muč.; Krišpin, škof	⊕
26	Nedelja	30. nav. - Lucijan, muč.; Florij, muč.; Rustik, škof	
27	Ponedeljek	Sabina, muč.; Vincenc, muč.; Frumencij, škof	
28	Torek	Simon in Juda, apostola; Cirila, dev.	
29	Sreda	Narcizij, škof; Ermelinda, dev.	
30	Četrtek	Alfonz Rodriguez, red.; Marcel, muč.	
31	Petek	Volfgang (Volbenk), škof; Kvintin, muč.	

SVETOPISEMSKI PREGOVORI

Pri vsakem svojem dejanju zvesto poslušaj svojo vest; tako se namreč izpolnjujejo zapovedi.

Vse ima svoj čas in vse pod nebom ob svojem času preide.

Kdor preprosto živi, bo srečen.

VREMENSKI PREGOVORI

Vinotoka če zmrzuje, pa prosinca odjenjuje.

Vlažen, mrzel Luka (18.), kmalu sneg prikuka.

Kakor je Uršula (21.) pričela, tako bo zima vse izpela.

Lune

Mlaj 3. ob 19.55

Prvi krajec 10. ob 14.29

Ščip 17. ob 20.22

Zadnji krajec 25. ob 23.26

NEDELJSKI EVANGELIJI

5. Prosimo za močno vero (Lk 17, 5-10)

12. Pohvala hvaležnega ozdravljenca (Lk 17, 11-19)

19. Bog pomaga do pravice (Lk 18, 1-8)

26. Bog odpušča skesanemu grešniku (Lk 18, 9-14)

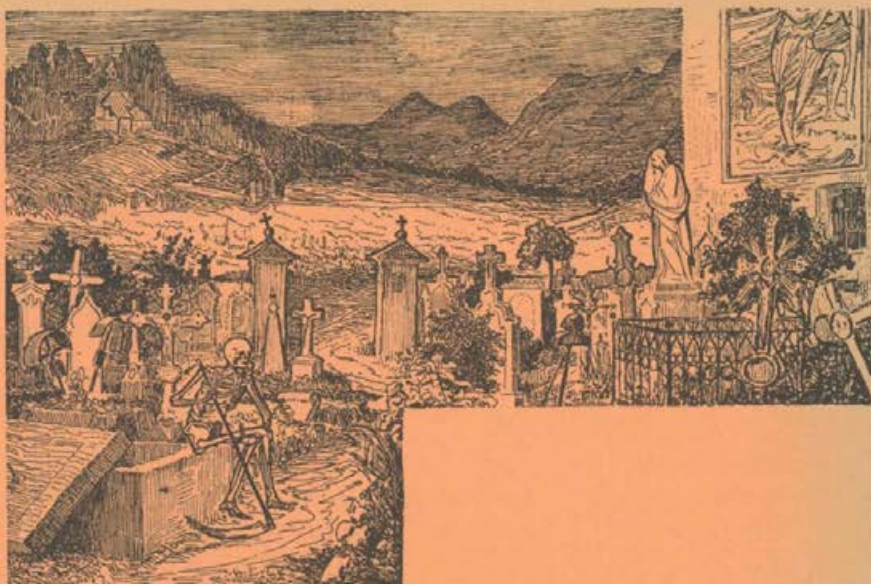
NOVEMBER

LISTOPAD

STRELEC

30 DNI

1	Sobota	Vsi sveti
2	Nedelja	31. nav. - Spomin vseh vernih rajnih
3	Ponedeljek	Just, tržaški muč.; Martin Porres, red.; Viktorin, škof
4	Torek	Karel (Drago) Boromejski, škof
5	Sreda	Zaharija in Elizabeta, starša Janeza Krstnika
6	Četrtek	Lenart, opat; Sever, škof; Demetrij (Mitja)
7	Petek	Ernest, opat; Engelbert, škof
8	Sobota	Bogomir (Mirko), škof; Deodat (Bogdan), papež
9	Nedelja	32. nav. - Teodor (Božidar, Darko), muč.
10	Ponedeljek	Leon I. Veliki, papež, c. uč.; Andrej Avellino, duh.
11	Torek	Martin (Davorin), škof
12	Sreda	Jozafat Kunčević, škof., muč.; Emilijan, opat
13	Četrtek	Stanislav Kostka, red.; Didak (Diego), red.
14	Petek	Nikolaj Tavelić, duh. in muč.; Serapion, muč.
15	Sobota	Albert Veliki, škof, c. uč.; Leopold, knez
16	Nedelja	33. nav. - Marjeta Škotska, kraljica; Jedert (Jerica)
17	Ponedeljek	Evfemija in Tekla, tržaški mučenki; Elizabeta
18	Torek	Posv. rimskih bazilik sv. Petra in Pavla; Roman
19	Sreda	Narsej, škof, muč.; Barlam, muč.
20	Četrtek	Feliks (Srečko), red.; Edmund, kralj
21	Petek	Marijino darovanje (Mati božja od zdravja); Albert
22	Sobota	Cecilija, dev., muč.; Maver, škof, muč.
23	Nedelja	34. nav. - Kristus Kralj; Klemen (Milko, Milivoj)
24	Ponedeljek	Flora (Cvetka), dev., muč.; Krizogon, muč.
25	Torek	Erazem, muč.; Katarina, dev., muč.
26	Sreda	Silvester (Silvo), opat; Konrad, škof; Leonard, red.
27	Četrtek	Virgil, škof; Valerijan, škof
28	Petek	Katarina Labouré, dev.; Eberhard, škof
29	Sobota	Saturnin, muč.; Radbod (Radivoj), škof
30	Nedelja	1. adv. - Andrej, apostol; Justina, dev., muč.

SVETOPISEMSKI PREGOVORI

*Kdor da revežu, ne bo v potrebi; kdor zaničuje prosilca, bo trpel pomanjkanje.
Konju bič, oslu uzda, neumnežu pa šiba po hrbtu.
Boljše je dobro ime kakor drago mazilo.*

VREMENSKI PREGOVORI

*Če mokro zemljo sneg pokrije, bo malo prida za kmetije.
Martin (11.) naj bo suh, da pozimi raste kruh.
Sneg na Andreja (30.) na polju slaba odeja.*

Lune

Mlaj 2. ob 7.03

Prvi krajec 8. ob 22.11

Ščip 16. ob 13.12

Zadnji krajec 24. ob 17.51

NEDELJSKI EVANGELIJI

1. Veliko je plačilo v nebesih (Mt 5, 1-12a)
2. Jezus vabi grešnike k pokori (Lk 19, 1-10)
9. Bog daje večno življenje (Lk 20, 27-38)
16. Stanovitno čakajmo Kristusov prihod (Lk 21, 5-19)
23. Desni razbojnik prosi za sprejem v Kristusovo kraljestvo (Lk 23, 35-43)
30. Jezus opominja, naj bomo pripravljeni (Mt 24, 37-44)

DECEMBER

GRUDEN

KOZOROG

31 DNI

1	Ponedeljek	Eligij, škof; Natalija (Božena), spokornica	☉
2	Torek	Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spok.	
3	Sreda	Frančišek Ksaver, red.; Kasijan, muč.	
4	Četrtek	Barbara, dev., muč.; Janez Damaščan, duh., c. uč.	
5	Petek	Saba, opat; Krispina, muč.	
6	Sobota	Nikolaj (Miklavž), škof; Apolinarij, muč.	
7	Nedelja	2. adv. - Ambrož, škof, c. uč.	
8	Ponedeljek	Brezmadežno spočetje Dev. Marije (Brezmadežna)	☿
9	Torek	Valerija, muč.; Peter Fourier, red.	
10	Sreda	Loretska Mati božja; Melkijad, papež	
11	Četrtek	Damaz I., papež; Sabin, škof	
12	Petek	Ivana Frančiška Chantal, red.; Amalija, muč.	
13	Sobota	Lucija, dev.; Otilija, opatinja	
14	Nedelja	3. adv. - Janez od Križa, duh., c. uč.; Dušan, škof	
15	Ponedeljek	Marija K. de Rosa, red.; Kristina (Krista), dev.	
16	Torek	Albina, dev., muč.; Adelajda (Adela), cesarica	♊
17	Sreda	Lazar, škof; Olimpija, red.; Vivina, dev.	
18	Četrtek	Teotim, muč.; Bazilij, muč.	
19	Petek	Urban V., papež; Tea, muč.; Favsta, spok.	
20	Sobota	Evgen, muč.; Makarij, muč.; Dominik, opat	
21	Nedelja	4. adv. - Peter Kanizij, duh., c. uč.; Severin, škof	
22	Ponedeljek	Demetrij (Mitja), muč.; Frančiška Cabrini, red.	
23	Torek	Janez Kancij, duh.; Viktorija, dev., muč.	
24	Sreda	Božična vigilija - sveti večer; Adam in Eva	♋
25	Četrtek	Božič - Gospodovo rojstvo; Anastazija, muč.	
26	Petek	Štefan, prvi mučenec; Zosim, papež	
27	Sobota	Janez, apostol in evangelist; Fabiola, spok.	
28	Nedelja	Sv. Družina; nedolžni otroci	
29	Ponedeljek	Tomaž Becket, škof, muč.; David, kralj	
30	Torek	Evgen, škof; Liberij, škof	
31	Sreda	Silvester, papež; Pavlina in tov., muč.	♌

SVETOPISEMSKI PREGOVORI

*Nečimernost čez nečimernost, vse je nečimernost!
Bolje je, da ne obljubiš, kakor da obljubiš, a ne spolniš.
Neumnež pravi sam pri sebi: »Ni Boga«.*

VREMENSKI PREGOVORI

*Če grudna bliska, grmi, za drugo leto vetrove budi.
Ako je Rimska cesta čista in svetla, se kmet dobre letine nadeja.
Božič na trati — velika noč za pečjo.*

Lune

Mlaj 1. ob 17.43 in 31. ob 4.10

Prvi krajec 8. ob 9.02

Sčip 16. ob 8.05

Zadnji krajec 24. ob 10.17

NEDELJSKI EVANGELIJI

- 7. Janez Krstnik nas kliče k spreobrnitvi (Mt 3, 1-12)
- 8. Veseli se, milosti polna, Gospod je s teboj! (Lk 1, 26-38)
- 14. Janez Krstnik vprašuje o Kristusu (Mt 11, 2-11)
- 21. Jezusova mati je iz Davidovega rodu (Mt 1, 18-24)
- 25. Beseda je človek postala in se naselila med nami (Jn 1, 1-18)
- 28. Jožef po božji volji reši sveto Družino (Mt 2, 13-15; 19-23)

»Slavorum Apostoli - Apostola Slovanov«

Četrta poslanica papeža Janeza Pavla II.

Na praznik sv. Trojice, 2. junija 1985, je sveti oče Janez Pavel II. — prvi papež slovanskega izvora kot to sam v zadnji poslanici kar trikrat poudari — podpisal encikliko, ki se začneja z besedami »Slavorum Apostoli« (Apostola Slovanov). Odkar je zasedel sedež sv. Petra v letu 1978, je to že njegova četrta poslanica vsem katoliškim vernikom pa tudi vsem ljudem dobre volje.

NAGIB ZA POSLANICO

»Apostola Slovanov« — se začneja papeževa enciklika — »sv. Ciril in Metod bosta ostala v spominu Cerkve vedno združena z velikim delom evangelizacije, ki sta ga izvršila. Še več! Lahko trdimo, da je postal spomin nanju v naših dneh še posebej živ in aktualen.«

Sv. oče nato omenja svojega predhodnika papeža Leona XIII., ki je 30. septembra 1880 v okrožnici »Grande munus« opozoril na solunska blagovestnika in njun praznik raztegnil na vso Cerkev, nadalje na apostolsko pismo Pavla VI. »Pacis nuntius« z dne 24. oktobra 1964, ki je sv. Benedikta razglasil za patrona Evrope in nato še na svoje apostolsko pismo »Egregiae virtutis« (31. decembra 1980), ko je dodal sv. Cirila in Metoda za sozaveznika Evrope.

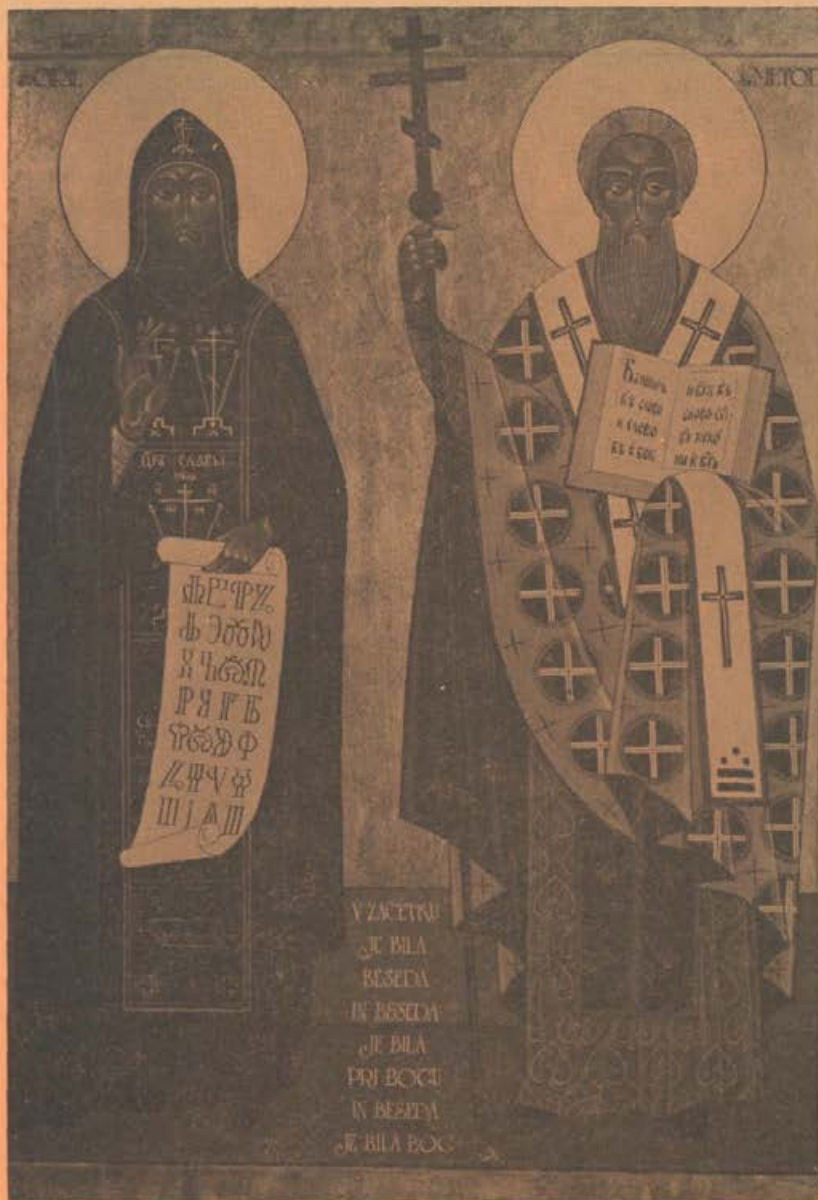
To svoje pismo je Janez Pavel II. navezal na tri dogodke: leta 880 je papež Janez VIII. s pismom »Industriae tuae« potrdil rabo slovanskega jezika v cerkvenem bogoslužju, leta 1980 je minilo sto let od enciklike Leona XIII. »Grande munus« in istega leta se je na otoku Patmosu začel obetaven teološki dialog med katoliško in pravoslavnimi Cerkvami.

Nove okoliščine so po več kot sto letih od Leonove okrožnice nagnile »prvega slovanskega papeža«, da ob 1100-letnici Metodove smrti znova opozori na življenjsko delo teh velikih mož, katerih izredni darovi so prišli v našem času še do pomembnega izraza.

VSEM POSTALA VSE

Kakor Leon XIII. sedanji papež na kratko povzame življenjsko pot solunskih blagovestnikov. Obzirno se izogne omembi nemških škofov, ki so dve leti držali sv. Metoda zaprtega v ječi. »Metodova dejavnost,« je rečeno v okrožnici, »je bila prekinjena zaradi politično-verskih komplikacij, ki so dosegle svoj višek v Metodovi dveletni ječi, obtožen, da si je prilastil škofovsko jurisdikcijo drugih. Rešen je bil šele na osebno intervencijo Janeza VIII.«

V nadaljevanju papež poudari, da čeprav Bizantinca po kulturi, sta znala postati sv. brata apostola Slovanov v polnem pomenu besede. Kakor Abraham svoje rodno mesto Ur sta onadva zapustila Bizanc in Solun, se odpovedala častnim službam in bogomiselnemu življenju. Postala sta vzornika za misijonarje vseh časov, saj sta po besedah sv. Pavla vsem postala vse. Da bi evangelij novim ljudstvom bil razumljiv, sta jim postavila nov črkopis in v njihov jezik prevedla sveto pismo.

Sv. Ciril in Metod

TUDI SLOVANSKI JEZIK JE PRIMEREN ZA BOGOSLUŽJE

Način njunega misijonskega dela je bilo miroljubno vcepljanje v slovansko kulturo. Čeprav se je v bizantinskem cesarstvu uveljavil v bogoslužju grški jezik — kot na zahodu latinski — jima ni bilo neznano, da so na Vzhodu nekateri narodi npr. gruzinski (georgijski) ob Črnem morju in sirski ob Sredozemskem rabili svoj lastni jezik. To se jima je zdelo nekaj čisto zakonitega, zato sta se iz nagibov pravičnosti in gnana od apostolske gorečnosti poslužila slovanskega jezika, da tamkajšnjim ljudstvom približata božjo resnico.

Lahko bi vsilila Slovanom zaradi nedvomne nadmočnosti grškega jezika in bizantinske kulture lastno kulturo in navade bolj razvite grške družbe, v kateri sta sama zrasla, pa sta se odločila za katolištvo (vesoljnost) Cerkve, ki se izraža v simfoniji različnih liturgij in rabi vseh jezikov sveta.

Zato je v Benetkah v javni diskusiji sv. Ciril pogumno zavrnil stališče tistih, ki so trdili, da se sme v bogoslužju častiti Boga le v hebrejskem, grškem in latinskem jeziku. Omenil je narode, ki so že v preteklosti uvedli svoj jezik v liturgijo kot Armence, Gote, Kazare, Gruzince, Sirce in Kopte. Skoraj z ironijo je dejal: »Ne vdihavamo mar zraka vsi na isti način? In vi se ne sramujete vztrajati le na treh jezikih, tako da vsa ostala ljudstva ostanejo slepa in gluha! Povejte mi, ali ravirate tako, ker se vam zdi s strani Boga nemogoče, da to dovoli, ali pa ga imate za tako nevoščljivega?« Na razloge zgodovinskega in učnega značaja jim je kratko odgovoril s psalmistom: »Slavite Gospoda vsi narodi, častite ga vsa ljudstva!«

PRISPEVEK K ENOTNOSTI V VERI

Za sv. očeta sta solunska brata velika tudi zato, ker čeprav podložnika Bizanca in podrejena carigraskemu patriarhatu sta smatrala za svojo dolžnost o svojem delovanju seznaniti rimskega papeža in se mu predstaviti. Njuna trajna zasluga je, da sta znala ohraniti edinstvo vere in ljubezni med vzhodno in zahodno Cerkvijo in v to občestvo vključiti tudi nove slovanske narode. Ti so se mogli čutiti, skupno z drugimi ljudstvi na zemlji, potomci in dediči obljub, ki jih je Bog dal Abrahamu.

OSNOVNA MISEL SV. BRATOV

Vsak človek, vsak narod, vsaka kultura in civilizacija imajo svoje poslanstvo in svoje mesto v skrivnostnem božjem načrtu odrešenja, to je bila osnovna misel svetih bratov. Zato njuna prizadevanja, da se evangelij vcepi tudi v samoniklo slovansko kulturo, zato njuno prevajanje sv. pisma, zato iznajdba novega črkopisa, zato bogoslužje v staroslovanskem jeziku, ki ga še danes vse slovanske Cerkve vzhodnega obreda, bodisi pravoslavne bodisi katoliške uporabljajo.

ZAKAJ APOSTOLA SLOVANOV

Sv. oče tudi utemeljuje, zakaj zaslužita sv. Ciril in Metod častni naslov »apostola Slovanov«, Moravane, Slovake in panonske Slovence sta sama vključila v Cerkev, Čehi so pod knezom Borivojem iz rodu Premislov postali kristjani pod vplivom iz Moravske. Knez je bil verjetno krščen v slovanskem obredu. Od tod je vera zajela Lužiške Srbe in se ukoreninila leta 966 na Poljskem, ko je knez Mieško vzel za ženo češko kraljico Dubravko.

Izgon Metodovih učencev iz Velike Moravske je imel blagodejne učinke za vse južnoslovanske narode. Utrdil je vero med Hrvati, zlasti pa je imelo od tega korist bolgarsko ljudstvo. Ob Ohridskem jezeru so nastala nova žarišča cerkvenega življenja, izoblikoval se je iz Cirilovih pismenk nov črkopis, cirilica imenovan. Prek sosedne Romunije je krščanstvo iz teh krajev prodrlo v Kijev in nato dalje proti Moskvi. Čez tri leta bo tisočletnica, ko je veliki kijevski knez Vladimir prejel sv. krst.

Tako sta sv. Ciril in Metod kot člena, ki povezujeta vzhodno in zahodno tradicijo in jo vodita v eno samo veliko tradicijo vesoljne Cerkve. Obenem sta prvoborca in zaščitnika današnjih ekumenskih naporov, ki po dialogu in molitvi iščejo vidno edinstvo v popolni in celotni enotnosti.

ZAKLJUČNA MISEL

Papež zaključuje svojo okrožnico takole: »Primerno je zato, da vsa Cerkev slovesno in veselo proslavlja enajst stoletij apostolskega delovanja svetih bratov, ki sta slovanskim narodom omogočila vstop med narode Evrope, kateri so evangelijsko sporočilo že prej prejeli. Vsi boste zato razumeli, če želim z globoko radostjo biti soudeležen kot prvi sin slovanskega porekla na škofovskem sedežu sv. Petra v Rimu pri tem praznovanju... V duhu želim biti vsaj duhovno navzoč v Velehradu, kjer je — kot se zdi — Metod zaključil svojo apostolsko pot. Želim se dalje ustaviti v baziliki sv. Klementa, kjer je pokopan sv. Ciril. Ob teh grobovih želim sv. Trojici izreči svojo posebno prošnjo.«

V tej prošnji priporoča sv. oče troedinemu Bogu vse narode, ki so po dejavnosti sv. bratov postali kristjani, da bi mogli brez ovir uresničevati evangelijski program tako v zasebnem in javnem življenju. Vsa Cerkev se Bogu zahvaljuje za prispevek, ki so ga Slovani dali duhovni dedščini celotnega človeštva. Obenem prosi Vsemogočnega, naj na priprošnjo Matere božje in Matere Cerkve, sv. apostolov Petra in Pavla, sv. Benedikta, sv. Avguština, Bonifacija, Cirila in Metoda ter vseh drugih označevalcev evangelija v Evropi, podeli ljudem nov red, ki bo slonel na božjem nauku in božji milosti ter bo nekoč delež vseh zveličanih v nebeškem Jeruzalemu.

M. ŠAH

Metodovo leto med nami in po svetu

Pozdravljamo lik svetega Metoda, nadškofa in apostola Slovanov, pobudnika duhovnega preroda pradedov naših iz teme poganov.

Albert Miklavc

Luč krščanstva so med naše davne prednike prinesli predvsem misijonarji iz Salzburga in Ogleja. Meja med misijonskim področjem ene in druge Cerkve je bila na Dravi, kar je onemogočalo, da bi se Slovenci mogli praktično in cerkveno združiti, kar dejansko traja do danes. Največja težava za uspešno misijonsko delo enih in drugih misijonarjev pa je bilo nepoznanje domačega, krajevnega ljudskega jezika, kar je nujen in prvenstven pogoj za uspešen stik s sočlovekom. Osnovne molitve v materinem jeziku najdejo pot do slehernega srca. Misijonarji se

morajo prilagoditi ljudstvu in poznati njegov jezik. To pa je bilo med misijonarji iz Salzburga in Ogleja težko. Irski misijonarji so bili v tem veliko bolj prožni in uvidljivi. To je videl tudi moravski knez Rastislav (846-870), ki se je v drugi polovici IX. stoletja obrnil na Bizanc s prošnjo za misijonarje, ki bi bili zmožni oznanjevati božjo besedo v ljudstvu razumljivem jeziku. Tako sta prišla na Moravsko in pozneje v Panonijo sveta brata Ciril in Metod. Bila sta po rodu Grka, a poznala sta slovanski jezik, ki so ga razumeli tudi Moravani. Sveta brata sta dejansko ubrala podobno pot in misijonsko metodo, ki so jo uporabljali med Karantanci irski misijonarji, kot je bil na primer sveti Modest, o katerem sicer ne vemo, ali je bil Irec, gotovo pa se je ravnal po irskih mi-

sijonarjih. Ti so se dobro zavedali, da bo misijonsko delo uspešno le v poznanju krajevnega jezika in navad. Misijonski jezik mora biti le narodni jezik, sicer ni uspehov. Iz »Žitja Konstantina in Metoda« vemo, da je panonski knez Kocelj svetima bratoma Cirilu in Metodu ob prihodu v Panonijo ponudil petdeset učencev, sposobnih slovenskega jezika. Ti so po posvetitvi za duhovnike v Rimu »peli liturgijo v cerkvi v slovenskem jeziku... in vso noč peli slovenske slavonspeve...« Odobritev misijonskega dela svetih bratov, dovoljenje za uporabo narodnega jezika v liturgiji, kar je odobril papež Hadrijan II. (867-872) in povišanje Metoda za panonskega nadškofa (Ciril je namreč umrl v Rimu 869) je bilo polno priznanje velikega dela, ki sta ga začela sveta brata in nato nadaljeval nadškof Metod s svojimi učenci na Moravskem in v Panoniji. Po Metodovi smrti leta 885 so se njegovi učenci pod pritiskom morali umakniti in oditi na nova misijonska področja.

885 - 1985: Metodovo leto

Velik pomen misijonskega dela ob 1100 letnici Metodove smrti ni mogel niti po 11 stoletjih neopazno in brezbrizno mimo nas. Prvi so na ta jubilej opozorili 11. oktobra 1984 vsi katoliški škofje Jugoslavije s skupnim pastirskim pismom, v katerem predstavljajo zvišeni lik teh dveh apostolov, na katere je opozoril sredi preteklega stoletja svetniški škof Anton Martin Slomšek, ustanovitelj Bratovščine sv. Cirila in Metoda, ki se je razvila po Sloveniji, Hrvaški, Češki, Slovaški, Moravski in drugih deželah. Na Hrvaškem sta širila češčenje svetih bratov zagrebški nadškof in kardinal Haulik, džakovsko-sremski škof Josip J. Strossmayer in številni drugi.

Sveti Ciril in Metod sta bila izbrana za zaščitnika hrvatsko-slavonske cerkvene pokrajine, ljubljanske in beograjske nadškofije in kot druga zaščitnika lavantinsko-mariborske škofije. Papež Leon XIII. je uvrstil praznik svetih bratov v koledar vesoljne Cer-

Škofje in duhovniki gredo v procesiji v baziliko v Stični

kve in II. vatikanski cerkveni zbor, ki je potrdil zavzemanje za narodni jezik v bogoslužju, daje popolno priznanje delu svetih bratov, ko ju je prvi slovanski papež Janez II. na koncu leta 1980 razglasil za sozavetnika Evrope, skupaj s sv. Benediktom.

V svojem pastirskem pismu slovenski in hrvatski škofje posebej opozarjajo na:

a) Veličino in dostojanstvo človeka. Sveta brata sta visoko cenila »pradedne časti«, ki jih je užival naš praded Adam pred padcem. To veliko čast odrešenja sta sveta brata posredovala našim slovanskim prednikom z željo, da jih kulturno in duhovno dvigneta... da stopijo v krog kulturni krščanskih narodov Evrope.

b) Zamisel svetih bratov je povezovalje različnih krščanskih narodov, ali ideal krščanskega edinstva, to je kvas ekumenizma.

c) Tretja vrednota pa je v dediščini svetih bratov, ki sta zagovarjala priznanje in kulturo vsakega naroda. To je velik pomen pristopa h književnemu jeziku, k ustvarjanju prvih knjig...

Ob tolikem verskem in kulturnem pomenu svetih bratov so slovenski in hrvatski škofje opravičeno razglasili leto 1985 za Metodovo leto. Vsaka škofija je bila deležna velike dediščine, ki sta jo pustila s svojim delom sveta brata Ciril in Metod.

Apostola Slovanov — Slavorum apostoli je pismo svetega očeta Janeza Pavla II. z dne 2. junija 1985, v katerem poudarja, da sveta brata Ciril in Metod, slovanska apostola, ostajata v spominu Cerkve skupaj z velikim delom evangelizacije, ki sta ga opravila.

Ves slovenski in hrvatski katoliški tisk od Katoliškega glasa, Mladike, Ognjišča, Družine, Našega tednika, Nedelje, Družine in doma, Celovškega Zvona, Glasu koncila in Kane, da omenim le osrednja glasila so vestno poročali o pomenu proslav in prireditve ob Metodovem letu.

Metodove proslave

Za tako pomemben jubilej je bil nujen tudi zunanji poudarek. Na bogoslovni fakulteti v Ljubljani je bil 13. in 14. februarja 1985 poseben znanstveni simpozij ob 1100-letnici smrti svetega Metoda pod naslovom: »Srečanje solunskih bratov svetega Cirila in Metoda s Slovenci«. Znanstveni poročevalci so obravnavali čas, okoliščine in razmere, v katerih sta nastopila in delovala sveta brata. Vsa predavanja so izšla v tisku v Bogoslovnem vestniku št. 2 leto, leto 1985. Uvod v zunanje proslave je bilo od 4. do 8. julija v Ljubljani zborovanje Mednarodne zveze katoliškega tiska. Ob tej priložnosti so dali izjavo, ki se začneja: »Ko se zavedamo pomena svetih bratov Cirila in Metoda za miroljubno evangelizacijo slovanskih narodov in njunega prispevka z govorno in pisano besedo, smo hoteli s tem srečanjem na kraju, kjer se srečujejo različne evropske kulture, napredovati na poti iskanja svoje lastne istovetnosti...«

7. julija pa je starodavna slovenska cistercijska Stična na Dolenjskem zasijala ob 850-letnici obstoja in ob

ALBERT MIKLAVEC

SVETI METOD

*V Solunu si zagledal svet,
apostol naš, nadškof Metod;
tam vzljubil si slovanski rod
in jezik naš od mladih let.*

*Od staršev si sprejel nasvet
ljudi ljubiti vsepovsod,
in to ti dalo je povod
za apostolski nov zalet.*

*S slovanskimi besedami
oznanjal si nam Kristusa,
učil ljubezni do Boga,
do naroda in vseh ljudi.*

*Ljubili bomo jezik svoj,
krščansko vero, kakor ti
oboje vedno ljubil si
in zanju bil pogumni boj.*

1100-letnici Metodove smrti. Tisoči vernih, šest slovenskih škofov, tržaški škof in škof iz Luksemburga in več opatov je dalo zunanji sijaj veličastni proslavi ob Metodovem letu pod geslom: »Živimo iz vere in kulture«. Istega dne so se v dejanskem ekumenizmu srečali slovenski in hrvaški verniki vzhodnega obreda na meji Bele krajine in Hrvaške. Srečali so se pod vodstvom grškokatoliškega škofa iz Križevcev ter zagrebški in ljubljanski pomožni škof. Na srečanju vernikov in duhovščine so izpričali, da jih preveva Metodov duh. V Stično sta za ta praznik poslala svoje čestitke vatikanski državni tajnik kardinal Casaroli in v imenu vseh avstrijskih škofov dunajski kardinal König.

4. in 5. julija pa je bilo svečano praznovanje spomina 1100 letnice smrti sv. Metoda v Džakovem, ki upravlja tudi sremško škofijo, sedež nekdanjega sirmijskega škofa sv. Andronika. Na to škofijo je bil leta 870 imenovan sv. Metod za sirmijskega nadškofa za Panonijo. Džakovska proslava je bila osrednja, študijska, manifestativna in ekumenska. Študijski simpozij je bil posvečen delu škofa Josipa Jurija Strossmayerja o obnovitvi česčenja svetih bratov v zahodni Cerkvi. V Džakovem sta se srečala Vzhod in Zahod in si podala roke. Izbrani gostje so, poleg kardinala državnega tajnika bili še: nadškof Poggi, londonski kardinal Hume, pariški Lustiger, palermški Pappalardo, varšavski Glemp in vrsta škofov iz sosednjih držav, katoliških in pravoslavnih. Vsi zbrani so z navdušenjem sprejeli pozdrav domačega škofa, ki je vse povabil k prizadevanju, da bi bili vsi varuhi in graditelji naše evropske krščanske kulture, kot so jo utemeljili sv. Benedikt in sveta brata Ciril in Metod, zavetniki Evrope. Iz tega zborovanja je izšla tudi pobuda za izdajo velike monografije, ki bi v sliki in besedi zajela idejo, čas, lik, delo in dediščino svetih bratov do današnjih dni.

Delo naj bi izšlo v več jezikih: v italijanščini, nemščini in francoščini.

Marljivi prevajalec klarentinec, proseški rojak Franc Husu je nedavno že prevedel v italijanščino pomembno knjigo: Sv. Ciril in Metod.

Istega dne kot v Stični je bila množično največja proslava evropske širine v Velehradu na Moravskem, kjer je pokopan sv. Metod. Tja je poromalo ta dan nad 250 tisoč vernikov, v sosednjem slovaškem mestu Levoča pa se je prav tako zbralo okoli 100 tisoč vernikov. Med vernike, zbrane na Velehradu, je prišel papežev odposlanik kardinal državni tajnik Casaroli, pričakovali so sicer sv. očeta, a mu oblasti niso dovolile obiska, kakor tudi ne še drugim kardinalom. Ista civilna oblast, ki je odklonila papežev obisk, pa se je vrinila na govorniško tribuno. Domači kardinal Tomašek je prebral papeževo pismo, v katerem je papež vernikom zagotovil: »Jaz sem v duhu z vami!«

28. julija je bilo ob vznožju močnega Triglava srečanje ob Aljaževi

ALBERT MIKLAVEC

HVALA, SVETI METOD

*Proslavljamo lik svetega Metoda,
nadškofa in apostola Slovanov,
pobudnika duhovnega preroda
pradedov naših iz teme poganov.*

*Zavetnik svetí našega si roda,
si priprošnjik pri Bogu vseh zemljanov,
ki bratstvo ljubijo in jih svoboda
krščanstva druží v družbo vseh kristjanov.*

*Vsi smo hvaležni svetemu Metodu
za vero v Kristusa in milost božjo,
ki ju prinesel našemu je rodu.*

*Smo mu hvaležni, da z besedo svojo
zapeti moremo na čast Gospodu
in s Kristusom končati zemsko hojo.*

Slovesno somaševanje škofov in opatov za 850-letnico Stične v baziliki istega samostana 7. jul. 1985

kapeli sv. bratov Cirila in Metoda. 17. avgusta je bilo v Tricesimu v Furlaniji srečanje treh sosednjih škofij: videmske, celovške in ljubljanske. Pridružili pa so se še številni drugi. Srečanje, ki se že nekaj let ponavlja, se je vršilo v duhu tiste Evrope, ki ima za svoje zaščitnike, velike svetnike: Benedikta, Cirila in Metoda. Raba štirih jezikov med skupno službo božjo je bil simbol male Evrope.

In pri nas?

Proslava sv. Metoda je bila na Gorškem za slovenske vernike 3. marca v Katoliškem domu na pobudo Apostolstva sv. Cirila in Metoda iz Gorice. 27. maja je bil v sosednjem Kopru posvečen škof-pomočnik Metod Pirih. Izgleda, da je to po nadškofu svetem Metodu prvi slovenski škof s tem imenom.

V dneh od 5. do 8. julija se je na Repentabru na prostem vrstil dramski prikaz »Blagovestnika z Vzhoda«, ki ga

je napisal o sv. Cirilu in Metodu prof. Ivan Artač in si ga je ogledalo več tisoč ljudi. Naslednjo nedeljo pa je Apostolstvo sv. Cirila in Metoda iz Trsta na Vejno nad Trstom povabilo vernike in častilce svetih bratov k službi božji, ki jo je vodil škof Metod Pirih z novomašnikom in drugimi jubilanti.

Kratek povzetek je le golo naštevavanje zunanjih proslav ob Metodovem letu in je le skromna kronika tega, kar je bilo še drugod po svetu. Znano je veliko srečanje v Londonu in še drugod, kjer bivajo naši rojaki pa tudi drugi Slovenci, ki so deležni dediščine svetih bratov, pa naj bo ta duhovna ali pa samo kulturna.

Vemo, da je veliko še v načrtih, a o tem še danes ne moremo pisati. Znanstveni simpozij je bil oktobra v Rimu. Prav tiste dni je bilo tudi veliko vse-slovensko romanje na grob sv. Cirila in obisk pri papežu Janezu Pavlu II., ki je tako na najslovesnejši način zaključil Metodovo leto.

Msgr. Metod Pirih, koprski škof pomočnik

Na praznik Gospodovega oznanjenja, 25. marca 1985, je po valovih vatikanskega radia »priplavala« novica, da je papež Janez Pavel II. za škofa pomočnika v Kopru s pravico nasledstva imenoval tamkajšnjega generalnega vikarja Metoda Piriha. Novi škof bo nasledil sedanjega koprskega škofa dr. Janeza Jenka, ki vodi primorsko škofijo, po ozemlju in po številu prebivalcev najmanjšo v slovenski metropoliji, od leta 1964.

ŠKOFOVSKO GESLO

Kmalu po svojem imenovanju je novi škof, zavedajoč se bremena odgovorne službe, začel izbirati svoje škofovsko geslo, ki na neki način izraža program in način dela. Odločil se je za besedi »VATE ZAUPAM«, vzeti iz psalma 143. V pogovoru za mladinski verski mesečnik Ognjišče je to svojo izbiro takole utemeljil: »Najprej zaupam v Boga, ki mi je vse življenje stal ob strani in mi pomagal... Dalje ti dve besedici pomenita, da zaupam vsem ljudem dobre volje, zaupam svojim sodelavcem, zaupam v izkušeno modrost svojega škofa... Zaupam tudi v vse naše duhovnike, saj jih vse osebno poznam, v njihove sposobnosti, njihovo odprtost, njihove talente, spodbude, načrte, da bomo složno sodelovali. Brez laikov ni Cerkev, zato zaupam tudi v vernike, v njihovo pripravljenost za sodelovanje, zlasti v pastoralnem delu po naših župnijah.«

Geslo škofa Metoda je z velikimi črkami izpisano tudi v njegovem škofovskem grbu, ki ga je izdelal Lucijan Bratuš, akademski slikar iz Vipave. Grb je razdeljen na dve polji: v zgornji polovici je Marijin monogram, ker je škof Metod rojen v bližini Svete gore, glavnega romarskega svetišča v koprski škofiji, v spodnji pa je nakovalo, ker je v njegovem rojstnem kraju že nad sto let razširjena kovaška obrt.

DRUŽINA IN DUHOVNIK

Novi škof se je rodil 9. maja 1936 v Lokovcu, kraju in župniji, sestavljeni iz treh razpotegnjenih zaselkov na Banjški planoti s povprečno nadmorsko višino 900 metrov. Doma so imeli majhno kmetijo, ki pa ni mogla preživljati osmih otrok (petih hčera in treh sinov), ki so še vsi živi, sedanji škof je po starosti tretji. Zato je oče Mirko po vojni sprejel službo pismo-noše; v vsako domačijo na planoti je s pošto prinašal tudi krščansko vedrino in dobroto. Ko je leta 1980 umrl, mu je množica pogrebcev izkazala hvaležno priznanje. Varuhinja Kačarjeve hiše, kakor se pri Pirihih po domače pravi, je bila mati Štefanija. Vsa družina je redno skupaj molila, oče naprej. Sad te družinske molitve sta dva duhovna poklica: poleg duhovnika-škofa Metoda še sestra redovnica pri benediktinkah na Cresu.

Po končani osnovni šoli v domačem kraju je Metod leta 1949 odšel v malo semenišče v Pazin sredi Istre, kjer so prva leta po vojni, ko v Sloveniji še nismo imeli nobenega takega zavoda, študirali na srednji verski šoli mnogi duhovniški pripravniki iz ljubljanske škofije in s Primorskega. Maturo je opravil junija 1956 in jeseni istega leta se je vpisal na teološko fakulteto v Ljubljani. Bogoslovni študij je moral dve leti prekiniti zaradi vojaške službe. Mašniško posvečenje je prejel 29. junija 1963 v ljubljanski stolnici, novo mašo je daroval v svoji domači župniji na svoj godovni dan, 7. julija. Po novi maši je nastopil službo kaplana v Solkanu, kjer je ostal samo eno leto. Ko je spomladi leta 1964 prišel za apostolskega administratorja Slovenskega Primorja dr. Janez Jenko, ga je izbral za svojega tajnika. To službo je opravljal polnih deset let in v tem času je s škofom ob birmovanjih in vizitacijah vsaj dvakrat obiskal čisto vse primorske

Škof msgr. Metod Pirih

škofije, tako da škofijo res dobro pozna. Jeseni leta 1974 ga je škof Jenko poslal v Rim na dveletni podiplomski študij duhovnosti, ki ga je končal z akademskim naslovom magistra teologije. Po vrnitvi v domovino je bil imenovan za spiriuala v ljubljanskem bogoslovnem semenišču, kjer se vzgajajo bogoslovci vseh treh slovenskih škofij. V počitniških mesecih jih je obiskoval na njihovih domovih, da bi spoznal razmere, iz katerih so izšli, in da bi jih lažje duhovno vodil. Julija 1984 ga je škof Jenko poklical nazaj v Koper ter ga imenoval za generalnega vikarja, svojega najožjega sodelavca. Dobrih osem mesecev kasneje pa je prišlo imenovanje za škofa pomočnika.

ŠKOFOVSKO POSVEČENJE

Škofovsko posvečenje je prejel v koprski stolnici več kot dva meseca po imenovanju, ker so imeli slovenski škofje vse nedelje »zasedene« zaradi birmovanj po župnijah. 27. maja 1985

popoldne, na binkoštni ponedeljek, ko Cerkev v Sloveniji in v Jugoslaviji obhaja praznik Marije, Matere Cerkve, je bila koprška stolnica Vnebovzete, največja cerkev na slovenskih tleh, nabito polna: sprejela je nad 4.000 vernikov iz vseh koncev Primorske. Zbrali so se vsi slovenski škofje in sosedje: reški nadškof in metropolit Pavličić, goriški nadškof Bommarco, tržaški škof Belomi, poreški škof Bogetić, nadškof Turk iz Beograda in škof Aichern iz avstrijskega Linza. Glavni posvečevalec je bil domači škof Janez Jenko, druga posvečevalca pa ljubljanski nadškof in metropolit Šuštar in mariborski škof Kramberger. V sprevedu, ki se je razvil iz škofijskega doma v stolnico, je pred škofi stopalo okoli 220 duhovnikov; navzoči so bili vsi predstojniki in predstojnice redovnikov in redovnic, ki delujejo v koprski škofiji. Množica je z zanimanjem spremljala obred škofovskega posvečenja, ki ga Koper vsaj dvesto let ni doživel. Ljudje

so svoji radosti dali duška predvsem z mogočnim petjem. Homilijo po evangeliju je imel nadškof Šuštar. Sklenil jo je s povezavo krstnega imena novega škofa in obhajanjem 1100-letnice smrti sv. Metoda in z voščilom: »Sveti Duh ti daj svoje sedmere sadove, Marija bodi tvoja dobra priprošnjica in mati. Želimo ti dobrih ljudi in dobrih časov...« Po polaganju škofovskih rok je izbrani prejel polnost duhovništva, zatem pa še znamenja škofovske službe: prstan, mitro (škofovsko kapo) in pastirsko palico. Prstan škofa Metoda je narejen iz poročnih prstanov njegovega pokojnega očeta in njegove matere (zaradi bolezni se slovesnosti ni mogla udeležiti, navzočih je bilo vseh pet njegovih sester in oba brata), nad zlitima obročema je vgrajen okras v obliki škofovske kape z vzrezanima likoma sv. Cirila in Metoda. Mitro mu je darovala njegova rojstna župnija; pastirska palica, dar vseh duhovnikov koprške škofije, je iz naravnega grčastega lesa, ki ga je zgledil umetnik samorastnik Slavko Ferkolj. Potem je škof Jenko svojega novoposvečenega škofa pomočnika peljal na škofovski sedež in tedaj se je v stolnici utrgal

vihar ploskanja. Ponovil se je po obhajilu, ko so posvečevalci šli z novim škofom po cerkvi, da je ljudem podelil svoj prvi nadpastirski blagoslov. Pred mašnim blagoslovom je škof Metod izrekel zahvalo: Bogu, staršem, sestram in bratoma, Cerkvi, ki ga je vodila k Bogu, škofu Janezu in vsem navzočim škofom, bratom duhovnikom, redovnikom in redovnicam, bogoslovcem in semeniščnikom, zastopnikom civilnih oblasti, posebno toplo pa vernikom.

SREČANJA V ZAMEJSTVU

Škof Metod Pirih je kmalu po svojem imenovanju pozdravil slovenske rojake v zamejstvu po tržaškem radiu. Takrat je obljubil, da bo imel v svojem srcu ne le domače vernike, temveč tudi vse druge Slovence, naj živijo kjer koli. Svoji obljubi je ostal zvest: doslej je že štirikrat prišel na Tržaško in Goriško: župljane Boljunca je obiskal ob njihovem župnijskem prazniku 24. junija; 14. julija je vodil ekumensko sodelovanje na Vejni; 8. septembra mašo in procesijo ob marijanskem shodu na Opčinah ter naslednji dan romanje tržaških in goriških Slovencev na Barbano.

LOJZE SKERL

Novi konkordat med Vatikanom in Italijo

Ko so leta 1861 razglasili ustanovitve italijanske države, je nastalo vprašanje, kako in kdaj bodo tej državi priključili tudi pokrajine, ki so pripadle papeževi državi, predvsem pa Rim. Priključitvi Rima se je upiral papež, ki je v tem videl omejitev svoje suverenosti in svobode pri izvrševanju svojega poslanstva kot poglavar celotne Cerkve. Kljub temu so italijanske čete prekoračile meje papeževe države in 20. septembra 1870 vkorakale v Rim. Papeževa vojska se je branila, da je svetu pokazala, kako se papež ne odreka svojim pravicam, ampak da kloni

pred silo orožja. Nekaj dni pozneje so rimsko mesto združili z Italijo. Italijanska vlada je papežu sicer zagotovila nekatere pravice, a papež Pij IX. tega ni sprejel in je postal jetnik v Vatikanu.

Po tej priključitvi se je začelo obdobje, ki je prineslo marsikatero težavo in preglavico italijanskim zavednim katoličanom, ki se niso mogli posvetiti skrbi za državo s tisto zavzetostjo, ki bi bila potrebna. In tako se je vedno znova čutila potreba, da pride do rešitve »rimskega vprašanja«. A kdo naj se je loti in izpelje? Tega sta se lotila

in izpeljala papež Pij XI. in Mussolini. Pri tem sta imela oba svoje načrte in namene, ki so se včasih križali in si nasprotovali ter tako povzročali nove težave. A po treh letih zapletenih pogajanjih so končno 11. februarja 1929 podpisali tri listine: 1. Lateransko pogodbo, ki priznava papežu Vatikansko državo; 2. Konkordat, ki ureja pravne odnose med državo in Cerkvijo v Italiji; 3. dogovor finančnega značaja.

Leta 1949 je bila v Italiji sprejeta nova ustava in v 7. členu te ustave je rečeno, da se odnosi med državo in katoliško Cerkvijo urejajo po določilih Lateranske pogodbe.

SPREMEMBE V SVETU IN CERKVI

Od leta 1929 pa do danes se je marsikaj spremenilo. Že sama državna ustava je zahtevala marsikatero spremembo, da ne govorimo o Cerkvi, ki je doživela vesoljni cerkveni zbor (1962-1965) in sprejela nov cerkveni zakonik,

ki je stopil v veljavo 27. novembra 1983.

Začela so se zato dolgotrajna pogajanja in 18. februarja 1984 so le podpisali nov konkordat, ki je stopil v veljavo 3. junija 1985.

Ta pogajanja so gotovo vodile smernice, ki so načrtane v koncilski pastoralni konstituciji o Cerkvi v sedanjem svetu »Veselje in upanje«, ki pravi: »Državna skupnost in Cerkev sta na lastnem področju druga od druge neodvisni in avtonomni. Vendar služita obe, čeprav različni po svojem poslanstvu, osebnostni in družbeni poklicanosti istega človeka. To službo bosta opravljali tem učinkoviteje v prid vsem, čim bolj zdravo bo njuno sodelovanje; pri tem bosta seveda upoštevali krajevne in časovne okoliščine. Človek nikakor ni omejen samo na časne zadeve; kljub temu da živi v človeški zgodovini, ostaja njegova poklicanost za večnost neokrnjena. In Cerkev, ki ima svoj temelj v Odrešenikovi ljubezni,

Tržaški romarji v Einsiedelnu 1985

mного pripomore, da se znotraj meja vsakega naroda in med narodi vedno močnejše razraščata pravičnost in ljubezen. S tem, da uči evangelijsko resnico in da razsvetljuje vsa področja človeške dejavnosti s svojim naukom in s pričevanjem vernikov, hkrati spoštuje in pospešuje tudi politično svobodo in odgovornost državljanov.» (CS štev. 76).

Značilna posebnost »pogodbe« iz leta 1929 je priznanje, da je katoliška vera v Italiji edina državna vera. Že iz tega sledi, da so bili katoliški Cerkev v Italiji poleg običajnih pravic in dolžnosti, ki jih ima Cerkev za neovirano oznanjevanje božje besede vsem ljudem, pravilne delitve zakramentov in urejeno upravljanje cerkvene imovine, priznane še posebne pravice in celo privilegije, ki so po novem konkordatu odpadli. Konkordat n.p.r. ne govori več o kakšni državni veri ali podobno, ker mora biti vsem zagotovljena svoboda veroizpovedi in istočasno pravica Cerkve, da neovirano izvršuje svoje poslanstvo.

NOVA DOLOČILA

Člen 2. konkordata pravi:

»1. Italijanska republika priznava katoliški Cerkev popolno svobodo za izvrševanje njenega pastoralnega, vzgojnega in dobrodelnega poslanstva, za evangelizacijo in posvečevanje. Posebno pa je zagotovljena Cerkev svoboda za organiziranje, javno obhajanje bogoslužja, poučevanje in duhovna služba ter jurisdikcija v cerkvenih zadevah.

2. Enako je zagotovljena svoboda za medsebojno povezavo in dopisovanje med Apostolskim sedežem, italijansko škofovsko konferenco, deželnimi škofovskimi konferencami, škofi in verniki, kakor svoboda za objavljane in širjenje aktov in dokumentov, ki zadevajo poslanstvo Cerkve.

3. Katoličanom kakor tudi njihovim združenjem in organizacijam je zagotovljena popolna svoboda za zbiranje, za objavljane svojih misli z be-

sedo, spisi in vsemi drugimi sredstvi, ki služijo za širjenje«.

Novost v tem členu je, da konkordat omenja italijansko škofovsko konferenco (združenje škofov), kakor tudi deželne škofovske konference, s katero bo mogla državna oblast imeti uradne stike in obratno. To se pravi, da je italijanska škofovska konferenca uradno priznana kot partner za morebitne razgovore, dogovore in pogodbe. Do sedaj to ni bilo predvideno.

V členu 3. je rečeno, da obseg škofij in župnij določa cerkvena oblast, ki tudi poskrbi za imenovanje škofov in župnikov, ki morajo biti italijanski državljani. Mora pa izvršena imenovanja sporočiti državnim oblastem. Za ta imenovanja ni potreben predhoden pristanek. Novo imenovani škofje niso dolžni priseči pred republiškim predsednikom.

Člen 4. govori o vojaški obveznosti bogoslovcev in duhovnikov. Ti niso dolžni dajati informacij sodniškim in drugim oblastem o osebah ali zadevah, za katere so zvedeli pri izvrševanju svoje službe.

Člen 5. govori o cerkvah in bogoslužnih prostorih, za katere odgovarja cerkvena oblast. Državne oblasti se bodo v dogovoru s cerkvenimi ozirale na verske potrebe ljudi, kar zadeva graditev novih cerkva in župnijskih prostorov.

Zelo važen je člen 7., ki govori o cerkvenih ustanovah, o njihovi imovini in tozadevni administraciji. V tej zvezi je govor o »plačah«, ki so jih sedaj deležni škofje, župniki, kanoniki in kakor tudi o cerkvenih »beneficijah« (nadarbine), ki jih novi cerkveni zakonik skoraj ne pozna več. Za plačo duhovnikom bo morala poskrbeti Cerkev sama — to se pravi, da bodo morali v veliki meri za to poskrbeti verniki sami. Ta nova ureditev, ki bo zahtevala precej truda in prizadevnosti, bo izvršena postopoma in bo v vsej polnosti stopila v veljavo s 1. januarjem 1990. Glavno skrb za to ureditev in za nadaljno pravilno poslovanje bo skrbela italijanska škofovska konferenca.

Člen 8. konkordata priznava cerkvenim porokam, ki so sklenjene po določenih pravilih, civilno veljavnost. Razsodbe cerkvenih sodišč o neveljavnosti sklenjenih zakonov bo pregledalo civilno prizivno sodišče. Apostolski sedež ima za potrebno, da ponovno poudari nespremenjeno vrednost katoliškega nauka o zakonu in svoje prizadevanje za dostojanstvo in vrednote družine, ki je temelj družbe.

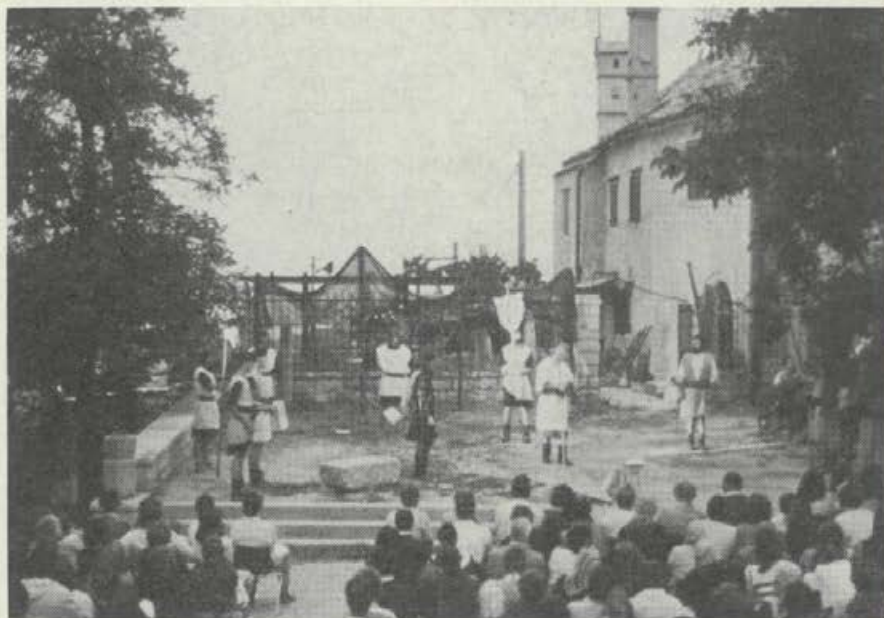
Člen 9. pravi: »Italijanska republika priznava vrednoto verske kulture in upošteva, da so katoliška načela del zgodovinske dediščine italijanskega ljudstva, zato zagotavlja v okviru ciljev šole katoliški verouk v vseh javnih šolah, razen na univerzah. V spoštovanju svobode vesti in odgovornosti staršev za vzgojo, je vsakemu zagotovljena pravica, da se te možnosti posluži ali ne posluži. Ob vpisu se bodo dijaki ali njihovi starši na vprašanje šolskih oblasti poslužili te pravice. Njihova izbira ne more povzročati nobene diskriminacije«.

POSEBEN PROTOKOL

V zvezi s konkordatom ali dogovo-

ru so 18. februarja 1984 podpisali tudi poseben protokol, ki pojasnjuje nekatere določila konkordata samega. To velja še posebej za verouk, za katerega ne bo lahko najti pravega mesta v šolskem programu. Kaj bo n.pr. s tistimi, ki se ne bodo prijavili za verouk? Pri nas bodo veljala za osnovne šole še naprej dosedanja pravila (dve uri verouka, poseben katehet, ki ni razredni učitelj).

Po konkordatu država daje in varuje pravico do šolskega verouka vsakemu državljanu. Tako je verouk na šoli tudi pravno dobil večji ugled. Država poudarja, da je verouk primeren za vse učence in dijakke. Na državni šoli, zlasti na višji, gre za kritični, znanstveni in kulturni pristop k stvari. Zavežljivo tega postane šolski verouk zelo zahteven predmet. Pomagati mora vsem, ki iščejo resnico o svetu: pomagati jim mora pri iskanju odgovorov na življenjska vprašanja. Verouk more in mora dati mladini moralno osnovo za življenje, mora ji pomagati najti smisel mladosti, mora mladega človeka voditi k spoznanju, da je prav on temelj boljše bodočnosti.

»Blagovestnika z vzhoda« na Repentabru: dramski prikaz o sv. bratih Cirilu in Metodu (fotomladika)

Ob 40-letnici obnove slovenskih šol na Primorskem

ZGODOVINSKI PRIKAZ

Vprašanje odpiranja slovenskih osnovnih šol se je začelo takoj po 8. septembru 1943, ko je Italija sklenila premirje z zavezniki. Ljudje so po mnogih vaseh sami odpirali šole in jih vzdrževali, ko so se partizani tudi na Primorskem razmahnili, so tudi oni ustanavljali šole in prevzeli nadzorstvo nad vsemi. Za slovenske osnovne šole pa so se zanimali tudi Nemci v sporazumu s primorskimi domobranci, ne eni ne drugi pa niso mogli ustanoviti v Trstu nobene šole, ampak le nekaj tečajev.

O vsem tem izčrpno pišeta: Lojze Geržinič: *Pouk v materinščini — da ali ne?*, Buenos Aires 1972, in Drago Pahor: *Prispevki k zgodovini obnove slovenskega šolstva na Primorskem 1943-1945*, Trst 1974.

Toda ko govorimo o 40-letnici slovenskih šol, mislimo na šole, ki so jih ustanovili Anglo-Amerikanci v coni A Zavezniške vojaške uprave. Julijsko krajino so razdelili 9. junija 1945 v Beogradu po Morganovi črti v cono A in B. 12. junija so angloameriške čete zasedle tržaški, dva dni pozneje goriški predel con A; organizirali so ZVU, s sedežem v Trstu. Eden izmed oddelkov ZVU je bil tudi Urad za šolstvo, ki ga je vodil stotnik, pozneje kapetan John Simoni. Ta je na tiskovni konferenci 4. avgusta izjavil: »Oddelek za vzgojo ZVU hoče odpreti vse panoge slovenskih šol. Vsekakor šole lahko odprejo samo tam, kjer so dijaki, kvalificirani učitelji in potrebni šolski prostori. Pod temi pogoji bodo odprli tudi srednje šole.«

In tedaj so se začeli boji, čigave bodo šole: zavezniške, OF ali italijanske. Proveditor — neuradni — Tavella je 9. avgusta poslal ZVU dolg Načrt za ustanovitev ljudskih šol s slovenskim učnim jezikom. Ker pravih Slo-

vencev v Trstu ni, naj se kot pod Avstroogrsko ustanovi v tržaški okolici 10 ljudskih šol po italijanski zakonodaji.

Jugoslovani so po odhodu čet ustanovili za civilno upravo primorskega ozemlja Pokrajinski narodno osvobodilni odbor (PNOO), ki je deloval v ul. Carducci 6 in imel tudi Prosvetno komisijo. Vodil jo je učitelj Drago Pahor.

Zastopniki PNOO so se sestali z zavezniki že 20. junija in zahtevali, da priznajo zavezniški obstoječe partizansko šolstvo in učitelje, ki jih je izbralo ljudstvo. Pogajanja so se nadaljevala, a brez uspeha, ker so zavezniki hoteli imeti svoje šolstvo in niso hoteli deliti oblasti ne z Jugoslovani in ne z Italijani. Ko pa so izdali 11. avgusta splošni ukaz št. 11, ki ureja civilno upravo cone A, je Osvobodilni svet za Trst 28. avgusta odklonil sodelovanje in podporo zavezniški krajevni upravi. SIAU — Slovensko-italijanska antifašistična unija, množična politična organizacija, ki so jo tedaj ustanovili in je proglašala fratelanco, je sodelovanje odklonila že 21. avgusta. Zmagalo je tedanje načelo: »Hočemo vse ali nič!«

V Gorici je bil položaj drugačen. Izrazil ga je izkušeni šolnik Hubert Močnik, ki je v svojih *Spominih in izkustvih* (Gorica 1971) zapisal: »Po odhodu jugoslovanske oblasti 11. junija 1945, ko je vzela šolstvo v roke ZVU, je postalo takoj jasno, da v coni A postane zakonito šolsko delovanje samo tisto pod zavezniško upravo in da bi bilo nesmiselno protiviti se sodelovanju.«

Takih ljudi je bilo v Gorici več, organizacijsko delo je prevzel dr. Anton Kacin, ki je že med vojno organiziral šole in ki so ga zavezniški imeno-

vali za okrožnega šolskega nadzornika, in šole so začele več ali manj redno delovati, posebno v Gorici in okolici.

Ko je prišlo v Trstu do preloma med zavezniki in PNOO, je začel Simoni iskati demokratične Slovence, tiste, ki niso bili člani SIAU. Tako je našel stik s kaplanom Petrom Sorlijem, ki se je 9. julija vrnil iz Dachaua in hitro zbral okrog sebe stare krščansko socialne sodelavce.

Dne 1. avgusta pa je prišel v Trst dr. Srečko Baraga, ravnatelj begunske gimnazije v Monigu pri Trevisu. Tukaj smo begunci takoj maja 1945 odprli popolno slovensko gimnazijo, da bi številni študentje ne izgubili šolskega leta. Dijakov je bilo kakih sto in tudi profesorjev dovolj. Baraga je takoj navezal stike z zavezniškimi oblastmi in dosegel, da so to šolo priznali in natisnili angleška spričevala. Z njimi so se maturanti brez težav vpisali na katero koli univerzo v Evropi ali Ameriki. Baraga je prišel v Trst, kot je sam zapisal: »Jaz sem prišel v Trst s točnim načrtom: preseliti našo gimnazijo v Trst, poročnik Simoni pa je hotel šele organizirati slovenske šole in za te naloge je potreboval ljudi.«

Zmenila sta se, da mu pošlje Baraga iz moniškega proforskega zbora človeka, ki mu bo pomagal organizirati slovenske šole v Trstu. V Monigu je Baraga sklical proforski zbor in poročal o razgovorih. Soglasno so bili mnenja, naj gre kar on, ki zadeve najbolj pozna. Res je odšel v Trst in 16. avgusta nastopil službo strokovnega svetovalca za slovenske šole pri ZVU. S tem si je 7. februarja 1946 prislužil v Ljubljani obsodbo na smrt, kar pa zaveznikov ni motilo, ker so po svojih ljudeh preverili obtožbe.

Baraga je v 14 dneh s pomočjo prof. Geržiniča pripravil potrebne predloge in zakone za naslednje srednje šole: v Trstu: Nižja srednja šola, Višja realna gimnazija in Trgovska akademija. V Gorici: Nižja srednja šola, Klasična gimnazija in Učiteljsiše.

V začetku septembra je Prosvetni oddelek ZVU imenoval okrožna šolska

nadzornika slovenskih šol: v Trstu prof. Vladimira Žitka in v Gorici dr. Antona Kacina. Toda za pravo odprtje šol je bilo treba šele dokazati, da je dovolj učencev in dijakov. Treba je bilo izpeljati vpisovanje. Vpisovanje v osnovne šole je bilo težko in problematično. Zavezniki so natisnili uradne pole za vpis in te pole sta razdeljevala po vaseh prof. Geržinič in italijanski zavezniški uradnik dr. Mai. V mnogih vaseh pol niso hoteli sprejeti, drugod jih je moral odobriti odbor OF, le v redkih krajih je šlo gladko. Navsezadnje pa se je večina le vpisala. Vpisovanje za srednje šole sta vodila v Trstu prof. Vinko Beličič in prof. Jože Peterlin. Do 24. septembra se je priglasilo 867 dijakov. Omeniti je treba, da je tudi PDK na posredovanje dr. Tončiča in dr. Abrama priporočil vpisovanje. Splošen uspeh je bil tak, da je potrdil potrebo po slovenskih šolah vseh stopenj.

Končno so zavezniki podpisali 8. oktobra 1945 okrožnici št. 7 o ustanovitvi slovenskih srednjih šol in št. 8 o ustanovitvi slovenskih in hrvaških ljudskih šol. 10. oktobra so bili imenovani ravnatelji: na Višji realni gimnaziji dr. Srečko Baraga, namestnik Alojzij Geržinič, ker pa sta oba kmalu odstopila, so profesorji predlagali prof. Vinka Vovka, ki je mesto dobil. Na Trgovski akademiji dr. Rudolfa Perhavca, ki je bil Tržačan, a je pred vojno učil v Mariboru, na Nižji srednji šoli prof. Toneta Penka, ki se je rodil v Trstu, a je nazadnje učil v Mariboru. V Gorici na Klasični gimnaziji dr. Josip Nemec, na Učiteljsišču dr. Vinko Brumen, na Nižji srednji šoli prof. Peter Martinc, od 20. januarja 1946 prof. Edvard Mizerit.

Učni načrti so bili enaki italijanskim, učni jezik je bil slovenski, vpeljala se je slovenščina kot predmet, ki je imela enako število ur kot italijanščina, dalje slovenska zgodovina in zemljepis. Učne načrte za osnovne šole so kmalu natisnili.

Preden pa so se mogle šole začeti, so morali mnogi dijaki višjih razredov,

ki so prihajali z vseh mogočih šol, največ italijanskih, napraviti dopolnilni izpit.

UČNE MOČI

Italijani so zaveznike prepričevali, da Slovenci na Tržaškem in Goriškem nimajo dovolj učnih moči, to se pravi ljudi, ki bi se bili rodili v Italiji in imeli italijansko učiteljske ali italijansko univerzo s slovenščino. Res je bilo tako, saj na ozemlju ZVU ni bilo več slovenskih učiteljev, ker ni bilo slovenskih šol. Mnogo učiteljev je moralo oditi ali zbežati v Jugoslavijo, kjer so si ustvarili novo življenje in niso tvegali, da bi se vrnil na ozemlje, ki je bilo še sporno, negotovo in neurejeno. V Italiji je bilo kakih 80 učiteljev, ki pa so si tudi uredili življenje in se niso odzvali vabilu zaveznikov, ker bi jih bila morala italijanska vlada uradno predstaviti na slovenske šole, da bi ne trpeli pri službeni karieri. Toda italijanska vlada ni imela posluha za te prošnje.

Naj navedem samo en primer, ki se mi zdi najbolj tragičen, saj sem ga osebno poznal in tudi mnogi izmed vas. To je bil prof. Andrej Budal iz Štandreža, ki je tedaj učil v Rimu. Kapetan Simoni mu je ponudil službo na slovenskih šolah, in sicer nadzornišvo v Gorici. Budal je prišel v Trst na posvet s PNOO. Tu so mu prepovedali sprejem službe, ker pač niso sodelovali z zavezniiki. Čez čas je prošil italijansko vlado za uradno predstavitev na slovenske šole. Ker na ponovne prošnje ni dobil odgovora, je zapustil videmsko službo in se preselil v Štandrež ter delal na PNOO v Gorici. Zato so ga decembra 1946 uradno črtali iz državne službe in izgubil je vsa leta, čeprav je učil od 1915, in tudi pokojnino. Potem mu Simoni ni hotel dati službe, šele 1954 je postal poverjeni profesor na Trgovski akademiji, a že po šestih letih je moral zaradi starosti zapustiti šolo — brez pokojnine. Vse to je opisal v svojih Dnevnikih, ki jih je deloma uporabila

Milena Lapanja za svojo seminarsko nalogo na ljubljanski univerzi.

Za srednje žole je bilo v Gorici 5 slovenskih profesorjev, v Trstu še manj. Italijani in tudi zavezniiki so trdili, da je cona A še vedno del italijanskega ozemlja, ki ga zavezniiki samo upravljajo. Zato smejo na slovenskih šolah poučevati samo italijanski državljani. Tak je bil tudi zavezniški ukaz, toda zaradi razmer je Simoni na Baragovo prigovarjanje dosegel, da so zavezniiki izdali nov ukaz, da se smejo nastavljati tudi neitalijanski državljani. Ta ukaz so morali po šestih tednih na italijanski pritisk preklicati, toda bilo je dovolj časa, da so bili učitelji in profesorji v zadostnem številu nastavljeni. Tako je v šolskem letu 1945-46 službovalo v coni A 205 osnovnošolskih in srednješolskih učnih moči. Od teh se jih je rodilo v Jugoslaviji 31, 43 pa jih je imelo jugoslovansko državljanstvo. Naslednje leto jih je bilo 189, z jugoslovanskim državljanstvom ali brez državljanstva (begunci so izgubili državljanstvo) jih je bilo 136.

Prvo leto so nastavljali kar ravnatelji in izdajali dekrete samo v slovenščini. Od 1946-50 je dekrete izdajal GMA Venezia Giulia — Sovraintendenza scolastica, podpisan prof. Rubini — v italijanščini, slovenščini in angleščini. Od 1950-55 ista oblast, a brez angleščine. Od 1955-63 Commissariato Generale del Governo per il Territorio di Trieste — v italijanščini in slovenščini. Od leta 1963 Ministero della Pubblica Istruzione dvojezično.

POUK IN ŠOLE

Pouk se je pričel na osnovnih šolah v oktobru 1945 in vseh šol je bilo na nekdanjem STO najprej 38, pozneje 41. Stiska s prostori je bila huda, saj so bile nekatere šole med vojno porušene ali poškodovane, obnova pa ni tako hitro stekla. Še huje je bilo v Trstu, ker so morale obstoječe stavbe služiti slovenskim in italijanskim šolam. Naj navedem samo nekaj primerov: osnovna šola pri Sv. Jakobu je imela 5 učilnic za 13 razredov, v ul. Do-

40-letnica obnovitve slov.
šol na Tržaškem: zbor po-
je pod vodstvom Nade
Žerjal Zaghet

nadoni 2 učilnici za 5 razredov, v ul. sv. Frančiška 6 učilnic za 8 razredov, v Rojanu 2 učilnici za cel dan in eno za pol dneva za 10 razredov. Zato je bil pouk skrčen. V Gorici so bile šole v Gregorčičevem domu, Nižja srednja šola je bila od 10. decembra v Malem domu.

Na vseh srednjih šolah v Trstu se je začel pouk 12. novembra 1945. Vse šole so bile nastanjene v II. nadstropju stanovanjskega kompleksa v ul. Lazzaretto Vecchio 9-11. Nižja srednja šola je imela 17 razredov in pouk vsak drugi dan dopoldne in popoldne. Višja realna gimnazija dopoldne, Trgovska akademija popoldne. 1. decembra 1947 so se ženski razredi Nižje srednje šole preselili k Sv. Jakobu, naslednje leto pa še moški razredi. Najprej so imeli 6 učilnic, potem 10 za 19 razredov.

Prosvetni oddelek ZVU je še pred začetkom šolskega leta 1945-47 ustanovil dve strokovni šoli po tri leta in dva strokovna tečaja po dve leti, v oktobru 1947 pa še dva strokovna tečaja.

Taka šolska podoba je ostala pod zavezniški.

Omenim naj še to: zaradi napadov na učno osebje so zavezniški raztegnili epuracijo, ki je bila prvotno določena samo za Italijane, tudi na slovenske

šolnike. Vsak je moral z dvema pričama pred tajno angleško policijo, kjer so ga zaslišali in določili njegovo uso-do. Izmed Slovencev je bil menda odpuščen samo prof. Lojze Geržinič (decembra 1945).

Da bi dobile slovenske šole zadostno število usposobljenih učiteljev, so odprli zavezniški aprila 1946 šestmesečni tečaj na goriškem učiteljskišču. Izpit je veljal kot učiteljska matura. Tečajniki so bili plačani kot učitelji.

1. avgusta 1946 pa se je začel v Trstu dopolnilni tečaj za vse, ki niso imeli slovenskih šol. Poučevali so: Beličič slovensko literaturo— 4 ure na teden, Šturmova slovensko zgodovino 3 ure in zemljepis 2, Zavrtanik didaktiko 5 ur in splošno zgodovino in pedagogiko 4, Jevnikar slovensko slovnico z ustnimi in pismenimi vajami 6 ur na teden. Udeleženci so bili plačani in jih je bilo za dva razreda, znanje je bilo zelo neuravnovešeno, vendar je končni izpit pokazal dober uspeh. Dobili so diplomu, da smejo poučevati na slovenskih šolah.

SOLSKJE KNJIGE

Najhujše je bilo z učnimi knjigami, ker jih ni bilo ne v Trstu ne v Gorici in ne v Ljubljani, le nekaj starejših, a še teh zavezniški niso mogli dobiti

iz Ljubljane. Zato so si posamezne šole pomagale s starejšimi, kolikor so jih kje dobili. Tako so uporabljali v prvih treh razredih osnovnih šol *Prve korake* in *Preljubo veselje*, za 4. in 5. razred so na ciklostil razmnožili Čitanko.

Strokovni svetovalec za slovenske šole pri ZVU dr. Srečko Baraga je pregovoril poročnika Simonija, da je ZVU sama prevzela izdajanje slovenskih šolskih knjig, sprva samo za osnovne in nižje srednje šole, ker so bile obvezne in ker je bilo v njih največ učencev.

V prvi polovici septembra 1945 so imenovali dve komisiji za odobritev šolskih knjig za osnovne šole, eno za italijanske knjige, drugo za slovenske, toda slovenska komisija ni imela dela, ker ni bilo knjig.

Ker so v Primorskem dnevniku pisali, da bodo slovenske šolske knjige samo prevodi, je o tem spregovoril poročnik Simoni 17. septembra v slovenščini in med drugim izjavil: »Pouk v slovenskih šolah se bo vršil iz učbenikov, ki ne bodo nikaki v ta namen zmaličeni prevodi iz drugih jezikov, ampak učbeniki, ki jih sestavljajo usposobljene osebe v slovenščini, knjige, ki imajo točen namen koristiti in obrazovati mišljenje in čustvovanje slovenskih otrok.«

Ze septembra je dal Simoni nastaviti učitelja Petra Horna, da je pripravljal učbenike — v prvi vrsti računice — za osnovne šole. To delo je opravil do julija 1946. Istočasno je nastavil Baragovo ženo, da je pretipkala rokopise, ko pa so začele knjige izhajati, da jih je hranila in prodajala.

Sprva je potekalo delo neurejeno in nenačrtno, 28. novembra 1947 pa je ZVU imenovala posebno komisijo za pregled in odobritev slovenskih šolskih knjig. Predsednik ji je bil dr. Anton Kacin — nekaj mesecev leta 1948 dr. Janko Jež —, tajnik Martin Jevnikar, člani inšpektor Edvard Mizerit, ravnatelj Rudolf Perhavec in nadzornik Ivan Benčič. Komisija se je sestajala navadno vsakih 14 dni, načrtovala nove knjige, iskala sestavjalce, ko je bil

rokopis pripravljen, ga je pregledala ali dala v pregled strokovnjakom. Komisija je skrbela tudi za vse šolske tiskovine. Delovala je do konca ZVU, potem je italijanska oblast sestavila drugo komisijo in ena deluje še danes.

Ze marca 1946 so izšle za osnovne šole prve tri knjige: *Slovensko berilo* za višje razrede in računice za 1. in 3. razred. Do konca leta so izšla še berila do 4. razreda, januarja 1947 pa 5. berilo. Tudi računice so hitro sledile, za njimi pa še *Zgodovinska in zemljepisna čitanka* in ostale knjige. Vse te knjige so napisale učiteljice in učitelji, ki so po vojni prišli v Trst. Toda z londonskim memorandumom in italijanskim prihodom v Trst so padle pregrade med skupinami učnega osebja in pri pisanju so začeli sodelovati tudi tisti, ki so stali prej ob strani. Tako so izšla leta 1955 nova berila, pred nekaj leti spet nova.

Za nižjo srednjo šolo je izšla v začetku leta 1946 samo *Aritmetika* za vse tri razrede. Naslednje leto še *Čitanka* in potem vse druge knjige. Največ jih je izšlo leta 1948, a leta 1951 so bile na razpolago vse knjige. Tudi tukaj so nastopili novi ljudje in napisali nove knjige. Tako so izšla 1969 *Slovenska berila* pedagoškega svetovalca Staneta Miheliča, ki so mu pomagali tukajšnji profesorji slovenščine. Sodobno matematiko, geometrijo in naravoslovne vede pa so prevedli iz italijanščine od 1968 do 1980. To so bili prvi prevodi iz italijanščine, pod ZVU so bile vse knjige izvirne.

Teže je bilo z višjimi srednjimi šolami, ker niso bile obvezne in ker so imele manj učencev, posebno Trgovaška akademija in učiteljišče. Baraga je pregovarjal Simonija, češ da s tiskanjem knjig nič ne izgubijo, denar samo posojajo in se s prodajo knjig spet vrača. Sprva Simoni ni hotel nič slišati in je odgovarjal: »Preskrbite jih, če jih nimate; tiskajte jih, če jih lahko tiskate!«

V začetku je dobil Simoni samo nekaj denarja za te knjige. Prve dni januarja 1946 sta poklicala Simoni in

Baraga Beličiča, Geržiniča in Jevnikarja v urad in Simoni je rekel: »Dobil sem denar za natis Zgodovine slovenskega slovstva. Če hočete, jo napišite, plačati vam ne morem, ker nimam denarja za sestavljalce. Rok: trije meseci.«

Beličič je vzel starejši del, Jevnikar Romantični realizem in Geržinič Moderno in v treh mesecih smo knjigo napisali. Tedaj je polkovnik Washburne zahteval, da mora rokopis prebrati še strokovnjak »nasprotne strani«, da bo knjiga sprejemljiva za vse. Baraga je poklical slavistko prof. Nado Rupel in jo prosil, da bi ocenila rokopis. Vze-la ga je, izdala potrdilo, po dveh dneh pa ga je vrnila in izjavila, da ga ne more oceniti. Vladal je pač prelom iz avgusta 1945 med ZVU in PNOO oziroma SIAU.

Knjiga je šla takoj v tisk, toda avtorji se niso smeli podpisati, da bi imena ne bodla v oči. Izšla je maja

1946 in bila prva učna knjiga za višje srednje šole. Tukajšnji profesorji in dijaki so jo pozdravili, ker ni bilo treba več narekovati in pisati, hudo pa jo je napadel PDK, čes da ni napisana v narodnoosvobodilnem duhu in da je slabo označena zadnja Župančičeva zbirka Zimzelen pod snegom. Knjigo so kupovali tudi ljubljanski profesorji slovenščine, ker tedaj še niso imeli svoje knjige.

Nato je Simoni dosegel, da je prevzel Finančni odsek ZVU financiranje vseh slovenskih učbenikov. Tudi sestavljalcem so določili skromen honorar.

V jeseni 1946 sta se zmenila prof. Beličič in Jevnikar in sestavila *Slovensko čitanko* za višje srednje šole v dveh knjigah. Jevnikar je prikazal epiko, liriko in dramatiko za prva dva razreda, Beličič literaturo od Brižinskih spomenikov do sodobnosti. Jevnikarjeva knjiga je izšla maja 1947, Beličičeva mesec pozneje.

Na reviji Pesem mladih 1985 v Trstu je spregovorila ravn. prof. Elvi Slokar (v levem kotu zgoraj)

Da bi dobila slovenščina čim prej vse knjige, sta se zmenila dr. Anton Kacin in M. Jevnikar in napisala *Slovensko slovnico*. Delo sta si razdelila in se nista vmešavala v pisanje drugega. Zato sta v knjigi zapisala, kaj je kdo napisal. Knjiga je izšla junija 1948 in leta 1955 nekoliko popravljena ponatisnjena. Istega leta sta pripravila krajšo *Slovensko slovnico* za strokovne šole. Slovnici sta dodala leta 1957 *Slovensko jezikovno vadnico*, ki je prav tako doživela ponatis leta 1961.

Za nižjo srednjo šolo, strokovne šole in tečaje pa smo sestavili Mara Blažina-Valerija Glavič-Martin Jevnikar in Anton Kacin *Slovenske čitanke* v treh knjigah. Prvi dve sta izšli 1948, tretja 1949. Tako je bilo poskrbljeno za slovenščino v vseh šolah.

Druge knjige za višje srednje šole so začele izhajati šele junija 1949, in sicer je bila Abrami-Muhr, *Latinska vadnica*. Sledila je angleščina, zgodovina, zemljepis, algebra, geometrija, zgodovina filozofije, trgovska korespondenca idr. Zlasti za Trgovsko akademijo pa so začeli po letu 1969 veliko prevajati strokovne knjige, npr.: *Uporabno knjigovodstvo* v dveh knjigah, *Obči zemljepis*, *Civilno pravo* v dveh knjigah, *Blagoznanstvo* v dveh knjigah, za vse višje šole pa *Evropska civilizacija* v treh knjigah. Omeniti pa je treba, da smo dobili v zadnjih letih štiri moderne slovenske čitanke za višje šole tukajšnjih profesorjev in dve zgodovinski knjigi. Vseh knjig ni mogoče naštet, ker jih je preveč, v jubilejni knjigi bo izšla tudi celotna bibliografija. Slika pa bi ne bila popolna, če bi ne omenili še številnih skript, ki sta jih izdajali zlasti šoli na Opčinah in Trgovska akademija, posebno pa Gorica, ki je po priključitvi k Italiji hodila svoja pota.

Ko se je vrnila Italija v Trst, se je včasih izdajanje zataknilo. Tako ni izšla nobena knjiga v letih 1960, 1964-67, 1971-72, 1977-78.

Zadnja leta so v rabi tudi nekatere knjige iz Slovenije, ker ni tukajšnjih.

O nadaljnjem razvoju slovenskih šol pod Italijo ni treba pisati, ker jim lahko sami sledite in ste jih mnogi obiskovali. Važna je bila sprememba strokovnih šol in tečajev v enotno srednjo šolo in ustanovitev Državnega poklicnega zavoda za industrijo in obrt Jožef Stefan, na Trgovskem tehničnem zavodu Žiga Zois pa oddelka za geometre in oddelek za zunanjo trgovino v Gorici. Pri Sv. Ivanu smo dobili tudi dve novi stavbi in paviljon B v bivši psihiatrični bolnišnici.

V Gorici je leta 1968-69 začel delovati Strokovni zavod za trgovino in Dopolnilni tečaj za upravne tajnike. S šolskim letom 1974-75 je bil ustanovljen v sklopu Učiteljskega triletni tečaj za vrtnarice. S šolskim letom 1984-85 je začel pouk na slovenskem oddelku tehničnega zavoda, ki je začasno dodeljen italijanskemu zavodu »G. Galilei«.

V zvezi z delovanjem slovenskih šol bi bilo treba še omeniti dijaška lista *Mlada setev*, ki jo je tri leta izdajal prof. Jože Peterlin, in *Literarne vaje*, ki jih je decembra 1949 ustanovil prof. Rudolf Fajs. Bile so edinstvene v vsem slovenskem kulturnem prostoru, ker so izhajale 30 let in so jih dijaki sami pisali in vzdrževali.

In šolsko je tudi *Izvestje*, ki je začelo izhajati v šolskem letu 1947-48 in še vedno izhaja.

Začetki slovenskih šol so bili težki, nemirni, usoda Tržaškega in Goriškega ozemlja negotova, profesorji iz vseh koncev in krajev, mnogih ni več, toda vsi navdušeni za delo, šola je vzdržala, rasla in se razvijala in počasi dosegla današnjo podobo. Danes so skoraj vsi profesorji stalni in se morejo brez skrbi posvečati šolskemu delu. Tudi naši dijaki so uspeli in zasedli pomembna mesta v kulturnem, gospodarskem in političnem življenju slovenske narodne skupnosti v Italiji.

Slovenske šole na Goriškem in Tržaškem so na slovesen način proslavile 40-letnico svojega obstoja v zamejstvu. Slovesne akademije, pri katerih

so nastopali učenci in dijaki ter njihovi učitelji in profesorji, so bile v petek 31. maja v Gorici ter pravtako 31. maja in 2. junija 1985 v Trstu.

V Gorici je bila proslava v goriškem Avditoriju in sicer dopoldne za šolsko mladino, zvečer pa za starše, predstavnike oblasti in prijatelje naše šole. Slavnostni govornik je bil prof. Jožko Savli, ki je v svojem govoru poudaril pomen naše šole in da mora le-ta varovati narodove korenine. Obenem je izrazil željo, naj se uvede na italijanskih šolah pouk slovenskega jezika in slovestva z namenom, da se ustvari mirno sožitje med tu živečima narodoma.

Za to priložnost sta izšli dve publikaciji: Izvestje srednjih šol za leta 1975-85 in broširana knjiga Pogled v naš svet, ki prinaša spise otrok iz vseh osnovnih šol na Goriškem.

V Trstu sta bili obe predstavi v Kulturnem domu. Petkova proslava zvečer je bila namenjena predvsem povablencem, med katerimi so bili tržaški škof Bellomi, deželni šolski skrbnik dr. De Rosa in drugi predstavniki kulturnega in političnega življenja. Nedeljska popoldanska prireditev je privabila ogromno število slovenskih ljudi z vseh koncev Tržaške.

Na proslavi so sodelovali najmanjši iz otroških vrtcev, pa učenci, dijaki srednjih in višjih šol. Slavnostni govornik je bil prof. Alojz Rebula, ki je v svojem govoru poudaril pomembno vlogo slovenske šole v naši zamejski zgodovini zadnjih 40 let.

Ravnateljstva slovenskih srednjih šol na Tržaškem so objavila Izvestje srednjih šol za šolsko leto 1983-84. Ob 40-letnici obnovitve slovenskih šol pa bodo objavili tudi priložnostno knjigo.

TOMAZ SIMČIČ

Slovenska ljudska stranka in Trst v letih 1900-1918

Ta prispevek dopolnjuje zgodovinski oris krščansko socialnega gibanja na Tržaškem pred letom 1918, ki sem ga objavil v članku »75-letnica tednika Zarja« (Mohorjevo koledar 1983). Zaradi boljšega razumevanja se nekatere misli ponavljajo.

Proti koncu devetnajstega in v začetku dvajsetega stoletja je vzporedno s čedalje večjo demokratizacijo volilnega sistema rasla tudi politična moč slovenske katoliške stranke. Slednja je leta 1908 dosegla absolutno večino mandатов v kranjskem deželnem zboru. Kot najmočnejša politična skupina med slovenskim prebivalstvom pa se je uveljavila tudi na Štajerskem, Koroškem in Goriškem. Strankin prvak Ivan Šušteršič je postal nesporni slovenski politični voditelj, Janez Ev. Krek pa priljubljen in uspešen socialni in gospodarski organizator kmečkega ljudstva. Skratka, Slovenska Ljudska Stranka (SLS) je med Slovenci dosegla tak prodoren uspeh, da si je njeno glasilo Slo-

venec decembra 1908 drznilo napisati, da je »odslej naprej SLS politično zavedno slovensko ljudstvo, je slovenski narod, prebivajoč na Kranjskem, in kar je izven Slovenske Ljudske Stranke, to ne spada več k slovenskemu ljudstvu, ampak klavrno tava izven njega« (!).

Kljub temu pa v en kotiček slovenske zemlje SLS ne takrat ne kdaj pozneje ni utegnila prodreti. To je bil Trst z Istro. Kot znano je slovensko politično življenje v Trstu od 1874 potekalo pod okriljem političnega društva Edinost. Društvo je nastalo v obdobju, ko je po vsem Slovenskem prevladovala slogaška politika. Na Kranjskem pa je na pobudo Antona Mahničarja prišlo do tkim. ločitve duhov. Leta 1889 je bila ustanovljena katoliška, dve leti kasneje pa liberalna stranka. V Trstu se je stvar zasukala drugače. Politično društvo Edinost je do razkola na Kranj-

(!) Slovenec, 15.12.1908.

skem zavzelo kar se da nevtravno stališče. Resda so imeli pri Edinosti glavno besedo liberalci, vendar jim mora objektivni zgodovinar danes priznati, da so bili v idejnih zadevah zmerni in obzirni. Obsojali so »kranjski prepír«, češ da škoduje narodni afirmaciji, obenem pa so kot pristni slogaši priznavali, da je vera »temelj slovenstva«⁽²⁾.

Tudi tržaška duhovščina je razvoju katolicizma na Kranjskem sledila z določeno zadržanostjo in mu, če že ne javno, pa vsaj potihem očitala, da je preveč usmerjen v strankarstvo. Podobno razpoloženje je vladalo med istrsko duhovščino. Dolgoletna poslanca duhovnika Vekoslav Spinčič in Matko Mandić sta v dunajskem parlamentu odklonila sodelovanje v Sušteršičevem klubu, da ne bi s tem razburila morebitnih liberalnih privrženecv.

V takih pogojih torej sprva ni prav nič kazalo, da bi se utegnil ideološki spor prenesti s Kranjskega na Tržaško. Krekov shod med slovenskimi delavci v Trstu leta 1898 je izzvenel kot izolirana akcija in zato ni vzbudil posebne pozornosti. Poleg tega pa je bil tedanji tržaški škof Andrija Šterk izredno miroljuben človek in vse prej kot naklonjen strankarskim prepírom. Okoli leta 1904 pa je v tržaško javno življenje stopila skupinica mlajših duhovnikov, ki je pod vplivom novega bojevitejšega tržaškega škofa Nemca Frančiška Ks. Nagla poudarila nastop krščansko socialne struje. Že takoj na začetku je izjavila, da se ne bo več zadovoljila z golimi frazami in je začela izvajati določen polemični pritisk na vso politiko Edinosti. V tistem trenutku se je tržaškim narodnjakom zazdelo splošno obsojanje »kranjskega prepíra«⁽³⁾ premalo. Izrecno so se lotili katoliške, oz. »klerikalne«⁽⁴⁾ politične skupine. Očitali so ji, da hoče v Trstu samo zaradi lastnih strankarskih koristi razbiti prepotrebno narodno slovo. Ta obtožba res ni bila brez vsake osnove. Pomisliti moramo, da so bila to leta neverjetnega vzpona SLS in to ne samo na ravni osvajanja volilnega konsenza, ampak tudi na prosvetnem in

gospodarskem področju. Mreža Rajfajzovk je preplavila Slovenijo in slovenskemu kmetu dejansko odločilno pomagala iz hudih gospodarskih težav. Sirla so se tudi izobraževalna društva, knjižnice, telovadni odseki. Ta mogočni organizacijski val je delno pljusnil tudi do Trsta. Ustanovljenih je bilo nekaj katoliških izobraževalnih društev pa tudi denarnih zavodov. Sad krščanske socialne akcije so bile Hranilnica in posojilnica pri Sv. Ivanu (od 1905), v Sv. Križu (od 1908) in v Boljuncu (od 1906)⁽⁵⁾, v tržaški okolici pa Posojilnici v Rodiku in Podgradu. Vsi ti zavodi so bili včlanjeni v Krekovo »Gospodarsko zvezo«. Njen tržaški zastopnik je bil Hanibal Škerl, načelnik svetoivanske harnilnice. Osrednji urad za Trst pa je bil nad prodajalno Katoliškega Tiskovnega Društva v ul. delle Poste 9 (danes ul. Roma). Ožja skupina duhovnikov je medtem začela z versko prosvetnim delom v Trstu in delno tudi v Istri in s tem po mnenju Edinosti pripravljala tudi politični naskok SLS, saj se je stranka prav dobro zavedala, da je Trst ostal njena edina »temna točka«. List Slovenec je tožil: povsod katolištvo zmaga razen v Trstu. Zato pa »snujmo vsepovsodi naše organizacije in znebimo se spon edinjaške politike, naj se zgodi, kar hoče...«⁽⁶⁾. Tako ljubljanski kot tržaški klerikalci so tržaškemu političnemu vodstvu očitali, da nima jasnega programa, da je samo narodna obramba premalo in da bo kmalu nastopil čas, ko bo treba misliti na resno gospodarsko in socialno politiko⁽⁷⁾. Zanimivo je, da je bila Edinost sličnih kritik deležna tudi s strani socialistov. To pa nikakor ne pomeni, da je socialdemokratska stranka simpatizirala s klerikalci ali obratno. Prav nasprotno je res. Krščansko socialni tednik Zanja, ki je izhajal v Trstu od 1908 do 1910,

(2) Edinost, 16.2.1907.

(3) Razni avtorji, *Sviluppo del cooperativismo sloveno nel Friuli-Venezia Giulia, dal 1880 alla II. guerra mondiale*, Trst 1976; razni avtorji, *Lo sviluppo degli Istituti di credito sloveni nella provincia di Trieste dal 1880 al 1945*, Trst 1977.

(4) Slovenec, 7.7.1908.

(5) Zanja, 30.10.1909.

Zaključna skupna pesem na reviji »Pesem mladih« v kulturnem domu v Trstu. Vodi Franc Pohajač

je večkrat kategorično izjavil, da razen kritik na račun Edinosti katoličani in socialisti nimajo ničesar skupnega ⁽⁶⁾.

Omenjena skupina duhovnikov je v Trstu z Jakobom Ukmarjem na čelu vložila res mnogo truda, da bi ustvarila neko solidno organizacijo po kranjskem vzorcu. Pri tem sta ji bili glavni opori Marijina družba in katoliški tisk (dvomesečnik Družinski prijatelj in tednik Zarja). Izobraževalna društva so ponekod sicer zaživela, vendar so večinoma le životarila in po nekaj letih zamrla. Živahnejše delovanje je bilo pravzaprav samo pri Sv. Ivanu, predvsem po zaslugi kaplana Antona Čoka in v Boljuncu, kjer je bil najbolj aktiven župnik Ludvik Šonc. Večina tržaških Slovencev, tudi vernih, je ostala zvesta narodnjaškemu društvu, saj ji je propaganda predstavljala »klerikalce« kot nekakšne narodne mlačneže, če že ne renegate. Kljub neuspehu krščanske socialne akcije pa je prišlo v edinjaškem in liberalnem taboru do precejšnjega preplaha. O tem priča cela vrsta prav strupenih napadov na

Zarja, na nekatere posamezne duhovnike in na SLS v celoti. »Nekateri krogi bi hoteli k nam zanesti boj za načela...«, piše »Naroden duhovnik« v Edinosti in nadaljuje, »da v resnici ne gre za načela, ampak za protinarodno gibanje« ⁽⁷⁾. In še: »Sedaj pa je začela nastopati zelo mlada družbica, ki se junači in se hoče uveljaviti s tem, da naskakuje — ne naše nasprotnike, ampak sokrivne brate... Ti mladi gospodje zahtevajo "ločitev duhov" po kranjskem vzorcu! Priti hočejo do imena in glasu s tem, da hočejo rušiti temelje našim dosedanjim uspehom... To je izdajstvo na narodu in na koristi vere« ⁽⁸⁾. Slovenski Narod pa je v nesramnem stilu »farške gonje« pisal: »V svojo večno sramoto odzvalo se je na Naglov klic nekaj slovenskih Efijaltov, katoliških duhovnikov, kateri so se izrekli pripravljeni nastopiti proti rodoljubnemu in skupnemu delu tržaških Slovencev in zapričeti razdvajalno in

⁽⁶⁾ Zarja, 1.5.1909.

⁽⁷⁾ Edinost, 19.10.1907.

⁽⁸⁾ Edinost, 9.10.1907.

bratomorno politiko rimskega klerikalizma«⁽⁹⁾. Zarja pa je odgovarjala: »Smo li morda mi kaj manj narodni kakor oni? Naj nam le povedo, kedaj smo se morda v najmanjši stvari pregrešili v narodnem pogledu. Ne, tu smo gotovi, da nam ne morejo pičice očitati. Sami naj malo izprašajo svojo vest, kdo je bolj naroden? Mar oni, ki ljudstvo počasi in sistematično zastrupljajo s "svobodomiselnim" liberalizmom? Mar oni, ki bi hoteli ljudstvo zavesti na nevarno pot brezbožnega življenja, ki je upropastilo vsak tudi najmočnejši narod?«⁽¹⁰⁾

Do kakih pravih političnih pobud v Trstu s strani katoliške stranke nikoli ni prišlo. Edini primer samostojnega političnega nastopa predstavlja protikandidatura »zemljiškega posestnika« Jakoba Štrajna na istrskih deželnih volitvah 25. okt. 1908. Do te kandidature je prišlo, ker je duhovnik Matej Šker-

bec, ki je na podlagi dogovora z Edinostjo kandidiral v peti kuriji v volilnem okraju Koper-Podgrad, deset dni pred volitvami odstopil. Za ta korak se je odločil, ker ga je dnevnik Edinost v pozivu volilcem predstavil kot izključno svojega kandidata, ne da bi niti z besedico omenil, da je bila njegova kandidatura v resnici sad težkega kompromisa med političnim društvom in krščansko socialno skupino. Prišlo je seveda do ostre polemike. Edinost je trdila, da je Škerbec odstopil »edinole radi dveh gospodov kapelanov, ki se nista hotela držati kompromisa«⁽¹¹⁾. Zarja pa je odgovarjala, da pogajanja niso potekala lojalno in da so v resnici merila na to, »da spravi politično društvo tudi par takih mož v deželni zbor, kakoršnih ne bi moglo probujeno krščansko ljudstvo v Istri sicer nikdar voliti«⁽¹²⁾. V tistem nape- tem ozračju seveda ni prišlo do poravnave in krščanski socialci so v okraju Koper-Podgrad postavili svojega protikandidata Jakoba Štrajna, medtem ko je bil uradni strankin kandidat dolinski župan Josip Pangerc. Slednji je po- tem na volitvah prejel seveda veliko večino glasov (3.134), medtem ko jih je šlo do tedaj popolnoma nepoznane- mu Štrajnu 501, ostalim kandidatom pa 1.257. Zarja je sicer v povolilnem komentarju izrazila zadovoljstvo nad doseženim izidom, saj je bilo nemogoče upati na uspeh že pri prvem poizkusu. Vendar pa se v nadaljnjih letih njeni somišljeniki niso več lotili samostoj- nega nastopanja na volitvah. Tržaški katoličani so tako ostali zvesti politič- nemu društvu Edinost in »kranjski pre- pir« se tako nikoli ni zanesel na Trža- ško. Tudi povojni Kraljevi poizkusi v tem smislu niso naleteli na ugodna tla, medtem ko se je delno spremenil po- ložaj v Istri, kjer je prišel na površje duhovnik Božo Milanović, ki je bil po svojih pogledih precej soroden kršćan- skim socialcem.

⁽⁹⁾ Slovenski Narod, 6.7.1908.

⁽¹⁰⁾ Zarja, 20.2.1909.

⁽¹¹⁾ Edinost, 24. 10. 1908.

⁽¹²⁾ Zarja, 17.10.1908.

Slikar Tone Kralj je lepo poslikal na Pesku cerkev Brezmadežne

Kljub temu pa je leta 1909 vendarle prišlo do uradne ustanovitve tržaške sekcije SLS. 14. oktobra 1909 je bil v restavraciji »Lavdon« v ul. Stadion 10 (danes v. Battisti) prvi sestanek Kluba somišljenikov SLS⁽¹³⁾. Dva dni kasneje je bil izvoljen poseben odbor za Trst in Istro, ki so ga sestavljali Ivan Sancin, Ivan Višnjevec, Matija Škerbec, Anton Košir, Jožef Velharticky, Anton Čok in Jakob Ukmar. Za načelnika je bil izvoljen Jakob Ukmar⁽¹⁴⁾. Odbor pa se je očitno konstituiral le v funkciji ustanovitve Vseslovenske Ljudske Stranke, kar se je zgodilo naslednjega dne 17. oktobra 1909 v Unionovi dvorani v Ljubljani ob prisotnosti predstavnikov vseh dežel. Iz Trsta je prišlo dvanajst somišljenikov, med katerimi je bilo kar devet laikov. Načelnik stranke Ivan Šušteršič je navzoče Tržičane pozdravil z naslednjimi besedami: »Pozdravljam zastopnike Trsta in Istre. Malo vas je še danes, a ljudska misel se tudi ob tistih mejah, ki ločijo vas od nas, ne bo ustavila. Tudi Trst in Istra bosta vide-la nad seboj zasijati novo zoro in Jadransko morje bo morje našega naroda!« (nepopisena aplavz)⁽¹⁵⁾. Kot deželni zastopnik je bil Ukmar na tem zborovanju izvoljen v izvršni odbor, to pomeni v strankin najvišji in najbolj odločujoči organ, čeprav se potem političnemu delu zaradi službenih dolžnosti ni utegnil posvetiti.

Tako se je nekajletni poizkus, da bi v Trstu postavili na noge krščansko socialno organizacijo in krepko slovensko katoliško stranko vsaj na zunaj izjalovil. Vzroki za neuspeh so bili pasivnost, če že ne nasprotovanje večine slovenske in hrvaške duhovščine, vpliv političnih veljakov pri Edinosti, ki so prikazovali »kranjski prepir« kot največje gorje za slovenski narod, dalje pomanjkanje pravih politikov med tržaškimi katoličani (zlasti laikov) in ne nazadnje tudi sam značaj tržaškega mesta. Bogoljub je napisal o Trstu: »Trst sam kot primorsko in trgovsko mesto je znan, kakšen da je; koliko je v njem ljudi, ki ne poznajo nobenega

Boga! Nravna skvarjenost seveda velika: pravi Babilon. Slovenska okolica pa tudi, žalibog, prepojena z nekim liberalnim duhom; pijača in ples in kar je s tem v zvezi, vladata silovito«⁽¹⁶⁾. Pa ni bilo samo to. Posebnost Trsta je bila in je še zdaj obstoj dveh narodnosti. Nacionalni boji so tržaški zgodovini devetnajstega in dvajsetega stoletja vtisnili neizbrisen pečat, ki je vplival na vse politično dogajanje in posredno seveda tudi na neuspeh SLS. Edinjaška parola »enotnosti« proti skupnemu nacionalnemu nasprotniku je v očeh ljudstva očitno nadkriljevala še tako utemeljene ideološke zahteve. Edinole socialistom je uspelo na podlagi bojevitejšega socialnega programa odtrgati lep del slovenskega delavstva od edinjaškega vpliva. Katoličanom ta manever ni uspel, pa čeprav je bil mišljen v okviru izključno slovenskih strank. Sicer pa so tudi italijanski katoličani ostali podrejeni politiki liberalne nacionalne stranke. L'Amico, poluradno glasilo italijanskih katoličanov v Trstu, je sicer grmelo proti »židovstvu« in »liberalizmu« vodilnega meščanskega sloja, v narodnem oziru pa je do Slovencev zavzemalo skrajno neprijazna stališča, tako da je moral celo strpni Ukmar v Zariji nekajkrat z njim obračunavati. Vajeti tržaške politike so tako kljub prizadevanju škofa Nagla in drugih ostale trdno v liberalnih rokah. Slovenski tabor je na zunaj ohranil ideološko neopredeljenost, čeprav so vodilni kader še naprej sestavljali liberalci. Več let trajajoča polemika med vodstvom in krščansko socialno skupino pa očitno ni oslabilila volilne moči političnega društva Edinost, saj je slednje prav v teh letih zabeležilo nekaj prodornih uspehov, ko so se italijanskim liberal-nacionalcem zamajala tla pod nogami in je postalo tisto, kar so nasprotniki imenovali »slovenska nevarnost«, ne več samo oddaljena možnost ampak konkretna stvarnost.

⁽¹³⁾ Zarja, 9.10.1909.

⁽¹⁴⁾ Zarja, 16.10.1909.

⁽¹⁵⁾ Zarja, 23.10.1909.

⁽¹⁶⁾ Bogoljub 1911, št. 3, str. 73-77.

Ustvarjalno delo naših prvih književnic

Prav pogostokrat se ob raznih prilikah kaj radi spominjamo številnih obletnic naših literarnih ustvarjalcev, malokdaj pa nam je do tega, da bi se vsaj občasno spomnili tudi naših prvih književnic.

Dolga desetletja je namreč slovenska žena nastopala v javnosti le takrat, ko so jo naprosili, da sodeluje pri narodnih prireditvah, svečanostih, gledaliških predstavah itd. Bila je torej le sodelavka. Ker pa so bile splošne razmere slovenskega naroda takšne, da je vsepovsod stalo v ospredju le narodno vprašanje in so šele v osemdesetih letih prejšnjega stoletja začele prodirati nove socialne ideje, je razumljivo, da slovenska žena — po naravi skromna in plaha — ni iskala svojih poti. Šele ob koncu stoletja opazimo, da začenja nastopati iz lastne pobude, organizirana in samozavestna. V ta okvir sodi tudi literarno delo naših prvih ustvarjalk, ki so v slovenski književnosti pustile neizbrisni pečat.

Prav je, da tu omenimo prvo pesem izpod ženskega peresa, ki jo je v letu 1848 napisala **Fani Hausmannova**, hčer-

ka graščaka in kot taka deležna širše vzgoje in blagostanja. Prav tako je bila doma iz graščine prva slovenska pisateljica, avtorica povesti o Veroniki Deseniški **Josipina Urbančič - Turnograjska**. K literarnemu delu jo je spodbujal župnik-narodnjak Lovro Pintar; živele je torej v okolju, ki je bilo nedvomno ugodno za razvoj njenih literarnih nagnjenj. To drži tudi za prvo romanopisko **Luizo Pesjakovo**, hčerko odvetnika dr. Crobatha, ki je imela priliko za literarno izobrazbo že v očetovi izbrani družbi. Ker pa je živela večinoma v nemškem krogu in ni obvladala slovenščine, ji vsa skrb za izpopolnitev jezika ni mogla nadoknaditi tega nedostatka. To nepoznavanje slovenskega jezika pa je značilno tudi za njeno mlajšo sodobnico, romanopisko **Pavolino Pajkovo**, potomko poitalijancene rodbine. Mislili bi, da je imela vsaj Prešernova hčerka **Ernestina Jelovškova** dovolj literarnih vzgibov, da bi razvila svojo naravno nadarjenost in jo usmerila v literarno ustvarjanje. Toda prav njen tragičen primer nam priča, kako prirojeni naravni talent in vse literarne zveze lahko usahnejo v boju s težkimi življenjskimi razmerami. Revščina jo je prisilila, da si je že kot mlado dekle morala sama služiti kruh kot pestunja in šivilja in ni mogla izpolniti svojih želja, da bi se izobrazila. Žalostne okoliščine so jo prisilile, da si je tudi potem, ko se je zopet vrnila v domovino in že izdala svoje zanimive »Spomine na Prešerna«, do oslepelosti mučila s šivanjem in umrla v ubožnici.

Tak je bil pač položaj naših prvih ustvarjalk, ki so sicer imele dovolj daru za pisanje, vendar pa pomajkljivo jezikovno znanje. Do literarnega ustvarjanja so jih privedli moški rodoljubi, ki so hoteli tudi žene pritegniti v narodno in kulturno gibanje, zato so same ostale odvisne od njih in po svoji miselnosti povsem nesamostojne.

Josipina Turnograjska

Pavlina Pakkova

Nič čudnega torej, če smo šele ob koncu stoletja dobili iz učiteljskih krogov prve književnice, ki niso samo stopicale po že uglašeni poti, ampak so znale povedati tudi nekaj svojega, nekaj novega.

Na tem mestu bi lahko omenili **Marico Nadliškovo**, ki si je s svojim delom in z urejanjem prvega ženskega

Marica Nadlišek-Bartolova

glasila utegnili zbrati kar lep krog sodelavk, ki so svoje literarno ustvarjanje nadaljevale tudi potem, ko je žensko glasilo prenehalo z izhajanjem.

Nadliškova je torej prva slovenska pisateljica s srednješolsko izobrazbo in samostojnim poklicem, saj je že leta 1888 stopila v krog literarnega ustvarjanja s pisanjem povesti, novel in črtic, ki jih je objavljala v takratnem slovenskem časopisju. Njenega dela pa slovenska literarna kritika ni prezrla, saj imamo o tem številne razprave in članke⁽¹⁾. Nekoliko obledel pa je spomin na sodelavke njene **SLOVENKE** — prvega ženskega glasila, o katerih le občasno zasledimo kak spominski sestavek. Med temi vzbujajo največ pozornosti tri najpomembnejše pesnice tedanjega časa: **Franica Vovkova** — s pesniškim imenom **Vida**, **Ljudmila Poljančeva** in **Kristina Šulerjeva**. Medtem ko sta nam prvi dve zapustili knjižno izdajo svojega dela, so se pesmi Kristine Šulerjeve porazgubile po številnih revijah, a niso zato prav nič manj vredne od ostalih.

FRANICA VOVKOVA - VIDA (1875-1932) Doma je bila z Bleda, kjer se je rodila 31. marca 1875. Od staršev Gorejncev je podedovala trdo, samozavestno kmečko naravo, močan značaj in navezanost na kmečko zemljo. Slovenska javnost je prvič zasledila njene verze v dijaškem mesečniku **VESNA**, v katerem je leta 1893 objavila svoje pesmi pod psevdonimom **Radica Bleška**. Po končanem učiteljišču leta 1895 je nastopila službo kot učiteljica v Zasiptu pri Bledu. Bivanjem v enem najlepših predelov Slovenije je bil za razvoj mlade pesnice odločilnega pomena. V njej je zaživela ljubezen do kmečkega življenja, ljudem se je čutila tako blizu, da so jo vsi imeli za svojo.

⁽¹⁾ M. Boršnik: Marica Nadlišek in njena **SLOVENKA**, Razgledi 1948.

Marica Nadlišek-Bartol: Jubilej, Ženski svet 1923.

Milena Mohorčič: Marica Nadlišek - Modraptica 1936-37 in 1939-40.

Najmočnejše pa je učinkovala nanjo vez s preprostimi kmečkimi otroki.

V tem čudovitem razpoloženju pa ni pozabila na svoje pesniške izlive, čeprav jih ni še jemala bogvekakoli resno.

Sredi napornega dela, ki ga je imela s celodnevni poukom na enorazrednici in sredi gospodinjstva, je igraje metala verze na papir in jih z nekakim omalovaževanjem pošiljala takratnim revijam, največ pa SLOVENKI. Ker je pač slutila, da ti izlivi trenutnega razpoloženja niso prišli iz globin, si je silno želela stroge in pomembne kritike. Zato je upala, da ji bo pri tem pomagal Anton Aškerc. Ta pa jo je že s prvim pismom pridobil za to, za kar je bila Franica Vovkova nesprejemljiva: pridobil jo je za realizem. V hipu je pesnica zavrgla vsa svoja subjektivna doživetja, ki so se ji na mah zazdela premalo močna, skoraj prazna, in je korenito sledila Aškerčevim navodilom. Na različne načine se je trudila z daljšimi tendenčnimi poezijami, v katerih je skušala ugoditi Aškerčevim zahtevam po objektivnem prikazovanju socialne bede. A v vseh teh pesmih opazimo, da so prisiljene, da je v njih tako malo njenega, da jih je pozneje tudi sama pri odbiranju za pesniško zbirko kar zavrgla. Če je hotela ostati zvesta svoji lirični naravi, se ni pač mogla vživeti v Aškerčeva gesla, morala je kreniti proti tisti smeri, katero so si izbrali Župančič, Cankar, Kette in Murn. Srečanje s predstavniki slovenske moderne je za pesnico pomenilo pravi življenjski preobrat, saj so naši mladi literatje čutili sorodnost z njeno viharno in svobodnoželjno naravo. Posebno blizu sta si bila z Murnom leta 1900, ko se je pesnik zdravil na Bledu. Skupaj sta se navduševala za kmečko življenje, med ljudstvom sta nabirala poezijo in navdušeno uživala kmečko idilo. Toda preprosto kmečko življenje je pesnico začelo kaj kmalu utesnjevati. Okrog nje je bilo preveč miru, preveč tišine, da bi jo mogla prenesti, njena notranja raztrganost se je počasi stopnjevala. Po poroki leta 1901

Vida Jerajeva

(poročena je bila s članom dunajske dvorne opere Karlom Jerajem) pa je odšla na Dunaj in se tu posvetila družinskemu življenju; istočasno pa je pričela z urejanjem svojih pesmi v pesniško zbirko. Velika opora ji je bil pri tem Ivan Cankar, ki je sprva namegal celo napisati uvod njeni zbirki, a je pozneje to misel opustil na željo Karla Jeraja, ki je hotel, da bi se Franica v javnosti samostojno uveljavila. Pesmi so tako izšle leta 1908, mogoče v njenem najbolj tragičnem življenjskem obdobju — mesec dni po otrokovi smrti. Od tega časa dalje se je le redkokdaj oglasila s kako pesmijo.

Po končani vojni pa ni zdržala več v tujini, skupaj s svojo družino se je vrnila v domovino in se spet posvetila umetnosti, tako da je leta 1921 spet izdala zbirko »Iz Ljubljane čez poljane«. Od tega časa dalje pa je postalo njeno življenje osamljeno, nihče ni povpraševal več po njej, nihče je ni več upošteval, časopisi so njene pesmi odklanjali, skratka, pozabili so nanjo. To je pesnico strlo, da ni zdržala več. Prvega maja 1932 je umrla. Ugasnila je istega dne, morda celo isto uro kakor njen otrok pred štirindvajsetimi

leti. Njeno življenje in njeno delo nam odkriva tragedijo žene, ki se je v življenju razdajala na tisoč strani, hkrati pa je v njej ostalo nekaj skritega, nekaj neizživetega. Njen lik ostaja še danes skupaj s številnimi našimi ustvarjalkami potisnjen v ozadje in malokdaj se nam zdi vredno, da bi njeno delo pregledali in o njem kaj razmišljali.

Ob koncu devetdesetih let prejšnjega stoletja se je v naših revijah pojavilo ime **LJUDMILE POLJANCEVE** (1874-1948), ki je skupaj s Franico Vovkovo - Vido stopila v središče pesniškega ustvarjanja.

»Pesmi Poljančeve so pesmi ženske zato morda moški ne morejo prodreti v njihovo globino. Najbrže se sploh niso mudili pri njih, češ, kaj more napisati lepega. — ženska! Jaz pa sem prepričana, da bo vsakdo občutil resnično doživetje Ljudmiline pesmi. Prihajali so trenutki, ko je Ljudmilo vodilo čustvo k pisalni mizi, da prime za pero in si olajša svoje prepolno srce«^(?).

In res, njene poezije so odsev njenega življenja. Celó če primerjamo zunanje dogodke, ki jih zvemo iz življenjepisa, lahko spoznamo resničnost te trditve.

Rojena je bila v Brežicah leta 1874 kot učiteljeva hči. Kmalu pa je družino zadel hud življenjski udarec — nenadoma je umrl oče. Družina se je nato preselila v Slovenske gorice in tu je Ljudmila odraščala, tesno povezana z življenjem tamkajšnjih kmetov, a daleč od kulturnega središča. Ko pa je obiskovala učiteljišče v Ljubljani, je spoznala urednika Doma in sveta dr. Frana Lampeta, ki je mlado pesniško dušo vzgajal in spodbujal ter sprejel več njenih pesmi v svoj list. Po končanem učiteljišču je službovala spet v Slovenskih goricah, kjer je ostala vse do smrti. Ohranila pa si je ostro razsodnost, toplo zanimanje za naše gospodarsko, politično in kulturno življenje, obenem pa je ohranila veliko ljubezen do ljudstva. Bila je sposobna povsem zatajiti svoje telesne bolečine

LJUBKA SORLI

SOČA

*V zatišju skal Triglavskega pogorja
privre na dan otroško nagajiva;
življenjska moč se v njenih penah skriva
za trdi boj od zibelci do groba.*

*Premnogo skozi čas je doživela:
raz Vrsno vzplula v svet je njena slava,
bila od vojnih viher je krvava,
z otroki rodne zemlje je trpela.*

*A ko z neba so zginili oblaki,
ji sonce kri in solze je izpilo.
Dočakali so lepše dni rojaki.*

*Njim, bratom, v pesmi daje naročilo:
»Naj druží vas ljubezen v sili vsaki!
Sovraštvo moje vode bi kalilo.«*

in se vsa razživeti ob kakem perečem sodobnem problemu; sploh pa je veliko brala in tako vneto sledila javnemu dogajanju. Svoje življenjske izkušnje, svoje doživljanje pa je prelila v poezijo. Pred nami leži njena pesniška zbirka: priroda — pomlad — mladost — ljubezen, to so štirje stebri njenega umetniškega ustvarjanja. Čim bolj pa beremo njene verzé, tem bolj se nam odkriva tista skrivna moč, ki kipi iz njih. Zdi se nam, kakor bi gorel v ozadju ogenj, ki ne plapola toliko na zunaj, a tem bolj greje v notranjosti. Njeni mirni verzi slonijo na uglajeni besedi, bodisi ko izpoveduje ljubezenska občutja, toži po mladosti ali pa opeva prijateljstvo: vse to pa je prikrito s tonom lahne melanhonije in otožnosti.

To so motivi njenih verzov, motivi, ki jih srečamo tudi pri tedanjih naših pesnikih; odeti so v prikupno, blagoglasno obliko, ki ji sicer manjka tisti globoki, silni izraz čustev, kakor tudi oni svilnati blesk modernizma, a se kljub temu zaradi melodioznega ritma berejo prijetno. Zdi se mi, da njena poezija nima veliko lastnega, izrazito

^(?) Milica Schamp: Ljudmila Poljančeva, Slovenska žena 1926.

SLOVENKA

Glasilo slovenskega ženstva

Št. I.

V Trstu 2. januarja 1897.

Letnik I.

individualnega; učila se je namreč pri Murnovih in Kettejevih poezijah in sploh ne sega čez to obzorje. A za bralca najde vedno topel izraz. V njenih pesmih najdeš pač to, kar je pesnica čutila. Pred nami stoji postava dekleta, ki sicer pozna vsa človeška hotenja in želje, katerim je posvetila marsikateri trenutek in vse to prelila v pesmi, ki pripovedujejo zgodbo njenega srca.

Večkrat doživlja trenutke žalosti in razočaranja, a tedaj dvigne oči k Bogu: v hipu postane vsa mirna, potolažena. Pri Poljančevi ne moremo trditi, da bi bila to bojevnica za kako občečloveško idejo, zato je pač ne bomo uvrstili med one pesnike, ki so razširjali svoje visokoleteče ideje, nad katerimi pa smo ostali tako razočarani, ko smo jih spoznali v njihovem življenju, nagnjenem k vsem slabostim. Poljančeva se nam odkriva v drobnih, nežnih pesmih, ki sicer ne prinašajo veliko novega, so pa izraz intimne bolečine in se kar pogosto skrijejo v ljudsko doživetje in obliko.

Prav je, da se njenega imena vsaj občasno spomnimo, saj njene pesmi še danes učinkujejo v vsej svoji poetični, svetli preprostosti in svežosti, tako da nedvomno zasluži ugledno mesto med tedanjimi slovenskimi pesnicami.

KRISTINA ŠULERJEVA (1866-1959).

Pred 120 leti se je njeno življenje začelo v Kropi na Gorenjskem, v tisti

Kropi, ki je bila nekoč posejana s plavži in vigenjci, danes pa je zanimiv muzej železarske in fužinarske industrije. V Kristinini mladosti pa je bila to živa in strahotna podoba prvobitnega kapitalističnega izkoriščanja in s takimi žgočimi družbenimi nasprotji ni mogla mlademu dekletu oblikovati srca in pogledov na življenje. Svojo pot izobrazbe je Kristina začela v nemški samostanski šoli, zato ni nič čudnega, če so bile njene prve pesmi napisane v nemškem jeziku. Oče pa je želel, da dekleta študira in si pridobi samostojen poklic. Tako je Kristina odšla na ljubljansko učiteljsišče. Svojo prvo službeno mesto je nastopila v Bohinjski Bistrici in tu zaživela bogato življenje, bogato v lepem, dobrem in hudem. Prelepa narava se je širila okrog nje, čudovite trenutke je preživljala v družbi F. S. Finžgarja, Antona Medveda, Franice Vovkove in kmečkih ljudi, s katerimi se je takoj začutila eno. Tako je Kristina s polnimi požirki uživala lepoto, izlivala svoje vtise in čustva v drobne, lirčne verze in jih pošiljala v svet, pravzaprav jih je poslal pisatelj Finžgar, in sicer najprej Ljubljanskemu Zvonu, nato pa še SLOVENKI, ki je prav takrat začela izhajati v Trstu. Leta 1929 pa se je preselila v Ljubljano in se tu srečavala s Franico Vovkovo-Vido in z Marico Nadliškovo; po njuni smrti pa se je zaprla vase in preživljala težke dni v samoti. Zdelo se je, da je njena pesniška pot že končana, toda po letu 1945 je spet zaživela: ob

trpljenju slovenskega naroda, ob trpljenju talcev in izgnancev so spet pri-
virele nove pesmi. Mnogo bridkega je
šlo skozi njeno srce, zato srečamo del
te bolečine tudi v njenih verzih. Toda
nekje na dnu srca in v njenih očeh za-
sije radost nad življenjem, zato so ti-
ste pesmi, v katerih zaigra hvalospev
življenju in ljubezni, izrazite in pristne,
najlepše in najsrčnejše pa tiste, iz ka-
terih odseva ljudski način čustvovanja

in oblikovanja. Kmečki ljudje so radi
brali njeno poezijo, večkrat so priha-
jali k njej in jo prosili, naj jim pre-
piše svoje pesmi. In to je pač največje
priznanje in največja sreča!

Treh naših najvidnejših pesnic, ki
so začele svojo pesniško pot v 90 letih
prejšnjega stoletja, pa se premalokrat
spomnimo, ne zavedamo se njihovih
zaslug, ki so si jih pridobile z nasto-
panjem v slovenskem literarnem krogu.

JOŽKO SAVLI

Korenine Slovencev

V prejšnjem stoletju je nemško
zgodovinopisje izoblikovalo trditev, da
je bila pradomovina Slovanov v moč-
virjih za Karpati, odkoder naj bi se
šele v 5. in 6. stol. po Kr. razselili po
različnih predelih Evrope.

Ta trditev ni utemeljena ne v zgo-
dovinskih virih ne v arheoloških najd-
bah. Služila je v bistvu nemškemu na-
cionalizmu, ki je razglašal nezgodovin-
skost in kulturno manjvrednost Slo-
vanov in prikazoval nemški prodor na
slovanski vzhod kot kulturno poslan-
stvo in prinašanje človeškega napred-
ka.

Kljub takšnim nemškim namenom
je trditev o pradomovini Slovanov za
Karpati ustrezala tedaj tudi carski Ru-
siji in njeni ideologiji panslavizma.
Takšna pradomovina je namreč postav-
ljala prav Rusijo v zgodovinsko sredi-
šče slovanstva, saj se na njenem ob-
močju nahajajo močvirja za Karpati.
Rusija naj bi zato postala zgodovin-
sko upravičeno središče močnega, ob-
novljenega naroda Slovanov, ki sega od
Trsta do Vladivostoka.

Po prvi svet. vojni se je kot posebna
veja panslavizma uveljavljalo v centra-
listični SHS unitaristično jugoslovani-
stvo. V duhu le tega naj bi se Slovenci
vključili v enoten narod Jugoslovancev,
v katerem bodo varni pred nemškim
in italijanskim pritiskom od zahoda.

Tudi to pot naj bi nakazovala že zgo-
dovina, češ da so prišli Slovani še enot-
ni v 6. stol. na Balkan in od tod v
Alpe. Jugoslovanski narod naj bi zato
pomenil le stanje, ki je nekoč že tako
ali tako obstajalo.

Jasno je, da je moralo takšne na-
mene podpreti tudi zgodovinopisje. V
takšnem vzdušju pa je bilo nemogoče
iskati resnično zgodovinsko korenino
Slovencev. Dogma o naselitvi sloven-
skih prednikov v vzhodne Alpe se je
tako obdržala ne le v zgodovinopisju,
temveč tudi po šolskih knjigah in v
javnih občilih vse do danes, ko mo-
ramo končno ugotoviti, da ideološko
prikrojevanje zgodovine nikakor ni
potrebno, tudi za sožitje Slovencev z
drugimi jugoslovanskimi narodi ne.
Prav nasprotno, treba je odkriti delež
Slovencev v kulturni preteklosti in s
tem njihov prispevek k zgodovini slo-
vanskih narodov, kakor tudi narodov
Evrope.

Na podlagi številnih ledinskih in
krajevnih imen povsod po Evropi, ki
imajo slovansko osnovo, se je že od
srede preteklega stoletja pri mnogih
izobražencih uveljavilo prepričanje, da
so bili Slovani pranaseljenci Evrope.
Pobudnik takega gledanja je bil slo-
vaški profesor Jan Kollár, pri Sloven-
cih pa je to mnenje zagovarjal zlasti

Davorin Trstenjak na osnovi številnih člankov, ki jih je po letu 1870 objavljajal v Letopisih Matice Slovenske; za njim pa še najbolj Henrik Tuma, ki je odkrival številna slovenska imena tudi po osrednjih Alpah in po Apeninu, kamor Slovani v zgodovinskem času t. j. v 6. stol. sploh niso prodrli.

Takšna imena najdemo na gosto po Tirolskem in po vzhodni Švici, npr. Cotschna (Kočna), Pletschen (Pleče), Zapportgrat (Zaprt), Pletschen (Pleče), Grütsch (Grič), Grand Golliasz (Goljak), Lom, Lob (Lobanja), Lötschental (Loče), Mont Dolin, Piz Led, Piz Korvatsch itd. Po Apeninih se pa poleg drugih pojavlja zlasti ime Cucco (Kuk, Puia ali Puglia (Polja) in Fratta (Frata).

Odkod ta imena? Pri iskanju njihovega izvora nas pot zanese daleč nazaj v predzgodovino, vse do znamenite *Lužiške kulture*, ki je bila, kakor ugotavljajo zlasti poljski raziskovalci, praslovanskega izvora. Razširila se je okoli 1200 pr. Kr. ob gornji Odri, v današnji Lužici, po kateri nosi ime. Iz nje so izšli močni selitveni tokovi, ki so zajeli razne smeri Evrope. Izredno močan val se je usmeril proti jugu, v Alpe, do Jadrana in čez nižino Padano tudi po Apeninu.

Nosilci teh selitev so bili ljudstvo, imenovano v kasnejših zapisih *Veneti*. Njihova nova kultura, ki se je odražala zlasti v načinu pokopavanja pokojnih, katere so zažigali in pokopali v žarah, ima ime *Kultura žarnih grobišč*. Iz nje se je v naslednjih stoletjih oblikovalo več pokrajinskih kultur, *Villanova* in *Golasecca* v Padani, *Este* v Beneški ravnini, *Melaun* v osrednjih in *Hallstatt* v vzhodnih Alpah. Kultura žarnih grobišč je temeljila še v bronastem obdobju, omenjene kulture pa na starejšem železnem, ki ga zaradi prevladujoče moči nazivamo po kulturi v vzhodnih Alpah, po Hallstattu. Obdobje Hallstatt se začne nekako z letom 900 pr. Kr. in pomeni prevlado Venetov v Evropi, ki so bili praslovanskega porekla in so nam zapustili omenjena praslovanska oz. slovanska imena.

Nekako po letu 400 pr. Kr. sledijo

Umetnost Venetov - bojevnik na pasni sponi
7. stol. pr. Kr. (Vače)

vdori in osvajanja Keltov, ki prinašajo novo kulturo, tkm. mlajšo železno obdobje ali kulturo *Latène*. Keltski vdori so zrušili venetske kulture v Padani (z izjemo Este v Beneški ravnini) ter na severni strani Alp. Toda območje Alp, kakor ugotavlja arheologija, ni bilo poseljeno s Kelti, razen nekaterih rudarskih krajev. V Alpah se je strnjeno ohranilo ljudstvo Venetov vse do prihoda Rimljanov leta 15 pr. Kr.

Vzhodnih Alp, kjer je tedaj obstajalo *kraljestvo Norik*, pa Rimljani niso zasedli in v njih naselili svojih kolonov ter namestili vojske. Norik je bil njihov dolgoletni zaveznik, jim dobavljal znamenito noriško železo in se potem prostovoljno podal pod njihovo oblast. Zato pa je kot kraljestvo ohranil svojo samoupravo še več kot pol stoletja, pa tudi svoje domače pravo.

Da bi bil poromanjen in ob pro-

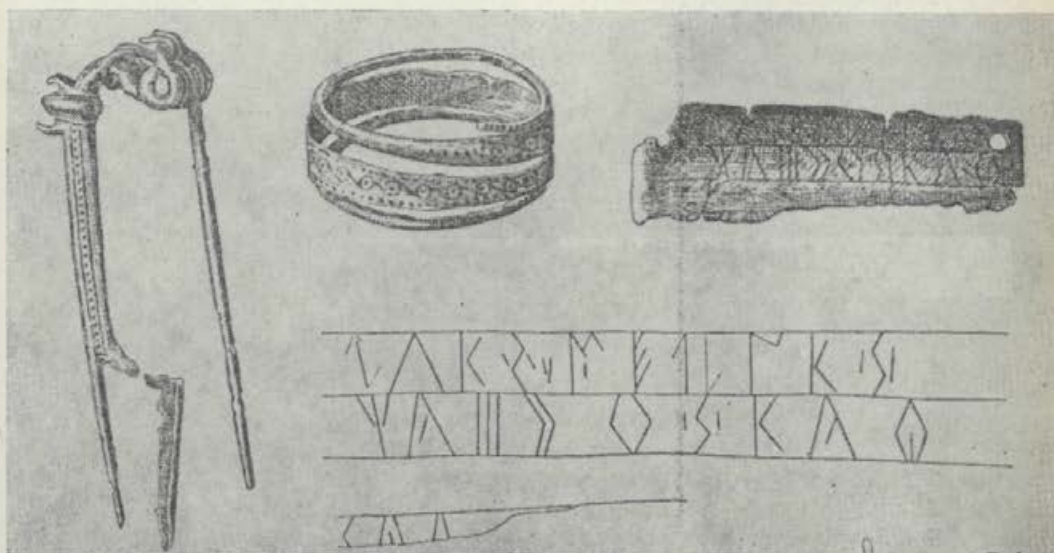
padu Rimskega cesarstva leta 476 tudi pokristjanjen, ni prav nobenih dokazov. V nasprotju s tem pa zgodovino-pisci izhajajo prav iz te predpostavke, zakaj kasnejša slovenska država v vzhodnih Alpah, Karantanija, je slovenska in še poganska. Po tej predpostavki so se morali tkm. staroselci v vzhodnih Alpah umakniti na zahod, ker je kasnejša Karantanija poganska in slovenska. To bi pomenilo, da so tedaj pač Slovani prišli v vzhodne Alpe. V resnici pa o kakih krščanskih in romanskih staroselcih na tem območju ni sledu, razen v nekaj rimskih mestih.

Ob popolnem pomanjkanju virov in arheoloških najdb, ki bi utemeljevale takratno naselitev Slovanov, slovenskih prednikov v vzhodne Alpe, pa tudi predpostavka o poromanjenih in pokristjanjenih staroselcih ne dokazuje prav ničesar, ker tudi sama ni utemeljena. Stvarnejša razlaga je povsem drugačna.

S propadom rimskega cesarstva ostanejo vzhodne Alpe povezane z Italijo, ki jo zasedajo Ostrogoti. Za nekaj let jim sledijo Bizantinci. Toda leta 568 vdarijo v Italijo Langobardi, ki

zrušijo bizantinsko oblast in ustanovijo tam svoje kraljestvo. To kraljestvo pa ne obsega več vzhodnih Alp. V njih se pojavi »dežela Slovencev«, ki jo s tem imenom prvič omenja langobardski zgodovinar Pavel Diakon 595. Kaj se je torej moglo zgoditi v tem času v vzhodnih Alpah?

Ker Langobardi niso bili dovolj močni, da bi iz Italije vzdrževali zasedbo in upravo tudi na tem območju t. j. v nekdanjem Noriku, so mogli domačini t. j. kmečko prebivalstvo, požgati rimska mesta, središča tuje uprave, pobiranja davkov in novačenja za vojsko, ter prevzeti sami oblast. Toliko laže, ker ni šlo za velika mesta, temveč le za taka, ki so imela obseg večje vasi. Bila pa so središča oblasti. Ker oblast v deželi pripada odslej domačemu sloju in ne več rimskemu ali poromanjenemu, ga viri nazivajo z dejanskim imenom t. j. Slovenci, obenem pa tudi z njih starejšim — *Sloveni* ali *Veneti* (Fredegarii Chronicon). Tudi ta okoliščina priča o starem poreklu Slovencev, saj v virih ime »Veneti« nikoli ne pritiče drugim južnim in niti ne vzhodnim Slovanom, pač pa le Sloven-

Kultura Venetov, predrimsko obdobje: bronasta zaponka in zapestnica, kos pločevine z napisom v venetski pisavi (Idrija ob Bači)

cem in severnim oz. zahodnim Slovanom, ki imajo neposredno praslovansko korenino.

Ker Kelti niso bili naselili območja Alp, pa tudi Rimljani ne, se je v njih ohranilo staro praslovansko ljudstvo Venetov, kateremu pripadamo tudi Slovenci.

Enotni kulturni prostor, ki so ga bili po svoji selitvi oblikovali Veneti od Skandinavije do Jadrana in Padane, so torej pretrgali vdori Kelto, ki so zasedli Padano, današnjo Švabsko in Bavarsko, Češko ter južno Poljsko. Vse do danes so se zato ohranile sorodnosti v kmečki kulturi med Alpami ter Skandinavijo in Baltikom, npr. znameniti *kozolec* ali *smuči*, hribovska *hiša z dimnico*, razne *bajke* itd., tako v Alpah kakor v Skandinaviji in ob Baltiku.

Nemško narodopisje pripisuje vse te sestavine kmečke kulture vzhodnim Germanom, češ da so jih zanesli v Alpe, kar pa je zgolj domneva. Omenjena kmečka kultura izhaja od Venetov.

Slovenski jezik sam je zahodnoslovanskega in ne južnoslovanskega tipa, kakor ugotavlja mdr. ljubljanski jezikoslovec Fr. Bezljaj. V njem najdemo *dvojino*, kakor jo imajo le še lužiški Srbi, nadalje *namenilnik* kakor pri Čehih, pa *rodilnik v zanikanem stavku* kakor v baltskih jezikih. Številno besedje v slovenščini pa ima v osnovi enak pomen kakor v baltskih jezikih. To kaže na izredno starost, če pomislimo, da je prišlo do ločitve balto-slovanske skupine na pra-Balte in pra-Slovane že okoli 1700 pr. Kr. Število slovenskih narečij, kar 45 po številu, in komaj kateri slovanski jezik jih ima toliko, priča prav tako o izredni starosti slovenščine.

In še nekaj, slovensko narodno drevo, *lipa*, drevo življenja se v ljudskem izročilu pojavlja povsod tam, kjer se je ohranilo kmečko ljudstvo praslovanskih Venetov oz. Slovanov. Po vseh osrednjih Alpah in dalje proti severu do Baltika. Severna Poljska t. j. Pomorjansko je ohranila lipo, na južnem Poljskem, kjer je bila močna naselitev Kelto, je kot narodno drevo prevla-

dal keltski hrast, ki je sedaj narodno drevo Poljakov, v katerih se je keltski sloj izgubil. Del praslovanskih Pomorjancev pa je do danes ohranil tudi ime Slovinci.

* * *

Študija pod naslovom »Veneti — naši davni predniki?« (J. Šavli, Dunaj 1985) je v ljubljanskih listih povzročila ostro kritiko s strani nekaterih zgodovinarjev, ki odločno zavračajo vsakršno povezanost med staroslovanskimi Veneti in Slovenci, poudarjajoč še vedno trditev, da je pradomovina Slovanov za Karpati, odkoder naj bi prišli v 6. stol. na Balkan in od tod tudi v vzhodne Alpe.

Vendar kritika ni bila prepričljiva. V ljubljanskem Delu (Književni listi) je začel objavljati svoje lastne raziskave venetskih napisov znani pesnik, pisatelj in slavist Matej Bor. Napise je razrešil prav na podlagi slovenskega in drugih slovanskih jezikov. S tem pa

Nekateri bazovski župljani na vrhu stolnice v Milanu

je vprašanje odnosa Veneti-Slovenci zadobilo vseslovenski pomen. Obenem pa postavilo v ospredje tudi prikazovanje slovenske zgodovine, ki so jo naši zgodovinarji razlagali po pangermanskih in panslavističnih modelih, pa tudi po jugoslovansko unitarističnih, ne pa tako, da bi jim bilo pri tem za izhodišče slovenstvo in slovensko okolje.

Nedvomno je potrebno, da se ponovno preverijo nagibi in ozadja pri pisanju slovenske zgodovine, ki je doslej vse preveč služilo za to, da so prikazovali slovenskega človeka kot ne-bogljen in revno bitje, ki je vedno trpelo pod tujim jarmom in ni bilo sposobno ustvariti si lastne kulture in zgodovine. Resničnost pa je ravno nasprotna.

MARKO TAVČAR

Nekaj primerov ljudske vernosti pri nas

»Bog in sveti križ božji!«

Naj začnemo ta zapis s to prastaro molitvico za dober začetek, ki je spremljala naše dede in babice pri vsakem pomembnejšem delu.

V ljudskem izročilu predstavljajo namreč ljudske molitve posebno poglavje. Navadno so to zanimiva pričevanja verskih vprašanj in duhovnih potreb naših prednikov. V njih so izražali svojo pristnost in tudi ustvarjalnost, ki ju je prežemalo globoko osebno in občestveno versko doživljanje. Ta pričevanja vernosti nam lahko marsikaj povejo o ljudeh, o narodu med katerim so ta besedila nastala.

Če bi gledali nanje strogo s stališča cerkvenih pobožnosti, bi morali priznati, da so mnoge misli in motivi, ki jih obravnavajo, še posebej pa izrazito ljudske podobe in metafore, jasno apokrifne in daleč od temeljnih ali po Cerktvi predpisanih molitev. Prav v tem pa je tudi njihov čar, saj izražajo duhovne potrebe našega človeka. V nekem smislu bi lahko celo trdili, da so prav zaradi tega »moderne«, saj se ne držijo ustaljenih in strogih obrazcev, ampak so, kljub podobnostim, v osnovi osebne, proste molitve.

Slovenci imamo, kar se zapisovanja ljudskih molitev tiče, že precej dolgo tradicijo. Objavljali so jih Pohlin, Valvazor, Majar, Strekelj, Grafenauer, šte-

vilni še živeči etnografi in drugi. Pred tremi leti pa je izšla pri Družini izredno zanimiva knjiga »Slovenske ljudske molitve«, ki jih je zbral in uredil Vilko Novak. V tej knjigi bo bralec dobil zelo natančno analizo slovenskih ljudskih molitev. O isti temi pa je avtor pisal v 2. številki revije »Znamenje« leta 1981, v članku »Stare ljudske molitve«, v katerem napoveduje izid prej omenjene knjige.

V tej »antologiji« ljudskih molitev najdemo več primerov, ki so jih razni zapisovalci zabeležili na naši zahodni jezikovni meji. Že ti zapisi kažejo na to, da je naše področje zelo bogato na podobnih etnografskih zanimivostih. Tako bogato, da se gotovo še najde med ljudmi veliko nenapisanega in neobjavljenega gradiva. O tem lahko mirno trdimo, saj smo devinski skavti med našim zbiranjem podobnega blaga slišali marsikaj zanimivega.

V tem zapisu zato želimo zabeležiti nekaj molitev, zagovorov ali fragmentov molitev, ki so nam jih povedale razne naše informatorkе.

ZAGOVORI

Med ljudmi, ki so nam pripovedovali, je še živ spomin na ljudi, ki so znali zdraviti. Nekatere so bile celo priče ali same pacientke. Začeli bomo torej pri zagovorih.

Že Karel Štrekelj objavlja v 3. zvezku svojih »Slovenskih narodnih pesmi« med obrednimi pesmimi tudi zagovor zoper kačji pik. Objavljen je pod številko 5166 s krajevno oznako (Od Devina). Glasi se:

*(Tam stoji ena gora),
Ena gôra sv. Senpolaja.
Tam je ena stezica,
Po nji hodi Marija devica.
Jez prosim v imenu sv. Senpolaja,
Prosim v imenu Marije device,
Vseh svetnikov in svetnic,
V imenu sv. treh kraljev,
V imenu Boga Očeta,
Sina in sv. Duha, amen:
Prosim, de bi šel strup
Te pozemeljske reči
Proč od tega človeka (ali:
te živine).
Potem se moli Očenaš, Češčena Marija
in pa Vera.*

V opombah pa Štrekelj postavlja domnevno, da ja najbrž iz Brestovice. Pravi:

»Neznanega zapisovalca (najbrž Jan. Bleiweis): "zvedel za 40 krajcarjev od nekiga človeka, ki bičnike (gajželnike) prodaja in zraven tega tudi kačje strupe zagovanja". — Iz "Novic" V. (1847), 147. Tam gotovo manjka po pomoti na začetku enega verza, ki se je najbrž glasil tako, kakor je gori oznamenjeno, ali pa tudi morda "Stoji, stoji ena gora" (ali silna gora). Da je zagovor od Devina, najbrž iz Brestovice, sklepam iz tega, ker so ravno ti moji bližnji rojaki poprej povsod po Kranjskem prodajali bičnike in na "zagovor" še danes mnogo drže. Tudi se sv. Senpolaj (St. Pelagius), patron pomorščakov, še časti tam in je po njem imenovana celo ena vas.«

Marija Mervic-Legiša (r. 1899 v Devinu) je povedala, da je njen ded Jožef Mervic p.d. Valentinčkov (1838-1922) znal zdraviti in da so k njemu prihajali ljudje od blizu in daleč. Za zdravljenje je imel tudi majhne »bukvice«, ki pa jih je dal ob neki priložnosti devinskemu dekanu, ko ga je ta prosil zanje in od takrat jih ni več imel. Znal je torej »razpisati« — zareči kačji pik, »rožupilu« — absces, »drngcele« —

vnetje vratnih žlez in druge bolezni. Zdravil je navadno zvečer, ko je sonce začelo zahajati. Takoj po prvi svetovni vojni je »razpisal« nekega fanta s Koshišča, ki ga je pičil modras. Fant je ozdravil, a je vedno nekoliko šepal na pičeno nogo. Pripovedovalka nam je opisala zdravljenje »rožupile« in »drngcel«. Ko je bolnik »prišel k njemu« je vzel škatlico v kateri je imel »gesso canforato« — kredo s kafro — s katero je »delal taku križem kražem po lici, če si iemu rožupilu in polej štel taku na prste in na tiho govoril. Moja mama mi je povedala, da je taku govoril:

*Sveti Blaž je imel devet sestri.
Z devetimi je prišlo osem,
z osmimi je prišlo sedem...
s sedmimi je...
taku dokler ni pršu do ene,
Na zadnje je reku:
Kukr so zginile svetga Blaža sestre,
taku naj zgine moja rožupila.*

Na enak način je »razpisal« tudi »drngcel«, samo, da je v tem primeru šel po »žili« od ramena do sredinca in vsakokrat odštel eno od sester sv. Blaža. Na koncu pa je namesto »rožupile« imenoval »drngcele«. (Prim. V. Möderndorfer, Ljudska medicina pri Slovencih, str. 95).

Ko smo že pri zdravljenju naj povemo, da nam je gospa Viktorija Petelin Radetič, doma pri Sabličih (roj. 1909) povedala, da je tudi njena teta znala zdraviti. Spominjala pa se je samo fragmenta zagovora, ki so ga uporabljali, če si je kdo zvil ali zlomil nogo:

*Marija devica je po planinci tekla,
nožco si je zlomila...*

Gre za tradicionalno prisposobo v zagovorih, tako da jo večkrat najdemo v drugih podobnih zagovorih. (Prim. K. Štrekelj, Slovenske narodne pesmi, 3. zvezek, št. 5171, s krajevno oznako »iz Gabrija pod Gorico«).

Tudi Ema Pahor Kralj (r. 1894) v Jamljah, sedaj živi pri hčeri v Sesljaju, nam je pripovedovala veliko zani-

mivih stvari o tem, kako so si ljudje pomagali, ko so mislili, da jim je kaj »narejeno«. Med drugim pa se je spominjala tudi koščka »molitvice«, kot jo je sama imenovala, ki jo je slišala kot otrok in jo je kot učenka »nesla gospodu župniku«, ki jih je zbiral in za vsako molitvico ali pesem dal otrokom podobico. Molitvica po svoji vsebini ni jasna, po zadnjem ohranjenem verzju pa bi mogoče lahko trdili, da gre za odlomek zagovora. Glasi se:

*Centerati, centerati,
Mati božja, kri prelite.
Veselite, jogen pese(n).
Vsaka duša kazen čuje.
T' anim kuti božji križ,
v drugin kuti božji križ,
bejži, bejži, huda stvar!...*

Očitno gre za besedilo, ki je zgubilo svojo prvotno smiselno zgradbo, tako da je verjetno ta zapis samo ostanek širšega besedila. Ohranili so se

samo zgoraj navedeni verzi, ki pa so zaradi manjkajočih veznih verzov smiselno nejasni.

K tej skupini bi spadali še obredni zagovori pred hudim vremenom in točo, ki so večkrat še danes v rabi. Ob takih primerih, ko grozi toča, se navadno prižge blagoslovljena oljka. Kot pravijo je treba prižgati »tri žegne«: »blagoslovljeno oljko, svečo in tiste rože, ki so jih natrgali za Sv. rešnje telo«. Eni pa vržejo »grablje narobe proti nebu na borjači«, ker da to baje pomaga, da ne pade toča.

VEČERNE MOLITVE

Med ljudskimi molitvami gotovo zaslužijo posebno mesto t.i. »večerne molitve«. Pravzaprav so to mogoče najbolj ohranjene molitve na našem ozemlju. Mnogi se jih spominjajo in tudi znajo.

Noč, počitek, spanje so gotovo po-

Cerkveni zbor iz Rojana poje pod vodstvom H. Mamoia na reviji zborov v Ricmanjih 21. aprila 1985

menili važno prelomnico v dnevnem redu. Ko se je človek odpravljal spat, se je Bogu zahvalil za preživetí dan in se mu priporočil za čez noč. V molitvah je zato izražena prošnja, da bi speči bil obvarovan v vseh smislih.

Kot pravi Vilko Novak v članku »Stare ljudske molitve« (Znamenje, 1981, št. 2, str. 113) večerne molitve kažejo »mnogoobraznost te vrste«. To drži tudi v primerih, ki smo jih za- beležili pri nas.

V Devinu nam je že omenjena gos- pa Marija Mervic Legiša p.d. Kupčeva povedala molitvico, ki je po svoji zgradbi zelo preprosta, rekli bi osnov- na oblika slovenskih večernih molitev. Glasi se:

*Pejmo, pejmo spat,
s svetim križem prebivat.
Kdor je z Bogom, Bog je z njim.
Jezus je Marijin sin.
Sveti Peter z Rima,
nebeške ključé ima.
Dušicam odpira,
naj tudi našim,
da pridemo k vašim!*

Ista pripovedovalka nam je pove- dala še drugo, krajšo večerno molitvi- co za otroke, ki je verjetno nastala pred relativno kratkim časom. Spomi- nja na molitvico, ki jo Novak v knji- gi »Slovenska narodna molitev« objav- lja pod št. 194 in ji pripisuje, da je verjetno kje natisnjena in novejšega nastanka. Devinska inačica se glasi:

*Zdaj smo delo dokončali,
da bi tudi sladko spali.
Bog nam svojo daj pomoč,
oče, mati, lahko noč!*

Istega dne, ko smo posneli zgornjo molitvico, se je v Devinu na obisku mudila tudi neka gospa iz Bat nad Grgarjem, ki nam je povedala nasled- njo molitev; objavljamo jo kot primer- javo s prej objavljeno.

*Pejmo spat,
z Bogom rad.
s svetim križem prebivat.
Kdor je z Bogom, Bog je z njim.
Jezus sin, Marijin sin.*

*Kodr Marija hodi,
svojega Sina s sabo vozi.
Le dej, le dej, kar grešnik prosi.
Sveti Peter z Rima,
od raja ključé ima.
Odprite našim, vašim,
ta buozin in bogatin,
da buodmo skopaj z vašim
tukaj na gorice,
tukaj na vodice,
tam homo rožce brali,
pri Jezusovi skali.
Sveti Peter z Rima,
od raja ključé ima.
Odprite našim, vašim,
ta buogin, ta bogatin.*

Kot vidite je v večernih molitvah precej različnih motivov, ki se preple- tajo in spreminjajo od kraja do kra- ja. Začnejo se lahko z znanim obraz- cem »pojmo spat...«, v nadaljevanju pa se pojavijo še drugi motivi, kot npr. Marijine sanje o Jezusovem trpljenju.

Gospa Viktorija Petelin Radetič nam je povedala naslednjo molitev:

*Pojmo spat, z Bogom rad.
S svetim križem prebivat.
Sveti križ je božji križ.
Tri angelce pr nas pustiš.
Prvi nas bo vižal,
drugi nas bo spižal,
tretji nas sveto vero učil.
V nebesih je ena cerkvice rumena;
z rožci pokrita,
z verhom pokjena.
Nuoter kleči Marija devica,
prebira bukvice,
zažiga svečice.
»Mati, ali spite, al čuvaste?«
»Jast ne spim in ne čuvam.
Čudne sanje jast imam.
Gor in dol so tekali,
so Jezusa lovili,
na križ so ga prbili,
mu krono z glave zbili,
so sulco mu v prse nasadili.«...*

Do te točke se je ohranila ta ina- čica slovenske večerne molitve. Pripo- vedovalka je namreč povedala, da se ne spomni konca. Molitev je zanimiva. Med drugim zgleda, da je po zgradbi

značilna za ta predel goriškega Krasa, ki gre tudi preko sedanje državne meje, v Brestovico in do Komna. To trdimo glede na dejstvo, da Novak, v prej omenjeni knjigi, objavlja pod zaporedno številko 188 podobno molitev, ki jo je zapisala v Komnu na Krasu Milka Merkuža. V opombi pravi:

»Pesem vsebuje tri sestavine: začetek je večerna molitvica, nadaljevanje (V nebesih je...) je motiv cerkve v raju — prim. pri Streklju štev. 6595 iz Št. Andraža pri Gorici, štev. 6596 iz Sela pri Črničah (»sveta božja veža«), štev. 6598 z Grahova (»V svetmu paradižu / je ena zlata hišica«), štev. 6599 iz Ihana (zapis Antona Breznika: (»je zvata šiša«), štev. 6614 iz Loma nad Kanalom (»tam so trije zlati stolčiči«), štev. 6621 iz Horjula (kjer je »zlata cerkuca« v Rimu), 6626 iz Torovega zap. Fr. Stelè, kjer je v paradižu »zvata hiša« — konec pa je kratek povzetek molitve o Marijinih sanjah z motivom, ki ga je sicer v naših molitvah te vrste ne najdemo (krona - sablica)«.

Ta zadnja pripomba glede sablice se nanaša na komensko inačico, kjer je rečeno,

*»da so mi kronco z glave zbili
in sablico na glavo položili.«*

Gre za motiv, ki ga hrani tudi zelo zanimiva sestavljena molitev, ki nam jo je povedala gospa Anastazija Antonič, rojena v Brestovici leta 1902, ki že 40 let živi v Jamljah. Molitev je zanimiva, ker se začne izrazito pasijonsko. Podobno kot v prejšnjem primeru so jo molili zvečer, ko je družina že odmolila rožni venec, preden so legli k počitku.

To je tudi edina molitev, ki se končuje z necerkveno obljubo, »kdor jih zmoli trikrat ponoči in trikrat čez dan, so mu vsi grehi odpuščeni!« Ob drugih apokrifnih motivih, najdemo torej še to obljubo, ki je drugače pogosta v drugih molitvah, kot so »Zlati očenaš« ali »Sanje Matere božje«.

V Brestovici so torej po rožnem vencu molili tako:

*Premisli človek na ta čas,
ki je Jezus trpel za nas!
Zaradi greha tega sveta,*

Sv. Ciril in Metod krščujeta Slovence
(cerkev Brezmadežne na Pesku)

*na svetem križu je visel in trpel,
brez trošta križa.
En žemnir krvav je nosil svoj bandir.
Potem so Jezusa kronali.
S trnjevo krono je kronan bil,
iz rane je zboliv.
Jezus je uboden v desno stran.
Sv. kri mu teče iz sv. ran.
Ena mu teče scurkoma proč.
Jezus ne bo držal glavce gor.
Jezus je teh zveličanih.
Srčno usmili se čez nas,
kadar bo zadnja ura in čas.
Pojdimo z Bogom spat,
s sv. križem prebivat.
Bog nas bo vižou,
drugi nas bo spežou
in tretji nas bo regirou.
Cerkvica rumena,
z virhom podkadena.
Notri Marija devica kleči.
Svojo lučko užiga,
s voje bukvice prebira
in pride sam Jezus k nji,
ji reče:*

»Mati moja, ali spiste ali čuvaste?«

»Sin moj! Ne spin, ne čuam.

Čudne sanje jaz imam,
da so Tebe Judje ulovili,
kronco z glave vzeli
in sablico na glavo deli.«

»Mati moja! To niso nobene čudne
sanje.«

Kdor jih zmoli trikrat ponoči
in trikrat čez dan,
so mu vsi grehi odpuščeni! Amen.

Da bi bila slika o molitvah, ki smo jih devinski skavti posneli med našim delovanjem popolna, bi k tem molitvam morali dodati še dve. Prvo nam je povedala gospa Milka Soban iz Jamelj. Gre za molitvico, ki so jo molili v Medji vasi preden so šli spat po rožnem vencu. Molitev ji je povedala sestrična Bazilija Štanta, ki jo je tudi objavila v Koledarju GMD za leto 1980 na str. 104.

Objavljamo jo samo zato, ker nam jo je povedala druga pripovedovalka in ker je prav, da je v tem zapisu. Tole molitvico so torej dodajali rožnemu vencu:

Bodi priporočena in izročena ta sveta ofrana majhna molitvica v čast Materi božji in na čast angelcu varuhu, ki nas je varval ta dan. Vsaki dan, vsako noč pridi k troštu, na pomoč, za našu zadnjo uru in naš poslednji čas. O Marija, sveti Jožef, sveto trpljenje Kristusovo, sveto in čestito sladko Ime Jezusovo, Ime Marijino, usmilte se našim ljubim staršem, mlajšim pred njo večni Bog postavite relej (= vselej) to nebeško veselje, nebeški raj, da bi se pri Kristusu veselili, za nas Boga prosili. Nas varte nesreč na duši in telesu, na blagi in na polju, na vse veliko čast gor v sveta nebesa dala in poslala. Amen.

Za konec tega zapisa o ljudskih molitvah v naših krajih pa smo prihranili kratko molitvico, ki so jo molili po jedi. Povedala nam jo je gospa Viktorija Petelin Radetič in se glasi:

Čast Bogu in Materi božji.
Košček daru svetmu Duhù.

Hrana božja,
ohrani nas v duši in telo.

S temi zapisi ljudskih molitev, kajti tudi zagovori so v bistvu prošnje, molitve za zdravje, gotovo nismo izčrpali vsega, kar se še spominjajo starejši ljudje. Presenetljivo je, kako so se te molitvice sploh še ohranile do današnjega dne.

Mogoče se bodo kakemu bralcu zdele naivne in otročje. Tako mnenje je gotovo krivično. Zdijo se nam otroške v pozitivnem smislu besede. Lepe so, poetične, vsebinsko bogate, predvsem pa izraz globoke vernosti in zaupanja v božjo ljubezen in usmiljenje. To so torej molitvice, ki pričajo o veri, upanju in ljubezni naših prednikov.

ALBERT MIKLAVEC

KRAŠKA ZEMLJA

Kako si dobra,
kraška zemlja:
trgaš si od ust,
da nas živiš,
in surova nehvaležnost
je tvoj vsakdanji kruh.

Kako si radodarna,
kraška zemlja:
kot kraška mati
v preozkih njivah
pomnožila si prgišče
težko prihranjene sevi;

v prekratkih brajdah
rodila si obilen sad
in dan za dnem
skrbno ga pestovala,
da prazna klet
spet polna bo veselja.

Iz samorastnikov,
ki nenasitno srkajo
iz tvojih bornih grudi,
si znala poroditi
prežlahten sad
kot dobra kraška mati.

Katoliška knjigarna v Gorici

Ze dve leti potem, ko je bila v Gorici ustanovljena zadruga Katoliško tiskovno društvo, je bila odprta tudi knjigarna s papirnico kot njegova poslovalnica, tako da se šteje leto 1910 kot leto njene ustanovitve.

Svoje prostore je knjigarna dobila v hiši omenjenega društva na Travniku (štef. 25), ki je najlepši trg v mestu Gorici, obsežen, poln trgovin; na njegovi zahodni strani se dviga pročelje izredno lepe baročne cerkve sv. Ignacija s konca 17. stol., pred katero so obglavili voditelje tolminskega punta; na vzhodni strani pa se za hišami vzdiguje goriški Grad, s katerim je povezana zgodovina goriške dežele.

V to zgodovinsko okolje se vključuje tudi Katoliška knjigarna na severni strani Travnika, ob prehodu k škofiji in v Gosposko ulico (ital. via Carducci), ki povezuje mesto s severom, s Kanalsko, Tolminsko, Banjšicami. Stavba knjigarne ni široka, pač pa visoka, z dvema nadstropjema. Visoko pročelje je bilo pred kratkim prenovljeno in učinkuje na obiskovalca sveže, izhaja pa že od časa na prelomu

v to stoletje, kakor kaže njegov secesijski slog. Nad visokima vitrinama in vhodom med njima, prav v tem slogu, nas pozdravi dvojezični napis KATOLIŠKA KNJIGARNA - LIBRERIA CATTOLICA. Napis, ki odraža namene ustanoviteljev: nuditi občinstvu v deželi, posebej še slovenskemu, dobro knjigo, molitvenike, podobe in nabožne predmete, pa tudi vse potrebno za šolo in pisarno.

Tej svoji nalogi je ostala Katoliška knjigarna do danes zvesta. Spada pa tudi med tiste redke slovenske ustanove v Gorici, ki delujejo od svoje ustanovitve neprekinjeno, saj je preživela obdobje fašizma in težka leta po razmejitvi Primorske po zadnji vojni. Razmejitev je odtrgala od Gorice večino slovenskega zaledja, kar je zelo prizadelo vse goriške ustanove, med njimi tudi poslovno dejavnost te knjigarne.

Dragoceno je dejstvo, da je kljub fašističnemu obdobju in pritisku Katoliška knjigarna v svojih prostorih vedno ohranjala slovensko vzdušje. To ni bilo lahko v časih, ko je bila slo-

Upravo v obnovljeni Katoliški knjigarni v Gorici je prevzel Mauro Leban (v sredini)

venska govorica na cesti prepovedana in je človek za slovensko besedo ali vprašanje tvegati, da ga napadejo. Ohranjala je to vzdušje tudi po zadnji vojni, in napetosti zaradi razmejitve, v bolj ali manj prikritem zastraševalnem vzdušju ob mejnih sporih. V tej knjigarni se je domače vzdušje ohranilo tudi danes, ob vseh uradnih napisih v italijanščini po mestu, po čigar ulicah pa vendarle prosto zveni tudi slovenska govorica.

Za svoj visoki jubilej, 75-letnico ustanovitve, je bila Katoliška knjigarna prenovljena. Pročelje je ohranjeno, v prostorih pa so izginile visoke police, zamenjale so jih priročne stalaže, ki omogočajo obiskovalcem neposreden pristop do blaga in razstavljenih stvari, da si jih v miru izbere. Prodajni prostor pa se je razširil tudi v ozadje in se s tem podvojil.

Bogata izbira vseh šolskih in pisarniških potrebščin se nahaja v prvem prostoru, v katerem najdemo tudi lepe nabožne predmete, od rožnih venčev do lepih podob. V zadnjem prostoru pa pridemo na pravo razstavo

knjig, namenjenih širokemu občinstvu in šoli.

Vodstvo knjigarne si prizadeva še posebej, da v tem delu uredi posebno kulturno ponudbo. Obiskovalec naj si svobodno izbere, prebere in pregleda vse, kar ga lahko zanima. Številni knjižni naslovi na policah zadovoljijo tudi zahtevnejši okus, zlasti pa so bogate knjižne izdaje, namenjene za darila ob osebnih praznikih, posebno rojstnih dnevih.

Prostor je namenjen tudi vsakdanjemu prijateljskemu in kulturnemu srečanju, ob knjigi, kjer naletiš na znance in prijatelje, iz mesta, dežele in celo zdomstva. Srečanje ob knjigi, kjer zaživi kulturni pogovor, o slovenskih vprašanjih, prihodnosti, osebnih doživetjih.

Kakor je bila Katoliška knjigarna že od svoje ustanovitve dalje nenadomestljiva ustanova v življenju slovenskih ljudi na Goriškem, tako ima tudi v prihodnje namen, opravljati svoje narodno in versko poslanstvo na zahodni meji slovenskega ozemlja. To je tudi želja vse slovenske kulturne javnosti.

ANICA RESNIK

Slovenski utrip v Kanadi

TORONTO 1985

Leto 1985 nam prinaša mnogo obletnic.

Ob tridesetletnici prve slovenske župnije v Kanadi je izšla knjiga Utrinki duhovne rasti, ki je statistika razvoja in rasti župnijske skupnosti, kronika tridesetletnega kulturnega življenja pri cerkvi Marije Pomagaj na Mannig Avenue v Torontu.

Nekaj podatkov: V župnijsko knjigo je vpisanih 700-800 članov, družin in poedinčev; 2098 je bilo krstov, 240 smrti, 911 porok — 18 versko mešanih, 73 narodno mešanih.

Že leta 1949 je začela zoreti misel

na slovensko župnijo v Torontu. Po vojni emigranti, fantje in dekleta iz avstrijskih taborišč, so kmalu po prihodu v Toronto osnovali prosvetno društvo, pevski zbor, dramski krožek. Škof dr. Rožman je na skupno prošnjo kmalu oskrbel duhovnika dr. Janka Pajka, katerega je prometna nesreča zgodaj iztrgala iz naše srede. Sledil mu je dr. Jakob Kolarič CM, že pokojni, ki je organiziral nedeljsko mašo v italijanski cerkvi Mount Carmel. Začel je poročati mlade pare, ki so začetek največje slovenske skupnosti v Kanadi. V župnijski dvorani Lurške Matere božje je tisto leto potekal prvi zbor

za gradnjo lastne cerkve in dvorane, osnoval prvi gradbeni sklad. Pod vodstvom župnika dr. Kolariča je bilo pod imenom Marije Pomagaj kupljeno zemljišče na Manning Avenue. V decembru 1954 sta bili cerkev in dvorana dograjeni, blagoslovil ju je škof dr. Rožman. Ustanovljeno je bilo prvo slovensko versko kulturno središče v Torontu.

Dr. Jakobu Kolariču so kot župniki sledili redovni bratje lazaristi gg. Andrej Prebil, Tone Zrnec, Jože Mejač, Ivan Plazar. Kot kaplani gg. Janez Kopač, sedaj župnik pri slovenski župniji Marije Brezmadežne v New Torontu, Franc Sodja, Stanko Bolka, Jože Časl, Ivan Jan in pokojni Janez Jeretina; v Montrealu g. Franc Letonija, v Winnipegu g. Ciril Čarga.

Vzporedno s cerkvenim jubilejem praznuje Slovenska šola, kjer mladina sprejema osnovno znanje materinega jezika; cerkveni zbor, ki vsa ta leta prepeva v božjo in Marijino čast, društvo žena (KŽL), Marijina družba deklet.

Zbor vodi pevovodja g. Dušan Klemenčič, organist g. Jurij Eržen, na orgle pa gospa Silvija Ovčjak - Kolarič, mladinski pevski zbor Mavrica vodi gđc. Francka Zej in Monika Reznik. V mlajši dobi župnije so bile še cvetoče skavtske organizacije, Zveza katoliških mož.

Danes se tok slovenskega življa preliva v župnijo Brezmadežne v New Torontu (zahodna stran velemesta), dočim se pri Mariji Pomagaj zbirajo Slovenci iz vzhodnega in severnega dela Toronta.

Poleg verskih organizacij obstaja v župniji že mnogo let samostojno Slovensko gledališče (režiser Vilko Cekuta) in folklorna skupina Nagelj, ki že nad 20 let zbira mladino k narodnim plesom, da nastopajo ob različnih praznovanjih.

Eno takih pomembnih praznovanj je torontska karavana, ki že 17 let prinaša mestu Torontu bogastvo mednarodnih kultur, ki sestavljajo torontski mozaik. Desetdnevni festival ob

Mladi Kanadčani slovenskega rodu na praznik sv. Roka v Nabrežini

koncu junija razglašala vsa ta leta slovensko ime širom Toronta.

Naši ljudje preživljajo prosti poletni čas na mnogih letnih zbirališčih na jezerih okrog Toronta. Prvo med njimi je Slovensko letovišče, kjer se zbiramo k Telovi procesiji, Katoliškemu, Slovenskemu in Baragovemu dnevu.

KATOLIŠKE ŠOLE V ONTARIJU

Ontarijska pokrajinska vlada bo z letošnjim letom začela s polnim vzdrževanjem 11. in 12. razreda višje šole. Dosedaj sta bila le 9. in 10. razred enakopravna z ljudskimi šolami. Končno bodo odpravljene krivice iz prejšnjih časov. Vlada je obljubila, da bo verski značaj naših šol ostal nespremenjen.

Od ustanovitve kanadske države 1843 in 1867, po zakonu šolski sistem sestavljata dva dela: ljudski in katoliški — s popolno državno podporo. V provinci Ontario je v resnici vlada vzdrževala do leta 1890 katoliške šole le do 8. razreda, od leta 1890 dalje le delno 9. in 10. razred. Sedaj se bo v smislu kanadske ustave pokazala osnovna pravica in zaupanje naše demokratske družbe.

SLOVENSKI DAN

V Kanadi je bil letos posvečen slovenski mladini, v matični domovini

Sloveniji, zamejstvu: Koroški, Primorski, Porabju in v zdomstvu.

Sredi kanadskega poletja, sredi potovanja po modernih velecestah, preko zelenih gozdov in tihih voda počitniških pokrajin, smo spet zaslišali klic domačih glasnikov k praznovanju šestindvajsetega slovenskega dne, posvečenega slovenski mladini.

Tako smo za nedeljo 28. julija prosili Stvarnika za lepo vreme, da bi v čimvečjem številu mogli prisostvovati sv. maši in kulturnemu programu na Slovenskem letovišču pri Boltonu, ki je zbirališče rojakov iz Toronta in drugih ontarijskih krajev, prizorišče Telovih procesij, eno najlepših mest, kjer se zbirajo Slovenci v poletnih mesecih. Poleg praznovanja Telove procesije Slovenski dan privabi največ obiskovalcev.

Letošnje šestindvajseto narodno zborovanje je spet zbralo rojake od Windsorja, St. Catherines, Hamiltona do Ottawe in Montreala. Bil je dan naše mladine. Krogu svetovnega leta mladine se je pridružila tudi naša. Pri jutranji sveti maši je g. J. Kopač v priložnostni pridigi nanizal globoke misli o problemih in preizkušnjah, ki jih srečuje današnja mladina. Slovenskega rodu otroci pa imajo še težje naloge v novem, modernem svetu, ker živijo v dvojni kulturi. Toda prav na tem položaju si morejo pridobiti dvojno duhov-

Nastop mladih Kanadčanov slovenskega rodu na trgu pred cerkvijo v Nabrežini ob prazniku župnijskega zavetnika svetega Roka

no bogastvo, predvsem pa utrditi katoliško miselnost, ki je bistvena slovenskemu narodu. Iz te katoliške miselnosti izvira vsa naša tisočletna kultura, naš jezik, naša književnost, naša žilavost in moč kljubovati tujim vplivom in preživljati zgodovino kot narod od časov bratov Cirila in Metoda. Starejši rod, ki mu vetrovi let in časa vsipajo belino na pot življenja, polagoma predaja prapore praznovanja narodnih idej mlajšim, z upanjem, da njih delo ni bilo zastoj.

Ni še čas pokoja. Domovina pod Triglavom kliče: Ne pozabite, da ste sinovi in hčere slovenske zemlje, da požete njene pesmi, vriskate in jokate iz slovenskega srca, ljubite, molite in častite Boga v zvesti materini govorici, požete Mariji v slavo, ker ste rastli in živeli od otroških, mladih let v varstvu njenih cerkva, posejanih po dolinah in gričih širom domovine kot sveži šopki ljubezni in spoštovanja do vsega, kar je božjega in človeškega dostojanstva vredno.

MARTIN JEVIKAR

Rojstne hiše naših velikih mož na Tržaškem

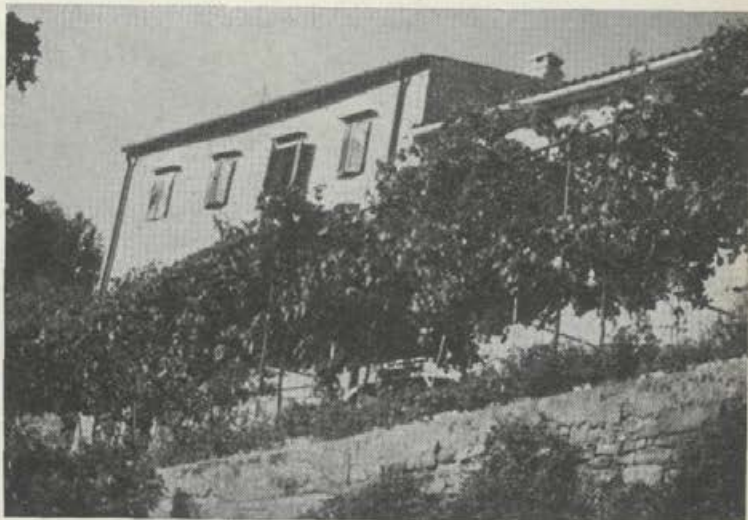
NABOŽNI PISATELJ DR. IVAN TUL (Mačkolje pri Trstu št. 7)

V vasi Mačkolje pri Trstu se je rodil velik mož, duhovnik, profesor, pesnik in nabožni pisatelj dr. Ivan Tul. Rodil se je v hiši št. 7.

Ta hiša je bila nekoč med najvišjimi v vasi, saj je spadala Tulova družina med najpremožnejše. Stoji pod cesto od »pila« do srede vasi. S ceste se pride najprej skozi porton na ozko

in dolgo dvorišče. Vhod je bil z dvorišča v majhno vežo. Na eni strani je bila imenitna velika kuhinja s kraškim ognjiščem in tu je potekalo dnevno življenje. Na drugi strani veže je bil »kambrin«, ki so ga spremenili v dnevno sobo, ko pa je prišla nevesta v hišo in je bil Tul profesor v Gorici, je postala sprejemnica, redkost na kmetih. Tul je kupil harmonij in v sprejemnici so imeli pevske vaje Katoliškega izobraževalnega društva.

Rojstna hiša
dr. Ivana Tula

Po lesenih stopnicah se je prišlo v prvo nadstropje. Tu je bil majhen hodnik z oknom in dve sobi, vsaka s svojim oknom. Od tod so vodile stopnice v podstrežje, ki so ga uporabljali sprva za shrambo in sušilnico mesa, po sinovi poroki pa so napravili sobo ali sobi za starše.

Hiša je bila lepo ometana in po-barvana z rdečo barvo, zdaj je rjav-kasto rumene barve. Hiša je bila nam-reč med zadnjo vojno požgana, vendar so jo obnovili v skoraj nekdanji obliki.

Poleg hiše je bila še klet, hlev in shramba za orodje. Ko je bil Tul profesor v goriškem bogoslovju, si je na levi strani hiše sezidal novo hišo, neke vrste palačo. Za Mačkolje je bila zelo imenitna, dvonadstropna in visoka, ker so bila nadstropja visoka. V vsakem nadstropju sta bili po dve sobi, večja in manjša, prav tako v pritličju. Okna so bila dvojna, vedno zaprta, kadar pa so bila odprta, so vaščani vedeli, da je »gospod« doma. Kuhinje ni imel, ker je bil na hrani pri doma-čih.

Pozneje so še hlev, klet in shrambo spremenili v stanovanjske hiše, da jih je danes pet in se drže druga druge, vse pa imajo isto dvorišče in isti porton. Vse skupaj je podedoval profesor-jev pranečak, a je vse propadlo in so kupili znani Kodričevi, ki so na po-sestvu uredili nasade zelenjave.

Dr. Ivan Tul se je rodil 2. julija 1877, po osnovni šoli v Dolini je maturiral 1898 na nemški gimnaziji v Trstu, bogoslovje pa je dovršil v Gorici in bil posvečen 1901. Od septembra 1902 je bil začasni prefekt v tržaškem dijaškem konviktu, nato tajnik tržaškega škofa Franca Ksaverja Nagla do 1906 in kaplan pri Novem sv. Antonu. V letih 1910-12 je študiral na Dunaju, kjer je 1913 dosegel doktorat iz teolo-gije. Že 1912 pa je začel poučevati mo-ralno bogoslovje v goriškem semeniš-ču, dve leti pozneje je postal redni profesor moralke in obdržal to službo do 1947, čeprav je moral pod fašizmom odložiti službo spirituala in se prese-liti iz semenišča. Zavetje je našel pri

usmiljenih bratih v Gorici in tu je tu-di umrl 26. januarja 1959.

Tul je napisal vrsto nabožnih knjig. Važnejše so: *Ricmanje* - ricmanjsko cerkveno vprašanje (Trst 1904); *Kralji-ca cvetlic* (1908, šmarnice); *Sirite šmar-nice med našo mladino* (1909); *Kraljica vernih duš* - šmarnice za naše pokojne (1931); *Sopek cvetlični za naše žene in dekleta* (1934, 1951); *Zvezde vodnice za fante in može* (1940); *Kraljica du-hovnih vaj in sv. misijona* (1951); *Li-lije* (1953); *Mati Stvarnikova* (1953) idr. Pisal je tudi nabožne, rodoljubne in prigodne pesmi in jih nekaj izdal v zbirki *Rožmarin in cipresa* (1955). Več o njem je v KolGMD 1960, kjer je tudi njegova slika.

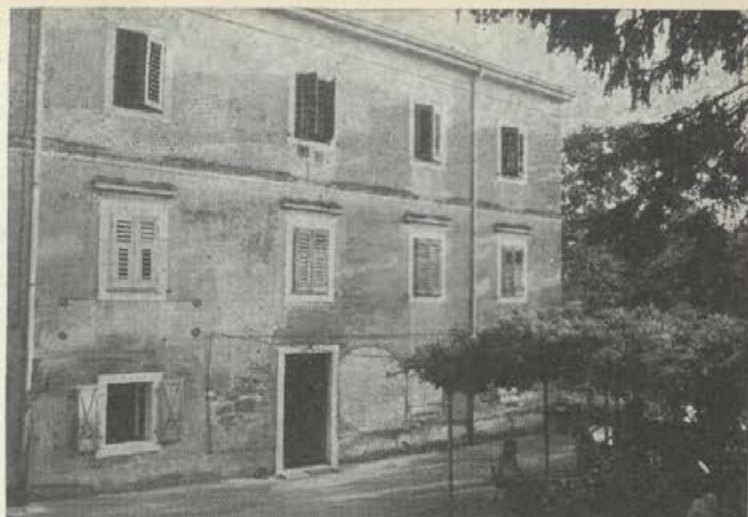
TRIJE ČOKI - ŽUPANOVI IZ LONJERJA

(Lonjer pri Trstu, Lonjerska cesta 269)

V Lonjerju pri Trstu prevladuje priimek Čok; že 1648 je bilo med de-setimi vaškimi priimki 7 Čokov. V sre-di vasi pod cesto (Lonjerska c. 269) je že sredi prejšnjega stoletja stala naj-večja in najmogočnejša hiša v vasi, ki je bila gostilna in po domačem imenu »pri Županovih« kazala, da so bili ne-koč tu župani. Pred hišo je veliko dvo-rišče z drevesi in tu so stale gostilniške mize. Hiša sama je dvonadstropna in ima vhod z dvorišča. V pritličju na desni je velika dvorana, na levi, točil-nica, mala dvorana in kuhinja. Kuhi-nja je imela kraško ognjišče, 40 cm vi-soko, nad njim napo s policami za lon-ce, izpod nape je visela veriga za ko-tel. Na desni od ognjišča je bila velika krušna peč, v kateri je napekla gospo-dinja kruha za ves teden. Kuhali so na »trpelih«, železnih podstavkih s tre-mi nogami. Voda je bila pod stopni-cami na kamniti polici v dveh škafih, zajemali pa so jo z medeninasto čašo. Pod dvoriščem na vrtu je bil vodnjak z naravno vodo.

Stopnice so vodile v prvi nadstrop-je, sredi njih na prehodu je bilo na desni strani stranišče. V nadstropju

Rojstna hiša
treh uglednih Čokov

pa spet velika dvorana (7x7 m) in dve manjši sobi — vse za goste.

V drugem nadstropju so bile sobe za domače. V podstrešju niso imeli kakih posebnih shramb. V vsakem nadstropju je po pet oken. Po stopnicah z dvorišča se je prišlo do lepo urejenega balinišča. Taka je bila tedaj in v bistvu nespremenjena je še danes hiša, ko sta v drugi polovici prejšnjega stoletja v njej gospodarila Andrej Čok in njegova žena Josipina Hrovatin.

V tej hiši so se rodili trije ugledni javni delavci.

Andrej Čok (rojen 2. jun. 1884 - umrl 5. maja 1942 v zaporu v S. Gimignano v Toskani) je dovršil učiteljišče v Kopru 1907 in bil učitelj na Proseku, pri Sv. Ivanu v Trstu, po vojni pa ravnatelj Ciril-Metodove šole pri Sv. Jakobu v Trstu, dokler ni fašistična oblast oktobra 1930 šole zaprla. Bil je velik in priznan pedagog, deloval v šolskih, prosvetnih in gospodarskih organizacijah in ustanovah. Na drugem tržaškem procesu (2. do 14. dec. 1941) so ga obsodili na 12 let ječe in končal je v S. Gimignano (več o njem glej PSBL I, 243).

Anton Čok (10. jan. 1878 - 18. febr. 1927 v Trstu) je dovršil bogoslovne nauke v Gorici in bil posvečen 3. avgusta 1902. Začel je v Trušnjah, toda

od 1903 je bil kaplan v Trstu: pri Sv. Ivanu (1903-11), pri Novem sv. Antonu do smrti, samo eno leto je bil vmes pri Starem sv. Antonu. Bil je idealen in delaven duhovnik, najimenitnejši tržaški sodelavec dr. Janeza Ev. Kreka. Zanimal se je zlasti za mladino in bil več let katehet na slovenski šoli. Z župnikom Silo je ustanovil pri Sv. Ivanu Marijino družbo, ki je štela 400 deklet, in kulturno društvo. (Več o njem glej PSBL I, 244).

Ivan Marija Čok (21. mar. 1886 - 17. jun. 1948 v New Yorku) je študiral pravo na Dunaju in v Pragi, po doktoratu se je posvetil odvetniški službi v Trstu. Vključil se je v politično društvo Edinost in se hitro povzpел na vodilno mesto. Udeležil se je dveh sestankov za ustanovitev Jugoslavije, po vojni je bil v Narodnem svetu v Trstu in član Narodnega veća v Zagrebu. Udeležil se je mirovne konference v Parizu v sklopu jugoslovanske delegacije, nato se je vrnil v Trst in nadaljeval z delom. Ko so mu fašisti 1928 onemogočili delo, se je izselil v Jugoslavijo in se takoj vključil v emigrantsko delo. 1931 je bil izvoljen za predsednika Zveze jugoslovanskih emigrantov iz Julijske krajine in na tem mestu je ostal do 1940, ko je jugoslovanska vlada na nemški in italijanski pri-

tisk Zvezo razpustila. Med zadnjo vojno je bil v tujini in delal za sporazum med Titom in jugoslovansko vlado. Po vojni se je vrnil v Trst, a ni našel primerne delo. Na procesu proti Nagođetu in Furlanu v Ljubljani avgusta 1947 so ga proglasili za agenta tuje obveščevalne službe, zato se je razočaran umaknil v ZDA. Napisal je vrsto člankov in brošur, tudi v angleščini. (Več o njem v PSBL I, 245-46).

PESNIK - HUMORIST IVAN ROB

(Trst, ul. Vidali 7)

Pesnik-humorist Ivan Rob se je rodil v Trstu v ul. Scorzeria 13, danes se imenuje ul. Vidali in št. 13 ni. Na tržaški občini trdijo, da ustreza nekdanji št. 13 današnja št. 7. Sploh je današnja ulica v prvem delu vsa spremenjena: od Largo Barriera Vecchia do št. 7 so vse nekdanje hiše podrli in v začetku zgradili trgovino Upim,

poleg nje pa veliko palačo, ki se dotika hiše št. 7.

Hiša št. 7 pravzaprav ni samostojna hiša, ker ima skupna vrata, vežo in stopnice do prvega nadstropja s hišo št. 9. Na desni strani vhodnih vrat je št. 7, na levi strani št. 9. Obe hiši sta grajeni iz kamna in neometani, zato nudita žalosten vtis. Vhodna vrata so visoka, s steklenimi vložki in pred vrhom pregrajena. Veža je ozka in kratka, ob desni steni vodijo kamnite stopnice nad visoko pritličje, kjer je daljši hodnik. Po desnem hodniku pridemo, če zavijemo spet ne desno, do kamnitih stopnic, ki vodijo do prvega nadstropja in potem dalje do četrtega, zadnjega. Stopnice so razmeroma temne, ker so okna na zelo majhno dvorišče. V vsakem nadstropju sta po dve stanovanji, majhni in skromni, vsako ima po dve sobi z dvema oknoma in pritikline.

V pritličju je mehanična delavnica in neki urad, vsaka s svojimi vrati in oknom, ki je zaprto z lesenimi naoknicami iz desk. Nadstropja so pravzaprav tri, ker je podstrešje nekoliko umaknjeno in ima dve okni z dvema sobicama. V vsakem nadstropju so po 4 okna, za vsako sobo po eno. Nad okni so železne strešice proti dežju, nekatera okna so dvojna, druga imajo lesene naoknice.

Hiša št. 9 je enako zgrajena, prav tako neometana, ima pa 4 nadstropja. Očitno ju je dal zgraditi isti lastnik, sedanji lastnik hiše št. 7 jo je kupil leta 1942 in je izjavil, da je slišal, da se je v njej rodil pomemben slovenski pesnik.

Robov oče Andrej je bil ladijski stražnik pri tržaškem Lloyd. Doma je bil iz Kreda in v Trstu je ostal po odsluženju vojaškega roka. Kot vdovec se je poročil s Karolino Mišič pri Novem sv. Antonu 1. maja 1907 ob 6,30 zjutraj. Bil je 35 let starejši od žene in celo dve leti starejši od njenega očeta. Bila je prav tako iz Kreda, izučila se je za šiviljo in s 15 leti odšla v Trst. Ko ni bilo več šiviljskega dela, je postala dekla.

V tej hiši se je rodil Ivan Rob

Ivan se je rodil 18. avgusta 1908, že kmalu po njegovem rojstvu je stopil oče v pokoj in družina se je 7. avgusta 1909 preselila v Gorico. Oče je postal krojač, mati šivilja in tako sta si malo pred prvo svetovno vojno kupila hišico v Šempetru pri Gorici. Zaradi vojne in begunstva je obiskoval Ivan osnovno šolo v raznih krajih, gimnazijo pa v Kranju in Ljubljani. Po maturi 1929 se je vpisal na slavistiko na ljubljanski univerzi, toda zaradi bohemske narave in revščine slavistike ni dovršil. Med zadnjo vojno je odšel k partizanom, italijanski vojaki so ga ujeli in 12. februarja 1943 ustrelili v Ligojni pri Vrhniki.

Rob je pisal predvsem parodije znanih pesmi in jih napolnil z aktualno tedanjo vsebino, polno humoristično-satiričnih osti. Višek je dosegel s parodijo Jurčičevega romana *Deseti brat*, ki je izhajal najprej v Družinskem tedniku 1937-1938, v knjigi je izšel 1938, ilustriral ga je Niko Pirnat. Parodija je napisana v tekočih verzih, dejanje je Rob prenesel v sodobnost in nekdanje ljudi spremenil v nove osebe: domačega učitelja Kvasa v športnika, graščaka Slemeničana v trgovca, njegovo hčer Manico v moderno gosko, bivšega zdravnika Piškava v tovarnarja in verižnika, njegovega sina Marijana v eks-

presionističnega pesnika itd. Parodija je uspela; knjiga je bila v nekaj mesecih razprodana. Ponovno jo je izdal Viktor Smolej v Robovem *Izbranem delu* (Maribor 1965).

VIOLINIST IN SKLADATELJ IVAN KARLO SANCIN

(Škedenj-Trst, Via del Pane bianco 96)

Škedenj pri Trstu je domovina Sancinov, glasbenikov in godcev. Tudi Ivan Karlo Sancin se je rodil v ugledni škedenjski družini »Pri Šmecovih«, kjer je bila doma ljudska godčevska rod-bina. Ded Ivan je godel na »bombardino« v godbi Barakoš po sejmi in ob prilikah tudi v Verdiju. Trije njegovi sinovi so bili godci: Pepe je godel na »es-trombo«. Dva njegova sinova sta se posvetila glasbi: Josip je sodeloval v domači godbi in bil violončelist; Karlo je bil pianist in učitelj v Brežicah. Drugi sin Franc je godel na »bombardino«. Tudi on je imel dva sinova glasbenika: Anton je bil pozav-nist v opernem orkestru v Ljubljani; Franc je igral pihalni bas med zdomci v Buenos Airesu. Tretji sin Ivan je godel pihalni bas pri mornarški godbi v Pulju, potem je bil gostilničar. Imel je tri sinove glasbenike: Belizar je bil operni pevec v Mariboru; Dušan je

Pogled na dvorišče
pred gostilno

poučeval violino na glasbeni šoli v Celju; Ivan Karlo je bil violinist, pedagog, skladatelj itd.

Rojstna hiša Ivana Karla stoji v Škednju v ulici del Pane bianco 96. Hiši se pozna, da je stara. Stene so sicer ometane, a sive in že dolgo ne prebeljene. Na ul. del Pane bianco ima v prvem nadstropju samo dve manjši okni z lesenimi naoknicami v drugi polovici hiše. Vhod v nadstropje je iz te ulice, in sicer na koncu hiše, kjer so železna vrata. Skozi vrata pridemo na 6 kamnitih stopnic; vodijo na verando, ki jo obdaja železna ograja. Na vrhu stopnic so manjša vrata v nadstropje, kjer so tri večje in ena manjša soba, kuhinja in pritlikline. Okna sob gledajo na dvoriščno stran.

Prvo nadstropje nima nobene zveze s pritličjem, kjer je še danes gostilna. V gostilno pridemo ob levem koncu hiše. Najprej je obširno tlakovano dvorišče, ki prekriva velika brajda. Dvorišče je obzidano in nekoliko dvignjeno v razmerju s spodnjimi hišami. Na njem stoje tri velike kamnite mize za goste, a so iz novejšje dobe. V gostilni sta dve večji sobi za goste in vsaka soba ima svoja vhodna vrata, vendar so druga stalno zaprta. Ob sobah je še kuhinja. Gostilna ima 5 oken, ki so skoro kvadratne oblike, zamrežena in z lesenimi naoknicami. Gostinski prostori so modernizirani. V prvem nadstropju je na dvoriščni strani 7 oken z naoknicami.

Torej za tedanje čase velika in prostorna hiša, ki je znala ostro ločiti gostinske prostore od družinskih.

Ivan Karlo Sancin se je rodil v tej hiši 30. oktobra 1893 in se že v otroških letih učil violine. Njegov prvi učitelj violine je bil prof. Fajdiga, na tržaškem konservatoriju prof. Jankovič, izpopolnjeval se je v Zagrebu, kjer je po prvi svetovni vojni diplomiral iz violine, kompozicijo pa je študiral v Gradcu. Leta 1911 je napravil učiteljsko maturo v Gorici in 1913-14 učil v Škednju, istočasno pa igral v tržaškem simfoničnem orkestru. Od 1919-22 je poučeval violino na konservatoriju Glasbene mati-

ce v Ljubljani in igral v opernem orkestru. Od 1923 do 1941 je bil ravnatelj šole Glasbene matice v Celju. Med zadnjo vojno je bil spet član orkestra ljubljanske Opere in poučeval v šoli Glasbene matice. Po vojni se je vrnil v Trst in bil ravnatelj Glasbene matice od 1945-49. Potem je doživljal razočaranja in je umrl 28. decembra 1974 v Domu upokojencev na Taboru v Ljubljani, star 81 let.

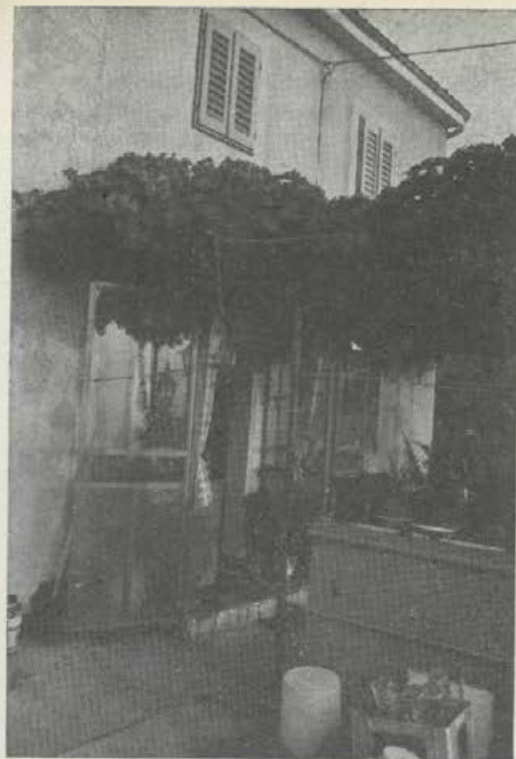
Sancin se je že v dijaških letih v Gorici pridružil 70-članskemu pevske-mu zboru slovenskih srednješolcev, ki ga je vodil skladatelj Josip Michl. Ta je sestavil s Sancinom, Pečenkom in Pertotom kvartet, ki je deloval štiri leta. V Ljubljani je Sancin 1920 ustanovil z bratoma Zika in Črnyjem kvartet ZIKA, ki je nastopal po Sloveniji, Jugoslaviji, Češki, Avstriji in južni Nemčiji in zaslovel po vsej Evropi. Leta 1927 je ustanovil komorni trio in z njim nastopal po Jugoslaviji.

Kot skladatelj je napisal več del za violino in klavir, za glas in godalni orkester. Zbral je 7 zvezkov gradiva za violinsko šolo in pisal kritike. Po lastni izjavi je izdelal 52 violin (učil se je pri mojstru Al. Palfnerju v Gradcu).

NARODNI DELAVEC, PEVOVODJA, DUHOVNIK MATIJA ŠKABAR (Trst, Strada del Friuli 297)

Narodni delavec in pevovodja msgr. Matija Škabar se je rodil na Strada del Friuli 297. V Škabarjevi mladosti so tej cesti rekli Bela cesta, ker je bila posuta s peskom in bolje urejena kot druge ceste in poti. Št. 297 je blizu t.i. Casa gialla. Do hiše pridemo po 30 stopnicah na desni strani ceste, če gremo proti Kontovelu. Na vrhu stopnic je pred hišo betonska veranda z železno ograjo, po kateri se vije vinska trta. Hiša je majhna in skromna kot njene sosede, tri enake hiše se drže, da so prihranili zidova med njimi.

Skozi vhodna vrata se stopi naravnost v kuhinjo, ki je bila nekoč urejena kakor vse kmečke kuhinje: široko

V tej hiši, ki je sedaj prenovljena, se je rodil msgr. Matija Škabar

ognjišče z napo in verigo, miza s stoli in omara za posodo. Ob kuhinji je ozko kamnito stopnišče, ki vodi v prvo nadstropje, kjer sta dve sobici, vsaka z enim oknom. Na prehodu stopnic, na »rampi«, je bilo stranišče. Od tod se je šlo tudi v podstrežje, ki je bilo dolgo in razmeroma nizko. Hiša stoji namreč v bregu, zato zadnje stene sploh ni videti. Danes je v podstrežju soba in ima okno v desni steni.

Hiša je danes močno predelana, pročelje je lepo ometano in pobarvano, prav tako desna stena. Tudi terasa z ograjo je novejšega datuma. Pred hišo je prehod tudi za sosednjo hišo. Pod verando je vrtiček za zelenjavo in z leseno uto, ki je tudi iz novejše dobe. Na ta vrtiček vodijo s stopnic posebne stopince. Ob cesti Strada del Friuli je zid in malo umaknjen nov zid, ki omejuje in podpira vrtiček.

Od hiše je čudovit razgled po barokovljanskem bregu in morju, vendar pa je morala biti nekoč pot v Bar-

kovlje, kamor hiša spada, strma in naporna.

Matija Škabar se je rodil 1. marca 1876, obiskoval osnovno šolo v domači vasi, nato nemško gimnazijo v Trstu, bogoslovje v Gorici in bil posvečen 1899. Od 1901-02 je bil kaplan v Rojanu, 1902-08 pri Sv. Jakobu v Trstu in tu je bil od 1899 do 1928 katehet na Ciril-Methodovi šoli. Od 1921-31 je bil dušnopastirski pomočnik v Sv. Križu pri Trstu, 1931-34 je upravljal župnijo Katinaro, 1934-64 je bil duhovnik v rodnih Barkovljah. Umrl je 29. marca 1966.

Škabar je najlepša leta življenja preživel v središču tržaškega šolstva pri Sv. Jakobu, poučeval pa je tudi na dvorazredni trgovski šoli. S svojim veseljem značajem je znal vzbujati v učencih narodno zavest, ki jo je prinašal tudi v številne tržaške družine, kamor je rad zahajal. Od gimnazijskih let se je ukvarjal z glasbo in petjem, ga kot duhovnik pogumno gojil v cerkvi, saj je vodil pevske zbor pri Sv. Jakobu (1912-21) in ženski pevske zbor Marijine družbe v Marijinem domu v Trstu; od 1921-31 je bil pevovodja cerkvenega pevskega zbora v Sv. Križu.

Uglasbil je nekaj pesmi k igram Fabiola in Neža, Dolores, Mati svetega veselja, ki jih je igrala Marijina družba. Bil je član upravnih odborov raznih gospodarskih ustanov. France Kralj piše o njem v Slovenskem biografskem leksikonu, da je bil »steber na Tržaškem, v narodnih zadevah klen, neuklonljiv in odkrit, osebno veder in šegav, dober in plemenit«. Ob zlato-mašnem (1949) in biseromašnem (1959) jubileju je bil imenovan za monsinjorja in častnega kanonika.

KULTURNI IN POLITIČNI DELAVEC ANTON TROBEC

(Trst, Sv. Ivan, ul. S. Cilino 107)

Kulturni in politični delavec Anton Trobec, ki si je pridobil pridevek »sve-toivanski narodni veljak«, se je rodil pri Sv. Ivanu v Trstu v tedanji ul. Vr-

Rojstna hiša Antona Trobeca

delska 66, zdaj S. Cilino 107; v njej stanuje zdravnik dr. Martelanc.

Hiša je enonadstropna in na S. Cilino ima eno okno spodaj in tri v prvem nadstropju. Vhod je z dvorišča, na katero vodijo železna vrata zelene barve in še ozka lesena vrata. Dvorišče je razmeroma majhno, z drevjem in cvetjem. Skozi vhodna vrata pride-mo v vežo, ki je v sredi prezidana z vrati. V prvem delu sta dve večji sobi in kuhinja, v drugem delu pa je prav tako manjše stanovanje z dvema sobama. Enako je razdeljeno nadstropje, ki ima tri okna na dvorišče.

Trobec se je izučil za geometra in kamnoseka, dobil očetovo posestvo in odprl kamnoseško delavnico, v kateri je imel tudi pomočnike. Sodeloval je pri svetoivanski čitalnici, najvažnejše pa je bilo, da so se 12. novembra 1874 zbrali v njegovi hiši geometer in mestni svetoivalec Štefan Nadlišek, svetoivanski kaplan Jožef Križman, časniki in politik Ivan Dolinar in proseški državni poslanec Ivan Nabergoj ter ustanovili Politično in bralno društvo Edinost. Predsednik je postal Nabergoj, Trobec odbornik in že na prvem sestanku je predlagal, da bi Edinost izdala svoje glasilo. Zanimal se je v tiskarni in med somišljeniki in na seji

15. marca 1875 svetoval, naj bi list izhajal dvakrat na mesec z imenom Edinost. 500 izvodov bi stalo 20 goldinarjev, torej mesečno 40 goldinarjev. Ustanovi naj se poseben odbor 40 udov, ki bi prispevali po 1 gold. na mesec. Društvo naj zahteva, da se v tržaški okolici vzpostavijo župani namesto »capi distrettuali«, naj dobi okoli 16 svetoivalskih mest namesto dotodanjih 6, naj se zahteva slovensko uradovanje in ustanovitev glavne šole v okolici. List je nujno potreben, saj živi na Tržaškem 70.000 Slovencev. Njegov namen bi bil, da zbuja narod in »da brani vse krivice in napade in da se lahko pred svetom zagovarjamo in krepimo narod in širimo omiko v naše okolici« (Soča 13. maja 1875).

Edinost je začela izhajati 8. januarja 1876 najprej dvakrat na mesec, nato tedensko, dokler ni postala dnevnik; fašistična oblast jo je 2. septembra 1928 prepovedala. Prvi urednik je bil Ivan Dolinar, Trobec pa je jamčil »s streho svoje hiše« v Lloydovi tiskarni in vodil razpošiljanje, ki je bilo v svetoivanskem zvoniku.

Trobec je bil 27. oktobra 1878 med govorniki na taboru v Dolini pri Trstu. Leta 1882 je zbral Josip Negode gleda-

ALBERT MIKLAVEC

TOMAJ

*Spomin mi rad zahaja v moj Tomaj,
kjer sem preživel svoja mlada leta,
ki so bila z ljubeznijo prežeta
do vsega, kar krasi moj rojstni kraj.*

*Od rojstva je bil moj najlepši raj:
je gmajna, sadno drevje se razcveta
in brajda je ob brajdi tu razpeta,
so travniki, ograde, borov gaj...*

*Spoznal sem srečo in trpljenje tudi,
ko z občutljivostjo mladostnih rok
sem božal ga po dobri kraški grudi.*

*Sem slastno pil njegov življenjski sok
in rastel ob človeku, ki se trudi:
zato še danes kraški sem otrok!*

Nekdanja rojstna hiša
Hrabroslava Ražma

liško skupino, ki se je shajala in vadila v Trobčevi hiši. 24. marca 1887 so ustanovili pri Sv. Ivanu podružnico Ciril-Methodove družbe, Trobec je bil v prvem odboru, od 1894 blagajnik. 22. januarja 1891 so ustanovili Bralno družbo za svetoivanski okraj in Trobec je bil odbornik. Tri leta pozneje so ustanovili Društvo za pokopavanje mrličev in Trobec je bil predsednik.

ORGANIST, PEVOVODJA IN SKLADATELJ HRABROSLAV RAŽEM

**(Bazovica pri Trstu - mežnarija -
Kosovelova 23)**

Bazovica je spadala v najstarejši dobi v župnijo Gročano, 1785 se je od nje odcepila in dobila vikariat s samostojnim kuratom, župnija je postala 1892. In s cerkvijo je povezan tudi organist, pevovodja in skladatelj Hrabroslav Ražem.

Ražmov oče Mihael je bil namreč cerkovnik in po tedanji navadi je stanoval v cerkovnikovi hiši ali po domače v mežnariji. Hiša stoji še danes in se drži župnišča, preden se pride na župnijsko dvorišče. Majhna je in pritlična, imela je samo dva prostora: kuhinjo in sobo. Kuhinja je bila brez okna in svetloba je prihajala skozi vhodna vrata, soba pa je imela okno. Danes je tu garaža. Tu se je torej ro-

dil Hrabroslav Ražem, 27. novembra 1863.

Ker je bil Hrabroslav oče zidar in je mati Katarina Grgič dobila za doto vrt, si je sezidal hišo, ki je imela nekoliko št. 131, zdaj je Kosovelova ul. 23. Pred hišo je najprej obsežen porton, do hiše se razprostira dvorišče (kakih 10x10 m), hiša pa je bila sprva pritlična in precej dolga. Skozi vhodna vrata si prišel v vežo, ki je imela tla iz stolčene ilovice. Iz veže na desno je bila običajna kraška kuhinja z ognjiščem in napo, mizo, klopmi in omaro za posodo. Iz kuhinje se je prišlo v spalnico, kjer so spali starši in otroci. Hrabroslavov oče je imel 12 otrok, toda kar 9 jih je umrlo kmalu po rojstvu. Hiše se drži hlev, v katerem so imeli navadno po dve kravi.

Ko so začeli otroci doraščati, je dvignil oče hišo za eno nadstropje in dobil tri sobe. V prvo nadstropje vodijo iz veže kamnite stopnice. Spodaj in zgoraj ima hiša po tri okna.

Ko se je Hrabroslav poročil, je stanoval v sobi v prvem nadstropju. Tu se mu je rodil sin Srečko, ki je prav tako postal organist in pevovodja. Razen krajšega bivanja v Barkovljah je živel Hrabroslav v tej hiši do smrti 5. decembra 1908.

Hrabroslav Ražem se je izučil za krojača, vendar sta ga bolj zanimala

V tej hiši je živel
Hrabroslav Ražem

petje in glasba. Prvi pouk v glasbi je dobil pri učitelju Martelancu na Katinari, izpopolnjeval pa se je pri učitelju Mihaelu Urbančiču na Bazovici. Najprej je bil organist v Lokvah, potem v Barkovljah, od 1896-1905 na Bazovici. Istočasno je vodil pevske zборе v Padričah, Borštu, Rojanu, pri Sv. Jakobu in Kólo v Trstu. V Barkovljah je bil prvi pevovodja Adrije. Zložil je več cerkvenih pesmi, kot so *maše*, *Tantum ergo* idr. Uglasbil je naslednje pesmi: *Himna* pev. društva Zarja iz Rojana; *Adrijaška*, himna pev. društva Adria v Barkovljah; *Ne vdajmo se*; *Dva gospoda, eden sluga*, za solo, duet in klavir; *Hitro sem in hitro tja*, mazurka za mešani zbor; *Ribničar*, variacija na znano *Vre, vre, vre*, mi smo Ribničanje. *Gospod Lukin*, spisal J. Štokovič (Jaka Štoka), uglasbil Hrabroslav Skalovič (Ražem, 1897); *Sredi vasi*, za mešani zbor; *Vso srečo ti želim*, prvi in drugi tenor in bas s klavirjem; *Prisluženo plačilo*, ljudska pesem, harmoniziral za mešani zbor.

ORGANIZATOR MLADINSKEGA GIBANJA ROMAN PAHOR

(Trst, ul. Farneto 34)

Roman Pahor, pobudnik in organizator mladinskega gibanja na Tržaškem v letu 1921-1928, se je rodil v

Trstu, v ul. Farneto 34, 7. februarja 1903. Oče Mihael je bil sodar iz Mirna pri Gorici, mati Karla Gorjan je prišla v Trst za srečo iz Dola pri Opatjem selu. Njegova rojstna hiša stoji na levi strani, če gremo iz mesta, nekoliko naprej od palače U.S.L., skoraj na ovinku, nad katerim se razprostira Botanični vrt. Pred hišo je ozek pločnik, ob njem železna ograja, po dveh stopnicah pridemo na nižje ležeči hodnik pred hišo. Vrata so lesena, še iz prejšnje dobe, sestavljena iz poprečnih desk. Na vsaki strani vrat je v pritličju po eno okno, zavarovano s kovanim železom. V prvem nadstropju so tri okna, podstrešje pa je spremenjeno v stanovanje, ki ima poševni strop in tri majhna, skoraj kvadratna okna. Tudi na strehi je pridvižno okno.

Pročelje je nekoliko izdelano in okrašeno. Tako so okrog oken izbočene proge, pod okni pa pravokotniki. Nad okni v prvem nadstropju so manjše kamnite strešice, vsa okna pa imajo navadne lesene naoknice.

Skozi vrata pridemo v vežo, ki je ozka in razmeroma kratka, vendar precej svetla, ker je na drugem koncu okno na dvorišče. Na levi strani veže je dvojno vrat in na desni so ena. Tu je dvojno stanovanje. Po stopnicah navzdol pridemo v spodnje stanovanje. Stopni-

ce na desni strani veže vodijo v prvo nadstropje in tu sta spet dve stanovanji. Vsako stanovanje v hiši ima po eno sobo in kuhinjo. Posebnost pa je v tem, da sta na eni strani kuhinji, na drugi sobi. Tako mora vsaka družina iz kuhinje v sobo preko hodnika. V podstrešnem nadstropju je še eno stanovanje. Vsa stanovanja imajo skupno stranišče.

Roman Pahor je dovršil slovensko osnovno šolo v Trstu, realko 1927 v Idriji. Vpisal se je na Visoko šolo za ekonomske vede v Trstu, pozneje na univerzo v Neaplju, vendar zaradi preganjanja ni dovršil študijev. Že 17-leten je bil med ustanovitelji mladinskega društva Prosveta pri Sv. Jakobu v Trstu. 1922 je bil pobudnik ustanovitve Zveze mladinskih društev. Poleti 1924 je kot predsednik pripravljalnega odbora ustanovil s sodelavci dijaški krožek Nicolò Tommaso z namenom, da bi njegovi člani — srednje in višješolci — pomagali mladinskim društvom pri organizaciji in prosveti. Vseh mladinskih društev je bilo 18. Septembra 1925 je ustanovil mesečnik *Naš glas* in bil njegov izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik. V njem so poročali o delovanju mladinskih društev, pisali pa so tudi o drugem. List so fašisti zatrli decembra 1928.

Pahor je veliko predaval po društvih, hodil s člani na izlete in jih spodbujal k narodnemu delu. Zato je imel večkrat preglede policije doma, bil tepen in zaprt. 4. avgusta 1928 so ga konfinirali na Ponzi za pet let, zaradi splošne amnestije se je vrnil novembra 1932. 6. januarja 1936 so ga ponovno poslali na Ponzo za pet let, a se je vrnil aprila 1937. Junija 1940 so ga zaprli in na drugem tržaškem procesu obsodili na 12 let. Zaprt je bil v S. Gimignano, vrnil pa se je februarja 1944.

V službi je bil najprej na občini Kozina, potem pri trgovcu Margonu v Trstu in kot zavarovalni agent. Po zadnji vojni je bil pri Rdečem križu, inšpektor pri Tržaški zavarovalnici v Kopru, ravnatelj pri RIBI v Izoli, pri OMNIA v Kopru, nazadnje pri trgovin-

Rojstna hiša Romana Pahorja

skem podjetju PROGRES v Izoli, kjer je umrl 2. decembra 1951 za neozdravljivo boleznijo. O njem so prijatelji izdali posebno knjigo *Roman Pahor, pobudnik mladinskega gibanja*, Trst 1967.

POLITIČNI ORGANIZATOR PINKO TOMAŽIČ

(Trst, Trg Hortis 2)

Narodni heroj Pinko Tomažič se je rodil 20. marca 1915 v Trstu na Trgu Hortis št. 2, tedaj še Trg Lipsia. To je stara patricijska hiša, štirinadstropna in na zunaj lepo izdelana. V pritličju so trgovine, v sredi vrata v hišo. Nad pritličjem je kamnit pas, nad vrati balkon. Nad okni v prvem nadstropju so kamniti trikotni napušči, večji nad balkonom, da ne zamaka dež oken. Med drugim in tretjim nadstropjem je spet kamnit napušč, četrto nadstropje pa je nekoliko umaknjeno in ob straneh ožje za eno okno. Vsa okna

V tej hiši se je rodil Pinko Tomažič

imajo lesene naoknice. Iz veže vodijo v nadstropja kamnite stopnice.

Tomažič se je rodil v 4. nadstropju, kjer so imeli starši dve sobi v podnajemu in skupno kuhinjo z drugo družino. V hiši so ostali, dokler je bil mož pri vojaki med prvo svetovno vojno, potem so se za deset let preselili v ul. sv. Frančiška št. 34.

Leta 1932 je kupil oče zadnji del En-

gelmannovega parka, ki je obrnjen proti Sv. Alojziju. Na tem vrtu je dal zgraditi vilo, ki je tako močna in masivna, da je arhitekt izjavil, da jo potres lahko prebrne, ne more pa je razrušiti. Ob cesti Via dei Porta 16 je visoko obzidje, na vrhu stopničasto, ker gre cesta navzgor, in pokrito z opeko. Skozi železna vrata se pride na dvorišče, ki je en sam vrt, dva latnika in nekaj dreves. Grede so obložene s kraškim kamenjem različnih oblik in razjedenosti.

V pritličju je večja garaža, vinska klet, manjša soba, pralnica oz. kurilnica in prostor za stopnice. V hišo vodijo kamnite stopnice, ki imajo ob levi strani stopničast zid, obložen s cvetlicami. Vodijo na pokrito verando, ki je pravi cvetličnjak. Skozi vrata pridemo v vežo. Na levi je jedilnica, kuhinja, pomivalnica, kopalnica, na desni je prva soba Pinkova — še zdaj nespremenjena. Tukaj je študiral, zato je stala pisalna miza med oknoma, nasproti nje zaprta knjižna omara, ob steni nasproti vrat klavir. Tukaj je zbiral prijatelje, od 6-7, in jih učil petja, vendar pod fašizmom niso mogli javno nastopati. Klavir je igrala sestra Danica, Pinko pa violino.

Po kamnitih zavitih stopnicah se pride v prvo nadstropje, kjer je naj-

V tej hiši je živel Pinko Tomažič

prej široka veža. Tu so bile spalnice staršev, Pinka in Danice. Tu je velika odkrita terasa, s katere je razgled na morje in velik kos Trsta.

Vsa vila je belo pobarvana in podobna majhni trdnjavi.

Pinko Tomažič je obiskoval slovensko Ciril-Methodovo šolo pri Sv. Jakobu, nato italijansko srednjo in trgovsko šolo. Študiral je na ekonomskem oddelku tržaške univerze in na zagrebški univerzi (1935-36), vendar univerze ni dovršil zaradi političnih razmer. Že v dijaških letih je sodeloval pri ilegalnem kulturno-prosvetnem delu slovenske mladine, prirojen socialni čut in študij politične literature pa ga je privedel v stik s komunisti. Ker je v šoli trosil komunistične letake, so ga 1932 za deset dni zaprli, istega leta pa so ga spet zaprli in kaznovali z dveletnim policijskim nadzorstvom. Leta 1934 se je s skupino somišljenikov vključil v KPI. Na konferenci februarja 1939 je za primorske komuniste predlagal program, ki je zahteval, naj se združijo Trst, Primorje in ostali deli slovenskega ozemlja v sovjetsko republiko Slovenijo, ki bo del Sovjetske zveze.

Poleti 1939 se je Tomažič povezal z narodnimi revolucionarji na Pivškem, dobil od njih večjo količino orožja in nameraval sprožiti vstajo na Primorskem, ko bo Italija napadla Jugoslavijo. Junija 1940 so ga aretirali in ga decembra 1941 postavili z drugimi 59 Slovenci pred drugi tržaški proces. 14. decembra so ga obsodili na smrt in 15. decembra 1941 so ga ustrelili na Opčinah pri Trstu skupaj s Kosom, Vadnjalom, Ivančičem in Bobkom. O Tomažiču pišejo vse primorske zgodovine, zlasti L. Čermelj, zato je njegov lik osvetljen od vseh strani.

GLASBENIK MIRKO POLIČ

(Trst, ul. Scussa 2 - ul. Giulia 17)

Trst je dal v preteklosti rojstno hišo več slovenskim glasbenikom, morda pa je dosegel največji organizacijski uspeh Mirko Polič, ki se je rodil 3. junija 1890 v ul. Scussa 2. To je stranska

Na tem mestu je stala hiša, kjer se je rodil Mirko Polič

ulica, ki povezuje Viale XX Settembre - Drevored XX. septembra z ulico Giulio, v višini nekdanje kavarne Firenze, na gornjem koncu Ljudskega vrta. Hiša s številko 2 je na vogalu z ulico Giulia, na levi strani, če gremo proti Drevo-redu; vsega so štiri hiše.

Današnja hiša ni več tista, v kateri se je rodil Polič. Pred nekaj leti so jo podrli in na njenem mestu postavili sedanjo. Podrli so tudi sosednjo hišo, če pa gledamo ostali dve, si lahko predstavljamo, kakšna je bila Poličeva rojstna hiša: 4-nadstropna, precej mogočna in solidna, ker je spadala v novejši del Trsta. Vhod je imela z ul. Giulia. Stanovanja so bila prostorna in svetla, po tri in štiri sobe, le zadnje nadstropje je bilo skromnejše in tu so stanovali delavske družine. Ker je bil Poličev oče tiskar in je prišel iz Karlobaga v Hrvaškem Primorju, si gotovo ni mogel privoščiti večjega in boljšega stanovanja. Vendar pa je bližina Ljudskega vrta omogočala, da so otroci zahajali na zrak v neposredno bližino.

Današnja hiša ima 7 nadstropij in prav tako zajema ulico Scussa in Giulio, kjer ima vhod v hišo in št. 17. Stene so obložene s ploščicami, ob strani so rjavkaste barve, v sredi med okni

zelene. V pritličju so trgovine, prvo nadstropje ima balkon, ki teče ob vsej hiši ob obeh ulicah. Preprost je in ima železno ograjo. Nato so v vseh ostalih nadstropjih balkončki, ki so obdani z betonsko ploščo, da so videti kot škaltla. Balkončki so po dva ali trije skupaj, vendar različno razporejeni, da je razbita enoličnost. Tako je na ul. Scusa trikrat pet in trikrat šest balkončkov, na ul. Giulia pa si sledijo od spodaj navzgor: 5-6-5-6 itd. Na vogalu med ulicama je v vsakem nadstropju po enak balkonček. Na vsaki cesti je po 7 velikih oken. Veža je danes moderna, svetla, hiša ima dvigalo in 24 stanovanj.

Polič je dovršil v Trstu nemško gimnazijo 1908 in 1913 konservatorij Verdi. Istočasno je bil zborovodja Slovenskega pevskega društva in pevskega zbora šentjakobske čitalnice. 1911

je postal kapelnik Narodnega gledališča v Trstu, v katerem je 1913 vpeljal prve redne operne predstave. Od 1914 do 1923 je bil ravnatelj in dirigent osiješke Opere, po eno leto je bil dirigent zagrebške in beograjske Opere, od 1925 pa je bil dirigent in ravnatelj Opere v Ljubljani. Na tem mestu je ostal razen med zadnjo vojno do smrti 2. oktobra 1951.

Gojil je klasična, slovanska in moderna glasbena dela. Velik del predstav je sam režiral, dosti opernih besedil pa je spremenil v sodobno slovenščino.

Tudi sam je skladal in 1911 v Trstu predstavil svojo *Suito v antičnem slogu*; 1913 je nastala uvertura k Balkanski carici; 1936 je končal opero *Mati Jugovičev* in 1951 drugo opero *Deseti brat*. Leta 1937 je izdal *Pesmi za en glas in klavir*.

Tržaški strežniki na vsakoletnem shodu na Repentabru julija 1985

Znameniti orglar Franc Ksaverij Križman

Orgle so sestavni del cerkvene notranjščine in cerkveno glasbilo v pravem pomenu besede, ki poživlja cerkvene obrede in jim daje slovesen značaj. Danes imajo v večini cerkva orgle. Te sicer nimajo tolikšne vloge, kakor so jo imele do zadnjega koncila, ko so bili v nekaterih cerkvah med mašo pravi koncerti. Njihovi vodje se niso dosti ozirali na to, kar se je dogajalo ob altarju. Danes je središče liturgije sveti obred, čemur je vse drugo podrejeno, tudi glasba, ki jo molitve in berila večkrat prekinejo. Na vsak način si težko predstavljamo sv. mašo brez igranja orgel in petja. Tisti, ki so zamišljali cerkveno liturgijo, so skrbeli, da ta zajame celega človeka, njegov razum, njegovo voljo in čustvo.

Prve orgle so sestavili že v 2. stol. pred Kr.; v 4. stol. po Kr. so orgle v zahodni Evropi izginile. Ponovno so se spet pojavile v drugi polovici 8. stol. V naslednjih dobah so jih spopolnjevali. Današnja obliko so dosegle na začetku tega stoletja. Orgle so se množile posebno v dobi baročne arhitekture, ki je težila k razkošju, pisanemu in bogatemu okrasju. Gradili so kore in nanje počasi postavljali orgle. Te so v naših krajih doživljale posebno usodo. Organisti so bili večinoma nositelji naše pevske in sploh glasbene kulture, zlasti pri nas na Primorskem. Slovenski skladatelji so mnogo zborovskih skladb napisali za zbor z obvezno orgelsko spremljavo; nekateri so pisali tudi za same orgle, kot n. pr. Rihar, Foerster, Hladnik, Premrl, Hochreiter, Zeleznik, Komel, Orel, Jobst, Tomc in drugi.

Poznamo orgle, njihovo vlogo, njihov zvok. V njih vidimo tudi okrasni predmet, izdelan v različnih slogih, kakor cerkve, ki so nastajale v različnih dobah. Morda poznamo tudi sestavne dele orgel, toda malokdo se vpraša, kdo je te ali one orgle zasnoval in izdelal.

Poznamo skladatelje in znamenite organiste, a ne poznamo graditeljev instrumenta, za katerega so skladatelji skladali in na katerem so se organisti proslavljali.

Letos praznujemo 260. letnico rojstva Franca Ksaverija Križmana. Znan je tudi z imeni Chrisman, Chrismann, Crismann, Crismanni, Christmann, Griesmann itd. Priimek so mu prilagajali po jeziku kraja, kjer se je občasno mudil na delu. Križman je bil rojen v Rihembergu (Branik), 22. oktobra 1726. O njegovih mladostnih in študijskih letih vemo malo. Gimnazijo je verjetno opravil v Gorici. Nato je stopil v bogoslovje in bil decembra 1750 posvečen v duhovnika. Nekaj let je bil kurat v Šentvidu pri Vipavi. A njegov glavni poklic je bilo orglarstvo. Kje se je tako dobro naučil te izjemne obrti, ne vemo. Nekateri menijo, da v Benetkah pri Petru Nakiću (Nachini, Nanchini), ki je uvedel v Italijo nov način izdelave orgel. Učil se je tudi sam, razmišljal in preizkušal. Bral je zadevne knjige. Zgodovinarji omenjajo knjigo Mundus mathematicus, kjer francoski jezuit Claudius Franciscus Milliet Dechaes razpravlja o orglah.

P.A. Codelli in F. di Manzano pišeta, da je Križman poznal tudi glasbeno teorijo, da ga je v harmonijo uvedel jezuit Kircher, da je bil ob tem tudi dober matematik in pesnik. Križman je bil evropsko znan orglar. Zasnoval je orgle za ljubljansko stolnico, naredil jih je v Ribnici, za uršulinsko cerkev v Ljubljani, za frančiškansko cerkev v Novem mestu, za St. Florian na Gornjem Avstrijskem, za župnijsko cerkev v Steyru. F. Kavčič omenja, da je okoli leta 1780 delal orgle v Admontu na Gornjem Štajerskem, na orglah je bil napis Columbani D.(Dei) G.(gratia) A.(abbatis) A.(admotensis) cura Fr. Xav. Chrismani Presbiterij Goritiensis opera (Poskrbel Kolumban po milosti božji

opat admontski, naredil goriški duhovnik Fr. Ks. Križman). Okoli leta 1782 je bil Križman gost benediktinskega samostana v Kremsmünstru. Ob tej priložnosti piše p. Laurenz Doberschiz o svojem srečanju z njim v Admontu, kjer ga je med vsemi gosti najbolj razveselilo srečanje s tem umetniškim in znanstvenim orglarjem, ki je bil tudi pomemben in bran pesnik.

Od 1782 je Križman bival nekaj let na Dunaju, kjer je med drugim gradil orgle za župnijsko cerkev v Badnu. O orglah v St. Laurenzu am Schottenfeld, ki jih je naredil v letu 1786-88 piše tedanji tamkajšnji župnik Kraus, da so največji zaklad cerkve in jih je sam Mozart pohvalil kot najboljše orgle na Dunaju. Vemo tudi, da so njegove orgle iz Engelszellerja prepeljali v stolnico v Linz. Leta 1794 je dobil naročilo, da postavi orgle v Rottenmannu, a je že naslednjega leta v maju umrl.

Toda preteči je moralo še nekaj desetletij, da so orgle dobile vlogo, kakor si jo je zamišljal in želel Križman. V njegovem času so bile orgle pogosto pomožen instrument; kjer ga ni bilo, so vladali na korih sami godci ali piškači, kakor so jim tudi pravili. Ti so malokdaj dobro obvladali instrumentalno igro in izvajali v glavnem posvetne napeve: valčke, polke, mazurke. Zlasti razigrani so bili ob farnih žegnanih. Besedila so bila pogosto nedostojna.

Šele Gregor Rihar je začel ob godce in namesto njih postavljati pevce, zanje pisal pesmi s spremljavo orgel, ki so nadomeščale godce; pisal in dal pisati po duhu in črki cerkvene tekste; zlagal melodije, ki so spremljale ljudsko petje, da so se vernikom priljubile, da jih še danes uporabljajo širom Slovenije. Gregor Rihar je z Luko Dolinarjem in Blažem Potočnikom zasnoval in začel reformirati cerkveno glasbo. Toda Rihar se je rodil eno leto po smrti Fr. Ks. Križmana.

Otroci oblečeni v pusta so nastopili v Bazovici v Slomškovem domu

ALBERT MIKLAVEC

STAROSTA KRAŠKIH HRASTOV

*V Tomaju,
nad vasjo,
malo pod cerkvijo,
se je bohotil
orjaški
kraški
hrast...*

*Zanj,
tako so dejali
vsi, ki so ga občudovali,
se je ustavil čas!*

*Zdaj ga ni več:
so ga podrli,
ker je kradel nebo,
je silil v zemljo
in je ljubil strele!*

*Bil je starosta
vseh kraških hrastov!*

Visokošolski dom »Korotan« na Dunaju ob 20-letnici

Ko je sredi 19. stoletja prenehala vsaka oblika višjega šolstva za Slovence v stari monarhiji, je Dunaj postal za naše študente najpomembnejše univerzitetno središče. Nekaj naših študentov je bilo vpisanih tudi na univerzah v Gradcu, v Innsbrucku, v Pragi, a največ jih je bilo na Dunaju.

Po prvi svetovni vojni je bila znova ustanovljena univerza v Ljubljani in med slovenskimi deželami in Dunajem je potegnjena nova državna meja, tako da je to mesto izgubilo vlogo najpomembnejšega študijskega središča za Slovence, ohranil pa jo je še vedno za koroške Slovence.

Dotok koroškoslovenskih študentov na Dunaj se je povečal po drugi svetovni vojni, zlasti po ustanovitvi slovenske gimnazije v Celovcu, ki je začela delovati leta 1957. Toda na Dunaju ni do tedaj nikoli obstajal poseben dom za slovenske študente, v katerem bi se shajali in mogli poleg študija načrtovati kulturno in narodnopolitično delo.

Misel, da bi slovenskim študentom na Dunaju omogočili lasten dom, je zaživela na začetku 60-ih let, ko je prišel v avstrijsko prestolnico p. Ivan Tomažič, ki pripada družbi klaretincev. V klaretinski hiši je najprej uredil nekaj sob za koroškoslovenske študente in prostor za zbiranje. Predlog o lastnem domu je naletel na ugoden odmev, toda kje začeti? Ni bilo ne zemljišča ne denarja, edino dobra volja. Ustanovitelj in sedaj rektor doma p. Ivan Tomažič poroča o začetkih tega podjetja v spominskem zborniku, ki ga je za 130-letnico svojega obstoja izdala Družba sv. Mohorja v Celovcu, v katere lasti je sedaj slovenski visokošolski dom na Dunaju.

Povpraševal sem ljudi na ulici. Stopil sem v neko gostilno, sedel k mizi z neznanci in jih vprašal, če kdo ve,

kje bi bilo kako gradbeno mesto ali stara hiša naprodaj. To in to sem slišal, mi pove preprost možakar pri mizi. Takoj naslednji dan sem šel k upravniku stare hiše na Albertgasse 48 in se z njim zmenil za odkup, ne da bi še vedel, kje bom dobil pol milijona šilingov. Vendar ni bilo mogoče izgubljati časa, ker se je za hišo zanimala tudi dunajska občina. Svoj načrt sem sporočil Mohorjevi družbi v Celovcu in povabil njene zastopnike na razgovor. Prišla sta predsednik Mohorjeve, kanonik msgr. Filip Millonig in ravnatelj, prelat dr. Janez Hornböck.

Zmenili smo se za uresničitev načrta, s tem da Mohorjeva prevzame lastništvo in pokroviteljstvo, jaz pa vso organizacijo, odgovornost in vodstvo.

Visokošolski slovenski dom Korotan na Dunaju

Dunajska škofija nam je dala kratko-
ročno brezobrestno posojilo za odkup
stare hiše. To je bilo leta 1962.

Prvo pomoč sem prejel od sloven-
skih akademikov v Ameriki (SAVA).
Nekateri študentje in Koroška dijaška
zveza (KDZ) so pomagali pri zbiranju
prispevkov med Slovenci na Koroškem.
Pred začetkom gradbenih del je bilo
treba zagotoviti glavni del sredstev. V
prvi vrsti je šlo za gradbeno posojilo.
Da smo ga dosegli v izjemno kratkem
času, se moramo zahvaliti tedanjemu
dunajskemu županu Felixu Slaviku, ka-
teremu nas je priporočil predsednik
dunajskega šolskega referata dr. Max
Neugebauer, h kateremu smo prišli po
posredovanju generalnega tajnika Av-
strijske lige za človekove pravice, prof.
dr. Ericha Körnerja. Vendar javno po-
sojilo ni krilo vseh stroškov. Potrebo-
vali smo še dodatne milijone. Od Zvez-
nega ministrstva za pouk smo prejeli
milijon šilingov subvencije. K temu je
pripomogla dobra beseda koroškega
narodnega odposlanca dr. Weissa, ka-
teremu me je priporočil dr. Valentin
Inzko. Vse drugo, kar je manjkalo, sem
moral spraviti skupaj sam s pomočjo
slovenskih dobrotnikov po vsem svetu.
Gradbeni stroški z opremo vred so zne-
sli 9,6 milijona šilingov.

Gradnja se je končno začela in leta
1966 je bil dom dokončan. Mogočna
šestnadstropna stavba na Albertgasse
48 je dobila naziv Korotan. Ime, ki je
simbol slovenske in obenem avstrijske
zgodovine, saj se je sama Avstrija o-
snovala na političnem izročilu Karan-
tanije. In severni sosedje, Čehi in Slo-
vaki, jo še danes imenujejo Rakusko,
kar je samo oblika izvirnega imena
Koroško.

Pri avstrijskih oblasteh uživa Koro-
tan že od vsega začetka največji ugled.
Odprl ga je bil slovesno takratni av-
strijski zvezni kancler dr. Josef Klaus
ob navzočnosti zastopstev številnih u-
stanov z Dunaja, Koroške in Slovenije.
Slovesnost se je kak dan za tem za-
ključila z obiskom rektorja ljubljanske
univerze, nastopom pevskega zbora
»Tone Tomšič«, obiskom celovškega

škofa v spremstvu predsednika in rav-
natelja Mohorjeve.

V dom so se vselili prvi študentje.
Toda takoj po dograditvi so se začeli
spori s koroškoslovenskimi študenti, ki
so hoteli odločilno besedo pri upravlja-
nju doma. Mogoče je bila to posledica
revolucionarnih in protestnih gibanj
študentov ob koncu 60-ih let. Mohor-
jeva in rektor p. Tomažič nista odsto-
pila od uprave niti potem, ko so štu-
dentje uprizorili pred domom javno
demonstracijo. Posledica tega je, da je
še danes v Korotanu razmeroma malo
koroškoslovenskih študentov, njih me-
sta so zapolnili drugi avstronemški ko-
legi in štipendisti iz številnih dežel, ki
jih pošilja v dom zvezno avstrijsko mi-
nistrstvo za pouk, saj bi med domovi
komaj našli takega, ki bi bil tako lepo
urejen in negovan.

Dom je še danes tako lep, pravzaprav
še lepši, kot je bil prvega dne. Vsaka
okvara je sproti popravljena. Nekate-
re stvari so izboljšane, npr. posebna
zaporna vrata med stopniščem in hod-
niki, da se govorjenje od stopnic ne
sliši po sobah. Dom je obenem tudi
kulturno in versko središče. Dolga le-
ta je bil središče dušnega pastirstva
za Slovence na Dunaju. V njegovi dvo-
rani je več prireditev. Otroci sloven-
skega dopolnilnega pouka imajo v njej
vaje in nastope, dunajsko slovensko
društvo »Ivan Cankar« svoja srečanja.
Avstrijska liga za človekove pravice je
že večkrat zborovala v Korotanu.

Številni akademiki, profesorji in ra-
ziskovalci, ki se morajo za svoje študi-
je posluževati dunajskih arhivov in
znanstvenih ustanov najdejo v Korota-
nučasno stanovanje, zlasti oni iz Slo-
venije, Hrvaške in ostale Jugoslavije,
pa tudi iz Češke, Slovaške, Poljske, Bol-
garije, Romunije, Ogrske, pa iz Nem-
čije in drugih dežel. Na tej ravni oprav-
lja Korotan narodnokulturno poslan-
stvo, ki daleč presega namen samega
študentskega doma. In ne sme nas pre-
senetiti, če srečamo v njem npr. Japon-
ca ali Kitajca ali Američana itd., ki se
ob tej priložnosti največkrat prvič se-
znaniijo z obstojem Slovencev kot naro-

Sv. Modestus apostol Karantanije, na sliki v kapeli doma Korotan

da. In po tej urejeni hiši dobijo tudi svoj prvi vtis o našem narodu.

Dvajset let obstoja in delovanja pomeni že določeno obdobje. V njem je Korotan na Dunaju častno opravil svoje poslanstvo, kljub vsem težavam in naporom, od katerih bi lahko mnoge tudi odpadle ob zavesti njegovega višjega poslanstva v naši slovenski javnosti.

V duhu višjega poslanstva izdaja dom tudi lastno glasilo z naslovom Glas Korotana. Glasilo je sprva prinašalo predvsem kroniko domskih dogodkov. Ob 10-letnici obstoja doma pa je bila v njem objavljena edinstvena študija »St. Modestus« (6.-1978), ki jo je v nemščini napisal dr. Erich Körner. V njej je obdelano življenje in delo sv. Modesta, apostola Karantanije in s tem Slovencev. To področje je bilo v naši zgodovini doslej povsem zanemarjeno.

Nova izdaja glasila je sledila za 15-letnico obstoja (7.-1981), v kateri so bile znova objavljene tri pomembne zgodovinske študije: J. Šavli je temeljito obdelal čudoviti simbol karantanskega klobuka, ki je bil v srednjem veku simbol svobode, pa tudi karantanski grb t. j. črnega panterja na srebrnem polju, ki se prvič pojavi leta 1160; V. Mirt pa je študijsko obdelal grbe slovenskih dežel.

Že naslednje leto je sledila prav tako v Glasu Korotana (8.-1982) posebno zanimiva študija o slovenski lipi, prastarem drevesu življenja, ki jo je prav tako napisal J. Šavli. Zatem pa (9.-1984) študija o zastavi oz. nastanku sedanjih slovenskih barv. Najnovejša izdaja glasila (10.-1985) pa prinaša doslej najobsežnejšo študijo »Veneti, naši davni predniki?« (napisal J. Šavli), v kateri je ugotovljena korenina slovenstva, ki sega v 12. stol. pr. Kr.

Za 20-letnico obstoja doma je bila izdana študija o knežjem kamnu, v kateri se odkriva sijajna simbolika obreda ustoličenja s politično in versko vsebino Karantanije v srednjem veku. Obenem pa je bil na pročelju doma odkrit poseben mozaik, ki ponazaruje ustoličevanje.

V kulturni, narodno-vzgojni in duhovni zapuščini svetniškega Slomška, ustanovitelja Družbe sv. Mohorja, se visokošolski dom Korotan v tem pogledu uvršča v sam vrh družbinega poslanstva med Slovenci, saj zastopa vzgojno in izobraževalno dejanost Slovencev, še posebej koroških, in to na univerzitetni in mednarodni ravni, ter na področju odkrivanja kulturnih in zgodovinskih vrednot Slovencev.

To lahko zapišemo z zadoščenjem in v priznanje p. Tomažiču, rektorju doma, ter sami Mohorjevi. Slednja je v

ALBERT MIKLAVEC

POMLADNE ŽELJE

*Sel bi rad,
lep, bohoten cvet,
v zimski svet
in nosil vsem pomlad...*

*Vse bi za menoj brstelo,
njive in ograde,
lastovke bi me imele rade,
za menoj bi pelo ptic krdelo.*

*Sel bi rad,
mlad poet,
v širni svet,
svečenik vseh nad!*

zadnjih letih tudi v samem Celovcu razvila široko vzgojno in kulturno dejavnost. Prenovila je stari Mohorjev dom sredi mesta, kjer je sedež slovenskih organizacij in njene tiskarne. Mohorjev dom je postal pravo kulturno središče. Ob njem je dogradila še moderen Slomškov dom za srednješolke, v bližini slovenske gimnazije pa Modestov dom za srednješolce in nekatere slovenske študente celovške univerze.

Narodno in vzgojno poslanstvo, ki ga je začel svetniški škof Slomšek, poraja še vedno duhovne sadove, ki jih niso uničile ne vojne ne revolucije, niti ne današnja tehnizacija mišljenja, splošna kriza narodne zavesti, ki je prinesla tudi Slovincem neizmerno škodo na narodovem telesu.

Korotan in s tem od Slomška dano poslanstvo Mohorjeve živi naprej in daje Slovincem upanje na svetlejšo narodno prihodnost.

DAMIJAN TERPIN

15. Festival domače glasbe Števerjan '85

Števerjan je daleč naokrog znan po svoji dobri zlati kapljici, prav tako je tudi res, da ga v zamejstvu, Sloveniji in na Koroškem poznajo tudi po Festivalu domače glasbe. To je prireditelj, pravzaprav tekmovanje narodnozabavnih ansamblov, ki se je 1985. odvijalo že petnajstič. Festival je globoko zasidran v srcih vseh Števerjancev, še posebej mladih, ki zanj radi žrtvujejo svoj prosti čas v želji, da bi nastopajoči ansambli in občinstvo od njega odšlo zadovoljno in tako o Števerjanu ohranili prijeten spomin.

Prireditelja Festivala sta S.K.P.D. »Frančišek B. Sedej« in ansambel »Lojze Hlede«, ki seveda računata na širšo pomoč mladih Števerjancev. Prav ta konstantna, množična angažiranost pri pripravi je verjetno eden od vzrokov, da se je prireditev ohranila celih petnajst let. Zadnji, 15. jubilejni Festival pa je dokazal, da bo tudi v bodoče ostal eden od stebrov kulturnega izražanja društva Sedej in Števerjana nasploh.

Svoje zanimanje za to prireditev sta letos pokazali tudi Briška gorska skup-

nost in Kmečka banka iz Gorice, ki sta prevzela pokroviteljstvo nad prireditvijo. Podporo pa so organizatorjem večkrat nudile tudi druge ustanove (Občinska uprava v Števerjanu, Goriška Pokrajina), kreditni zavodi in podjetja.

Odmev, ki ga je Festival doživljal v vseh petnajstih letih, je bil za prireditelje kar vzpodbuden, saj ga je pred leti snemala ljubljanska televizija, lanske leto so ga direktno prenašale tri osrednje slovenske radijske postaje (Radio Ljubljana, Koper in Trst-A), vsako leto pa ga snemajo ali poslušalci neposredno prenašajo nekatere zasebne radijske postaje. Tudi tisk odmerja števerjanskemu Festivalu svoj prostor. Zlasti v Sloveniji, od koder prihaja pravzaprav največ nastopajočih skupin.

Zamisel o tekmovanju narodnozabavnih ansamblov se je porodila ob nastopu ansambla »Lojzeta Hledeta« na podobni prireditvi v Ptuj. Leta 1971 je tako Števerjan doživel svoj prvi Festival, takrat še med »Borovci« ob Sedejevem domu, od leta 1976 pa v prelepem Formentinijevem parku v

Ansambel
»Fantje z vseh vetrov«
na števerjanskem festivalu

senci starodavnega grajskega zidu in košatih dreves.

Petnajsti Festival, ki se je odvijal 6. in 7. julija, je bil razpisan že v januarju. Prijavilo se je dvaindvajset ansamblov, nastopilo pa jih je osemnajst. Devet se jih je po sobotnem, izločilnem delu uvrstilo v finalni del tekmovanja, ki se je odvijal v sončnem nedeljskem popoldnevu. Ocenjevalno komisijo so sestavljali: Tomaž Tozon, Franc Poharjač, Brane Golob, Lojze Hlede, Boris Hladnik, Dušan Kobal in Alenka Černic za glasbo; Tomaž Vetrlih, Loreta Humar in Terezika Srebernič za besedila.

Tudi občinstvo, ki ga je bilo letos zelo veliko, je podelilo svojo nagrado in sicer ansamblu Kogras iz Zgornje Kungote. Najvišjo nagrado, za najboljšo melodijo ter trofej ansambla Hlede je prejel ansambel Francija Zemeta iz Vojnika. To je eden od najzvestejših udeležencev Festivala v Števerjanu. Sestavljajo ga nekateri še zelo mladi člani, »med katerimi je najmlajšemu petnajst let, toliko, kolikor jih ima naš Festival,« je ob nagrajevanju dejal napovedovalec Marjan Šneberger, stalni in dobrodošli gost te prireditve.

Ansambel Taims z Opčin in ansambel Rž iz Kranja sta »ex aequo« prejela nagrado za najboljšo izvedbo. Prvi je prejel še nagrado kot najboljši zamejski ansambel. Nagrado za naj-

boljše besedilo je prejel Ivan Mala-vašič.

Prireditve je obogatil humorist Marjan Roblek. Pred leti so v Števerjanu nastopili še drugi znani slovenski humoristi (Jaka Šraufciger) in ansambli (Lojze Slak, Miha Dovžan itd.).

Ob začetku finalnega dela je nastopil tudi ansambel Lojzeta Hledeta, kot že na 1. Festivalu. Na ramenih članov ansambla sloni vsa leta dobršen del organizacijskega bremena, zato je bilo prav, da se je ansambel po petnajstih letih, predstavil festivalskemu občinstvu tudi na odru.

Društvo Sedej izdaja ob Festivalu tiskano brošuro, ki jo je letos, kot že ob 10. jubileju posebno opremilo in popestrilo s številnimi fotografijami.

Že več let organizatorja razmišljata, kako bi malce izpremenila obliko prireditve, saj je petnajst let že veliko. Četrto petletje bi moralo torej prinesiti kako bistveno novost, čeprav jih tudi doslej ni manjkalo. Najbrž pa je le res, da je sedanja oblika občinstvu in nastopajočim skupinam priljubljena oz. primerna. Prizadevanja organizatorjev se bodo zato morala usmeriti predvsem v to, da bodo v Števerjan privabili čim kvalitetnejše skupine, kar bo nedvomno prispevalo k še večjemu uspehu te prireditve.

Manjšinski kongres v Ženevi

**Oživiljena tradicija
za boljšo evropsko pravno ureditev**

Štirideset let po koncu druge svetovne vojne so tri ugledne zahodno-evropske organizacije, ki se borijo za pravice narodnih manjšin, pripravile v Ženevi Evropski manjšinski kongres.

Ob pomenljivi obletnici se je tako obnovila tradicija predvojnih manjšinskih kongresov, ki jih je ves čas — od prvega kongresa leta 1925 v Ženevi do zadnjega, leta 1938 v Stockholmu — vodil tržaški politik dr. Josip Vilfan.

Prireditelji so izbrali švicarsko mesto ob Lémanškem jezeru, ki slovi kot sedež mnogih svetovnih organizacij in uradov Združenih narodov ter kot prizorišče pomembnih diplomatskih srečanj.

Vse to, da bi čim bolj odmevno dvignili svoj glas v obrambo temeljnih pravic, za katere si evropske narodnostne skupnosti v veliki meri še vedno zelo naporno prizadevajo.

Temeljna načela

Strokovnjaki Federalistične unije evropskih narodnostnih skupnosti (FUENS), Mednarodnega združenja za zaščito ogroženih jezikov in kultur (AIDLCM) in Mednarodnega zavoda za manjšinsko pravo in regionalizem (INTEREG) so pripravili posebno listino, ki vsebuje uvod in 20 temeljnih načel za evropsko pravo narodnostnih skupnosti.

To, kar so odobrili zborovalci v Ženevi, je izpopolnjeno in usklajeno besedilo listin, ki sta ju FUENS in AIDLCM že oblikovala v preteklih letih. Federalistična unija je Temeljna načela manjšinskega prava že odobrila leta 1967 na Danskem, Mednarodno združenje pa je leta 1976 sprejelo na kongresu v Dolini Aoste Magno charto manjšinskih pravic.

Novi, skupni dokument poudarja

predvsem pravice, ki jih zanemarjajo tisti pravni ustroji, ki zagotavljajo zgolj formalno enakopravnost. Ta pa je lahko zelo daleč od dejanske enakopravnosti. Tako se ujema s sodobnimi znanstvenimi pristopi, predvsem pa s potrebami, ki se postavljajo manjšinskim skupnostim v sodobnem času. Skladajo se z duhom italijanske ustave in z našimi zahtevami po globalni zaščiti, ki jih ponekod še presegajo. Pri tem pa je jasno, da listina ne predstavlja maksimalnih zahtev, temveč načela, ki bi jih bilo treba uveljavljati v posameznih primerih ob upoštevanju razmer. V toliko so nekoliko splošna, sama pa se omejujejo kot vodilo le za Evropo, ker je položaj drugje preveč različen.

S poudarkom stopajo v ospredje:

— skupinske, ne le osebne pravice, saj je manjšina skupnost;

— nujnost posebnih zaščitnih ukrepov, ne zgolj spoštovanje načela o nediskriminaciji;

— ozemeljske in gospodarske potrebe manjšin, ne le jezikovne pravice, torej tudi neokrnjeno ohranjanje narodnega ozemlja in gospodarski razvoj v korist domačega prebivalstva;

— kulturna avtonomija manjšinskih skupnosti in drugi, tudi zelo zahtevni upravni avtonomistični inštrumenti;

— samoumevnost narodnih vezi ne glede na meje (stiki z matico, priznanje diplom itd.);

— nujnost, da so manjšinske pravice jasno zajamčene v zakonodaji in niso odvisne od spreminjajoče se dobre volje večine;

— potreba po zajamčenem političnem zastopstvu manjšin in po upoštevanju manjšinskih predstavništev.

Listina seveda govori še o rabi jezika (zasebno, v javnosti in v odnosu z oblastmi), o šolstvu, podporah za kulturno delo, radijskih in televizijskih sporedih ter o založništvu in o

drugem, začenja pa se sploh z načelno izjavo, da ima vsaka narodnostna skupnost nezamenljivo in nedotakljivo pravico, da je priznana kot taka, in pa pravico do zaščite, ohranitve, razvoja in podpore lastne istovetnosti na svojem ozemlju, ne glede na število pripadnikov.

Skratka, gre za dokument, na katerega se lahko manjšinske skupnosti sklicujejo v svojih prizadevanjih za enakopravnost in zaščito.

Potek kongresa

Kongres je bil v ugledni dvorani Središča za mednarodne konference v Ženevi od 16. do 18. maja 1985. Udeležilo se ga je kakih 150 predstavnikov kakih 30 narodnih manjšin iz zahodne Evrope, strokovnjakov in zastopnikov oblasti. Žal niso bile zastopane vse pomembnejše manjšine, nekatera predstavništva pa so bila precej vprašljiva.

O dveh prirediteljih — FUENS in

AILDCM — lahko najdemo nekaj temeljnih podatkov v Koledarju za leto 1981 (str. 126-131). Gre za dve medmanjšinski zvezi. Tretji prireditelj, INTEREG, pa je široko mednarodno združenje strokovnjakov za manjšinska vprašanja in regionalizem, ki ima sedež v Münchnu in od leta 1977 prireja pomembna študijska srečanja ter izdaja znanstvene razprave o teh problemih.

Sam spored je obsegal najprej prikaz dosedanjega povezovanja evropskih manjšin. Avstrijski strokovnjak dr. Theodor Veiter je govoril o predvojnih kongresih (poudaril je tudi vlogo dr. Josipa Vilfana), prof. Reginald Vospornik iz Celovca pa o povojnem delu.

O predlogu listine pravic se je razvila razprava, ki pa naj bi po željah prirediteljev ne spreminjala posameznih členov, ki so jih pripravili strokovnjaki vseh treh združenj, temveč le obogatila uvodni del.

Tržaški škof msgr. Lovrenc Bellomi mašuje v rojanski cerkvi ob 20-letnici prenosa nedeljske sv. maše iz te cerkve po radiu Trst A

O delu za manjšinske pravice v okviru meddržavnih zvez in organizacij sta predavala bocenski senator dr. Karl Mitterdorfer in dr. Felix Ermacora iz Avstrije, medtem ko je prof. Guy Héraud iz Francije razmišljal o prilaganju ustavnih ureditev posameznih držav potrebam manjšin, in torej predvsem o federalizmu.

Širok prikaz položaja manjšin v vzhodni Evropi, ki niso bile prisotne, je prispeval dr. Rudolf Grulich, o stanju prisotnih narodnostnih skupnosti pa njihovi zastopniki.

Slovenska prisotnost na kongresu v Ženevi je bila zelo vidna. Večino zasedanj je spretno vodil sedanji predsednik FUENS, predstavnik Narodnega sveta koroških Slovencev ravnatelj Reginald Vospernik. Za Slovence v Italiji je nastopal prof. Boris Pahor, ki je podpredsednik AIDLCM, s Koroške pa je bila še številna delegacija. Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani je zastopal ravnatelj mag. Silvo Devetak. Na kulturnem večeru je nastopila tudi koroška tamburaška skupina Slovenskega prosvetnega društva Jepa - Baško jezero.

Kritično bi lahko pripomnili, da bi se morale naše organizacije še bolj zanimati za take pobude. Slabo je tudi, da Slovenci v Italiji ne razpolagamo s pregledno brošuro o svojem položaju v tujih jezikih, da bi bila na razpolago na takih mednarodnih srečanjih.

Kljub naporom prirediteljev, žal, kongres ni imel velikega odmeva v sredstvih množičnega obveščanja evropskega pomena. Tudi med evropskimi politikami ne, saj še tistih uglednih osebnosti (bivši avstrijski kancler Kreisky, bocenski pokrajinski predsednik Magnago, italijanski senator Petrilli idr.), ki so sprejele članstvo v častnem predsedstvu, ni bilo v Ženevo. So pa le bili prisotni opazovalci Evropskega sveta in Evropskega parlamenta.

Vpliv na evropske institucije

Kongres je namreč hotel vplivati tudi na evropske institucije, ki se zad-

nja leta bolj zanimajo za manjšinske pravice.

Kakšno je stanje mednarodnega prava v manjšinskih zadevah in kakšni so načrti, sta strnjeno poročala prej omenjena predavatelja.

Sen. Mitterdorfer je glede Evropskega sveta omenil predvsem doslej neuspešna prizadevanja, da bi prišlo do odobritve dodatnega protokola o manjšinskih pravicah ob evropski konvenciji o človekovih pravicah iz leta 1950. Nato je spregovoril o novih poskusih za izdelavo Evropske listine o manjšinskih in krajevnih jezikih v okviru Stalne konference krajevnih in deželnih oblasti Evropskega sveta, ki je med drugim sklicala precej odmevno zasedanje manjšinskih predstavnikov leta 1984 v Strassburgu.

Glede Evropskega parlamenta je opisal delo zadnjih let v zvezi s predlogom sen. Arfèja o listini o manjšinskih pravicah. Ugotovil je, da še vedno ni zadovoljivega evropskega mednarodnopravnega dokumenta, ki bi narodnostnim skupnostim jamčil temeljne pravice, zato je izrazil upanje, da bo zasedanje v Ženevi pospešilo napore v tej smeri.

Prof. Ermacora je uvodoma poudaril nujnost, da zadeva manjšinska zaščita narodnostno skupnost kot tako, ne le posameznike. Strokovnjaki že zdaj to splošno priznavajo in tako tol-

STANKO JANEŽIČ

VEČER

*Vse bolj
rdi večer,
vse tiše
lega mir
v dno srca.*

*Vesolje je čoln,
rdeč in zlat,
v njem sanjava
ti in jaz,
kot večnost žari
najin obraz.*

mačijo dokumente Evropskega sveta, Združenih narodov in Konference za varnost in sodelovanje iz Helsinkov. Drugače pa je z uradnimi stališči držav, o čemer zgovorno priča usoda jugoslovanskega predloga za jasno mednarodno konvencijo o manjšinskih pravicah v okviru Združenih narodov, ki od leta 1978 do danes roma iz komisije v podkomisijo, iz delovne skupine spet v komisijo in podobno.

Sedanji sistem vse preveč prepušča pristojnost na tem področju le državam. Tudi najboljše tolmačenje obstoječih mednarodnih norm ne pride nikamor, če država uradno sploh zanika obstoj manjšin na lastnem ozemlju. Tak primer je Francija, ki uradno zastopa to stališče pri vseh razpravah v Združenih narodih. Potrebno bi bilo zato mednarodno priznanje obstoječih manjšin, poleg tega pa bi bil nujen tudi mednarodni organ za nadzorstvo nad načinom spoštovanja manjšinskih pravic. O temeljnih načelih je izrazil

upanje, da bodo postala »minimalni standard« za ravnanje držav z manjšinami.

Pri vsem tem se človek seveda lahko upravičeno vpraša, koliko lahko vpliva na stvarnost tak manjšinski kongres, saj ostajajo tudi vse drugače obvezujoči dokumenti mrtva črka. Kakšno vlogo lahko odigra?

Najprej je treba zabeležiti, da je nedvomno nujno, da prizadeti sami jasno povedo, kaj zahtevajo. Temeljna načela so zdaj vsaki oblasti dovolj jasna.

Drugič, na medmanjšinskih srečanjih se krepi samozavest zatiranih skupnosti, utrjuje se čut vzajemnosti.

Tretjič, odnosi se ne spreminjajo le z razmerjem moči, oziroma: razmerje moči lahko spreminjamo tudi tako, da javno mnenje bolje seznanjamo s problemi in si ga pridobivamo. Tudi v tej luči so široko zasnovana srečanja lahko zelo koristna.

DRAGO ŠTOKA

Ob 21. obletnici deželne zbornice

Nekaj osebnih razmišljanj

Leta 1866, to je pred stodvajsetimi leti, je dr. Luka Svetec v Novicah napisal naslednjo trditev: »Mi hočemo živeti, razvijati se in napredovati: to je naše historično pravo, naše pravo od veka«. Ta uvodna misel naj spremlja še besede slovenskega zgodovinarja dr. Dragotina Lončarja, ki je v svoji knjigi »Politično življenje Slovencev« napisal leta 1921 sledeči stavek: »Slovenci so se po več nego tisoč letih politično otresli tujstva. Sedaj jim je zgodovina odredila nalogo, da pokažejo, ali so zmožni največje človeške umetnosti: vladati sami sebe.«

Smo zmožni Slovenci izven matične domovine, v deželi Furlanijo-Juljski Benečiji, vladati samim sebi? V poli-

tičnem, kulturnem, športnem, verskem udejstvovanju?

Pokojni dr. Agneletto, Kacin, Sfilič in ostali so ustanovili SDZ, dr. Simčič in Šorli pa SKSZ; imeli so pred očmi tudi jasen ideološki cilj: biti demokratičen, svoboden in zvest Slovenec kjerkoli živiš. Za njimi so po isti ideološki poti šli dr. Poštovan, Černe, dr. Škerk in drugi.

Ko se je leta 1964 ustanovilo deželo Furlanijo-Juljsko krajino, je ta začrtana pot doživela svojo realizacijo. Naši ljudje so se zavedali, da bo v deželnem svetu edino Slovenec svobodne slovenske stranke mogel brezpogojno zagovarjati pravice in koristi naše manjšine, čeprav nihče ni dvomil o zavednosti in pripadnosti z vsem srcem

svojemu narodu ostalih slovenskih svetovalcev, katerih svobodna odločitev pa je bila močno omejena. Mnogo ljudi se je takrat strnilo okrog naše stranke, mogoče tudi drugače mislečih, a takih, ki jim vest ni dovolila, da bi prečrtali katerikoli znak neslovenske stranke. Slovenska skupnost je takrat doživela velik razmah: veliko število mladih ljudi, pravih idealistov, se je nesebično in z največjo navdušenostjo zagnalo v delo. Ni završalo samo na Goriškem in Tržaškem, prebudila se je tudi Kanalska dolina, »tipati« smo začeli po Slovenski Benečiji. Logična posledica je bila ustanovitev Deželne Slovenske skupnosti, tako, da med nami ni bilo več razdalj in pregrad. Večkrat in z več strani smo v teh letih slišali »nasvete«, da bi se enostavno vključili v katero izmed večinskih strank.

Slovenska skupnost ne bo svojih zvestih somišljenikov poslala v tak politični samomor, pa četudi jih bo ostala le peščica. Ne bo razočarala tistih, ki pričakujejo rešitev osebnih in narodnostnih problemov od izvoljenih predstavnikov slovenske stranke v raznih deželnih ustanovah.

Slovenska skupnost je v 21 letih prisotnosti v deželni zbornici pridobila ugled na vseh forumih. V političnem

prostoru ji je uspelo razbiti sovraštvo med Slovenci in Italijani, z italijanskimi strankami je vzpostavila odkrit dialog, vstopila je v vse glavne odbore na Tržaškem in Goriškem. Nešteto je bilo in je še interpelacij, vprašanj, zakonskih osnutkov SSk in to v narodnostno, socialno in ekonomsko korist našega človeka. Skrbeti s prizadevnostjo za našo kulturo, za naš šport, za naša verska in socialna društva, za našo mladino, ki se v tem trenutku bori s težavami brezposelnosti, ni vedno enostavno.

V tem smislu bo naša stranka ob zaključku te deželne mandatne dobe izdala dokumentacijo o vsem napisanem in izrečenem v deželni zbornici, vključno o tridnevni razpravi o pravičnem zakonu za Slovence v Italiji. Opozoriti hoče s tem še večje število Slovencev o nenadomestljivi vlogi slovenske antitotalitarne stranke v naši deželi. Vzbuditi želi v mladih zavest, da ni dovolj, da obiskujejo slovensko šolo in da ob svojih morebitnih športnih, kulturnih in umetnostnih dosežkih s ponosom rečejo »Slovenec sem!«, ampak da morajo tudi s politično angažiranostjo pripomoči, da bodo to v svobodi in popolni enakopravnosti lahko tudi ostali!

A. T.

UPRAVNE VOLITVE

V Italiji skoro ne mine leto, da ne bi bilo kakih volitev. V letu 1985 so bile tako na vrsti upravne volitve, pri katerih je šlo za obnovitev deželnih, občinskih in pokrajinskih svetov. Ker gre pač pri tovrstnih volitvah za izvolitev upravnih organov omenjenih krajevnih ustanov, jih imenujemo upravne volitve, da jih ločimo zlasti od državnih, pri katerih se obnovita zakonodajni zbornici parlamenta.

Kljub temu imajo tudi upravne volitve znaten politični pomen, v kolikor

na njih nastopajo v glavnem iste stranke, ki so zastopane v parlamentu. Zato le-te pripisujejo tudi volitvam za obnove krajevnih uprav velik politični pomen, ker pač gre za splošno preverjanje zvestobe volivcev svojim strankam na krajevni ravni in v zvezi s krajevnimi problemi.

Tako je bilo tudi z upravnimi volitvami 12. maja 1985 v Italiji, na katerih je sodelovalo nad 44 milijonov državljanov, ki so glasovali za obnove 15 deželnih zborov, več tisoč ob-

činskih svetov in na desetine pokrajinskih svetov. Ker so te volitve sovpadale s kočljivim političnim položajem v državi, kjer je vlada skušala po eni strani spet pognati v tek zaostalo gospodarsko dejavnost tudi z nepopularnimi ukrepi, po drugi strani pa so sindikati in opozicijske sile nasprotovale omenjenim ukrepom, ki po njihovem mnenju prizadenejo predvsem socialne sloje z nižjimi oziroma stalnimi dohodki, je vladalo veliko pričakovanje, kako bodo volivci odgovorili na takšno gospodarsko politiko vlade.

ZANIMIVI VOLILNI REZULTATI

Volilni izidi so potrdili določeno preusmeritev volivcev in sicer po eni strani predvsem na vladne stranke, med temi v znatni meri na Krščansko demokracijo, po drugi strani pa ošibili opozicijske sile in to predvsem Komunistično partijo, ki je prvič po več desetletjih občutno nazadovala zlasti v industrijsko razvitih predelih države.

Takšni povoljni izidi so vladnim strankam vlili novega zagona v prizadevanjih za ozdravitev gospodarstva ter zagotovitev politične stabilnosti na osnovi obstoječega zavezništva med petimi strankami: KD, PSI, PSDI, PLI in PRI. Okrepila se je težnja po uveljavitvi petstrankarskega zavezništva vladnih sil tudi v krajevnih upravah, ti. v deželah, občinah in pokrajinah. Dodatno potrditev svoje politike je vlada dobila tudi na referendumu o omejitvi plačevanja draginjske doklade odvisnim delavcem komaj mesec dni po upravnih volitvah (8. junija). Na katerem se je večina italijanskih volivcev izrekla za vladne gospodarske ukrepe.

OBČINSKE VOLITVE NA TRŽAŠKEM IN GORIŠKEM

Lanske majske upravne volitve so od blizu zadevale tudi občine na Tržaškem in Goriškem, v katerih v večini ali v znatnem številu prebivajo Slovenci, ki nastopajo na volitvah samostojno ali kot posamezni kandidati v okviru raznih italijanskih strank.

Na Tržaškem so tako bile volitve v občinah Devin-Nabrežina, Zgonik, Repentabor, Dolina in Milje (v tržaški občini volitev ni bilo, ker so že-te bile leta 1982 in se torej še ni iztekel petletni mandat). Na volitvah v omenjenih občinah so se predstavile skoro vse italijanske stranke (od KD in KPI pa do PSI, PSDI, PRI, PLI in krajevnega gibanja Liste za Trst oz. za Milje, vključno v občinah z večinskim volilnim sistemom Zgonik in Repentabor, kjer izvolita svoje predstavnike samo prvi dve najmočnejši listi).

NASTOP »SLOVENSKE SKUPNOSTI«

Stranka slovenske manjšine Slovenska skupnost se je predstavila v štirih občinah na Tržaškem (Devin-Nabrežina, Zgonik, Repentabor in Dolina) za občinski svet, v miljski občini pa za krajevni sosvet Žavljje-Štramar-Rabojez. Na Goriškem se je predstavila prav tako

Svetokriški cerkv. zbor v procesiji na Petrovo
1985

v štirih občinah in sicer v treh pretežno slovenskih občinah Doberdob, Sovodnje in Števerjan in v mestu Gorici. Njen program je kot znano predvsem narodnoobrambneга značaja, ker želi s tem nuditi možnost vsem tistim slovenskim volivcem, ki želijo ohraniti svojo narodnost pred strankarsko ideologijo, da kot pripadniki narodne manjšine nastopajo kot politični subjekt.

Volilni izidi so potrdili dejstvo, da je še vedno lepo število slovenskih volivcev, ki se opredeljujejo za to narodnoobrambno politično stranko slovenske manjšine v Italiji. Gotovo se marsikdo sprašuje, zakaj večina Slovencev na volitvah ne glasuje zanj, kar bi bilo povsem naravno za pripadnike manjšinske narodne skupnosti. Predaleč bi nas zavedlo, če bi hoteli na tem mestu poglobiti to vprašanje. Vsekakor na splošno lahko trdimo, da bi se za Slovensko skupnost politično opredelilo znatno večje število zamejskih rojakov, če bi stranka imela materialne možnosti razviti in vzdrževati organizacijske strukture, ki jih politično delovanje danes nujno zahteva, razpolagala tudi z lastnim dnevnim tiskom in bi italijanske politične stranke gledale na njen program bolj odprto in predvsem v luči interesov svobodnega sožitja in demokratične solidarnosti.

Kljub vsem objektivnim in drugim težavam je SSK v bistvu obdržala svoje volivce in izvoljene predstavnike v vseh občinah na Tržaškem in na Goriškem, razen v Števerjanu, kjer je za nekaj desetlin glasov izgubila večino zaradi notranjih sporov v krajevni sekciji, ki se niso poravnali pred volitvami. Znatno porast glasov pa je po drugi strani zabeležila v Sovodnjah in Devinu-Nabrežini. Rahel osip glasov je bil tudi v občini Gorica.

O VOLITVAH V VIDEMSKI POKRAJINI

Končno moramo še omeniti upravne volitve v tistih občinah videmske pokrajine, kjer živijo Slovenci (Beneška Slovenija, Rezija in Kanalska dolina). Slovenska skupnost tu sicer ni

nastopila z lastnimi listami, ker na tem področju nima še dovolj razvite organizacije. Kljub temu velja omeniti nastop raznih krajevnih (občinskih) list, v okviru katerih so nastopili tudi številni slovenski kandidati. Takšne liste so se uveljavile v občinah Špeter, Grmek in Fojda.

Poleg tega moramo še povedati, da si zamisel samostojnega nastopanja postopoma utira pot tudi v specifičnih krajevnih razmerah Beneške Slovenije. V tem okviru gre vsekakor razumeti pobudo tamkajšnjega Ljudskega demokratičnega gibanja krščanske smeri, ki se je izoblikovalo v zadnjem času, da nastopi samostojno pod simbolom koštanja skupno s Furlanskim gibanjem v občini Sv. Lenart. Pomen tega nastopa ni toliko v številu glasov, ki jih je prejele, temveč v volji in prepričanju njegovih pobudnikov, da si izborijo prevzamejo življenjski prostor, ki jim v tamkajšnjih razmerah naravno pripada.

IZIDI OBČINSKIH VOLITEV (Slovenska skupnost)

Devin-Nabrežina: obč. 1980: 725 (12,92 %); deželne 1983: 841; obč. 1985: 915 (15,55 %); 3 sedeže.

Dolina: obč. 1980: 614 (14,42 %); deželne 1983: 659; obč. 1985: 600 (13,82 odstotka); 3 sedeže.

Repentabor: Obč. 1980: 146 (29,79 odstotka); deželne 1983: 148; obč. 1985: 145 (27,88 %); 3 sedeže.

Zgonik: obč. 1980: 236 (20,80 %); deželne 1983: 262; občinske 1985: 236 (17,99 %); 3 sedeže.

Gorica: obč. 1980: 1.651 (5,6 %); deželne 1983: 1.617 (5,55 %); obč. 1985: 1.437 (4,8 %); 2 sedeža.

Števerjan: SSK 233 (43 %); Občinska enotnost 296 (64,6 %).

Sovodnje: SSK 410 (40,6 %); Občinska enotnost 567 (56,2 %).

Doberdob: SSK 273; Občinska enotnost 528.

O problemu globalne zaščite Slovencev v Italiji

Evropska politična stvarnost preživlja že nekaj časa sem hudo krizo. Ne gre samo za politično, versko, socialno in državniško, temveč tudi za narodno in narodnostno krizo.

V Evropi živi okrog 50 milijonov pripadnikov narodnostnih skupnosti (govorim o zahodni Evropi) z bolj ali manj priznanim pravnim položajem in ustreznimi zaščitnimi določili.

V bistvu lahko razdelimo vse te pripadnike narodnostnih skupnosti na tri glavne sestavine: narodne, narodnostne in etnične skupnosti. So nadalje nekatere rasne komponente (Judje, Romi itd.), ki pa so problem drugačne narave. Tu se bom omejil na skupnosti, ki imajo za osnovo troje bitnih sestavin: zemljo, jezik in zgodovinsko tradicijo.

NARODNE SKUPNOSTI

Od teh moramo postaviti na prvo mesto narodne skupnosti, tj. one, ki imajo za svojimi državniškimi mejami matični narod in ki so zaščitene z mednarodnimi normami. V Italiji so to trije narodi: nemški na Južnem Tirolskem,

francoski v dolini Aoste in slovenski v deželi Furlaniji-Juljski krajini.

Vsi trije so zaščiteni z ustavnega vidika, pa tudi z navadnimi normami prek mednarodnih sporazumov in italijanskih navadnih zakonov. Mednarodna italijansko-avstrijska pogodba (Gruber-De Gasperi) določa predpise za pripadnike nemškega prebivalstva na Južnem Tirolskem; posebne skrbi so deležni prav tako prebivalci francoskega jezika doline Aosta, medtem ko smo Slovenci v Italiji deležni dveh mednarodnih pogodb: Londonskega sporazuma iz leta 1954 ter Osimskega iz leta 1976. To so mednarodni akti, ki jih nihče ne more in ne sme zanikati, sami pa se njim nikakor ne smemo odreči, saj smo narodna skupnost, oziroma mednarodno priznana jezikovno-narodna skupnost.

V drugo skupino spadajo narodnosti, jih je nič koliko in imajo svoje izrazite dialekte ali jezike (furlanski, sardinski, korziški, ladinski itd.), ki pa imajo svojo zgodovino in drugačno razvojno pot v zgodovini od slovenske, nemške in francoske skupnosti pri nas,

Tako si je slovenska množica sama postavila v Trebčah dvojezične napise. Kaj pa drugod?

če se lahko omejimo samo na italijansko stvarnost.

V tretjo skupino pa bi dal dialekte, ki jih ni vedno lahko individualizirati do potankosti, saj se je njihova sled v naši evropski zgodovini precej poantirala, oz. po svoje izoblikovala. Mislim tu na jezikovne otoke grškega prebivalstva v južni Italiji, albanskega in hrvaškega istotam, nemškega v severni Italiji (Cimbri, Sauris, Sappada itd.).

Takih primerov jezikovnih otočkov ali skupnosti ali skupin je v Italiji in Evropi precej; z različnimi poantami in poudarjeno narodnostno zavestjo. V to skupino lahko damo tudi Rome, t. j. cigane, Jude itd.

Zakaj pišem o zgoraj treh omenjenih narodnostnih skupinah? iz enostavnega vzroka: ne moremo dopustiti, da bi se iz teh treh pojmov ustvarjala, na tak ali drugačen način, neka zmeda, ki bi tem trem skupnostim utegnila le škoditi.

NAŠA NEODTUJLJIVA PRAVICA

Kot Slovenci v Italiji pričakujemo lojalnost s strani italijanske vlade oz. parlamenta do podpisanih mednarodnih pogodb v Londonu in Osimu in zato tudi izglasovanje posebnih zakonov nam v korist kot narodni skupnosti. To zahtevati je naša pravica, dolžnost Italije pa je taka določila v našo korist tudi izglasovati v parlamentu. Saj smo mednarodno zaščiteni, in to na podlagi izkušenj kar dveh svetovnih vojn.

Vsako igrakanje z nami in izigravanje našega slovenskega prebivalstva je zatorej nemoralno, protiustavno in proti duhu mednarodnih sporazumov! Stari Rimljani so stalno poudarjali geslo, da »Pacta sunt servanda« (Pogodbe je treba spoštovati), mi Slovenci lahko temu reku dodamo še besedo... in uresničiti!

Tega pa pri nas ni! Z nemško in francosko manjšino v Italiji so sogo-vorniki dosegli določeno normativno konkretizacijo, s slovensko narodnostno skupnostjo v Italiji, razen nekaterih drobtin, ne! Zakaj dvojna mera?

Ne morem vedeti danes, kakšen bo

tkzv. globalni zakon v našo korist. Lahko pa že danes uganem, da bo za nas nezadovoljiv.

SRČIKA VSEGA PROBLEMA

Letos smo se spominjali 40-letnice konca druge svetovne vojne, v kateri smo kot Slovenci igrali vidnejšo vlogo v boju proti diktatorskim režimom. Ali bomo do vsestranske zaščite in priznanja naših pravic čakali Slovenci v Italiji (vključno Slovenci v Benečiji) še nadaljnjih štirideset let?

Tu je srčika vsega problema!

Kako se bodo stvari in dogodki razvijali, pa je odvisno tudi od nas samih. Od naše premočrtnosti, nepopustljivosti, neomahljivosti, jasnosti idej, legalnih poti do naše globalne zaščite, od norm mednarodnega značaja v našo korist do pravilne izbire v Rimu glede naših pravic. Tu je jedro vsega vprašanja.

MI SMO NAROD

Moje skromno mnenje pa je tole: Slovenci v Italiji ne moremo zlesti v en koš z vsemi narodnostno-jezikovnimi skupnostmi v Italiji, oz. Evropi. Za nas bi ta pot utegnila biti škodljiva, če ne celo samomorilna. Naj le Furlani, Sardinci, Ladinci, Romi itd. zahtevajo pravice, ki jim gredo! Mi jih bomo vsestransko v tem podprli.

Ne smemo pa izgubiti spred oči dejstva, da smo slovenska narodna skupnost v Italiji, mednarodno priznana, s svojim zgodovinskim, kulturnim, narodnostnim bogastvom, oz. preteklostjo, ki smo si jo z nelahkimi naporii izborili.

Ako gremo danes kot Slovenci v Italiji na isto pot z vsemi ostalimi skupnostmi v Italiji (tu seveda ne mislim na občasne volivne povezave, tudi iz koristnosti kot take), ne bomo ničesar dosegli. Naša pot je tista, ki so jo naznali in izvojevali Južni Tirolci! Mi smo narod, narodna skupnost, ki jo Italija mora upoštevati, Jugoslavija pa braniti pred mednarodnimi forumi! V tem smislu je vedno nastopalo tudi

predstavninstvo kulturnih in političnih sil Slovencev v Italiji.

Če bomo v tem dosledni in odločni, bomo prej ali slej prišli do globalne

zaščite naših pravic, drugače bomo ostali le Slovenci v Italiji, polni dobre volje, a tudi polni grenkih razočaranj, poceni obljub in izigravanj.

JOZE KUNČIČ

Po desetem zapovrstnem božičnem koncertu v Sv. Križu pri Trstu

Na praznik sv. Treh kraljev 1964 je Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta priredila božični koncert v župnijski cerkvi v Nabrežini. Tak koncert je bil takrat pri nas redkost. Zato sem se ga s tem večjim veseljem udeležil. Doma sem odpovedal večernice in vsem toplo priporočil božični koncert v Nabrežini. Vreme je bilo burnato in mrzlo. Kljub temu smo napolnili nabrežinsko cerkev do zadnjega kotička. In kaj mi je ostalo v spominu od tistega koncerta? Lepe, preproste jaslice; zelo lepo, ubrano in mogočno petje naših božičnih pesmi, kakršnega že dolgo nisem slišal, ker me ni bilo več let doma; zdaj že pokojni originalni župnik Srečko Rejc, ki je po vsakih dveh ali treh pesmih pred oltarjem lepo popridigal in tudi precej glasno pokaral svoje župljane ter kratko pričkanje z njim zaradi velikega in nerodnega magnetofonskega aparata, ki sem ga prinesel s seboj in ga hotel postaviti na glavni oltar poleg stikala, da bi na trak posnel ves koncert. Po končanem koncertu sem se župniku zahvalil, ker mi je vseeno dovolil snemanje, se od njega poslovil in se vrnil domov s svojim aparatom.

Doma sem aparat takoj priključil in začel poslušati koncert. Vse skupaj se mi je zdelo tako lepo, da se mi je porodila želja, da bi imeli tak koncert tudi pri nas, v naši cerkvi ob tako lepih jaslicah, kot nam jih že vrsto let postavlja naš pridni in iznajdljivi Slavko Tence. Ta želja me ni zapustila, ampak je kljuvala v meni še naprej, dokler se ni na Štefanovo 1975 uresničila.

Novembra istega leta sem razodel

svojo željo našemu organistu Tonetu Kostnapflu, našemu pevovodji Albinu Verginelli, našim pevcem in*pevkam in je bila sprejeta. Zraven smo povabili še našo župljanko Almo Ivančič, ki orgla še danes v Nabrežini, njene takrat odlične soprane in alte, takrat močni in dobri zgoniški zbor, ki ga je vodil naš organist in še tri boljše pevce s Proseka, dva tenorja in enega basa. Ker so se vsi povabljeni radi odzvali našemu vabilu, smo pripravili skupen program in vaje so se začele, najprej po posameznih župnijah, potem pa skupno v naši cerkvi.

Na Štefanovo 1975 ob 15.45 smo imeli v naši župni cerkvi prvi božični koncert. Jaslice so bile tisto leto še posebej lepe. Po drugi sv. maši sem skupaj z našimi fanti potisnil klopi k zidu in ko so prinesli iz dvorane še sedemdeset stolov, smo jih razvrstili ob klopih vzdolž vse cerkve. Kmalu potem, ko nas je ob 15.45 večji zvon v zvoniku prvič povabil h koncertu, se je cerkev začela polniti. Do začetka koncerta so bile že vse klopi in vsi stoli zasedeni. Pevci so bili vsi na koru okrog orgel. Bal sem se, da se ne bi kaj zgodilo, kajti naš kor ni že dolgo ali pa nikoli držal osemdeset oseb. Koncert se je začel ob točno napovedanem času. Najprej sem pozdravil vse navzoče, še posebej našega škofovega vikarja dr. Lojzeta Škerla, vse pevce in pevke, njihove organiste in pevovodje. Napovedovalec in napovedovalka sta nas seznanila s programom. Pevovodja je dal organistu znamenje in koncert se je začel. Kot prva je zadonela Tomčeva

Presveta noč. Za to je sledilo še drugih pet pesmi. Vse so zapeli lepo, ubrano in z občutkom.

Po tem se je postavil pred glavnim oltarjem ob jaslicah naš otroški mladinski zbor. Ta je pod taktirko naše sestre Celine Kontelj zelo občuteno in doživeto zapel šest božičnih pesmi raznih skladateljev. Nato je sledila kratka božična misel, ki sem jo podal.

Po božični misli so mešani zbori zapeli še pet pesmi, nakar so sledile pete litanije Matere božje z božičnimi odpevi in blagoslovom. Koncert smo zaključili s skupno večno lepo Gruberjevo Sveto noč. Pevci in pevke so šli v župnijsko dvorano na zaslužen zakusko, ostali pa domov.

Ker smo bili s koncertom vsi zelo zadovoljni, smo sklenili, da ga bomo imeli tudi naslednje leto, vendar ne več na koru, ampak pred glavnim ol-

tarjem, da bodo ljudje pevce tudi videli in gledali.

Sklep, ki smo ga naredili za naslednje leto, smo držali še celih deset let. Tako smo do lanskega leta imeli vsako leto na Štefanovo popoldne v naši cerkvi božični koncert. V teh letih sta vedno nastopala naša domača zbori: mešani in otroško-mladinski. Tri leta otroški in mladinski posebej. Dve leti tudi ženski zbor, ki je bil sestavljen iz boljših pevk pri ljudskem petju. Mešani zbor sta vsa leta pripravljala in učila naš požrtvovalni organist Tone Kostnapfel in naš pevovodja Albin Verginella. Otroško-mladinski in ženski zbor pa naša glasbeno navdahnjena sestra Celina Kontelj in naša sestra Angelina Šterbenc. Poleg naših zborov je nastopal vsako leto tudi po en zbor s Tržaškega ali Goriškega. Tako so se od leta 1976 do lani zvrstili pred našim

Cerkveni zbor iz Štandreža na božičnem koncertu 1984 v Sv. Križu pri Trstu; zbor vodi M. Špacapan

glavnim oltarjem sledeči zbori: rojanski, doberdobski, števerjanski, openski, mačkoljanski, svetoivanski, škedenjski, od Novega sv. Antona in šandreški. Skoraj pri vsakem koncertu sta glavna nastopajoča zbora skupaj zapela po več ali vsaj po eno pesem. Vsako leto nam je kak duhovnik podal božično misel. Med temi duhovniki so bili: salezijanec Mirko Žerjav iz Ljubljane, dr. Kazimir Humar iz Gorice, salezijanec Franc Pohajač iz Marijanišča na Opčinah, Franc Vončina z Mačkolj, kanonik Melhior Golob iz Ljubljane, naš škofov vikar dr. Lojze Škerl in Gašper Rudolf iz Nove Gorice. Enkrat samkrat nam je podal božično misel laik, profesor in pisatelj Vinko Beličič z Opčin.

Leta 1977 smo skupaj z božičnim koncertom praznovali 130-letnico ustanovitve naše župnije. Takrat sem sam podal kratek pregled zgodovine naše župnije.

Skoraj vsa leta so naši otroci med posameznimi pesmimi deklamirali božične pesmi. Za to je skrbela naša sestra Celina Kontelj.

Pri vsakem koncertu smo imeli mladega napovedovalca in napovedovalko, ki sta sproti seznanjala udeležence z raznimi točkami programa.

Od leta 1976 do vključno leta 1983 je radio Trst A prenašal naš koncert v celoti ali vsaj v glavnem.

Leta 1983 smo med božičnim koncertom nagradili tri naše zaslužne župljane: Nineta Košuto za 65 let sodelovanja pri našem zboru, Angela Švaba in njegovo soprogo Santino za 40 let zveste in požrtvovalne cerkveni službe v naši cerkvi in Slavka Tenceta za 40 let postavljanja in pospravljanja lepih in izvirnih jaslí.

Vsako leto smo imeli po koncertu tudi pete litanije Matere božje z božičnimi odpevi in blagoslov. Tako smo dali tudi udeležencem možnost sodelovanja pri petju. Za zaključek koncerta pa smo vedno vsi skupaj zapeli Gruberjevo Sveto noč. Kako mogočno je donela iz tolikih grl po cerkvi, je težko povedati. To je treba doživeti. Udeležba je bila vedno lepa, zadnja leta še posebej. Enkrat se je udeležil našega koncerta tudi škof Lovrenc Bellomi. Vreme nam je bil vseh deset let naklonjeno, razen leta 1983, ko je bilo megleno in malo deževno.

Kakšno je bilo petje posameznih zborov, je težko reči. To bi mogel povedati le kak strokovnjak, ki bi se vsako leto udeleževal koncerta. Vendar je splošno mnenje udeležencev, da je bilo petje vseh zborov lepo, tudi zelo lepo,

Procesija v Sv. Križu pri Trstu na Petrovo 1985. Vodi tržaški škof Lovrenc Bellomi

Svetokriški mladinski zbor poje na reviji Pesem mladih 1985 v Kulturnem domu v Trstu. Zbor vodi s. Angelina Sterbenc

nekaterih naravnost na višini. Saj so vsaj nekatere pesmi peli že v domači cerkvi za božič pri polnočnici ali pri kaki drugi maši in se potem še posebej vadili za nastop pri nas. To mnenje, to sodbo potrjuje tudi vsakoletna večja udeležba.

Kdor ima opravka s pevsкими zbori in s prirejanjem koncertov, ve, da je bilo v te koncerte vloženega veliko tru-

da. Trudili so se organisti, pevovodje, pevci, pevke, govorniki, deklamatorji in ne nazadnje tudi tisti, ki so pripravljali župnijsko dvorano za pokoncertno srečanje nastopajočih, za okrog osem-deset oseb, in zakusko. Zato naj gre iskrena zahvala za vseh deset božičnih koncertov v naši župniji najprej Bogu, potem pa tudi vsem, ki so pri njih kakorkoli sodelovali.

A. B.

Pot po Evropi

»Odhod. In zažvižgal je vlak skozi mrak...« poje naš pesnik ob odhodu v tujino, v daljne strani nekoč tuje Evrope. S podobno mislijo bi lahko danes komentiral svoj odhod proti taisti Evropi, pa vseeno bližji in manj tuji.

V večernem zgodnjem junijskem hladu je vlak oddrdral od zadnje italijanske postaje ob značilnem in slikovitem predalpskem jezeru (ki je ovekovečen v Manzoniem romanu) proti švicarski meji in nato spet proti prvemu ljubkemu jezeru — Luganu. Noč je počasi ovila tihe in prijazne pokrajine ob še naslednjih jezerih. Rdeča

pozna večerna zarja se je skrila in umaknila temnim ozaram ob skrivnostno mirnem pljuskanju jezerskih valov »štirih kantonov« vse tja do z lučkami bleščečega se Luzerna. In od tu dalje v že pozni noči naproti je železna cesta vodila do Zwinglijevega reformiranega Basla, kjer so še zadnji nočni motorni šumi opozarjali na mestne arterije.

* * *

Prihod v Francijo. Moulhouse v že pravem nočnem miru, na postaji le kratak priklop par vozov, kjer končno dobim po nad peturni stoječi legi svoje

mesto za kratek nočni počitek. Alzacija je šla mimo brez šuma in večjih sledov. Par ur kasneje Strasbourg že opozarja na svojo evropsko prisotnost in vlogo, a pogled samo v duhu šine vse tja do njegove gotske katedrale in do modernega evropskega parlamenta — srednji vek in sodobnost se tu pristrčno ujemata!

Pa še Metz, ena od zadnjih francosko(nemških) postojank do meje z Beneluksom. Razmišljanja se tu — in ob tej uri — še ne razvnamejo!

Luksemburg — velika vojvodina na robu francosko-germanskega sveta. Zato morda še bolj evropsko središče. Tudi tu je sedež evropskih institucij, tudi tu veje svežina...

Prostrana so polja in gozdovi v južni zori, ko jih prozorna megla ovija v svoje pajčolane. Zeleno in temno oz. sivo se kaže ta polna in življenje dihaajoča pokrajina, kjer lahko ob poti zazremo pisane in črne krave in še drugo živino.

* * *

Že v svetlem in pravem jutru prihajamo mimo vedno prijazne in z griči posejane ravnine v Belgijo, cilj mojega sicer zelo kratkega postanka. Dežela nas sprejme že z lepo svetlim poletnim soncem, čeprav se še po nebu igri vo podijo svetli oblaki, s svojo belo sivo barvo lepo poudarjajo harmonijo v pestri različnosti z modrino neba, zelenjem bogatih krošenj in kasneje bohotnim iglastim drevjem, ki pred potnikom, slonečem ob oknu, kar nekako oživi in zdaj grožeče preti, zdaj vabeče boža naglo drveči brzovlak.

Flandrija nekoč. V naglo bežečem ritmu in enakomernem drdranju ter ob pogledu na zeleno razkošnost zunanosti si človek nehote prikljči v spomin (sicer imaginarno) davno preteklost dežele, mimo katere se vozi. Videz zunanosti je bil verjetno enak tako v poznem srednjem veku kot v prvi renesansi in — danes. Deželi flamskega jezika in kulture, ki je sicer tu ozko prepletena s francosko je tudi čas vstisnil globoke sledove. Včeraj in danes se

tu skoraj vtopita v teh kot v filmu sledečih si podobah ter v domišljiji zasnovi ob zrenju slikovitih malih nordijsko grajenih hišic, živih in pestrih barv z ostrimi strehami in v nebo visoko štrlečimi dimniki. Popotnik kar vidi v njih nekdanje noše, po lepo izhojenih in od civilizacije še nepokvarjenih stezah in poteh pa konjsko vprego in hojo preteklosti.

V flamski kulturi poznega srednjega veka in zgodnje renesanse blestijo imena, ki so dala evropskemu duhu in miselnosti velik in plemenit donos. Gotovo je to ozemeljski prostor, ki presega današnjo belgijsko državo, a predstavlja širšo podobo duhovnega sveta in nacionalne kulturne identitete. Erazmov duh in njegova »hvalnica norosti« pomenita gotovo še danes bogat izziv vsem dogmatizmu in vsaki dirigirani miselni dejavnosti. Erazmova dediščina je iz Rotterdama preko teh flamskih-belgijskih planjav prešla v druge dežele in dala nov kvas takratni marsikdaj zatohli neobčutljivosti. In tu ne mislim na vsak poskus kontestacije — saj, tudi ta je potrebna — vsega in vseh. Gre tudi za plemenito in visoko kulturno ter naravno rafinirano relacijo do vsega tega, kar bi lahko imenovali »de omni re scibili«. Pa tudi Descartesov protikonformizem se je tu oplajal ob življenjskih izkušnjah...

STANKO JANEŽIČ

SNEŽENJE

*V tem tihem, nežnem sneženju
zaznavam tvojo navzočnost,
kakor da z mehkimi krili
prihajaš vse bliže in bliže,
spoštljivo legaš na vse stvari
in si eno z njimi: Skrivnost.*

*Nič več nisem sam,
vse je zapadlo vame,
tu so alge in korenine
in trave in mah
in krošnje tisočerih dreves —
zasneženo veselje Ljubezni.*

Koncert zbora
Vesela pomlad
v nabrežinski cerkvi;
zbor vodi
Franc Pohajač (na levi)

Pot v Bruselj, prestolnico te zanimive flamsko-valonske državne skupnosti, ki se imenuje Belgija (Belgique-Belgie), pa tudi predmet še za druga razmišljanja in občutja. Iz mest kot so bila prav v današnji Belgiji nekdanja Gand ali Gent, Bruges ali Brugge, Antwerpen ali Anvers itd. so prihajali proti jugu, v dežele evropskega južnega sonca umetniki in tvorci kulture naploh. In ne nazadnje iz gotskega Louvain-Leuvena izhaja duh nove sholastike kardinala Merciera do kasnejšega vrha z Maritainom. Tudi ta miselnost teži k aktualizaciji verskih izročil srednjeveških prednikov. V glasbi moremo beležiti velika imena flamskih skladateljev 16. in 17. stoletja, ki so posebej obogatili renesančno polifonijo s svojimi moteti, madrigali in masami: Jacob Arcadelt (kdo ne pozna njegove čudovite Ave Marije, ki jo je recimo pozno romantični veliki Lizst tako briljantno variiral na orglah), Cyprian de Rore s čudovitimi madrigali, Roland Lassus, ta gigantski glasbenik evropskega severa, ki je v 16. stoletju kot blisk prešinil nebo evropske glasbe in nordijski strogosti nato dodal latinsko mehkobo beneške oz. rimske šole — to je le nekaj podob v galeriji ene izmed umetnosti, pa obenem morada najbolj plemeniti...

Tako slikovite pokrajine, kot je ta, pa ni mogel pozabiti čopič. In spet poroma spomin tja v prejšnja stoletja, ko je z veliko, globoko in obenem preprosto intuicijo na platnu povzel življenje, lepoto, vsakdanost te dežele Pieter Bruegel, ta severni Rafael, ki nam še danes s pravim realizmom nudi prizore dejanja in nehanja svoje dežele in svojih ljudi!

In spet monotono drvenje brzovlaka priklíče od kontrapunkta nekdanje flamske polifonije in umetniških podob preteklost in sedanost. Počasi se bližamo prestolnici. Že se naselja širi, gričevnata okolica se bolj in bolj vzravnava, od daleč zaslutim duh vele-mesta.

Bruxelles Nord-Brussel Noord opozarja na vstop v glavno mesto kraljevine. Da, tudi to je značilnost severno zahodne Evrope: monarhija. Stoletja in stoletja ta inštitucija kljubuje vsem vojnam in vihram in ostaja garant ustavnosti in demokratičnih svoboščin Beneluksa.

Javljajo se najnovejši nebotičniki, od daleč moli svojo impozantno visoko kupolo Palais de Justice.

Brussel-Kappelle Kierke — še vmesna majhna postaja z neizbežno gotsko cerkvijo tik za obzidjem, in bližamo se zadnji, glavni postaji.

Bruxelles Midi - Brussel Zuid — glavni kolodvor belgijske prestolnice, ki je končno tudi moj cilj. Tu pa skoraj jesensko bolj oblačno in hladno vreme sprejme popotnika, ki se tako tudi nujno zave, da je nekje v severni Evropi.

Kratek postanek, bežna orientacija po velemestu, v katerem sem prvič po skoraj tridesetih letih. Postanek v večji gotski cerkvi, kjer stenčas opozarja tudi na slovensko službo božjo — nato pa s taksijem do mogočnega moderne kompleksa Europa-Parlement, zadnji cilj te poti...

* * *

Grand-Place, ta srednjeveško renesančni salon na odprtem, srce Bruslja, mimo katerega sploh ni mogoče. Pa spet po nekaj ozkih pitoreskni ulicah malo više monumentalna gotska katedrala Saint-Michelet et S. Dudule, trenutno skoraj zaprta in v vseh ladjah podprta z železjem. Le v prezbiterijskem koru, ki je odprt, že od daleč

med barvanimi steklenimi okni in visokimi oboki sprejme obiskovalca z lepo uglašeni orgel Bach-Vivaldijev koncert. Tudi tu Evropsko leto glasbe... In spet germansko-latinski glasbeni dialog. Kje pa slovanski svet? Smo mi dovolj prisotni v evropskem okviru? Kako na nas gleda današnja uradna latinsko-germanska Evropa? Morda so to velika vprašanja, ki so mi bolj prihajala na misel med zasedanjem v »EP«. Na vse to bo morala odgovoriti bodočnost...

* * *

Pot nazaj ni v zunanjem okviru več tako plodna in zanimiva. Spet noč, ki se šele nekje v italijanski Švici prepusti dnevni svetlobi in ždečim ter še zaspnim mislim. Vseeno pa ustvarjalno deluje kratek evropski prepizh z navdajajočim svetlim upanjem na širšo zasnovano evropsko skupnost narodov in duhov, kot jo že nekdanj Voltaire lepo označuje kot »société des esprits«. Kulturna Evropa v politični Evropi to naj bo tudi naš up...!

B. B.

Nova župnijska dvorana sv. Roka (»R«) v Nabrežini

Ob župnišču v Nabrežini je bila že od nekdanj mala dvoranica, v kateri so pred več kot 35. leti imeli mladinske predstave. Žal se je v zadnjih 15. letih izkazala za neuporabno, čeprav je bilo v njej več prireditev.

Ob pastirskem obisku leta 1981 je pok. škof Cocolin rekel: »Najprej popravite dvorano!« — Vsi smo se zavedali, da se gre za novo dvorano, kar je prišlo na dan zlasti pri sejah župnijskega sveta, kjer je bilo dokončno sklenjeno, da bo načrt naredil geometer Miro Petelin; nabirke pa naj bi se takoj pričele na razne načine.

Merodajne oblasti so odobrile tretji načrt; dale potrebna dovoljenja; škofija pa je od petih tvrdk izbrala zidarsko podjetje Ivana Breclja iz Devina

in dela so se pričela že leta 1982 v jeseni.

V Katoliškem glasu je bil 59 krat objavljen seznam plemenitih darovalcev, med katerimi je prispevek nabrežinske Hranilnice in posojilnice (dva milijona); občine (pol milijona); ministrstva (poldrugi milijon). Več kot tri dele so torej zbrali domačini in okoliški prijatelji, ter posojilo, da smo lahko plačali vseh 85 milijonov lir. Posebna zahvala izrednim darovalcem: Tehnokrasu za marmornate stopnice; tvrdki Rossi za les; Rebula-Pangos za delo na odru in zavese; P. Rosati za vso električno napeljavo; tvrdki Rolich za del ploščic; I. Micheli za okrasne luči vhoda.

Dvorana je dolga 17 metrov; široka

Pročelje nove
župnijske dvorane
v Nabrežini

6, visoka tudi 6, ima 100 sedežev, stojišče, oder, slačilnico, sanitarije ter sobo za seje, za skavte; seveda tudi ogrevanje. Ker so sedeži zlozljivi, je dvorana primerna tudi za igre, razvedrilo. Ni velika, pa tudi ne majhna; pač pa primerna in prikupna, kar gre v čast in zahvalo predvsem geometru Mitrotu Petelin. Okna in vrata so iz kovine. Dvorišče je tlakovano in ga dišijo rože. V letu 1985 je bil že trikrat srečolov, misijonska razstava, priredi-

tev za starše, ostarele ter bogat spored ob blagoslovitvi dvorane.

Na praznik sv. Roka 18. avgusta 1985 je najprej zaigrala nabrežinska godba pod vodstvom Stankota Misleja, nakar sta spregovorila Paolo D. in Danijela R. ter domači župnik Bogomil Breclj. Msgr. Oskar Simčič, škofov vikar, je nato blagoslovil novo stavbo v družbi duhovnikov, narodnih noš, skavtov, gostov in velikega števila domačinov ter prerezal običajni trak. Sle-

Pred vhodom v novo
župnijsko dvorano
je na dan blagoslovitve
spregovoril domači župnik
Bogomil Breclj

Pogled v notranjost nove
župnijske dvorane
v Nabrežini

dila je razlaga, pozdrav, ogled in pri-
grizek. Zvečer pa je poživila važen dan
proslava, pri kateri so nastopali: Me-
šani zbor »Hrast« iz Doberdoba, an-
sambel »Zvezde« iz Opčin, diapozitivi
o gradnji, ter bogat srečolov. V tistih
dneh so razstavljali slike in lesno-
kamnite izdelke: Bogomila Doljak, Mi-

lan Pernarčič, Blason, Zandomeni,
Gruden, Floreancig, Barranco (Grace)
in g. Viktor Godnič. Na veži je pod
fotografsko dokumentacijo in sezna-
mom darovalcev napis: »KOT ROŽNI
DAR NAJ RASTE V TEJ DVORANI:
zdrav duh v telesu zdravem; kultura
srčna in ljubezen z vero zraven!«

DAMIJAN TERPIN

Gradnja slovenskega športnega centra

Stara je že zamisel, da bi v Gorici,
ob Katoliškem domu, zgradili telovad-
nico. Pravzaprav bolj kot zamisel, je
to potreba, ki se je zlasti v zadnjih le-
tih pokazala v vsej svoji nujnosti, ko
smo spoznali, da ima šport velik odziv
pri mladini. Da se mladina lahko zbira
in vzgaja v narodno zavednem okolju
je nujno torej, da ji priskrbimo ustrez-
ne pogoje. In že smo pri telovadnici.

Delovanje Š.Z. OLYMPIA iz Gorice
se je v zadnjih letih izredno popestri-
lo v sozvočju s splošnim razcvetom
odbojke na Goriškem. Zlasti na mla-
dinskem področju je to športno zdru-
ženje doseglo vidne rezultate, ki so za-

čeli privabljati vedno več novih članov.
Romanja po raznih telovadnicah, viso-
ke najemnine zanje, neprimerni urniki
za treninge so pospešili proces uresni-
čevanja zamisli o svoji lastni telovad-
nici.

Ustvaril se je tako Odbor za gradnjo
telovadnice, ki se je navdušeno in ko-
rajžno vrgel na delo. Uspelo mu je naj-
prej na birokratskem polju, z odobri-
tvijo načrta in izpolnitvijo zelo stro-
gih varnostnih predpisov. Kasneje je
skupina velikodušnih mecenov omogo-
čila izgradnjo »ogrodja« telovadnice,
temelje pa je brezplačno položilo pod-
jetje »Hlede« iz Steverjana. Še prej je

goriški nadškof blagoslovil temeljni kamen ob prisotnosti oblasti in prijateljev športa ter takih, ki jim je pri srcu bodočnost slovenske mladine na Goriškem. Stekla je nato široka nabiralna akcija, ki je naletela na zelo dober odziv. Tako so z deli nadaljevali. Ob koncu leta 1985 so poleg temeljev, zunanjih fasad in strehe, bile zgrajene še slačilnice, tribune za gledalce ter vlit cementni tlak. Pričela so se tudi dela za izgradnjo stranske stavbe, kjer bodo nameščene naprave za kurjavo. Podjetje Tabaj iz Štandreža je nudilo svoje brezplačno delo za izdelavo oken in vrat.

Tudi na politični ravni je ta pobuda doživela pozitiven odziv, saj je deželna uprava obljubila in delno že nakazala izdaten prispevek.

Kot nalogo za bližnjo bodočnost si Odbor postavlja še dokončanje in ureditev slačilnic, razsvetljave in ostalih napeljav ter postavitve parketnih tal. To je kratkoročni načrt, čigar uresničitev bi že kmalu omogočila uporabo telovadnice.

Predvidena je tudi uporaba in zato ureditev zunanjih prostorov. Tako je v načrtu izgradnja raznih odprtih igrišč in kotalkarske plošče, ki bi jo uporabljali tudi ob raznih poletnih praznikih. telovadnica sama pa bi lahko služila tudi za večje prireditve.

Seveda bo za ta širši načrt treba počakati še nekaj časa. Zaenkrat pa se moramo vsi angažirati in s svojim prispevkom čim prej zagotoviti mladini ta potreben objekt. Ker so številni dobrotniki in mecenji že veliko prispevali, lahko upamo, da bodo v kratkem prišla sredstva še za ostala potrebna dela, tako da bomo lahko že v letu 1986 slovesno odprli novo telovadnico.

Zahvala gre vsem, ki so razumeli važnost te pobude in prispevali k njenemu uresničenju. Moram pa posebej poudariti vlogo Odbora za gradnjo telovadnice, ki ga v glavnem sestavljajo odborniki Š.Z. OLYMPIA. Dokazali so, da se s korajžjo in vero v to, kar se dela, lahko dosežejo navidez neuresničljivi cilji.

Notranjščina nove telovadnice

Pročelje nove telovadnice

VESTNA LISICA

Skavtska organizacija na Tržaškem

Minuli tabori vzbujajo v nas še žive spomine. Življenje, ki se nam razkrije v poletnih dneh, je vse bolj pestro, živo, mladostno, kot pa življenje, na katerega smo vajeni po naših vaseh in mestih.

Na taboru človek zaživi popolnoma v skladu z naravo.

Ko te zjutraj rog zbudi in odpreš počasi oči, se znajdeš pod oranžno streho. Čeprav nisi povsem odpočit, ker ti »brandina« ne nudi najbolj udobnega ležišča, se rade volje nasmehneš dnevu, ki te čaka. Pričakuje te svež, še mrzel jutranji zrak, ki te hočeš nočeš zbudi. Zbor, telovadba, umivanje v mrzli reki, zajtrk, dviganje zastave in pestri taborni program, ki sledi temu jutranjemu obredu, ti začara atmosfero prostosti, radosti in veselja. Kako čudno! Tu prepevamo, se vese limo. Brez jeze in hudobije preživlja-

mo tabor. Zakaj smo vse bolj pripravljeni pomagati bratu?

Tudi letos smo se na taborih imeli izvrstno. Tržaški skavti so priredili štiri tabore: najmanjši volčiči in veverice so taborili od 2. do 13. avgusta v Zabičah pri Ilirski Bistrici. Veja izvidnikov in vodnic pa se je razdelila na dva tabora. Tabor A je potekal od 22. julija do 5. avgusta v Benečiji, točneje v Viškorši, občina Tipana. Tabor B pa je bil sosed najmanjših članov. Taborili so tri kilometre od vasi Zabiče od 29. julija do 12. avgusta. Od 10. julija do 20. julija pa je bil t.i. »potovalni tabor« za starejše člane in članice. Po prvem petdnevnem potovalnem delu, ko so hodili po Kamniških Alpah, so drugo polovico preživeli v Zabičah. Skupno se je tega tabora udeležilo 22 starejših fantov in deklet.

Tabor najmanjših skavtov, udeleži-

lo se ga je 85 članov, je potekal v bližini reke Reke. Ta je nudila možnost kopanja v naravnem bazenu. Tja so najmanjši zelo radi zahajali. Le da je voditelj privolil kopanju, pa so zaplaval v mrzli vodi ob kateri koli uri. Vriskanja in veselja tu ni manjkalo. Razveseljivo je bilo dejstvo, da se je tabora udeležilo veliko število novih članov in članic, ki so bili tokrat prvič na taboru. Zato smo tu imeli mnogo iger: lov na lisico, približevanje, zadnji večer nočno igro itd. Omenim najšportni dan, na katerega so volčiči in veverice čakali z nestrpnostjo. Dan, ki bo našim najmanjšim ostal gotovo v spominu, je tudi dan narave, ko so si morali poiskati v gozdu primeren prostor za zasilno zatočišče in pripraviti ognjišče, kjer so na žerjavici pekli klobase in krompir. To je bilo kosilo!

Skavtom so se večkrat pridružili vaški otroci in so z njimi ostali cele dneve. Stiki z vaščani so rasli tudi ob tabornih ognjih, ki smo jih pripravljali zanje in z našo prisotnostjo v vasi pri nedeljski maši v cerkvi v Podgraju. Večkrat so prišli na obisk taborniki, s katerimi smo preživeli nekaj večerov. Taborniki so radi obiskali tudi tabor B. Majhna razdalja med taborem in isti čas taborenja sta omogočila več stikov med skavti manjše

in starejše veje. Tabora B se je udeležilo 65 skavtov. Že od daleč je njihov vhod naznanjal kateri sta letos njihovi glavni skrbi: narava in pionirstvo. Kdor je nadaljeval pot in šel pod mogočnim vhodom na tabor, je pred seboj zagledal zanimivost: šotor na koleh. Za koliščarskim šotorom se je raztezal tabor, sredi katerega se je dvigal jambor. Pod njim pa je stala ogromna pajkova mreža. Pajka pa nikjer?! Ob strani je bila oglasna deska, tudi pri njej smo lahko občudovali skavtsko ustvarjalnost. Naj omenim še zanimivo zgradbo: oltar in križ ob njem, ki je bil vsaj meter in pol visok in širok. Poudarek delovanja je slonel predvsem na skavtskih spretnostih. Nekaj točk iz programa: igre brez meja, tri celodnevni izleti (na Gomanec, k izviru reke Reke in na bližnji hrib, ki nudi lep razgled), bivakiranje in »hike«, duhovne obnove itd.

Zadnji, oz. prvi tabor izvidnikov in vodnic, saj se je prvi začel in prvi končal, pa je potekal v Benečiji, t. j. v Viškorši, kjer je opravljal zanimivo poslanstvo. Udeleženci so namreč prinesli med domačine nekaj slovenske besede, nekaj slovenske vedrine in pesmi. Udeležencev tabora je bilo 75. S slovenskim petjem, branje beril in prošnje smo skavti sodelovali pri italijan-

Na Prazniku češenj
v Mačkoljah
26. maja 1985

ski nedeljski maši v Viškorši in Bardu. Vaščani so se nam radi pridružili tudi zvečer, ko smo jih povabili na taborni ogenj. Z njimi smo sploh bili vedno v stiku. Kar pa smo sami najbolj cenili (in verjetno tudi oni sami), je bilo dejstvo, da smo se pogovarjali v našem materinem jeziku. Potek tabora je obogatel obisk tržaškega škofa msgr. Bellomija, ki nas je presenetil že drugič dan. Zvrstilo se je več izletov, naj omenim glavnega: izlet na Veliko glavo. Vodil ga je priletni vaščan, ki je vedel skavtom natančno obrazložiti vse zanimivosti, v teh krajih.

Tabori so tako mimo!

Seveda pomenijo tabori najbolj pričakovan trenutek za vsakega skavta. Vendar morata skavt in skavtinja dokazati navezanost na organizacijo in skavtizem tudi med letom. Zato smo se tudi med prejšnjim šolskim letom resno in vztrajno zbirali na tedenskih sestankih in na različnih srečanjih, ki so postala že tradicija. Ta srečanja so duhovne obnove pred božičem in veliko nočjo. Vsaka veja se z resnostjo in globokimi mislimi pripravi na ta praznika. Roverji in popotnice pa se že nekaj let zbiramo na bedenju, kjer premišljevanja in pogovori trajajo pozno v noč. Na veliki petek se je vršil križev pot v dolini Glinščice do cerkvice na Peči.

Pomemben dan v življenju vsakega skavta je jurjevanje. Letos se je ta skavtski praznik za vejo volčičev in veveric ter izvidnikov in vodnic vršil v Mačkoljah. Tu smo 21. aprila sprejeli v svojo sredo nove člane, starejši pa smo obnovili svoje obljube.

Veseli, igre, družabnosti tudi to so važne točke v mladih srcih. Ples ob času pusta, športna srečanja z brati Goričani, nekajdnevni minitabori, izleti po Krasu, v Trnovski gozd ali na sedmera Triglavska jezera, tekmovanja za najbolj uspelo raziskavo o naravi, kvizi in orientacijski pohodi bogatijo in krepijo naše osebnosti, razveseljujejo rast posameznika in spodbujajo domišljijo k izvirnim in zabavnim mislim. Vsi ti lepi trenutki vplivajo na

dobro voljo in k vztrajnosti za nadaljnje delo. Vežejo nas v verigo bratstva in ljubezni.

Da se čutimo eno pa prispeva tudi naše notranje glasilo »Jambor«, ki je tudi lani, v 14. letniku svojega izhajanja, izšel osemkrat. Vanj prispeva svoje članke veliko članov. Sodelujejo pa tudi celi vodi z dopisi o svojem delovanju. Letos se pri »Jamboru« lahko pohvalijo tudi z novo, ofsetno tehniko.

Z oktobrom pa je skavtska organizacija na Tržaškem obnovila svoje vsakoletno delovanje. Tudi letos se za člane in članice napoveduje bogato in pestro delovanje. Kot so sklenili na občnem zboru, bo velika skrb posvečena vprašanju duhovnosti in dejavnostem vključevanju skavtske mladine v naše življenje.

LJUBKA SORLI

LE ENA LUČ ŽARI

*Zastrta z dvomi nam je pot,
grozijo sence vsepovsod,
ko duh resnico išče.*

*Vprašujemo srce, razum,
kje našli v bojih bi pogum,
kje milosti prgišče.*

*Le ena luč je, ki žari,
ob njej ves blišč sveta zbledi:
ta luč je Bog, naš Oče.
Četudi žaljen dan na dan,
odpušča, komur je skesan
in zanj živeti hoče.*

*Ob krivdah naših milostljiv
ljubezni je studenec živ
in upanja brez kraja.
Naj čas nam še tako beži,
le Bog odmerja naše dni,
le On nam zvest ostaja.*

Nekaj besed o državnih obveznicah

Po mednarodnih statistikah lahko uvrščamo italijanske družine med najbolj varčne v svetovnem merilu. V potrdilo tega nam zadostuje podatek, da je bil državni primanjkljaj zadnjega leta v veliki meri krit prav z denarjem, ki ga država zbere z izdajanjem vrednostnih papirjev. To pomeni, da so varčni državljani tisti, ki omogočajo državi, da nadaljuje z izplačevanjem dolgov in tako oddaljuje možnost državnega bankrota.

Naj v grobih obrisih opišemo odnos italijanskih varčevalcev do nakupa teh obveznic. Pred leti so ljudje najraje kupovali dolgoročne vrednostne papirje s stalnim donosom (BTP-Buoni del Tesoro Poliennali), kar je bila zanimiva investicija dokler ni inflacija začela stalno in močno naraščati. Tedaj se je zanimanje varčevalcev obrnilo na kratkoročne vrednostne papirje (BOT-Buoni Ordinati del Tesoro). Leta 1982 je bila srednja »življenjska doba« državnih vrednostnih papirjev eno leto. Na srečo, je država v teh letih znala korenito ukrepati in je znižala inflacijo, ki je že prekoračila dvajsetodstotno mero, pod stopnjo 10 %. To je omogočilo italijanski državi, da je postopoma uvedla državne obveznice z daljšo »življenjsko dobo« in z nihajočim donosom (CCT-Certificati del Credito del Tesoro). V teh mesecih so izdali celo CCT za dobo desetih let, tako da je srednja »življenjska doba« vrednostnih papirjev zrastle na 26 mesecev. To je dokaz, da se je finančna kultura italijanskih varčevalcev bistveno izboljšala.

Ta važen rezultat je država dosegla predvsem z novostmi, ki jih je uvedla v izdajanju novih vrednostnih papirjev: uvedla je mehanizem indicizacije, t.j.: donos dolgoročnih vrednostnih papirjev je povezala z donosom kratkoročnih (BOT). S tem je vlada dala varčevalcem daljšo dobo iste možnosti za dobiček, kakor tistim na krajšo.

Ponudba državnih vrednostnih papirjev ni bila nikoli zelo pestra. Razlog za to dejstvo lahko dobimo v neinformiranju varčevalcev kar se tiče investicijskih možnosti, ki jih ponujajo vrednostni papirji, in pa v navezanosti na že tradicionalne načine uporabe prihrankov: poštni ali bančni depozit. Država je v glavnem ponudila državljanom tri vrste vrednostnih papirjev: »Buoni poliennali« s stalnim donosom, »Buoni ordinari del Tesoro« in »Certificati di Credito« vezani na donos Bot.

Načelno naj bi vsak od teh imel določeno funkcijo: Bot naj bi krili kratkotrajne »luknje« v državni blagajni, BTP in CCT pa naj bi krili potrebe, ki nastajajo pri dolgoročnih investicijah. V resnici pa stvari niso nikoli šle po predvidenih tirnicah. Stalna rast inflacijske stopnje in državne dolga sta povzročila, da je država v prejšnjih letih močno posegla po izdajanju BOT tudi za kritje dolgoročnih potreb. Druge vrednotnice pa je izdajala predvsem ob potrebi po kritju vrednotnic v zapadlosti. Šele v tem letu je državi uspelo zajezi ti negativni tok.

BOT

Gre za kratkoročne vrednostne papirje: trimesečne, šestmesečne in enoletne. Država je novembra 1982 izdala tudi izredne dvomesečne vrednostne papirje BOT. Najmanjša kupljiva vsota je pet milijonov, največja pa ena milijarda. Ti vrednostni papirji nimajo kupona za obresti, pač so obresti izplačane takoj na začetku saj sta cena in dobiček določena ob izdaji. Kot je logično, je donos najvišji pri enoletnih BOTih, najmanjši pa pri trimesečnih. Na primer: če je cena za enoletne BOT 87,50, bomo za nominalnih deset milijonov BOT plačali 8.750.000 lir, po 365 dneh pa bomo vnovčili 10.000.000

lir. Plačani vsoti je treba seveda še dodati vsoto, ki jo bomo plačali za bančne stroške.

CCT

To so vrednostni papirji z enoletnimi ali šestmesečnimi kuponi, ki so želi in ponovno žanjejo veliko uspeha med kupci. To iz dveh razlogov. Najprej zaradi mehanizma, ki veže donos kuponov na donos BOT in tako obvaruje varčevalce pred morebitno izgubo, ki bi jo povzročilo zvišanje donosov pri novih emisijah vrednostnih papirjev (toda zniža donos v slučaju, da donos BOT pada) in pa premija, ki poveča donos CCT v primerjav z BOT. Premija na donosu BOT niha od emisije do emisije in gre od 0,40 % do 0,75 %.

BTP

Gre za najstarejše vrednostne papirje, ki imajo fiksni donos za vso življenjsko dobo in šestmesečni kupon. Kot smo že omenili, če je v preteklosti imela ta formula veliko uspeha, je huda inflacijska stopnja močno skrhala temelje teh vrednostnih papirjev. V zadnjih letih je zato država izdala BTP na krajša obdobja: od devetih let na pet, nato pa na štiri leta in celo na dve leti. Šele v teh mesecih, ko je in-

flacijska stopnja močno zasidrana pod stopnjo 10 %, je država izdala triletno BTP. Vseeno pa ti vrednostni papirji nimajo velikega uspeha.

CTE

Posebej bi še omenil CTE (Certificati di Credito in ECU). To so vrednostni papirji, ki so povsem enaki CCT, vrednost le-teh in kuponov pa je izražena v valuti ECU (t.j. evropski valuti). Donos ni visok, kar pa je zanimivo, je dejstvo, da s takim nakupom obvarujemo denar pred devalvacijo lire, kar v teh časih ne smemo zanemariti, nasprotno!

Vse te vrednostne papirje lahko brez večjih težav kupimo pri bančnih okencih in jih ob potrebi lahko v kratkem času vnovčimo. Predstavljajo torej zanimiv, donosen in brezskrben način uporabe lastnih prihrankov.

TABELA

Državni vrednostni papirji
dne 15. 7. 1985 (v milijardah)

BOT

trimesečni	10.710
šestmesečni	54.425
enoletni	103.964
	169.099

Del rojanskega cerkvenega zbora z organistom in pevovodjem dr. Humbertom Mamolom ob 20-letnici prenosa sv. maše po radiu Trst A

	CCT	
triletni		11.150
štiriletni		38.900
petletni		27.500
sedemletni		105.250
desetletni		43.443

226.243

BTP

35.934

SKUPAJ

431.276

V Odstotkih

CCT 52,46

BTP 8,35

BOT 39,21

KARLO MUČIČ

Spoznavamo tretjo dobo

V našem času odkrivamo novo dobo človeka, ki je prestopil prag 60 let. To je aktiven človek, popotnik in romar, brez velikih finančnih težav, ki ni več analfabet, ampak vedno bolj izobražen, ki bogati naš zamejski prostor, tako da zna ceniti današnji politični položaj ter sodeluje v naših športnih, kulturnih in verskih krogih.

Če je življenjska aktivnost v začetku tega stoletja segla do okoli 50 let, je danes že krepko čez 80, to je vidno predvsem pri takih osebnostih, ki so pri teh letih vodile ali vodijo celo države. V Trstu je, kot znano, največji odstotek starih v Italiji (okoli 30 %), v Gorici pa je teh malo manj (skoraj 26 %, od teh ima 4,12 % več kot 80 let), kar je vsekakor veliko, če to primerjamo s povprečjem v Italiji, ki je okoli 18 %.

Če upoštevamo, da 30 % ostarelih potrebuje pomoč, si lahko predstavljamo, da se drugih 70 % počuti v glavnem dobro in so zato čedalje bolj tarča porabništva in politikantov. Tako n. pr. že opažamo, da se nekatere tovarne, ki so bile specializirane v izdelkih za otroke, ki jih je vedno manj, obračajo tudi na ostarele. Tipični so proizvodi Lines in Freedent.

Ne zaostajajo niti izletniške agencije, določene diskoteke in zavarovalne družbe, ki z zgodnjimi avtopokojninami jamčijo dober dodatek službeni pokojnini.

Na srečo, na jesen življenja, človek pozna svet in zna varčevati, delati in se organizirati. Dokaz k temu sta dve veliki društvi slovenskih zamejskih upokojencev z več sto članov. Najnovejše je Goriško društvo, ki ima sedaj svoj sedež v Šolskem domu v ulici del-

Romarski izlet vernikov z
Laškega maja 1985
na Koroško

la Croce in ki je bilo do leta 1982 podružnica Tržaškega. Obe društvi vsako leto razvijata veliko dejavnost za svoje člane obeh spolov. V dejavnost so vključeni družabni izleti (predvsem v Slovenijo), predavanja, filmski večeri in družbena srečanja. Pobratili so se z raznimi sorodnimi društvi v matični domovini in skrbijo tudi za rekreacijo (balinanje, petje, telovadba, pohodi, šah...).

Opazati je tudi, da je vedno več ostarelih, ki se fizično utrjujejo s primerno telovadbo, ki je lahko bodisi amatersko delo kot celo uspešnejša in najmodernejša »telovadba na stol«, ki prihaja iz Amerike.

S to koristno aktivnostjo, ki bi jo morala Dežela bolj podpirati, se vzbuja tek, se odpravlja nespečnost, se zmanjša okrnjenost sklepov ter se končno zmanjšujejo stroški za zdravila. V moremo pa pozabiti, da je mnogo ljudi, ki jim je duh važnejši od telesa in zato izkoriščajo svojo versko ali umetniško nagnjenost ali se vpisujejo na razne tečaje (150 ur, angleščina...) ali pa celo na univerzo tretje dobe in ljudsko vseučilišče, ker kot pravi Paul Claudel »connaitre« (spoznavanje) pomeni »connaître« (spet se roditi).

Če pa sedaj upoštevamo ostalih 30 % upokojencev, opazamo, da je stvar precej zapletena in težka. Vsi poznamo lokacije domov za ostarele; zvedeli smo, da je veliko število bolnih v domovih in v bolnišnicah z nevarnostjo popolne osamitve. Glede tega statistike pravijo, da samo 10 % ostarelih živi z otroki in skoraj polovica od njih živi sama (v glavnem ženske).

Brez dvoma domača televizija pripelje k starosti in k nevarni lenobi, ki jo večkrat spremlja otožnost. Zato javne uprave in verske skupine skušajo na razne načine pomagati takim, tako da jih obiskujejo ali pa vzpostavljajo osebne stike. Za to se zavzema tudi naše gledališče, kinematografi, avtobusna podjetja in državne železnice s popusti. Upokojence je treba zainteresirati, tako da prisostvujejo prire-

ditvam v naših dvoranah, da obiskujejo knjižnice, razne muzeje in spoznavajo avtobusno mrežo. Tako npr. kdor stanuje v Trstu, pride v pičli pol uri na Kras, kjer se lahko osveži v naravi ali poklepeta v kakšni tipični osmici.

Prav tako sta velesejmski razstavišči v Trstu in Gorici pokazali zanimanje za probleme starejših občanov. Razne ustanove, sindikati upokojencev, društva, župnije, Zeleni križ, SO. G.IT., Vincencijeva konferenca, prijatelj telefon (Mondo X) in drugi so pa vedno na razpolago za pomoč ljudem v težavah. Za razvedrilo obstajata v Trstu še dva »dnevna centra« — eden v ulici Pascoli 31 in drugi v ulici Gozzi 5, v Gorici pa obstaja večnamenski center v Podturnu.

Za priletne osebe je priskočila na pomoč tudi telefonska družba SIP, ki je uvedla prej samo za Trst, sedaj pa tudi za goriško pokrajino, posebno klicno elektronsko napravo, ki jo vsebuje majhna škatlica z gumbom in v primeru slabosti ali nevarnosti sproži brezžični signal preko domačega telefona v posebno elektronsko centralo. Ta ne draga služba telemedicine deluje npr. na Goriškem s pomočjo Zelenega križa, ki je povezan s telefonskimi aparati občanov, za katere določijo v nekaj sekundah kakšna oblika po-

STANKO JANEŽIČ

TULIPAN

*Kratek je tvoj dan,
lepi tulipan.*

*Komaj z zarjo zazvoniš
in razliješ vonje sreče
čez pomladni vrt,
že se sanjsko opoteče
ziblješ v vetru in veniš,
ko da dihaš smrt.*

*Kratek je tvoj dan,
lepi tulipan.*

moči je najbolj primerna, tako da takoj ukrepa.

Res je, da se potrebe večajo in da se viša starostna doba, toda kot izgleda, ostareli se lahko zanašajo na ne-

katere strukture, ki jim nudijo pomoč. Vsekakor najvažnejše je zdravje, nato pa tudi varnost, gotovost, solidarnost, vzajemnost in spoštovanje, kar znajo ceniti tudi starejši ljudje.

MARTIN JEVIKAR

V zadnjem letu so odšli

Drago Skrinjar je prejel odličje SSK 1980

Drago Skrinjar

Dne 5. novembra 1984 je umrl v Trstu eden redkih Slovencev, ki so se rešili iz tržaške Rižarne, kjer so Nemci sežigali ljudi. Rodil se je 3. marca 1915 v Sežani, dovršil v Trstu klasično gimnazijo in stopil v službo pri carini. Zaradi narodne zavednosti se je preselil k podjetju Exner, kjer je bil uradnik. Kot je delal med vojnami v narodno-obrambnih organizacijah in ilegalnih krožkih, tako se je med vojno pridružil slovenskemu uporu. Nemci so ga zaprli in prepeljali v uničevalno Rižarno. Od tu se je skoraj čudežno rešil in po vojski pričal o trpljenju zapornikov.

V široki javnosti pa je zaslovel 24. aprila 1975, ko so Rižarno proglasili za narodni spomenik. Tedaj je ob italijanskih govorih tržaškega župana Spaccinija in predsednika republike Leoneja govoril Skrinjar v slovenščini.

Skrinjar je bil splošno znan kot gostilničar »pri Jadranu« pri Sv. Jakobu v Trstu, kjer so se tudi pod fašizmom zbirali zavedni slovenski ljudje in prepevali slovenske pesmi. Politično je bil pristaš Slovenske skupnosti in na njeni listi je 1982 kandidiral v tržaški občinski svet. Leta 1980 je prejel odličje Slovenske skupnosti.

Pavle Rant

V Buenos Airesu v Argentini je umrl 28. novembra 1984 znani javni delavec Pavle Rant. Doma je bil iz Kranja, kjer se je rodil 3. januarja 1923. Po maturi na klasični gimnaziji v Škofovih zavodih v Šentvidu nad Ljubljano se je vpisal na Pravno fakulteto ljubljanske fakultete, vendar zaradi vojne ni mogel dokončati študija. Že kot študent se je zanimal za časnikarsko delo, kamor ga je uvedel kranjski dekan

Dr. Jakob Kolarič

Na božični dan 1984 je umrl v Št. Jakobu v Rožu hišni duhovnik msgr. dr. Jakob Kolarič, lazarist. Rodil se je 20. julija 1902 v Radomerju pri Ljutomeru in bil posvečen 29. junija 1928 v Ljubljani. Leta 1934 je dosegel doktorat iz teologije. Deloval je v različnih krajih, po zadnji vojni v ZDA, Kanadi in na Koroškem.

8. decembra 1948 je prišel iz ZDA v Toronto v Kanadi in začel skrbeti za slovenske izseljence. 17. aprila 1949 so v Torontu ustanovili slovensko duhovnijo in dr. Kolarič je postal prvi župnik in ustanovitelj prve slovenske župnije v Kanadi. Takoj so začeli misliti na slovensko cerkev v Torontu in res so zgradili cerkev in pod njo dvorano in 19. decembra 1954 jo je kardinal James

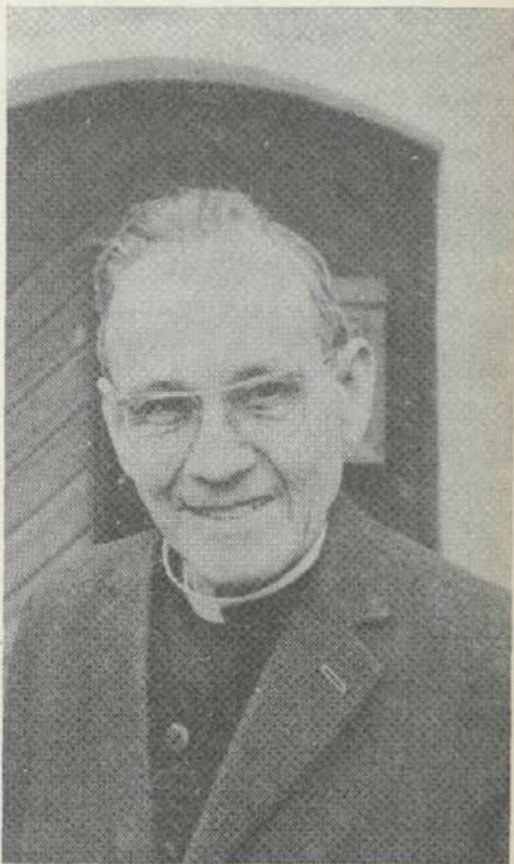
Pavle Rant

Škrbec. Med vojno je bil med organizatorji protiokupatorske narodne ilegale in vnet nasprotnik OF.

Po vojni se je Rant umaknil v begunsko taborišče Spittal ob Dravi na Koroškem, od tod pa je odšel v Rim, kjer je iznajdljivo organiziral izselitev velikega števila slovenskih beguncev v Argentino. V Argentini je bil v prvih letih v Društvu Slovencev ena izmed gonilnih sil, ko je bilo treba rojakom preskrbeti delo in jim pomagati do lastnih domov. V Buenos Airesu se je poročil in si zgradil lep dom, pred katerega je zasadil slovensko lipo.

V Argentini je razvil svoje bogate časnikarske sposobnosti. Veliko je pisal v vse tamkajšnje liste, nad 13 let pa je bil urednik *Vestnika*, glasila slovenskih domobrancev in svobodnjakov. Veliko je pisal tudi v *Svobodno Slovenijo*, v *Zbornik Svobodne Slovenije*, v *Duhovno življenje* itd.

Drugo njegovo področje je bilo slovensko šolstvo. Pomagal je organizirati osnovnošolske tečaje, potem še srednješolski tečaj, kjer je bil kot profesor in ravnatelj med dijaki izredno priljubljen.

Jakob Kolarič CM

C. McGuigan posvetil Brezjanski Materi božji — Mariji Pomagaj. Kolarič je ostal župnik do marca 1960, ko se je odpovedal službi in odpotoval na Koroško.

Kot župnik je ustanovil vrsto cerkvenih in prosvetnih organizacij, slovensko šolo in drugo, da so kanadski Slovenci v celoti zaživeli in se razvili. Da bi jih povezoval in duhovno dvigal, je začel 20. novembra 1949 izdajati mesečnik *Božja beseda*. Sprva jo je izdal na ciklostil, ko pa se je list utrdil in razširil, ga je začel tiskati in izhaja še danes.

Na Koroškem se je posvetil znanstvenemu in nabožnemu pisanju. Najprej je pri Mohorjevi družbi v Celovcu leta 1966 izdal knjigo *Duša Kristusova*. Razmišljanja o dvanajstih prošnjah molitve Duša Kristusova, posveti me. Nato je začel pisati življenjepis ljubljanskega škofa Rožmana, o katerem je zbiral dokumente in vire že v Kanadi. Izdal ga je pri isti založbi v treh debelih knjigah *Škof Rožman* (1828 strani in 96 strani dokumentov ter nešteto slik). Knjigo je zgradil na virih, ki so mu bili dostopni, in na pričevanju škofovih sodelavcev.

Svetozar Ilešič

Slovenska akademija znanosti in umetnosti je izgubila letos kar štiri redne člane: Svetozar Ilešič, Jože Goričar, Anton Bajec in Ivan Rahovec. To so bili štirje učenjaki mednarodnega slovesa, zato je njihova izguba toliko bolj boleča.

Svetozar Ilešič se je rodil 8. junija 1907 v Ljubljani, diplomiral na ljubljanski univerzi iz geografsko-zgodovinske skupine in 1933 doktoriral z disertacijo *Kmečka naselja na Vzhodnem Gorenjskem*. Isto leto je postal asistent v Geografskem inštitutu Filozofske fakultete. Leta 1950 je postal redni profesor, več let je bil predstojnik oddelka za geografijo, dvakrat dekan Naravoslovne fakultete. Redni član SAZU je postal 5. februarja 1970. Že prej je bil upravnik Geografskega inštituta Antona Melika SAZU, potem u-

Svetozar Ilešič

pravnik Inštituta za raziskovanje Krasa in drugih ustanov.

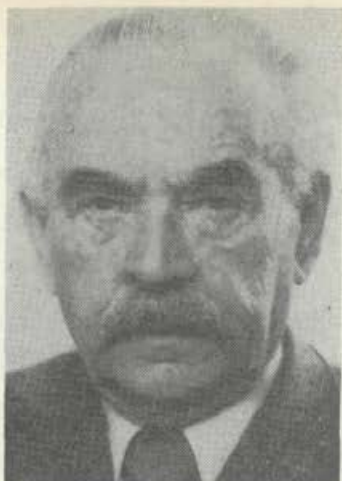
Njegova glavna delovna področja so geografija podeželske in agrarne pokrajine, regionalna geografija Slovenije in Jugoslavije in s tem povezana področja.

Na področju agrarne geografije si je ustvaril sloves doma in v svetu in iskal nova pota pri stalnem opuščanju kmetijstva. Ukvarjal se je tudi s fizično-geografskimi problemi. Važna in nova je njegova razprava o rečnih režimih v Jugoslaviji. Raziskoval in pisal je o podolžnih profilih Soče in zgornje Save. Bil je glavni urednik Geografskega zbornika in Krasoslovnega zbornika.

Udeležil se je številnih mednarodnih geografskih kongresov in simpozijev, bil član domačih in mednarodnih strokovnih organizacij in dobil nagrado Prešernovega sklada (1952) in Kidričovo nagrado za življenjsko delo (1977). Dobil je tudi več odlikovanj. Umrli je v Ljubljani 6. februarja 1985.

Jože Goričar

Jože Goričar se je rodil 20. januarja 1907 v Mozirju v Gornji Savinjski dolini, dovršil pravo na ljubljanski univerzi in 1931 doktoriral. Posvetil se je odvetništvu, med zadnjo vojno je bil na prisilnem delu v Nemčiji, 1944 je

Jože Goričar

pobegnil v NOV. Po vojni je bil najprej v upravni službi, od 1951 je poučeval na Pravni fakulteti. Februarja 1969 je postal dopisni, 1976 pa redni član SAZU. Bil je član raznih mednarodnih strokovnih organizacij.

Ukvarjal se je s problematiko obče sociologije, pri čemer je preučeval razmerje med marksistično teorijo o družbi in nemarksistično občo sociologijo. Pri tem je kritično razbiral zlasti tiste dosežke sodobne sociološke znanosti, ki jih velja sprejeti tudi v okvir marksistične teorije o družbi. Rezultat tega študiranja je obsežen priročnik obče sociologije: *Sociologija - Osnovi marksističke opšte teorije o društvu* (Beograd 1977). Kritični pregled najvažnejših socioloških teorij je podal v knjigi *Oris razvoja socioloških teorij* - Od neposrednih predhodnikov do funkcionalizma (Maribor 1971). Še prej pa je napisal knjigo *Oris zgodovine političnih teorij od antike do industrijske revolucije* (Lj. 1956).

Zadnja leta se je ukvarjal s slojevitostjo in diferenciacijo jugoslovanske družbe in s pojavom samoupravljanja. O tem je napisal vrsto člankov in razprav. Leta 1970 je predaval na študijskih dneh Draga o socialni preobrazbi slovenske družbe.

Jože Goričar je umrl 20. februarja 1985 v Ljubljani.

Anton Bajec

Tretji akademik dr. Anton Bajec je umrl 10. junija 1985 v Ljubljani, rodil pa se je v Polhovem Gradcu 8. januarja 1897. Slavistiko in romanistiko je študiral v Zagrebu, Pragi, Ljubljani in Parizu in doktoriral pri prof. Ramovžu z disertacijo o rezijanskem nominalnem naglasu. Habilitiral se je tudi za docenta romanistike, toda mesta na ljubljanski univerzi ni dobil. Tako je bil do konca druge svetovne vojne priljubljen profesor slovenščine in francoščine na mestni ženski realni gimnaziji. Sele 1946 je postal lektor, 1948 docent in 1951 izredni profesor slovenskega jezika na univerzi, kjer je ostal do upokojitve 1956.

Marca 1972 je postal dopisni član SAZU, 1978 redni. Na SAZU je bil predsednik Komisije za slovensko gramatiko, filologijo in pravopis. Od 1958 je bil član glavnega uredniškega odbora pri Slovarju slovenskega knjižnega jezika. Do zdaj so izšle štiri knjige, obdelal pa je že večino pomožnih besed za zadnjo.

V tridesetih letih je kot izkušen šolnik sodeloval v znameniti skupini čitankarjev (Bajec, Kolarič, Rupel, Sovre, Šolar), ki je pripravila *Slovenske čitanke* in slovnico za prve štiri razrede srednje šole in prve moderne pri-

Anton Bajec

pombe za pouk slovenščine v teh razredih. Po vojni pa je sodeloval pri *Slovenski slovnici* »štirih« (Bajec, Kolarič, Rupel, Solar), ki je od 1947 do 1973 doživel šest izdaj. Prav tako je odločilno sodeloval 1950 in 1962 pri *Slovenskem pravopisu*.

V letih 1946-56 je napisal *Besedotvorje slovenskega jezika* v treh knjigah, ki mu je pridobilo ugledno mesto tudi v mednarodnem slavističnem jezikoslovju. Med njegove znanstvene publikacije sodi še *Rast slovenskega knjižnega jezika* (1951). Bil je jezikovni sourednik pri Slovenskem jeziku, Slavistični reviji in Jeziku in slovstvu. Pomemben je tudi njegov *Italijansko-slovenski slovar*.

Za svoje delo je prejel Prešernovo (1951 s sodelavci) in Kidričevo (1978) nagrado za življenjsko delo in več drugih priznanj.

Ivan Rakovec

Četrty akademik, ki je umrl lani poleti, je bil dr. Ivan Rakovec, rojen 14. septembra v Ljubljani. Na ljubljanski univerzi je študiral geologijo, naravoslovje, predvsem pa geomorfologijo in paleontologijo in diplomiral 1926, doktoriral pa 1936 z disertacijo *Doneški h geomorfologiji Ljubljanske kotline*. Izpopolnjeval se je na univerzah v Freiburgu in Münchnu. Že 1932 je po-

stal na univerzi v Ljubljani honorarni profesor, 1946 pa redni vse do upokojitve 1971.

Decembra 1946 je postal dopisni član SAZU, decembra 1949 pa redni. Na SAZU je bil tajnik razreda za prirodoslovne vede in upravnik Inštituta za paleontologijo.

Delo Ivana Rakovca je izredno obsežno in bogato. Preučeval je razvoj reliefa in porečij na Slovenskem. Dognal je, kako je nastal današnji Vintgar pri Bledu, kakšen je bil razvoj Peričnika in doline Vrat ter doline Save na Ljubljanskem polju in v Zasavju. Raziskal je vulkanizem na Slovenskem pred več kot 200 milijoni let. Kot paleontolog je najprej obravnaval fosilno favno nevretenčarjev, potem pleistocensko favno, nosoroga, mamuta, povodnega konja, selitev sesalcev med poleđenitvami iz vzhodne Evrope itd. S temi raziskavami je postal svetovno znan strokovnjak na tem področju.

Pomagal pa je tudi pri praktičnem delu. Tako je določil fosile idrijskega rudnika, raziskal terene za nove hidrocentrale na Gorenjskem in Štajerskem, za načrtovalni plovni kanal Bratislava-Jadran je podal geološke značilnosti zadevnega ozemlja.

Za svoje delo je dobil 1957 Kidričevo nagrado in več priznanj.

Jakob Rigler

Tudi Jakob Rigler je bil najtesneje povezan s SAZU, saj je bil njen dopisni član in v službi pri njej od 1954 do smrti. Rodil se je 2. decembra 1929 v Novih Ložinah pri Kočevju, maturiral v Ljubljani in 1954 diplomiral iz slovenščine in ruščine. Takoj je dobil službo v Inštitutu za slovenski jezik na SAZU in napredoval do znanstvenega svetnika. Več kot deset let je vodil sekcijo za dialektologijo, bil član medakademijske komisije za dialektološke atlase, član predsedstva pravopisne komisije, član glavnega uredniškega odbora Slovarja slovenskega knjižnega jezika itd.

Ivan Rakovec

Prvih deset let je posvetil raziskovanju jugozahodnega območja slovenskih narečij, prehodil vse ozemlje in zapisal številne govore. Na podlagi dobljenega gradiva je spremenil klasifikacijsko podobo govorov med Snežnikom in slovensko Istro. V teh letih je napisal doktorsko disertacijo (zagovarjal jo je 1961), pravo monografijo o južnonotranjskih govorih, ki je izpopolnjena izšla 1963 pri SAZU. Delo je po zatrjevanju prof. Franca Jakopina »ena najtemeljitejših slovanskih dialektoloških monografij, zato ni čudno, da si je z njo Rigler pridobil mednarodno jezikoslovno ime«.

Jakob Rigler

Tudi njegova razprava *Pregled osnovnih etap v slovenskem vokalizmu*, s katero je nastopil istega leta na mednarodnem slavističnem kongresu v Sofiji, je vzbudila veliko zanimanja v svetovnem znanstvenem svetu. Največji pretres v slovenskem kulturnem svetu pa je prinesla njegova knjiga *Začetki slovenskega književnega jezika* (1968), kjer je neovrgljivo dokazal, da Trubar ni pisal v narečju svoje vasi, kakor so trdile vse literarne zgodovine, ampak v širši ljubljansčini, ki je bila »najbolj centralni slovenski govor«.

Neprecenljiva pa je bila Riglerjeva dejavnost pri Slovarju slovenskega knjižnega jezika, kjer so mu zaradi temeljitega poznanja slovenskega naglasa, pravopisa in pravorečja zaupali izdelavo »geselskih glav«. Riglerjevo delo bo ovrednotil šele čas.

Umrli je za neozdravljivo boleznijo 8. julija 1985 v Ljubljani.

V mestu Manitowoc, država Wisconsin, ZDA je 4. januarja 1985 umrl slovenski arheolog, umetnostni zgodovinar in publicist dr. Rajko Ložar. Rodil se je v Ljubljani 28. avgusta 1904, arheologijo in umetnostno zgodovino pa je študiral v Ljubljani in na Dunaju in doktoriral 1937. Od 1929 do 1940 je bil kustos Narodnega muzeja v Ljubljani, od 1940 do 1945 ravnatelj Etnografskega muzeja. Med obema vojnama je bil viden umetnostni zgodovinar in je med drugim s tehtno študijo opozoril na kiparja Franceta Goršeta. Bil je eden najvidnejših katoliških publicistov in je Slovence seznanjal s takratno mlađo eksistencialistično filozofijo. Bil je eden izmed treh urednikov Doma in sveta, med pobudniki zbornika Krog, urednik revije Etnolog, pripravil je zbornik Narodopisje Slovencev. Veliko zanimanja je zbudil njegov uvod v antologijo *Sodobna slovenska lirika* (1933).

Po vojni je odšel na Koroško in bil do leta 1950 profesor na slovenski begunski gimnaziji v Spittalu ob Dravi. V teh letih je prehodil Koroško in študiral jezik in običaje, stavbarstvo, dvojezičnost idr. Nekaj tega gradiva je izdal v zamejskih in zdomskih revijah in časopisih, študijo o koroški arhitekturi bo izdala MD v Celovcu.

Rajko Ložar

V Manitowocu je bil do upokojitve ravnatelj muzeja Rahr Civic Center and Public Museum, ki je bil ob njegovem nastopu skromen in neurejen. Ložar se je zagrizel v delo in muzej dvignil na dostojno višino, da so o njem pisali ameriški časopisi. Najbolj ga je težila samota in oddaljenost od slovenskih naselbin. Pokopali so ga 8. januarja v Milwaukeeju.

Ivan Stanič

V Trstu je umrl 9. julija 1985 inž. Ivan Stanič, ki se je rodil pred 85. leti (9. avgusta 1900) v revni družini v Trstu. Studiral je na realki v Ljubljani in Idriji, diplomiral pa za gradbenega inženirja 1925 v Bologni. Med obema vojnama je bil cenilec pri številnih slovenskih denarnih zavodih na Primorskem in pri zavarovalnici RAS.

Po obnovitvi slovenskega šolstva po vojni se je posvetil poklicu profesorja. V Industrijski strokovni šoli v Rojanu je bil od 1. oktobra 1949 do upokojitve 30. septembra 1967 profesor matematike in fizike, od 1955 do 1967 tudi ravnatelj. Za šolo je bil zavzet in je dobro razumel profesorje, dijake in starše.

Zunaj šole se je zanimal za gospodarstvo in je bil med ustanovitelji Slovenskega gospodarskega združenja.

Ivan Baša

Dne 1. septembra 1985 je umrl v Trstu dr. Ivan Baša, kmetijski strokovnjak in šolnik. Rodil se je 19. julija 1906 v Dolnji Bitnji pod Premom, dovršil v Ljubljani realko in v Perugi Kmetijsko fakulteto ter doktoriral 5. julija 1933.

Najprej je poučeval kmetijske tehnične predmete na Dvoletnem strokovnem kmetijskem tečaju v Ilirski Bistrici (1933-38), nato je bil profesor in ravnatelj na Enoletnem kmetijskem tečaju v Lokvi na Krasu (1938-43), na Strokovnem tečaju v Škedenju in na dveh srednjih šolah v Trstu. Od 1947 do 1968 je bil dodeljen Pokrajinskemu kmetijskemu nadzorništvu v Trstu in tedaj ni učil. Od 1953 je bil svetovalec, od 1967 pa odpravnik urada za slovenske srednje šole na Šolskem skrbništvu v Trstu. Od 1968 do upokojitve 1975 je bil ravnatelj Srednje šole Fr. Erjavca v Rojanu.

Baša je bil poznan v vsem zamejstvu, ker je od 7. julija 1945 do januarja 1985 vodil rubriko Kmetijska oddaja na RAI Trst A in ker je prirejal različne tečaje in predavanja po vaseh. Bil je miren in dober, vedno pripravljen pomagati bližnjemu. (Njegov življenjepis je v PSBL I, 44.)

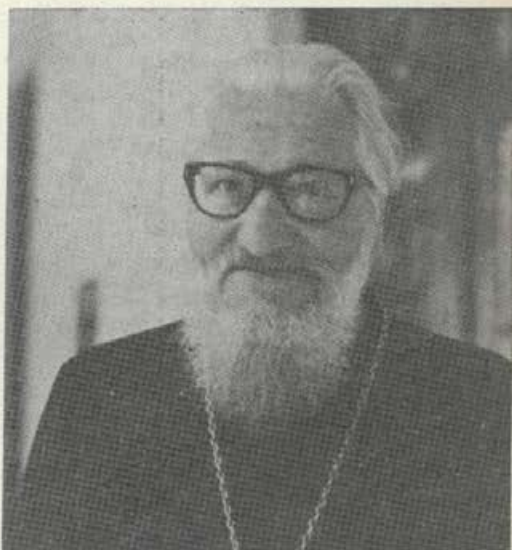
Cerkveni zbor iz Mačkolj vodi Cveto Marc; na koncertu v cerkvi sv. Jožefa v Ricmanjih 21. aprila 1985

P. Anton Koren - ekumenski delavec

Ko se spominjamo naših zaslužnih mož, ki so nas zapustili v preteklem letu, ne smemo pozabiti pok. p. Antona Korena iz Rima, ki je tako rad prihajal v Trst in Gorico, zlasti v Tednu krščanske edinosti, ter nas vse bogatil z lepo vzhodno liturgijo pa tudi s svojim bogatim znanjem zlasti iz zgodovine in življenja ruske Cerkve.

O sebi p. Koren ni nikoli veliko govoril in pisal. Vendar je pred nekaj leti, kakor bi slutil svojo skorajšnjo smrt, napisal neke vrste oporoko, iz katere naj povzamem nekaj podatkov za ta življenjski opis duhovnika, ki se je ves predal idealu edinosti vseh v Kristusu, zlasti pa delu za ruske kristjane.

Rodil se je v Šoštanju v Sloveniji 4. januarja 1910. Dva dni po rojstvu so mu pri krstu dali ime puščavnika sv. Antona, ki goduje 17. januarja. Ker je bil p. Koren po svoje duhovit, pravi v svojem spisu, da je od rojstva do imendana preteklo 13 dni. In ta številka »13« naj bi ga skoraj skrivnostno spremljala vse življenje. 13. septembra 1932 je vstopil v noviciat Družbe Jezusove; 13. avgusta 1934 se je poslovil od vojaške službe v stari Jugoslaviji, v kateri je dosegel čin poročnika. 13. maja 1942 je bil v Rimu posvečen v duhovnika; 13. avgusta 1943 je vstopil v papežev ruski zavod »Rusikum« Končno se je 13. avgusta 1944 skoraj čudežno prebil skozi vojno fronto v Južni Italiji. Ko vse to ugotavlja, se p. Koren vprašuje, če ne bo morda 13. dan v mesecu tudi dan njegove smrti. Vemo, da je dobri Bog hotel prekiniti to svojo čudovito igro s številkami, ker je svojega zvestega služabnika poklical k sebi 14. julija 1985 zvečer. Torej sredi Metodovega jubilejnega leta in ravno v času, ko smo na Veini pri Trstu slavili spomin svetih bratov Cirila in Metoda, za katerih češčenje je p. Koren vse življenje veliko deloval. Saj je

P. Anton Koren SJ

tudi pripomogel, da je v to svetišče in oltar sv. bratov prišla dragocena relikvija sv. Cirila, katerega telesne ostanke so ravno takrat nekje našli in ponovno prenesli v cerkev sv. Klementa v Rimu, kjer je bil pred 1100 leti pokopan.

Zanimiva je pot njegovega poklica za vzhodni apostolat. Že v letih 1929-1932, ko je študiral v Ljubljani, ga je prof. Franc Grivec navduševal za vzhodno Cerkev. Kot študent je že pomagal širiti novoustanovljeni ekumenski zbornik »Kraljestvo božje«. Ko je vstopil v noviciat, je takoj prosil predstojnike, da bi se smel bolj temeljito posvetiti vzhodnemu vprašanju. Prošnja mu je bila zavrnjena in sicer, kot sam pravi, »ne ravno na najlepši način«. Šele deset let pozneje se mu bodo mladostne sanje vsaj nekoliko uresničile, ko je namreč prišel v Rim leta 1941 in v Rimskem sholastikatu, ki je imel takrat svoj sedež v ulici del Seminario 120 (Palazzo Borromeo, kjer je p. Koren tudi umrl), našel skupino kar enajstih mladih jezuitov različnih narodnosti, ki so se pripravljali na misijonsko delo

v Rusiji. Posvečen je bil sicer po latinskem obredu, kakor ostali tovariši leta 1942, vendar je šele pozneje, na svojo ponovno prošnjo, smel vstopiti v Rusikum.

Svet se je takrat nahajal v vojni in gojenci ruskega zavoda so svoje poletne počitnice leta 1943 preživljali v kraju Roseto v Abrucih. Ko je 8. septembra padel fašistični režim, je vse teklo v Rim; le p. Koren je moral ostati na deželi ter varovati in reševati poletno vilo zavoda. Obenem je prevzel skrb za dušno pastirstvo tistega kraja. Takrat si je tudi nakopal bolezen (nephritis), ki ga je spremljala vse življenje. Naslednja tri leta je nato preživel v Tridentu.

Ko je bilo vojne konec, je leta 1946 smel sprejeti bizantinski obred. Postal je tudi ekonom v zavodu, ki še ni bil podrejen ekonomski oskrbi Vzhodne kongregacije. V povojnih letih je vzdrževanje zavoda bila zelo resna zadeva. Obenem je p. Koren sprejel skrb za rusko cerkev sv. Antona, ki velja za nekakšno župnijo za vse ruske katoličane vzhodnega obreda v Rimu in Italiji. Pod vodstvom ruskega duhovnika Cirila Korolevskega se je dobro naučil v vseh podrobnostih vzhodnega bogoslužja in začel nato oblikovati liturgijo v tej ruski cerkvi, ker je tudi liturgično vzgajal vse gojence ruskega zavoda. Skozi njegove spretne roke so šli tudi vsi številni slovenski duhovniki, ki so v teh štiridesetih letih obiskovali ruski zavod ali bližnji Vzhodni inštitut in sprejeli vzhodno bogoslužje. Lepo število let po vojni pa je obiskoval ruske begunce po raznih begunskih taboriščih v Italiji in drugod ter neutrudno delil duhovne in materialne dobrrote, zlasti ob praznikih.

V naslednjih letih je pripravljial svojo zahtevno doktorsko tezo, ki jo je odlično branil na Vzhodnem inštitutu leta 1957. Naslov je bil dokaj izzivalen za tiste čase, ki še niso bili dovolj zreli za podobna ekumenska vprašanja: »Patriarh Sergei, njegovo poimovanje krščanskega življenja in ruska pravoslavna cerkev«. Zato je bila teza sicer po-

trjena in sprejeta, vendar ni bila nikoli natisnjena. Pripravila je p. Korenu marsikakšno nevšečnost in kmalu bi bil moral zamenjati Rim za novo postojanko v New Yorku. Rešilo ga je samo dejstvo, da ni mogel dobiti vize. P. Koren piše, da so bile to morda najtežje ure njegovega življenja.

Vendar so se »vremena kmalu zjasnila«, zlasti po II. vatikanskem cerkvenem zboru, ki je prinesel povsem nove čase in drugačna gledanja na preteklost, pa tudi na sedanost in bodočnost ekumenskih prijemov. Zato se je lahko nemoteno posvetil novi ustanovi, ki mu je bila zaupana in mu prinesla veliko zadoščenja. To so »Opere religiose russe«, ki jim je posvetil vse svoje moči skoraj prav do smrti. Gre za neke vrste cerkveno založniško podjetje, ki je v nekaj letih poskrbelo kar za 23 fototipičnih izdaj bogoslužnih knjig v staroslovanskem jeziku ter trinajst prevodov bizantinskih liturgičnih tekstov. Poleg tega je prišlo do reproduk-

LJUBKA SORLI

NOČ VERNIH DUŠ V TOLMINU

*Tolminske hribe noč je zagrnila,
in bleda luč novembrskih zvezd
se nadnje rahlo spušča iz višine
ko z biseri pretkana pajčevina.
V dolini Soče v nočni mir šumlja.*

*Ob mislih in podobah teh se utapljam
v lepoto stvarstva — delo božjih rok,
ki nam vsakdanost bogat in slajša.
Iz dna srca privre mi vzdih brezglasen:
»Zahvaljen bodi, Stvarnik, večni Bog!«*

*In ko pogledam z brega v Bučnico,
kaj vidijo začudene oči,
ki me od teme skoraj že skelijo?
Zaslonim jih z roko ko v blišču sonca:
pri Svetem Urhu morje lučk brli...*

*Ta noč je vernim dušam noč najlepša:
med križi in nagrobniki svoj raj
nevidne rajajo, in prošnje živih
jih spremljajo ko harfe kerubinov,
da lažja bo skoz noč jim pot nazaj...*

cije številnih izvirnih vzhodnih ikon ter za nabavo drugih nabožnih potrebščin, na primer cerkvenih glasbenih tekstov, za potrebe raznih vzhodnih cerkva na Zahodu. Veliko tega pa je šlo tudi na Vzhod in po vsem svetu. P. Koren piše, da mu je to delo poleg skrbno pripravljenih bogoslužnih obredov, pomnilo največje veselje.

Leta 1959 je važno tudi zato, ker je bilo v Rimu ponovno ustanovljeno Apostolstvo sv. Cirila in Metoda, ki je zaradi političnih razmer moralo prenehati v Velehradu na Češkem. P. Koren se je za to novo slovansko ustanovo v Rimu veliko prizadeval poleg slovenskega duhovnika g. Šaruge in češkega jezuita p. Olšerja, kateri so sedaj že vsi pokojni. P. Koren je postal nje glavni tajnik in tako osebno pripomogel, da se je Apostolstvo sv. Cirila in Metoda v novi rimski izdaji začelo širiti med Slovani v zahodnem svetu. Tudi ACM iz Trsta in Gorice sta izšla iz te nove matice.

Ni potrebno posebej poudariti, kako je bil p. Koren ves predan ekumenskemu gibanju in s kakšnim zanosom je deloval za zблиžanje krščanskih Cerkva. Zlasti mu je bila pri srcu ruska Cerkva. Nekajkrat je bil povabljen v Sovjetsko zvezo, pa tudi v Rimu je rad sprejemal zastopnike raznih pravoslavnih Cerkva. V prijateljskih odnosih je bil zlasti z makedonsko Cerkvijo. Nikoli ni podvomil, da bi dobro zastavljeno ekumensko delo ne rodilo v bodoče bogatih sadov. Kristjane na Zahodu pa je spodbujal, naj bi se vsaj po večjih mestih ustanavljala ekumenska središča kakor majhne oaze, kjer naj bi se spoznavali ljudje različnih obredov in tradicij ter začeli bolj intenzivno proučevati in poglobljati kulturo različnih narodov in Cerkva, da bi prišli do globljega medsebojnega spoštovanja ter iskrenega sodelovanja pri vseh možnih dejavnostih v svetu.

Svojo »duhovno oporoko« zaključuje p. Koren z znano Gregorčičevo pesmijo »Življenje ni praznik«. Tudi zase pravi, da mu življenje ni bilo nikoli praznik, ampak pravi »delovni dan, od

zore do mraka rosan in potan«. Ne veliko praznikov, ampak rajši veliko križev in težav. Gospod Bog pa je »lajšal in slajšal človeško trpljenje«. »Tako je bilo okolje, v katerem sem se gibal, — pravi v svojih spominih — take se bile prilike mojega zemeljskega življenja.«

Tak je bil torej p. Koren. Delaven do skrajnosti, dokler so mu moči dopuščale. Skoraj do smrti, ki ga je našla pripravljenega, čeprav se je svoje neozdravljive bolezni (raka v grlu) zavedal zelo pozno. Od takrat pa je bil vsem prelep zgled vdanosti v božjo voljo v trpljenju, kar je na zunaj pokazal zlasti z izredno krotkostjo in dobrotljivostjo do vseh.

Če bi iskali njegov vzor in simbol v življenju in smrti, bi morda morali poiskati sliko »Vsedržitelja«, ki kraljuje v vseh vzhodnih cerkvah. To je slika Kristusa, Stvarnika in Ohranjevalca, ki mu je bila vedno simbol kreativnosti v življenju, pa tudi simbol tištega dela, ki ga še čaka v večnosti, kjer hoče s priprošnjo pri Bogu nadaljevati s svojim prizadevanjem za edinost Cerkve na zemlji. Prav v tem nam je p. Anton Koren vsem v spodbudo ter vzor ekumenskega dela v gradnji božjega kraljestva na zemlji.

ALBERT MIKLAVEC

ADVENT

*Ko zaveje tišina
krog mene,
se srečam s seboj,
razgrnem še svoj
zastor tihote:
in Bog mi govori.*

*Njegov glas
nima nič
z glasovi bitij
in še manj
z ropotom
stvari...*

*Takrat sem nemiren
kot gozd,
ki v vetru vrši.*

Dr. Ivo Juvančič

Na ljubljanskih Žalah so dne 27. avgusta 1985 pokopali dr. Iva Juvančiča, duhovnika, narodnega in kulturnega delavca, publicista, zgodovinarja (P.S. B.L.). Umrl je štiri dni prej dne 23. avgusta. Imel je dostojen cerkven pogreb. K zadnjemu slovesu od pokojnika so prihiteli tudi nekateri duhovniki in laiki, ki jim je bil dr. Ivo Juvančič vzgojitelj in tudi prijatelj v dijaških letih, ko je bil za prefekta in podravnatelja v goriški gimnaziji (malem semenišču) in pozneje tudi v bogoslovju. Tako se je zaključilo življenje moža, ki je zadnja vojna s svojimi zapleti odločilno posegla v njegovo usodo.

Ivo Juvančič je bil doma iz Bovca, kjer se je rodil na prelomu stoletja dne 5. decembra 1899. Njegov oče je bil mizar. Iz Kamnega pri Kobaridu se je preselil v Bovec, ko je poročil Bovčanko Jožico Kvas. V družini je bilo več otrok. Bovška se je vtisnila v dušo in srce malemu Ivotu, da ji je ostal zvest celo življenje; tudi na stara leta je rad z družino preživel počitnice v Bovcu.

Po končani osnovni šoli se je vpisal na gimnazijo v Gorici, a je zaradi vojne med Italijo in Avstrijo moral iz Gorice na škofove zavode v Sentvidu nad Ljubljano. Po maturi leta 1921 se je prijavil za bogoslovje v Gorici. Na gimnaziji je bil odličen dijak, prav tako v bogoslovju. Zato ga je nadškof Sedej poslal v Innsbruck na jezuitsko univerzo. Posvečen v duhovnika leta 1926 se je naslednje leto vrnil v Gorico kot doktor teologije. Kot dijaku mi je nekoč zaupal, zakaj se je odločil za duhovniški stan: zato, da bi lahko bolj koristil slovenskemu ljudstvu na Primorskem, ki ga je začel zatirati fašistični režim. Zaradi tega mu je bilo slovenstvo tudi pozneje kot duhovniku v središču njegove ljubezni. Menim, da ta njegova usmerjenost pomaga razložiti njegove poznejše odločitve.

Dr. Ivo Juvančič

Leta 1927 je prišel v malo semenišče kot prefekt in pozneje postal tudi podravnatelj. Na tem mestu je ostal do leta 1935, ko je novi nadškof Karel Margotti temeljito zamenjal vodstvo malega semenišča: dotedanje se mu je zdelo preveč filoslovansko. Predno je odstranil podprefekta Juvančiča, mu je oskrbel še monsignorat iz Rima. Premestil ga je v bogoslovno semenišče za predavatelja fundamentalke in cerkvenih očetov.

Doba Juvančičevega življenja in dela v malem semenišču je bila gotovo najbolj plodovita doba zanj in za nas dijake, tako slovenske kot italijanske in furlanske. S sabo je iz Nemčije prinesel novega duha, kakor ga je gojilo mladinsko gibanje (Jugendbewegung). Tega duha je znal vlti tudi med številne mlade fante v osebnih pogovorih, s posojanjem knjig in zlasti še ob polletnih počitnicah, ko je vsako leto zbral na Sv. Višarjah večje ali manjše število dijakov-mladincev, katerim je bil mentor tudi v literarnem ustvarjanju in

Tržaški oktet
na Slomškovi proslavi
v Bazovici

lahko rečemo, da sta pod njegovim mentorstvom začela pesniško pot vsaj dva pesnika: Lojze Kocjančič in Lado Piščanc.

Tako je dr. Ivo Juvančič odpiral mladim fantom obzorja v pesništvo in literaturo ter jih spodbujal k ustvarjanju. Nekateri so ostali pri literaturi, drugi so se posvetili filozofiji in znanosti, npr. Rudi Klinec, Alfonz Čuk, Bernard Špacapan, da imenujem nekatere njegove mladince. Pri tem je zelo pospeševal učenje nemščine, ki smo se je skoro vsi lotili z večjim ali manjšim uspehom. Poleg tega je več letnikov poučeval slovenščino italijanske in furlanske dijake, ker so takrat predstojniki želeli, naj se tudi ti učijo slovenščine. Vsi so ohranili nanj lepe spomine, kar se je pokazalo ob njegovi smrti, saj so številni obžalovali, da niso mogli na njegov pogreb, dva sta pa prišla.

Srečanja na Sv. Višarjah so ostala vsem v trajnem spominu. Lado Piščanc se v svojem dnevniku ponovno vrača na Višarje in opisuje svoja doživetja tam gori in po drugih gorah, ki so jih študentje obhodili skoro vedno v družbi z Ivom Juvančičem. Toda vedno sem imel vtis, da dr. Juvančič jemlje s seboj na Višarje le izbranice in ne vseh

dijakov. To so mu nekateri zamerili. Dejali so, da je »visok«.

V tem času je dr. Juvančič bil tudi kaplan v cerkvi sv. Ignacija, kjer je vsak dan maševal že zgodaj ob 6. uri; tudi ob nedeljah, ko je med mašo pridigoval.

Zapisal sem, da so se ob prihodu nadškofa Karla Margottija razmere v malem semenišču temeljito spremenile, a za nas dijake na slabše. Dotedanji spiritual msgr. Leopold Cigoj je zbolel in naslednje leto umrl. Dr. Ivo Juvančič je bil »povišan« za profesorja v bogoslovju. Na njegovo mesto je prišel nov podravnatelj V. M., ki je bil prav nasprotje Juvančiču. Novi spiritual ni niti do kolen segal msgr. Cigoju. Licejci smo trpeli, a se tolažili, da bo kmalu minilo, ko bomo zapustili malo semenišče; mlajši novih sprememb niso tako občutili. V semenišču je začel vdirati fašistični duh.

Kot bogoslovni profesor dr. Juvančič ni imel več prejšnjega stika z mladino, tudi z bogoslovci ne. Poleg tega so se v bogoslovju nekateri njegovi prejšnji dijaki začeli oddaljevati od njega; stiki iz dijaških let so se rahljali in se z marsikom tudi pretrgali, posebno ko se je začela vojna in njene homatije.

Vojna in nastanek OF na Primorskem sta duhove med slovensko duhovščino še bolj razdvojila. Dr. Juvančič je v tem času postal predsednik Zbora svečnikov sv. Pavla, stanovske organizacije slovenske duhovščine v Italiji. Toda spor je ostal.

Ta spor, oz. dvojno gledanje na tedanje probleme slovenskega ljudstva na Primorskem sega precej nazaj v začetke tridesetih let, ko sta se pojavili med duhovščino dve struji, ki bi jih po glavnih osebnostih lahko imenovali Besednjakova in Kraljeva. Razlike med njima niso bile toliko osebnega, kolikor idejnega značaja. V nekem privatnem pismu mi je Ivan Rejec, bivši župnik v Opatjem selu, pisal leta 1943: »Že celo desetletje se v naših vrstah stalno ločita dve grupaciji... Odločali so važni občestveni interesi, najbolj pa ideje... Najvažnejše in naravnost življenjskega pomena za obstanek naše narodne manjšine je bilo zadržanje do partizanskega gibanja, odkar je to pljusnilo čez meje v našo pokrajino... Naš politični voditelj (dr. J. Kralj) je odvrčal od našega ljudstva grozeče nesreče; in to je delal ob trajnem nasprotovanju in sumničenju od druge struje.

Izmed idejnih razlik, katere so obstajale že od začetka, naj le poudarim, da smo se pri narodnoobrambnem delu, ki je za nas bistveno, jako različno zadržali do Cerkve in njene avtoritete, še posebno do sv. očeta in vobče do Vatikana... Kako globoko smo si idejno narazen in kako na široko v praksi posegajo te razlike, je pokazal nastop vsake ob obeh skupin nasproti komunizmu, ki se pojavlja pri nas v obliki partizanstva in tudi drugače. Objave in razprave, ki jih je pošiljal v deželo idejni voditelj one smeri (dr. I. Juvančič), spričujejo vijugasto neznačajnost obenem pa že tako zmedo idej, da se je po dolžnosti pečala z njim cerkvena avtoriteta.«

Tako je v prvih mesecih leta 1943 sodil Ivan Rejec, tedaj v pokoju na svojem domu v Šebreljah. Iz teh nje-

govih vrstic je moč razbrati vlogo, ki jo je dr. Juvančič igral med zadnjo vojno in revolucijo. Da je leta 1945 izgubil službo profesorja v bogoslovnem semenišču, je bila kriva njegova neskladnost z zadržanjem tedanje cerkvene avtoritete do komunizma oz. do partizanstva. Niso bile torej fašistične oblasti, ki so zahtevale njegov odstop, saj jih po juliju 1943 ni bilo več, temveč cerkvena oblast, posebno škof Anton Santin.

S trenutkom, ko je izgubil službo v goriškem bogoslovju, se za dr. Juvančiča začel tretje obdobje njegovega življenja, ki bi ga imenovali ljubljanska doba. V Primorskem slovenskem biografskem leksikonu so ta leta takole opisana:

Leta 1946 je bil v Parizu na mirovni konferenci kot izvedenec za vprašanja Primorske pri jugoslovanski delegaciji. Vrnil se je v Ljubljano in »grenko občutil, kot sam pravi, vso usodo izgnanca-begunca.« Morda razočaran nad krivičnim zadržanjem cerkvenih oblasti, nad nerazumevanjem nekaterih slovenskih sobratov in zaradi neznanih vzrokov je doživel težko poklicno krizo. Zapustil je duhovniški stan in se leta 1951 civilno poročil s Cvetko Berčič. Pozneje je s pristankom Sv. stolice svoj položaj kanonično uredil in se tudi cerkveno poročil. V zakonu je imel troje otrok. V Ljubljani je deloval najprej pri Znanstvenem inštitutu vlade LRS, potem kot arhivar pri Muzeju narodne osvoboditve, slednjič do upokojitve (1972) pri Inštitutu za narodna vprašanja.

V novih službah in v novih razmerah se je posvetil publicistiki in raziskovanju zgodovinske preteklosti. V tridesetih letih je objavil okoli 200 razprav in člankov, ki jih je objavil v raznih revijah in časopisih.

Ob njegovi smrti je Katoliški glas zapisal: »Ne sodite in ne boste sojeni,« je opozoril Jezus Kristus. Tudi pok. dr. Juvančiča ne bomo sodili. Vemo pa, da je veliko dobrega storil in da marsikak primorski duhovnik dolguje njemu svoj poklic.«

Pesnik in pisatelj Valentin Polanšek

V sredo, 28. avgusta, je umrl v bolnišnici na Dunaju pred operacijo na srcu koroški pesnik, pisatelj, skladatelj in vsestranski kulturni in prosvetni delavec Valentin Polanšek. Odšel je nepričakovano, sredi načrtov in dela, v zrelih moških letih, star komaj 57 let, saj se je rodil leta 1928 v Lepeni pri Železni Kapli. Med zadnjo vojno so mu nacisti pobili devet najožjih sorodnikov, sam pa je študiral na nemškem učiteljskem v Kranju in ga po vojni dovršil v Celovcu. Leta 1948 je nastopil učiteljsko službo na osnovni šoli na Obirskem in tu je ostal do smrti kot ravnatelj.

Polanšek je začel pisati najprej domačijske povesti, primerne koroškim razmeram in splošni izobrazbi, ko si ljudje niti v osnovni šoli ne morejo obogatiti svoje materinščine. Dve taki povesti sta izšli v reviji celovške Mohorjeve družbe *Vera in dom*, in sicer: *Obirjan* (1957 in 1958) in *Sosedov ovčar* (1959 in 1960). Istočasno je pisal pesmi in jih priobčeval v koroških revijah in listih. Napisal jih je nad 200, ko jih je leta 1963 izbral 60 in izdal v svoji prvi zbirki *Grape in sonce*.

V zbirki so pesmi razdeljene v tri cikle: prvi je posvečen ljubezni, drugi lepoti koroške zemlje, tretji trpki usodi Koroške in njenih ljudi.

V tej zbirki je Polanšek pravi ljudski pesnik, preprost, sočen, domač, tu je odprl svoje srce, naravo je zajel tako slikovito, da jo kar čutimo.

Leta 1971 je izšla v Ljubljani druga Polanškova zbirka *Karantanske*. V 38 pesmi je zajel tragiko sodobne Koroške, ki jo vedno bolj preplavlja nemška govorica, zemljo razprodajajo tujcem, fantje odhajajo v tujino za boljšim kruhom, a se vračajo mrtvi, dekleta se sezonsko zaposlujejo v gostinstvu in marsikatera »zabaranta srce«. Jez na Dravi je pokopal »domače kraje, z domačimi imeni«, povsod se širi nemšči-

na: »Samo žebrajo še po domače«, / ker nihče ne zna drugače.«

Zbirka ni vsiljivo narodno budniška, čeprav je globoko doživeta podoba koroških razmer. Krivde ne zvrta na nikogar, sorojake skuša le dvigniti in jim vliti poguma in upanja v boljše čase. Kar 14 pesmi zaključuje s klicem in to kaže na spodbudni ton in na to, da »srce slovensko tukaj še bije«.

Valentin Polanšek

Nekaj posebnega je Polanškova pesniška zbirka za otroke *Činček* (Celovec 1972). V njej je opisal kmečkega dečka, ki se igra z domačimi. Pesmi so razvrščene v obliki kmečkega koledarja, prirejenega za otroke, in z ljudskimi običaji, ki so se še ohranili, pesem pa spremljajo igra, šala in smeh. Knjiga je tako uspela, da jo je Zvezno ministristvo za pouk in umetnost na Dunaju odobrilo »kot razredno čtivo za pouk na dvojezičnih šolah na Koroškem od 1. do 4. šolske stopnje«. Doživela je ponatis.

Leta 1973 je izdal Polanšek v Mariboru knjigo črtic *Velike sanje malega človeka*. Pisatelj je sam na ovitku zapisal, da je junak »mali človek«, in sicer »v svoji pomilovanju vredni usodi, mali človek v svoji zabitosti, v svoji nevednosti, v svoji nestalnosti, v svoji

Pesnik Albert Miklavec v družbi sobratov A. Germeke in Z. Škerlja ter mladih Mačkoljanov po prireditvi 27. januarja 1985

nemajhni nesreči«, njegova usoda pa je »prav tukaj na Koroškem nerazrešljiva«. Nastopajoči ljudje so skromni, bajtarji ali delavci, odvisni od brezobzirnih nemških gospodarjev. Večina se je vdala v usodo, ker ne vidi izhoda iz nje, so pa tudi taki, ki opustijo svojo narodnost za večji kos kruha. Pisatelj bi jih rad prebudil, vendar pa so preveč pasivni.

V zadnjih dveh romanih, ki sta Polanškov »veliki tekst«, in sicer *Križ s križi* (Celovška Mohorjeva družba 1981) in *Bratovska jesen* (Založba Drava 1982) pa je posegel v najhujšo dobo koroške zgodovine, v drugo svetovno vojno, ko so koroške slovenske ljudi zapirali, vozili v uničevalna taborišča, preseljevali, pobijali in sežigali v domovih.

Prvi roman je precej avtobiografski in gleda na dogodke skozi doživljanja in čustvovanja študenta nemškega učiteljskega v Kranju in o počitnicah doma na Koroškem. Prepričljivo je poustvaril takratne razmere, tako na kmetih, kjer je viselo življenje vseh na nitki, zlasti če so podpirali partizane, potem v Železni Kapli, ki je bila gnezdo nemčurjev, orožnikov in vojaštva, strah vse okolice. Najprepričliveje pa je naslikal življenje v Kranju, v dijaškem do-

mu in šoli. Jezik ni posebno izbran, preveč je nemških izrazov.

V *Bratovski jeseni* pa je prikazal jesen 1944 na Koroškem, ko so se organizirali v večji meri partizani, mobilizirali koroške fante, ki so bili v nemški vojski, in delali manjše sabotaže. V ospredju sta brata Domen in Matevž, katerima je hotel pisatelj s to knjigo postaviti spomenik, »da ostaneta vsem rojakom in zanamcem v svetlem spominu, ožarjenem od njune vere v lepšo prihodnost«.

VALENTIN POLANSEK

KMEČKA SLIKA

*Takšen želim biti,
kot je vonj ajdovih žgancev
in sopara zavrelega mleka —
tako pristno jutranji za ves dan!*

*Takšen želim biti,
kot je domači črni kruh
in preprosti zlati jabolčnik —
tako trpežen in opojen po trdem delu.*

*Takšen želim biti,
kot je zateglo žebranje
in skupnost kmečkega spanja —
tako spojen s krvjo in zemljo!*

Pripovednik je dobro zajel tedanje razmere, ker jih je sam doživljal, le razgovori so včasih predolgi.

Polanšek je bil tudi skladatelj, pe-
vovodja, z Obirskim ženskim oktetom
je nastopal po Evropi, izdal je veliko
plošč. Deloval je v Zvezi slovenskih

organizacij, bil predsednik Slovenske
prosvetne zveze, član PEN kluba in
Društva slovenskih pisateljev.

Za svoje delo je prejel leta 1977
nagrado iz Prešernovega sklada in 1973
tržaško literarno nagrado VSTAJENJE
za Velike sanje malega človeka.

K. H.

Zapustil nas je Emil Valentinčič

V ponedeljek 14. januarja 1985 je
proti večeru umrl v Inštitutu za onko-
logijo v Parizu Emil Valentinčič. Ža-
lostna vest je globoko pretresla vse, ki
so ga poznali in cenili. Zdravniki in
Emil sam ter njegova družina in prija-
telji so se z vsemi sredstvi borili zoper
bolezen, ki je bila tudi to pot moč-
nejša kot zdravniška veda in ljubezen
domačih. V soboto 19. januarja so se
pevmska župnija, domači in prijatelji
poslovlili zadnjikrat od Emila, mladega
moža, vernega in zavednega Slovenca.

Dala nam ga je Pevma, kjer se je
rodil pred 38 leti v družini domačega
organista pok. Franca. Šolal se je v do-
mači vasi in dokončal v Gorici gimna-
zijo in licej. Na univerzo se je sicer
vpisal, toda gmotne razmere družine
niso dopuščale, da bi jo dokončal. Do-
bil je mesto uradnika na goriškem žu-
panstvu. Z veseljem je opravljal to svo-
jo dolžnost in se s svojim umirjenim
in spravljivim značajem vsem priljubil.
To je pokazal njegov pogreb, saj so
prihiteži ne samo Slovenci, temveč tudi
prav veliko število njegovih italijanskih
znancev. Ti so se mu poklonili tudi ta-
ko, da sta ob prihodu krste v domačo
vas zapela v združeni zasedbi zbora
Ars Musica ter zbor iz Ločnika. V cer-
kvi je med mašo spregovoril v italijan-
ščini domači župnik g. Vojko Makuc,
pela pa sta združena moška zbora iz
Štmavra in M. Filej iz Gorice.

K pogrebu se je zbralo ogromno
ljudstva, da je bila cerkev daleč pre-
majhna. Tudi duhovniki so prišli in so-
maševali s škofovim vikarjem dr. O-

EMIL VALENTINČIČ

skarjem Simčičem; kar 14 jih je so-
maševalo, med njimi trije Furlani. V
slovenščini se je od pok. Emila poslo-
vil v imenu Cerkve dr. K. Humar, ki
je osvetlil Emilovo osebnost in pou-
daril vero in upanje nas kristjanov v
večno življenje.

Po pogrebu v cerkvi se je spre-
vod zvrstil proti Števerjanu, kjer je pokoj-
ni želel počivati, ker si je tam ustano-
vil družino z Anico Vogrič in je malo
pred boleznijo krstil hčerko Martino.

Dolg je bil sprevod avtomobilov, ki
so spremljali Emila na tej zadnji vožnji
v Števerjan.

Na pokopališču so se od pokojnika
poslovlili številni govorniki v imenu
svojih organizacij. Začel je Marjan
Terpin v imenu Slovenske skupnosti,
saj je bil Emil Valentinčič aktiven član
te slovenske stranke. V njej je sodelo-

val do zadnjih moči. Marjanu Terpinu je sledila Marija Ferletič, ki se je poslovila v imenu SSO in ZSKP. Zadnje leto, ko je bil še zdrav je Emil bil izvoljen za predsednika Zveze slovenske katoliške prosvete. Kot tak je organiziral Primorske dneve na Koroškem in s tem nekako zaključil svoje kulturno delo, saj se je kmalu zatem pojavila zavratna bolezen, ki ji ne zdravnik ne njegova mlada narava niso bili kos. Eno samo leto je predsedoval ZSKP, a je izpričal veliko energijo in zavzetost za rast kulturnega življenja na Goriškem. V imenu športnega združenja Olympia je spregovoril Štefan Cotič. Povedal je, kako je bil Emil v mlajših letih zavzet tudi za šport in kako je pri Olympiji opravil veliko pionirsko delo.

Emil Valentinčič je posegel tudi v širši naš kulturni prostor predvsem kot prvi predsednik mestne konzulte za

slovenska vprašanja pri goriški občini. To je posebej omenil dr. Mirko Primožič, ki se je poslovil v imenu SKGZ in tudi kot njegov sovaščan, saj je eden doma iz Pevme, drugi pa z Oslavja. Dr. Drago Legiša je kot urednik Novega lista čutil dolžnost, da se pokojnemu zahvali za dolgoletno in marljivo sodelovanje pri tem listu, kamor je pisal ne samo kroniko, temveč tudi druge članke. Zadnje slovo je izrekel Emilov sošolec prof. Dušan Križman. »Debatirali smo, razpravljali, se tudi sporekli zaradi tega in onega, je dejal, a ostali smo prijatelji.«

Da smo ostali prijatelji, niso bile samo besede prof. Križmana, ampak tudi resničnost, ki jo je izpričala ravno tako izredna udeležba pri pogrebu. Saj so prišli predvsem zato, ker so bili njegovi prijatelji. Prav gotovo je sedaj prijatelj tudi pri Bogu, v katerega je veroval in upal.

SLAVKO BRATINA

Dr. Avgust Sfiligoj

Umrl je velik Slovenec in demokrat

*Ah, ne bojim se tvoje trde roke,
da bom le svetel, čist, da bom le mož!*

Alojz Gradnik

Dr. Avgust Sfiligoj se je rodil 21. oktobra 1902 v narodno zavedni in verni kmečki družini na Dobrovem ob zahodnem robu sončnih Brd. V otroških letih se je zelo navezal na domači kraj in na kmečko življenje, da se je prav s težavo privadil na bivanje v Gorici, ko so ga poslali študirat na gimnazijo.

Zaradi italijanske zasedbe Brd maja leta 1915 pa je z družino in sovaščani moral kot begunec v Lombardijo in tam ostal še po končani vojni ter študiral v krajih Merate (Como) in Celana (občina Caprino Bergamasco). Le prvi licej je obiskoval v Gorici v šolskem letu 1921-22 in njegova sošolca sta bila prijazni Artur Koshuta in poznejši zdravnik Karel Rutar. Po maturi v Bergamu leta 1924 se je vpisal na

Dr. Avgust Sfiligoj

padovansko univerzo in leta 1928 doktoriral iz prava.

V času šolanja v Lombardiji so mu od doma pošiljali list »Edinost«, da je lahko bil redno poučen o dogajanjih na Primorskem, ob počitnicah je vedno sodeloval pri raznih kulturnih prireditvah v Brdih. Kot visokošolec je bil član akademskega ferialnega društva »Adrija« v Gorici, ki je s sestanki in poletnimi tečaji opravljal važno narodno delo med mladino.

Ko je fašizem z nasilno in načrtno politiko raznarodovanja oropal Slovence na Primorskem in Hrvate v Istri vsega, kar so imeli: šol, kulturnih društev, gospodarskih ustanov in tiska, jih je dejansko obsodil na narodno smrt. Bili so zato prisiljeni stopiti v boj za svoj obstanek in hkrati za svoje pravice. V Gorici so se v začetku leta 1927 odločili za nastanek tajne obrambne organizacije. Njeni ustanovitelji so bili Berti Rejec, Zorko Jelinčič, dr. Jožko Pavlin, dr. Josip Gruden in dr. Sfiligoj, ki je tisto odločitev prikazal takole:

»V takem položaju ni bilo izbire: ustanovili smo tajno organizacijo ter šli v odločen boj za vse pravice, ki so nam kot zrelemu narodu že po samem naravnem zakonu pritikale.

Glavna naloga tajne organizacije je bila prepričevanje naših ljudi, da je za vsak narod pravica do obstoja sveta

stvar, da sloni na naravnem zakonu, ki je močnejši od državnega, in je torej naša obramba popolnoma upravičena dolžnost.

O zločinski fašistični politiki na Primorskem in v Istri pa je bilo treba seznaniti svetovno javnost in pred svetom razkrinkati lažnivo uradno propagando o neki dvatisočletni civilizaciji in človečanskem ravnanju z jezikovnimi manjšinami ter o spoštovanju njih pravic.

Pozornost smo skušali pritegniti s kakšnimi požigi raznarodovalnih šol in podobnimi nastopi, ki niso smeli biti vendar povezani s človeškimi žrtvami, kajti v našem programu ni bila predvidena teroristična dejavnost, da bi ne dajali fašistom povoda za maščevanje s še hujšim ustrahovanjem in preganjanjem.«

Podobna tajna organizacija je delovala na Tržaškem in v začetku leta 1930 je v samem Trstu izvedla atentat proti »Svetilniku zmage« in proti tiskarni lista »Il Popolo di Trieste«. Stevilne članke obeh organizacij so tedaj zaprli in jih obtožili protidržavnega delovanja. Skupini 18 obtožencev je Posebno sodišče sodilo v Trstu že septembra tistega leta in izrečene so bile štiri smrtne obsodbe: proti Bidovcu, Marušiču, Milošu in Valenčiču.

Tako so mačkoljanski farani sprejeli tržaškega škofa Lovrenca Bellomija v nedeljo 25. avgusta 1985

Dr. Sfiligoj, ki je z drugimi obtoženci ostal v rimskih zaporih v pričakovanju sodne obravnave, je kaj kmalu zvedel o njih usodi.

Na procesu v Rimu decembra 1931 je dr. Sfiligoj bil obsojen na deset let zapora in na trajni izgon iz javnih služb, poleg tega pa naj bi še tri leta bil pod policijskim nadzorstvom. Kazen je prestajal v krajih Lucca in Castelfranco Emilia, vendar se je že marca 1935 mogel vrniti domov na Dobrovo, ker so mu zaradi pomilostitve ob desetletnici fašističnega režima zmanjšali za polovico.

Po splošni presoji takratnih razmer in ob upoštevanju navodil Bertija Rejca se je nekoliko pozneje prepričal, da bo utegnil biti še koristen našim ljudem, in začel obenem razmišljati o možnosti nadaljevanja odvetniške prakse. V ta namen je najprej prosil dovoljenje, da se preseli v Gorico, nato je poskrbel, da so mu odpravili policijsko nadzorstvo, preklicali prepoved vstopa v javno službo in ga končno vpisali v seznam odvetniških pripravnikov.

Dogovor o prijateljstvu, ki sta ga Italija in Jugoslavija podpisali spomladi leta 1937, je medtem pripomogel, da je na Primorskem zavladovalo neko manj napeto politično ozračje, tako da so Slovenci nekoliko bolj prosto dihali, se brez strahu sestajali in brali tudi slovenske časopise, ki so prihajali iz Ljubljane in bili na prodaj v Trstu in Gorici.

Trenutek je bil za dr. Sfiligoja kar ugoden: zbral je okrog sebe skupino narodno-političnih somišljenikov, predvsem visokošolcev in dijakov, in obnovil nekdanje stike z ljudstvom na deželi, kar je dejansko pomenila oživitve dela prejšnje tajne organizacije. Naslednjega leta se je povezal še s Tržačani in kot goriški zastopnik stopil v odbor, ki je na njih območju vodil boj proti fašistični raznarodovalni politiki.

Ko se je začela druga svetovna vojna, so vodje narodnega odpora na Primorskem zaslutili v njej možnost rešitve izpod fašizma. Sklenili so torej,

da ustanovijo narodni svet, ki naj bi razglasil zahteve primorskih Slovencev po samoodločbi, kakor hitro bi se Italija odločila za vojni nastop kot nemška zaveznica, toda o njegovi sestavi se niso mogli sporazumeti.

10. junija 1940 je Mussolini napovedal vojno Angliji in Franciji. Lepo število Slovencev je moralo takoj v internacijo, med njimi ni manjkal seveda dr. Sfiligoj, ki so ga poslali v kraj Chiaromonte v Bazilikati. Po italijanskem napadu na Jugoslavijo spomladi 1941 pa so ga premestili v kraj Anzi, kjer so mu orožniki 5. junija sporočili, da je obtožen zarote proti državi. Ponovno se je znašel v rimskih zaporih in tam ostal do novembra, ko so vse obtožence odpeljali v Trst, da bi v prvih dneh decembra prišli pred Posebno sodišče.

Sodna razprava se je končala z devetimi smrtnimi obsodbami (izvršenih je bilo pet), s sedeminštiridesetimi na različna leta zapora in štirimi oprostitvami. Njemu so zaradi obtožbe pripadnosti organizirani zaroti in vohunstva naložili trideset let zapora. Z drugimi obsojenimi so ga odpeljali nato v kaznilnico v Civitavecchio in ga nekaj časa držali zaprtega s samimi komunisti. Po nekem zračnem napadu na mesto leta 1943 so jetniki zahtevali premestitev v kak varnejši kraj in so res dosegli, da so jih premestili v San Gimignano.

V tistem zaporu je dr. Sfiligoj pozdravil padeč fašizma 25. julija 1943 in kapitulacijo Italije 8. septembra 1943, ostati pa je moral še dalje zaprt, ker so slovenske antifašiste prištevali k navadnim in ne k političnim kaznjencem. Domov je prišel šele januarja 1944, se kmalu odločil za partizansko področje ter sprejel in vestno opravljal naročeno mu službo pravnika pri krajevnem sodišču za civilne in kazenske, a ne politične zadeve. S tem se ni niti najmanj odpovedal svojemu demokratičnemu mišljenju in iz njegovih besed razumemo, kam ga je privedlo tako zadržanje.

»Ob koncu vojne, še ob prvem svitu toliko zaželeni svobode pa sem doživel usodo nekomunista: komunisti (ki so pravzaprav že v času vojne uvajali svoj režim) so me namreč kar brez navedbe razloga prijavili in predali vojnemu sodišču v Ajdovščini.«

Šele po izpustitvi je zvedel, kako drago bi bil lahko plačal za čisto preprosto nagovarjanje domačinov, naj ob prihodu zavezniške vojske izobesijo jugoslovansko zastavo brez zvezde. V resnici so ga izpustili samo zato, ker so ljubljanski politični krogi morali priznati, da je po mednarodnem pravu bila Jugoslavija še vedno monarhistična in ga niso smeli potemtakem dolžiti protiuustavnega dejanja.

Miru mu niso prinesli niti poznejši meseci, kajti tisti, ki so se šteli za predstavnike ljudske oblasti, niso mogli trpeti človeka, v katerega so domačini imeli večje zaupanje, in spomladi 1946 so ga začeli kar sramotno napadati na raznih zborovanjih. Trditi so si celo upali, da ponuja Italiji briško področje, in pripravili so skupino, da je vdrla v njegovo stanovanje. Na srečo je tistega dne bil v Trstu na odvetniškem izpitu in rešil se je najhujšega. Napadalcem je ostro odgovoril v daljšem članku, ki ga je objavil v »Slovenskem Primorcu«.

Veliko Bricev ni nasedlo lažni propagandi zoper sorojaka, saj so dobro vedeli, kaj je. Javno so se postavili zanj in mu izrazili vso naklonjenost z javno izjavo.

Jeseni istega leta je iz Pariza že prišla vest, da bo nova državna meja pustila na italijanski strani del Goriške z Gorico in s tem tudi precej Slovencev, katerim se ni obetal kdove kako rožnat jutri. O tem se je nekega dne razvil pogovor med dr. Sfiligojem in dr. Kacinom. Napovedana razmejitev jima je svetovala ustanovitev politične organizacije, ki naj bi ob podpori narodno zavednih in demokratično mislečih pristašev mogla resno in odgovorno nastopati v korist naše manjšine ter v prvi vrsti zagovarjati pri italijanskih oblasteh njene upravičene zahteve.

Dne 17. januarja 1947 je nastala Slovenska demokratska zveza in si kot glavno nalogo zadala uresničenje demokratičnega sožitja med Slovenci v Italiji, obrambo pred komunizmom in iskanje naših pravic po določenih mirovne pogodbe v okviru italijanske ustave, proti koncu aprila pa je kot glasilo goriških in tržaških demokratov začela izhajati »Demokracija«.

Težav ni manjkalo, ker so v krajevnih in državnih krogih gledali z nenaklonjenostjo na vse, kar je bilo slovenskega. Leta 1950 se je celo zgodilo, da je SDZ ostala nekaj časa brez predsednika, ko je dr. Sfiligoj na odlok vrhovnega vojaškega sodišča moral v zapor, češ da ni prestal vse kazni, na katero je bil obsojen leta 1941. Čez nekaj tednov so ga le izpustili in tik pred Božičem je že dosegel, da je beneško prizivno sodišče razveljavilo rabsodbo Posebnega sodišča.

Slovenska javnost je v aretaciji začutila politično ozadje, strah in nevoljo Rima pred nastopi SDZ za priznanje vseh naših pravic. Prizadeti se je o zadevi izrazil takole:

»Aretacijo pa naj bi bil odredil sam De Gasperi, kakor sem zaupno zvedel leto dni pozneje! Nekaj resnice bo na

ALBERT MIKLAVEC

SPOZNANJE

*Temni bori
strme nepremično
v prižgane žarnice
skrivnostno posejane
po nemih obronkih
predmestja...*

*Z njimi strmim tudi jaz
in moj obraz
sprejema
ves sedanji čas...*

*žarnice gorijo,
a mrzle so, premrzle...
in po obronkih
modernega predmestja
čedalje bolj postaja mraz.*

tem, ker vem, da je De Gasperi šele na tretje pismo dr. Rinaldinija iz Trsta odgovoril, da me bodo izpustili na začasno prosto kretanje in dovolili revizijo procesa, ki sem jo takoj zahteval. V mojo korist so pritiskali tudi Amerikanci!»

O delovanju SDZ in o deležu, ki ga je pri tem imel dr. Sfiligoj, bi bilo treba pisati na dolgo, a je že sam povedal dovolj v knjigi »Slovenska demokratska zveza v Gorici 1947-1969«. Posebno zgovorna priča so spomenice in resolucije za pravice Slovencev v Italiji in za uzakonitev slovenskih šol, razne izjave, volilni programi in proglesi ter izidi upravnih volitev. Glavna uspeha SDZ pa sta brez dvoma bila: leta 1961 uzakonitev slovenskih šol in leta 1965 vstop prvega Slovenca v goriški občinski odbor.

Kot demokrat je dr. Sfiligoj sodeloval tudi pri nekaterih slovenskih listih. Bil je reden dopisnik »Demokracije«, »Klica Triglava« in »Sokolskega vestnika«. Prav tako je rad pripravljaval prispevke za »Utripe« in ponavadi po predavanjih, s katerimi je nastopal pri Slovenski prosvetni matici v Trstu.

Ko je pred leti stopil v pokoj kot odvetnik, se je lotil svojega zadnjega dela, knjige »Boj Slovencev pod fašizmom za narodne pravice — Pričevanje«. Izšla je decembra leta 1984 in z njeno predstavitvijo v Trstu in Gorici se je le nekaj mesecev pred smrtjo poslovil od svojega dolgoletnega in plodnega javnega delovanja. Preminil je na svojem domu v Gorici 28. maja 1985.

Če posvetimo sedaj za trenutek pozornost temu, kar so o pokojnem dr. Sfiligoju zapisali časopisi, ne bo težko soglašati z njimi, da si je v življenju postavil trajen spomenik z delom za slovensko ljudstvo na Primorskem ter z izdajo svojih dveh knjig, da je z njim Gorica in vse zamejstvo izgubilo zglednega moža, navdušenega Slovenca in prepričanega antikomunista, da je bil predstavnik pluralistične demokracije na slovenskem narodnem prostoru.

Poleg vsega tega ni mogoče prezreti trditve, da je bil zelo znana osebnost

v goriškem mestu, saj se je v njem udeleževal kot odvetnik, politik, pokrajinski svetovalec ter občinski svetovalec in odbornik. Ni zato nič čudnega, če se je njegovega pogreba osebno udeležil sam župan Antonio Scarno in se ga je lepo spomnila revija »Iniziativa Isontina« ter še posebej poudarila, kako je ljubil lastni narod in se hkrati srčno prizadeval, da bi vsi ljudje spoznali kot neprecenljive vrednote bratstvo, mir in svobodo.

In nazadnje nekaj res značilnih besed za moža, kakršen je vse življenje bil dr. Sfiligoj:

»Zvest je ostal svojim idealom: slovenstvu in demokraciji do smrti.«

»Slovenska zemlja, slovenska mati in Bog so mu bili svetli simboli, ki so ga vodili in bodrili v najtemnejših dneh fašističnega preganjanja.«

»Dr. Sfiligoj ostaja tudi s temi spomini zvest sebi in svojim idealom: slovenstvu, svobodi in nepotvorjeni demokraciji. V času, ko so mnogi po vetru prilagodili ali celo menjali svoja politična prepričanja, je to vsega priznanja vredna lastnost. Gre namreč za vrednote trajne in ne zgolj občasne veljave.«

ALBERT MIKLAVEC

KRIK SRCA

*Tako mi je,
ko da sem pozabil
na čas:
še moj glas
prihaja iz mene,
kot iz davnine...*

*Moj glas
rjovi iz mene:
nekateri so presiti,
ostali pa so lačni...*

*Danes
ne bi smelo
biti
več
tako!*

Mladinski pisatelj Mirko Kunčič

Dne 3. decembra 1984 je umrl v Buenos Airesu v Argentini Mirko Kunčič, starosta slovenskih pisateljev v zdomstvu, saj je umrl le devet dni pred svojim 85. letom. Čeprav je bil po rodu Gorenjec, je bil tesno povezan tudi s Primorsko in Koroško, kjer so izšla nekatera njegova dela, med drugim v Gorici pri Mohorjevi družbi mladinska pesniška zbirka. Njegove pesmi pa so bile v predvojnih berilih za osnovne šole, zato je bil poznan po vseh slovenskih krajih.

Mirko Kunčič se je rodil 12. decembra 1899 v železničarski družini v Lescah pri Bledu. Ker so očeta predstavljali, je preživel mladost na Dóvjem pri Mojstrani, torej na vnožju triglavskega pogorja, kjer je kot otrok živel v svetu triglavske bajke in triglavskega bajeslovja z žalik ženami, čarovnico Pehtro in s čudežnimi lastnostmi triglavske rože, ki jo varuje Zlatorog, in drugih, ki jih je pozneje uporabil v svojih delih.

Ker so bili tedaj železničarji slabo plačani, je moral Kunčič zapustiti gimnazijo in se zaposliti kot uradnik v zdravilišču za jetične v Topolšici pri Soštanju. Tukaj je začel pisati pesmi, s katerimi se je poskušal že v gimnaziji. Od leta 1920 do 1930 je objavljал pesmi v skoraj vseh tedanjih slovenskih revijah, najprej v Ljubljanskem zvonu, kamor jih je odnesel njegov prijatelj, nato v Domu in svetu, Mladiki in drugih. Sprva je pel o resnih življenjskih problemih, kmalu pa se je posvetil mladinski pesmi in dosegel v njej tak uspeh in tako višino, da je veljal do zadnje vojne za najboljšega in najplodovitejšega mladinskega pesnika.

Zaradi ugleda, ki si ga je pridobil, ga je sprejelo uredništvo ljubljanskega dnevnika Slovenec v uredniški odbor, kjer je prevzel urejanje mladinskega dela in delno reportažnih poročil. Ta

ko je uvedel v Slovincu svojo rubriko Kotičkov striček, ki je kmalu postala priljubljena med otroki. V njej je priobčeval otroška pisma in svoje odgovore nanje, svoje mladinske pesmi in črtice, vse pa je bilo duhovito ilustrirano.

Mirko Kunčič

Leta 1930 je prišel do prve samostojne mladinske knjige. To je *Najdenček Jokec*, s podnaslovom *Iz torbe Kotičkovega strička*. V knjigi so pesmi iz Slovence, ki so jih otroci že poznali in vzljubili. Dve leti pozneje so izšle nove pesmi v zbirkah *Ptiček z dvema ključkoma*, nato *Mlada njiva*, *Matjažek*, tri knjige *Triglavske pravljice* in vrsta drugih.

V pesmih se je znal poglobiti v otroško dušo, v njegov otroški svet, se z otroki veseliti in jokati, istočasno pa jih neprisiljeno vzgajati in navajati k ljubezni do bližnjega in domovine. Verzi so tekoči, jezik izbran, peven, riman, da si otrok laže zapomni pesem. Dela v prozi pa se odlikujejo po lahkotno-

sti pripovedovanja, po zanimivosti motivov in etičnem poudarku.

Vzporedno je pisal tudi mladinske igre in jih priobčeval v tedanjih revijah. Zasnoval je tudi zbirko *Mladi oder*, s podnaslovom *Zbirka mladinskih iger*, in *Založbo Mladi oder*. Prvi zvezek je izšel 1937 pod naslovom *Slovenski materi* in prinaša šest Kunčičevih mladinskih prizorov in iger.

Istega leta je izšel tudi II. zvezek z naslovom *Ob kresu*. V njem je priobčil Joža Vombregar dve igri, Kunčič pa igro s petjem in rajanjem *Razvijmo prapor! Gre za izrazito domoljubno igro in ne dosega prejšnjih*.

Višek v mladinski dramatiki je dosegel Kunčič leta 1940, ko je izdal *Triglavska roža*, pravljlično igro s petjem v štirih dejanjih. Pevske točke je uglasbil dr. Anton Dolinar.

Igra je napisana po narodnih motivih: triglavska roža, Kozorog, Kraguljež, Pehtra baba, gorski mož, žarkžene, zaklad idr. Vse to je pisatelj spretno povezal v celoto, dodal nekaj otrok, puščavnika Sabljice in dobrega siromaka Jožka z njegovo materjo. Jožku se mati smili, zato gre iskat zaklad, toda zadene ga vrsta nesreč, nazadnje ga ugrabi gorski mož Robavs. Mati gre sina iskat, izpustijo pa ji ga le za ceno nje-

nih oči. Rešeni Jožek gre neustrašeno iskat triglavsko rožo in vodo v Marijin studenec, da bi mati ozdravela in spregledala. Ker je dober, mu seveda vse uspe.

Kunčič je iz pravljličnih bitij ustvaril žive osebe, kakršne si pač predstavlja ljudska domišljija. Dodal pa je vrsto prizorov, ki nimajo z dejanjem prave zveze, a so sami po sebi zanimivi in razgibani. Pisatelj je igro opilil in nekoliko skrčil in taka je prišla na oder Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani leta 1944. Kritik v Slovincu pravi o igri med drugim naslednje: »V primeri s knjižno izdajo je dejanje že mnogo bolj zgoščeno, vendar je čutiti še pogosto, da bi pisatelj rad še mnogo povedal. Zato pridejo včasih različni vložki, kot je pripovedovanje puščavnika Sabljice ali pa čarovnica Anica ki dejanje nekoliko razvlečejo in igro razdrobe, da ni tako enotna«. Vendar pa je že to, da je prišla Triglavska roža na oder osrednjega slovenskega gledališča, za Kunčiča velik uspeh. Igro so tudi po zadnji vojni tu pa tam igrali.

Pred vojno se je Kunčič poročil z upravnico Slovenca v Celju, se preselil v Celje in obdržal službo pri Slovencu. Nemci so ga po zasedbi Celja

Razstava koroškega tiska v mali dvorani Katoliškega doma v Gorici v okviru Koroških dni

izgnali, naselil se je v Stični na Dolenskem, nato v Ljubljani. Po vojni je odšel na Koroško, od tod v Italijo v Monigo pri Trevisu, končno pa v Argentino v Buenos Aires. V taborišču Spitalu ob Dravi je izdal prvo slovensko šapirografirano brošuro *Cmokec Poskokec*, ki je potem izšla 1947 v celovškem tedniku Koroška kronika. V Monigo pa je poskusil izdati prvi slovenski taborniški časopis *Naša beseda*, a je izšla le prva številka. Časopis je zanimiv zaradi tega, ker nimajo šumenci č, š in ž strešic. Zato je številka bibliofilska redkost.

Komaj si je Kunčič v Argentini uredil življenje, je takoj nadaljeval z ustvarjanjem za mladino. Že 1958 je izšla pri Slovenski kulturni akciji v Buenos Airesu mladinska povest *Gorjančev Pavlek*. To je sodobna bajeslovna mladinska povest, v kateri se je pisatelj spet povrnil v svet triglavskih bajeslovnih bitij, kamor odleti 12-letni Gorjančev Pavlek na letečem krožniku iz puste argentinske pampe. Ko leti nad Slovenijo, opazuje njene lepote, vmes pa vpleta stare pravljice in jih spretno povezuje z resničnim svetom. Ob povratku preleti še Argentino in jo predstavi. To je naidaljša in najboljša Kunčičeva mladinska povest — 200 strani.

Leta 1969 pa je izšla med rednimi knjigami Goriške Mohorjeve družbe Kunčičeva zbirka *Pisani vrtljak*, s podnaslovom *Pesmi za mladino*. Vseh pesmi je 80 in so razdeljene v štiri skupine z naslovi: Šaljivke in nagačivke, Rožnate gredice, Onstran moria in Pesmi o dedu. V teh pesmih je Kunčič na višku svojega pesniškega ustvarjanja. Pesmi so šaljive, nagačive, preproste in neposredne, a tudi globoke in pretresljive, vedno pa tekoče, z ritmom in rimo, polne pesniške lepote. Za prvi del se zdi, kot da ga poje doma, sredi cvetoče gorenjske narave. V ostalih delih poje v Argentini, pesmi so polne domotožja, ki ga avtor ni prebolel: »Sladek je na dom spomin«. Domovina je »zemlja sveta in edina«. »Oj, da sem lastovka, k tebi zletel bi / in ti ponesel dedov pozdrav.« Višek vse zbirke sta

Pismo od doma, ki pretresljivo vabi domov, in *Pismo domov*, ki izbriše vsako upanje na vrnitev; na novo domovino so povezani z očetovim grobom.

Na koncu knjige je še vrsta veselih zgodbic iz Dežele narobe svet. Knjigo je bogato in plastično ilustriral tržaški slikar Klavdij Palčič.

Leta 1968 pa je izšla pri celovski Mohorjevi družbi Kunčičeva povest *Dogodivščine v pragozdu*. Pisatelj se je naslonil na doživljanje slovenskega gozdarskega strokovnjaka Saše Stareta, ki je delal v Misionskem pragozdu. O počitnicah se mladoletna Mihec in Saško naselita pri očetu v tej najsevernejši argentinski pokrajin s pragozdom, živijo v gozdarski koči in otroka vsak dan odkrivata nova drevesa in živali, pri tem pa tudi doživljata pusto-lovščine, ki so večkrat na robu nevarnosti. Zato je pripovedovanje zanimivo, prepleteno s šalo in hudomušnostjo, mestoma prav napeto, ko se npr. Mihec izgubi preko noči v pragozdu in ga napade tiger, ko piči nekega delavca kača, ko napadejo kočo mravlje itd.

Otroka sta zelo živa, naravna in radovedna, poleg njiju pa je najlepše izoblikovan Indijanec Dosanto, ki je poznal »vso pragozdno diviadi, golazen in rastlinstvo ter bil daleč naokoli znan kot vrač ali, kakor tudi pravimo, padar ali vedeževalec«. Čeprav je knjiga namenjena mladini, podaia vendar izrez iz življenja Slovencev, raztresenih po vsem svetu, a vedno uspešnih v življenju. Knjigo je bogato ilustriral Franc Holosan.

Končno so leta 1974 izšli pri celovski Mohorjevi družbi Kunčičevi Izbrani mladinski spisi pod naslovom *Najlepša je mladost*. O knjigi je zapisal Fran Sal. Finžgar takole: »Tako zanimive in poučne knjige v naši mladinski literaturi ne poznam.« Ksaver Meško pa je pisal avtoriu: »Dragocena knjiga! Jo bom dal svojim nečakom, da bodo tudi oni poznali življenje po svetu.«

Mirko Kunčič spada že med klasike slovenske mladinske literature, tako v poeziji, prozi in dramatik.

Naši rajni duhovniki

Župnik Franc Srebernič. V soboto 25. maja 1985 popoldne, je v bolnišnici v Šempetru pri Gorici umrl Franc Srebernič, župnik v Renčah.

Bog ga je 29. januarja 1916 v Medani poklical v zemeljsko in naslednji dan pri krstu v božje življenje. Pri birmi ga je potrdil s Sv. Duhom, da se je mogel v njegovi moči ter ob duhovni podpori staršev, domačih ter duhovnikov že 13-leten odločiti za duhovniški poklic. Vse njegovo šolanje, od malega semenišča in gimnazije v letu 1930 do posvečenja 3. junija 1943, je potekalo v Gorici. Po novi maši v Medani je bil najprej kaplan v Braniku, že naslednje leto pa je postal župnijski upravitelj in v tej službi je vztrajal 25 let. 12 let je soupravljal Brje in 4 leta Šmarje. Od avgusta 1968 pa do smrti je bil župnik v Renčah, odkoder je 8 let soupravljal Bukovico.

Rajni je bil blagega in mirnega značaja, skromen, vesten, pobožen in požrtvovalen duhovnik. Bil je redkobeseden, a zato pravi modrijan, ki iz svojega notranjega zaklada prinaša novo in staro. Po vseh župnijah, kjer je deloval, je opravil veliko materialnega dela: obnavljal je od vojne poškodovane cerkve, v Braniku si je moral poiskati in urediti župnijski dom, v Renčah je dogradil zvonik, v Bukovici je pripravljaval ter zidal novo župnišče. Povsod je znal poiskati dobre sodelavce in ni opustil nobene priložnosti, da je z različnimi sredstvi oznanjal evangelij. Že od doma je prinesel smisel za jaslice in vsako leto je v jaslicah upodobil kako izvirno misel. Veliko je delal za nove poklice. Zbiral je materialna sredstva za semenišče, prebujal je v ljudeh zavest odgovornosti in je sam tako živel, kakor je učil. Na obeh župnijah, kjer je najdlje deloval, je dočakal slovesnost nove maše.

V Renčah se je 29. maja k njegovemu slovesu in evharistični daritvi

zbralo zelo veliko ljudi. Ob 70 duhovnikih, upokojenem nunciju iz Bonna msgr. Del Mestriju in polni cerkvi je obrede vodil škof Janez Jenko, ki mu je s hvaležnostjo spregovoril v slovo. Nato so ga prepeljali v rojstno župnijo Medano. Tu je pogrebne slovesnosti opravil novoposvečeni škof Metod Pirih skupaj s 30 duhovniki, rojaki in številnimi verniki iz župnij, kjer je deloval. Rajni se je na vseh župnijah trudil za lepo petje, zato mu je na obeh krajih pelo v slovo več zborov. Od nje ga so se poleg škofov poslovili še dornberški dekan Stanko Vrtovec, bukoviški župnik Jože Vidrih in prelat Andrej Simčič kot njegov novomašni in srebrnomašni pridigar. V imenu vernikov je v Renčah spregovorilo dekle, v Medani pa je Slavko Ličen opisal njegove zasluge za župniji Branik in Brje.

Duhovnik Julij Slapšak. V nedeljo 2. junija 1985, na praznik presv. Trojice, je v zgodnjih jutranjih urah v Clevelandu za drugim srčnim infarktom umrl zelo znani duhovnik ljubljanske nadškofije Julij Slapšak. Rajni je izhajal iz družine šolnika in pisatelja »Mišjakovega Julčke« - Julija Slapaška. Rodil se je 23. septembra 1901 v Lešah, kjer je bil oče takrat šolski upravitelj. V družini se je rodilo 12 otrok. Med njimi so se kar trije posvetili duhovnemu poklicu: najprej Julij, nato s. Cita, usmiljenka, in še zadnji, Darko, ki je župnik v Kranju-Primskovo. Verni starši so veliko družino vzgojili v odpovedi in skromnosti, vsem pa so omogočili izobrazbo. Julija so kot prvorojenca dali v škofove zavode v Sentvidu, kjer je maturiral 1921 in isto leto stopil v ljubljansko semenišče. V duhovnika je bil posvečen 29. junija 1925 v Ljubljani. Eno leto je ostal še semeniški duhovnik, nato pa je bil 1926 nameščen za kaplana v Škocjan pri Novem mestu. Na tej razsežni župniji je z velikim mladostnim navdušenjem de-

Ob Letu poklicev je obiskal osnovno šolo v Nabrežini tudi slovenski bogoslovec Karel Bolčina iz Gorice (v sredini)

loval, posebno rad je hodil na oddaljeno podružnico Telče.

Leta 1932 so iz Clevelanda prosili za slovenskega duhovnika iz domovine. Prijavil se je pok. Julij in še isto leto je bil nameščen na slovenski župniji. Dolga leta je bil kaplan pri znanem msgr. Omanu pri Sv. Lovrencu, nato je prišel k Sv. Vidu. Takrat so bile povsem slovenske še štiri župnije v Clevelandu: Sv. Vid, Sv. Lovrenc, Marija vnebovzeta in Sv. Kristina. Rajni Julij je deloval med našimi rojaki zavzeto, z vsem srcem. Kmalu so v njem spoznali izredno dobrega človeka, ki je vsakomur rad pomagal. Po zadnji vojni je izredno veliko pomagal tudi domovini. Vztrajno je pošiljal pakete. Zelo zgodaj je oglušel, zato je bil upokojen, a je tudi kot upokojenec še veliko delal za rojake. Zadnji dve leti je bival v domu za ostarele duhovnike, kjer so zanj lepo skrbeli. Srčno je želel obhajati biserno mašo, seveda najraje bi za to prilžnost prišel domov, kamor je tolikokrat rad prihajal. Bil je zelo navezan na svoje domače. Gospod pa je odločil, naj obhaia biserno mašo pri Njem.

Rajni Julij je ves čas ostal duhovnik ljubljanske nadškofije. Rad je v mnogih stvareh pomagal tudi nadškofiji. Zato ga je rajni nadškof Pogačnik imenoval za častnega konzistorialnega

svetnika. Dobil je tudi odlikovanje Viteza božjega groba. Nadškof Šuštar je ob smrti poslal posebno pismo škofu Edvardu Pevcu, v katerem se zahvaljuje vsem, ki so mu bili dobri in so zanj skrbeli. Poudaril je v pismu pokojnikove zasluge, ko je tako sinovsko skrbel za rajnega škofa Gregorija Rožmana do smrti. Prav tako se je nadškof zahvalil tudi sedanjemu župniku pri Sv. Vidu Jožetu Božnarju za vso bratsko skrb za pokojnega.

Msgr. Stanko Grims. V jutru 18. aprila 1985 je v francoskem rudarskem mestu Merlebachu od srčne kapi zadet umrl najstarejši slovenski izseljenski duhovnik msgr. Stanko Grims. Rodil se je 7. maja 1901 v Škofji Loki, kjer je bil njegov oče pismonoša, mati pa babica. V družini je zraslo šest otrok. Starši so Stanka poslali v škofove zavode sv. Stanislava v Šentvidu, kjer je maturiral. Teološke študije je opravil v Ljubljani in škof A. B. Jeglič ga je 29. junija 1926 posvetil v duhovnika. Po enem letu službe semeniškega duhovnika je šel za dve leti za vzgojnega prefekta v zavod sv. Stanislava. Tam je med dijaki vzbujal pozornost zaradi izredne dobrote, s katero je spremljal mladega človeka. Nato je bil pet let kaplan v Šentrupertu, kjer je z dobro-

Msgr. Stanko Grims v Königsteinu

to kmalu osvojil srca. Ko so leta 1935 iskali duhovnika, ki bi šel med slovenske rudarje v francosko Alzacijo, se je prijavil. Kar 50 let je ostal v tej službi in zapustil neizbrisen spomin duhovnika, obdanega s posebnimi karizmami za izseljensko dušno pastirstvo. Tri cilje je imel pri svojem delovanju: obiskovati slovenske vernike in jim deliti zakramente, urejati njihove neurejene zakone ter oskrbeti slovenske šole za njihove otroke.

S pomočjo idealnega učitelja Jankoviča, ki še danes živi in deluje v Franciji, je organiziral slovenske šole na več krajih. Bil je nenehno na poti in obiskoval svoje vernike.

To delo je nemoteno opravljal, dokler niso Nemci zasedli Francije in ga neusmiljeno izgnali kot tujca. Leta 1940 prišel v Ljubljano kot begunec. Škof Rožman ga je namestil za spirituala v zavodu sv. Stanislava, a že naslednjo pomlad so ga spet pregnali okupatorji, ki so zavod zasegli. V Ljubljani je nato opravljal službo tajnika Rafaelove družbe, ki je skrbela za izseljence. Takoj leta 1945 pa se je z veseljem vrnil nazaj v svoj Merlebach in nadaljeval z delom. Mnogim Slovencem je pomagal, da so našli zaposlitev v rudniku. V bliž-

njem kraju Habsterdicku je v cerkvi postavil sliko Marije Pomagaj in vsako leto 1. maja zbral tudi do tisoč Slovencev iz Francije, Belgije in Nemčije. Habsterdick je postal kar slovenske Brezje. Ko je dosegel 80 let, je nevarno zbolel, vendar so ga zdravniki spet postavili na noge in takoj je vzel v roke palico ter neutrudno obiskoval svoje ljudi po kolonijah. Poskrbel je tudi, da je sin rudarja Jože Kamin prišel najprej v vipavsko malo semenišče, nato v ljubljansko semenišče in zatem v semenišče v Metz ter bil pred dvema letoma posvečen v duhovnika. Sedaj bo prevzel njegovo mesto.

Ob nenadni smrti so pokazali veliko spoštovanje do njega tako Slovenci kakor Francozi. Spoštovali so ga, tako da je občina tudi rušenje njegove skromne hišice, ki je bila last rudnika in na prometnem križišču, odložila do njegove smrti. Sožalno brzojavko slovenski katoliški misiji v Merlebachu je poslal prefekt pokrajine Lorraine-Moselle, župan občine Stiring, jugoslovanski konzul iz Strassbourga in mnogi drugi. Pogreb je bil pravo slavlje in priznanje slovenskemu duhovniku. Pogrebne slovesnosti je vodil škof Stanislav Lenič ob sodelovanju 12 slovenskih izseljenških duhovnikov. V cerkvi so pokojnega pričakali škof iz Metza s približno 50 duhovniki. Slovenski glasbenik Emil Sinkovec, ki ga je pokojni vzgajal kot otroka, je s svojim slovitim pevskim zborom in orkestrom pripravil pravi žalni koncert. Maša je bila v slovenskem jeziku, vmes je bilo nekaj francoskih vložkov. Razen škofa Leniča sta v slovo govorila tudi krajevni dekan in škof Schmitt iz Metza. Vsi so poudarjali, da je bil pokojni vzor človeka, ki je dajal z rokami in srcem. Na pokopališču so se z venci poslovila od pokojnika tudi vsa slovenska društva iz Merlebacha in okolice. Zadnjo besedo je svojemu prijatelju in dobrotniku povedal še 85-letni učitelj J. Jančič. Od groba so ljudje odhajali z bridkim občutkom, da je naš svet spet bolj reven, ker je izgubil tako dobrega človeka.

SLIKAR FRANCE PAVLOVEC

Spominska skica

Prav bo, da odprem spominu vrata na stežaj, saj sega do človeka, polnega brezpogojnega humanizma in do umetnika liričnih vibracij duha, ki so dale zven vsej njegovi ustvarjalnosti in ga obenem pestile vse njegovo življenje, posvečeno umetnosti in mu obenem posvečevale napore v borbi za goli obstanek. V opusu njegovih del je razlita vsebina njegove lirično utripajoče notranjosti, ki pa v sodobniku še ni našla v polni meri pravega odmeva in čaka bodoče rodove, da odkrijejo njih pravo vrednost in pomen. Takšne misli so vedno vstajale v meni, kadar sem uživala pred slikami Franceta Pavlovca.

Spoznala sva se šele v poletju 49. leta in Tolminu, kjer sem se v ateljeju profesorja Rudija Kogejja seznanjala z neobhodnim akademizmom. Vreme je bilo prelepo, ki je s toplim soncem polnilo tišino prostora in skladno pričakovanju Pavlovčevega prihoda, ki ga je oznanil s pismom brez znamke. Kogej mi je hudomušno pretel z njegovo sodbo. Čuden je bil občutek radovednosti, pomešan s strahom pred kritiko slikarja takega imena, ki je v meni simboliziral ideal. Vendar, to je bilo stranskega pomena; Kogej je pripravljal že dolgo tednov sem razstavo svojih akvarelov in on, Pavlovec kot njegov študijski kolega naj bi to razstavo tudi odprl.

Kogejja je trla skrb, da se Pavlovec ne bi ustavil že v gostilni pri Sv. Luciji in zamudil avtobus, kar se je skoraj vedno zgodilo, ker avtobus je že stresal potnike na trgu, toda njega nikjer. Kratko pristrižena profesorjeva bradica je komaj vidno trpetala in to je bil že znak, da je v niem pričelo kipeti. Pomirila sem ga, da bo prav gotovo prišel pravočasno, saj do odprtja je še dan in pol časa pred nami; to pa Pavlovec brez dvoma tudi upo-

števa. Brez razloga Kogej ni bil vznemirjen; poznal ga je, jaz pa sem to razumela šele kasneje. Pograbil je suknič in videla sem ga koračiti preko trga proti gostilni. To je pomenilo, da ga danes ne bo več v atelje. Malo razočarana sem delala do mraka, da bi bilo za razstavo vse pripravljeno in čas ne izgubljen. Tisto noč sem sanjala Pavlovca, kako je pomakal čopiče v Sočo in slikal.

Kot običajno, sem bila drugo jutro prva v ateljeju. Kogej je prišel šele proti deseti uri, čemerer in neprespan. Vedela sem, da ga pestijo ledvice in...: — da bi ga... s prvim avtobusom ga

»Živa« narodna noša: Anastazija Korsič od Svegga Ivana v Trstu na razstavi narodnih noš v Peterlinovi dvorani (fotomladika)

spet ni bilo; zdaj ga sploh ni več treba, petelina! Zabil se je! Kogej se mi je zdel kar smešen v svoji nasršenosti.

Pripravila sem kavo. Srebal je in molčal, s priprtimi očmi pa je oprezal za mojim sinočnjim delom; zdelo se mi je, da si nekaj očita. Delo ni steklo in čas ko da se je ustavil.

V veži je nekaj udarilo ob zid, vrata so se sunkoma odprla. V atelje je stopil Pavlovec s svojo običajno bisago na hrbtu in v roki dve razgrnjeni platni z barvno stranjo navzven. Kaj vse sta si v tem trenutku rekla, se ne spominjam in ves hrup se je izcedil v Kogejev 'sem si mislil' in Pavlovčev mehki 's tem sem računal' in je tudi takoj dodal, da je že v gostilni vprašal po njem, pa so mu rekli, da menda še spi. No, da sta le pri delu in, kakor je videti po dokaj izpraznjenem ateljeju, slike že visijo... Pozdravila sva se. Prijetno zadoščenje me je prevzelo, ko sva si stisnila roke. Modre oči so zrlle vame s hudomušnim prebliskom iz zagorelega obraza; redki sivi lasje so padali na visoko čelo in smehljal je omilil rahlo trpkost potez, ki so tipične za ljudi, ki svoje težave ohranjajo zase in ostajajo vedno osamljeni v borbi s svojimi notranjimi nasprotji. Njegov glas je bil mehko artikuliran in enakomerno tekoč, kot bi še tej izraznosti želel dati harmoničnost in toplo barvitost, skladno s svojimi stvaritvami, grajenimi po isti notranji nujnosti celovitega umetnika. Imela sem občutek, da sem za znatno spoznanje bogatejša.

Pavlovec ne bi bil on, če ne bi bil jasen in logičen; prav črkoval je svoje opravičilo: neki njegov prijatelj je odpeljal ob dveh zjutraj iz Ljubljane in ker je šel do Bovca, ga je vzel s seboj. Tako je prihranil na času in še bolj na dinarjih, ki so mu bili vedno preskopo odmerjeni. Tako je bil že ob sedmih ob Soči, kilometer odtod; naju je torej krepko prehitel. In midva? Hudo sva sodila. Kogej bi preplavila rdečica, če ne bi bil že po drugih virih rdeče polti.

Razgrnil je oba platna na tla s tako nežno kretnjo ko mati, ki razkazuje

svojega novorojenca; usločil se je v vsej višini in ju motril s priprtimi očmi: ni slaba podloga, je rekel komaj slišno. Kogej je stal ob njem in si česal bradico. Zdelo se mi je, da gledam v rozeto barvnih prelivov od smaragdno modre, temno zelene do prosojne beline, brez določenih oblik, šele čez čas sem opazila lahne konture v razmejitvi barvnih površin, kar je že nakazovalo bodočo kompozicijo. Pavlovec me je vprašal, spet z rahlim nasmeškom, če mi je všeč. Vsa v negotovosti, nisem zmogla drugega kot tihi ja.

— Če boš ostal še nekaj dni tukaj, boš zlahka končal! Kogejve besede so bile kot pribite, meni pa se je na mah zjasnilo: torej še ni gotovo. Zdaj bi našla boljši odgovor, pa ga niti ni pričakoval, se mi je utrnilo. Kot sem razumela, je Pavlovec nameraval ostati v Tolminu teden dni, da konča začeta dela ali še dlje, če mu bo uspelo kaj prodati kar tukaj, ker je doma postrgal zadnje dinarje za pot. Če bi mu Kogej našel brezplačno posteljo, ime-

ALBERT MIKLAVEC

SPOKOJNOST

*Mirno
in spokojno
pada Kras
v svoj zimski sen.*

*Od umitih sten
odraža se
njegov obraz
strmeč
v prosojno
jesensko nebo.*

*Iz dneva v dan
je zamenjal
poletno prazniško obleko
z večerno haljo,
sklenil veke
na oči
v spokojno spanje,
v lepe sanje
plodnih dni.*

nitno, na hrano pa kar v šolsko kuhinjo s profesorji za skromne denarje. Pavlovcu je zaigralo srce. Navdušen je obljubil, da bo na odprtju tudi spregovoril, kot se ob takih prilikah spodobi. Kogej ga je neverno pogledoval in seveda protestiral, ker da ne zasluži takšne pozornosti. Pavlovec je pri tretjem kozarcu briškega začel dokazovati, da je predvsem ob takih prilikah potrebno ljudem razložiti likovno govorico umetnikov, kar je po vojni, ki je stepala vso kulturo v blato, to neobhodno potrebno. Poživitev duhovnosti je primarna nujnost, moramo trkati na srca, poživiti odrevenele kreposti in obuditi zatajene vrednote, moramo spet ustoličiti humanost... to je naša dolžnost, dolžnost umetnika...

Drugi dan se je pričel s prihodom kiparja Jakopa Savinška iz Ljubljane. Njemu gre namreč zasluga, da je Kogej sploh prišel na lastno razstavo; njegove krepke roke so ga skoraj prinesle v razstavni prostor, kjer je že čakalo tolminsko ljudstvo z nestrpnim Pavlovcem; bil je svečano resen in sveže obrit in, s kravato, kar je bila redkost. Kogej je bil mehak v kolenih in imel izraz kaznovanega otroka. Po curriculum vitae Kogej je Pavlovec z mehko tenorsko sonornostjo ponovil tudi vse tisto, kar je pribijal sinoči, razložil važ-

nost slikarstva za kulturo in poudaril pedagoške zasluge Kogej kot profesorja na gimnaziji in učiteljsku. Če danes vse to premišlujem in retrospektivno ocenjujem, sem prepričana, da bi bil Pavlovec sijajen likovni pedagog, če bi bil vedno v isti duhovni sferi in fizični stabilnosti kot je bil tistega dne. Mi je v zadoščenje, da sem spominu tega odkritja ostala zvesta in v spoštovanju njegove umetnosti nepreklicna.

Razen sposojenih akvarelov v privatni lasti, so bili vsi ostali prodani še isti dan. Vsa arhaična lepota Tolmina in okolice in enkratni prelivi Soče so bili v njih. Pavlovec je bil bolj vesel prijateljevega uspeha kot Kogej sam. Ko smo se vračali z razstave, je sredi trga obstal in s stegnjeno roko proti nebu skoraj zakričal: Zdaj bo še več sonca v tolminskih domovih!... Imel je solzne oči; takšen je bil vedno, kadar se je v njem zganilo čustvo osrečenega umetnika.

Tisti večer smo praznovali dogodek pri glasbeniku profesorju Justinu, ki je po skritih zvezah poskrbel za pristno briško kapljico. Ob spremljavi klavirja se je pelo pozno v noč; Pavlovec je prednjačil s svojim tenorjem, tako da niti kipar Savinšek ni zmogetl v take višine. Kako in zakaj je pri profesorju

Nekaj pozornih poslušalcev na Dragi 85 (fotomladika)

Justinu tisto noč pregorela odeja, ni vedel nihče prav odgovoriti. Tam je namreč prenočeval Pavlovec.

Za naslednji dan smo se dogovorili, da gremo skupaj v dolino Soče na lov za motivi. Pavlovec je želel ujeti isti čas za izgotovitev svojih dveh platen. Ob osmih zjutraj sem že našla Kogejja v ateljeju, kjer je pripravljajl svojo malarsko ropotijo. Na moje vprašanje, kje je Pavlovec, je le molče pokazal v kot; njegovih platen ni bilo nikjer, tudi torba je izginila. Torej jo je pobrisal pred nama. Kadar dela, ne trpi nikogar ob sebi, je rekel Kogej že med vrati. Tudi jaz ne, sem ga razumela in pohitela s svojo torbo za njim. Ker je poznal pokrajino ob Soči ko svojo dlan, je po Pavlovčevih platnih sklepal, kje ga je sedaj iskati. Molče sva sopihala ob reki navzgor in kmalu sestopila nižje v šum hladnega ozračja. Pavlovca sva opazila slabih sto metrov nad nama; utaboril se je na senčni ploščadi nasproti ogromne skale, prek katere se je metal bleščeči slap v temnomodri tolmun. Da ga ne bi motila, sva si hitro poiskala vsak svoje gnezdo pred izbranim motivom. Sonce je že krepko grelo, barve so se kar prehitro sušile. Čudovita modrina Soče me je hipnotično pozibavala v občudovanje kot vselej, kadar sem jo prenašala s svojimi barvami na papir. Kako enkratna je... Med delom sem mislila na Pavlovca, na njegovo samozavest, ki bi si jo želela imeti in njegovo spoštovanje do kolegov; napakam in ustvarjavni šibkosti je vedno našel opravičilo ali bodrilno besedo. Spominjam se dogodka, ko sta se s Kogejem sprla zaradi deklishega portreta, ki sem ga proti koncu svojega bivanja v Tolminu prvič izgotovila z neko samozavestjo; je presegal meje klasične zakonitosti, kar je Kogej obsojal češ, da je zame prezgodaj, presegati osnovni okvir, dočim je bil Pavlovec mnjenja, da je portret prav zaradi tega dober in ne bi bilo pedagoško modro, zavirati osebne impulze v iskanju drugotnega načina izpovedovanja. Danes sem mnjenja, da sta imela oba prav in, v neki meri tudi jaz.

Vrnili smo se skupaj, vsak s svojo »mojstrovino«, prav malo zgovorni in Kogej je bil, kot vedno, piker: maček. Po takem večeru je res težko biti v polni formi. Toda Pavlovec je izgotovil obe sliki; je drugačna sila v njem. Ko sem ju ogledovala, sveži in razpeti v njegovi roki, se mi je ponovil šum Soče v ušesih in slap je padal ko blesteči dragulji v smaragdni tolmun brez dna in skala, kot bi kričala svojo nepremakljivost. Ali bom jaz kdaj zmogla takšno mojstrovino, se mi je zajedlo vprašanje v srce kot žgoča kaplja.

V ateljeju smo še dolgo kramljali in obračali strani slovenskega likovnega sveta. Marsikaj, o čemer sta razpravljala, takrat nisem povsem dojela, vendar danes mi je lažje analizirati tisti čas, ki sem ga preživljala v družbi obeh, ker Pavlovec je prihajal v redkih presledkih v Tolmin, od koder je, kakor je v šali dejal, odnašal skale iz tolmunov, vse dokler ga bolezen ni zadržala doma na Ježici. Njegovi napotki so mi bili nadvse dragoceni in še danes me varujejo pred marsikaterim spodrljajem. Osnovno gibalo njegove umetnosti je bila lirika v impresionizmu doživete pokrajine, ki pa je bila v resnici le sredstvo za izhod iz njega, v specifično njegov poimpresionizem, ki je u-

ALBERT MIKLAVEC

OB ZATONU

*Sanjam
v soncu
poletnih dni,
ko dan gre h koncu
in vetra ni,
da bi zmedel
niti sanj,
ki so svilene,
kot štrene
sončnih sijej...*

*Ko bo padlo sonce
večeru v objem,
bo konec dneva,
a ne mojih sanj!*

zakonil barvo kot materijo. Če predstavlja Tratnik s svojimi »Slepici« vrh slovenske grafike kot ugotavlja Francè Stelè in potrjuje Rajko Ložar, potem je Pavlovec s svojo »Zimsko črno vodo« prvak slovenskega poimpresionizma. Ali se je o njem in njegovem delu res izreklo vse in, ali ne bi bil že čas, da bi se slovenski krasnopisci in likovni analitiki, namesto da s strupenimi peresi prebadajo eden drugega, poglobili resneje v njegovo življenje in delo in bi tako izpolnili svojo dolžnost do slovenske likovne kulture ter s

tem izpolnili vrzel, ki kliče na odgovornost.

Še danes mi zvenijo v spominu Pavlovčeve besede, s katerimi je izražal svoje hrepenenje: iti pogledat v svet preko meja svoje domovine; ta želja po odkritju evropskih dimenzij in gibal se mu na žalost ni izpolnila: In če ne bi bilo tako, ali bi ostal še to in takšen, kakršnega smo imeli in ga še imamo, živečega v njegovih delih? Jih je nemalo, ki so odšli in se vrnili brez lastne slikarske identitete, ki so jo izgubili v vrtincu evropskih tokov.

M. K.

Prosvetna dejavnost na Goriškem v sezoni 1984-85

Vso dejavnost v Zvezi slovenske katoliške prosvete je spremljala zavest, da si mora Zveza skupno z drugimi slovenskimi organizacijami prizadevati za doseg globalnega zaščitnega zakona. V neprestanem stremljenju po ustvarjanju enotnega slovenskega kulturnega prostora, je Zveza v tem letu še poglobila in povečala stike s Krščansko kulturno zvezo s Koroške, s Slovensko prosveto iz Trsta in s posameznimi Slovenci, ki živijo po svetu in v matični domovini. Z ZSKD (Zvezo slovenskih kulturnih društev) iz Gorice je skušala vskladiti program kulturnih prireditev in pokazala pripravljenost za skupne pobude. Tudi v tem letu je sodelovala z ZSKD, Slovenskim Stalnim gledališčem in Glasbeno matico pri pripravi gledališke in koncertne sezone.

Poskrbela je tudi za uresničitev nekaj večjih pobud. Cecilijanka, revija, ki prikličje k sodelovanju vedno veliko zborov, je bila v sezoni 84-85 zelo bogata. Bil je na njej zastopan ves slovenski prostor od Koroške preko Kanalske doline, Benečije, Goriške, Tržaške in Slovenije. V atriju Katoliškega doma je bila ob priložnosti Cecilijanke razstava slikarke Veselke Šorli-Puc iz Ljubljane. Koroški dnevi, ki so se od-

vijali teden dni v drugi polovici oktobra po raznih krajih Goriške, Tržaške in Benečije so pokazali, kako važno je, da se globlje spoznamo in ustvarimo pogoje za tesnejše sodelovanje.

S Kosovelovo proslavo se je hotela Zveza pokloniti slovenskemu pesniku ob 70. obletnici rojstva s pesmijo in besedo, ki so jo podali dijaki. Govornik je bil pisatelj Boris Pahor. Na razstavi, v atriju Katoliškega doma, ki so nam jo posredovali iz Slovenije, smo lahko videli, koliko pesmi na Kosovelovo besedilo je bilo uglasbenih.

Štiridesete obletnice osvoboditve in konca vojne se je Zveza spomnila na prazniku v Rupih. Tudi tokrat je bil govornik Boris Pahor.

PD Hrast iz Doberdoba

Društvo Hrast goji predvsem glasbene dejavnosti. V glasbeni šoli poučujejo klavir, kitaro in harmoniko. Lepo se na prireditvah predstavijo gojenci tudi z Orfovimi instrumentarijem. V maju so imele gojenke Lucija Lavrenčič, Marta Ferletič in Maria Grazia Radetič klavirski koncert.

Prav tako v maju je bil koncert prof. Hilarija Lavrenčiča in dveh mla-

Doberdobski mešani zbor
»Hrast« je julija 1985
nastopil pri Valdobbiadene

dih opernih pevk Lorelle Grion in Manuele Marussi iz Koprivnega.

Ob priliki 300 letnice rojstva J. S. Bacha je v doberdobski cerkvi igral na orgle prof. Hubert Bergant. Mešani pevski zbor Hrast je sodeloval na reviji Cecilijanka, v aprilu pa je bil dva dni v gosteh v Avstriji in nastopil v Althofnu. Tako je vrnil obisk, ki ga je imel zbor iz tega kraja v Doberdobo. Mešani zbor Hrast je sodeloval tudi na Prijateljskem koncertu skupaj z zborom Valentin Kokalj z Visokega in zborom Ermes Grion iz Tržiča.

Dekliški zbor pa je sodeloval na Prešernovi proslavi v Števerjanu in v Tržiču. V Doberdobo naštudirajo otroci vsako leto izvirno igrice, ki zanje že več let piše F. Ferletič. Letos so Miklavžu zaigrali »Sneži, sneži... Miklavžu na pot«. Sodelovalo je približno 50 otrok. Otroci sodelujejo tudi pri otroškem pevskem zboru in nastopajo redno na reviji Mala Cecilijanka.

Društvo Hrast je priredilo dve gostovanji dramskih skupin in sicer dramske skupine Standrež z burko Milijonarji v oblakih in dramske skupine Franc Žizek iz Grgarja z igro Miklova Zala. V okviru Koroških dnevvov je imelo društvo v gosteh lutkovo skupino Lutke Mladje z igrice »Zvezdica Zaspanka«.

Program Praznika pomladi, ki ga

društvo prireja vsako leto na Velikonočni ponedeljek je bil letos zelo okrnjen zaradi slabega vremena.

Pevski zbor Rupa - Peč

Zbor Rupa - Peč se je izoblikoval v dobro glasbeno skupino. Leto 84 je bilo zanj jubilejno, saj je praznoval 50. obletnico ustanovitve. Od ZSKP je prejel priznanje. Zbor je velikokrat nastopal in sicer na reviji Cecilijanka, snemal je polnočno mašo na Radiu Trst A, nastopil na reviji Primorska poje v Bazovici, na reviji Sovodenjska poje. Po 20 letih uspešnega dela z zborom je ob koncu maja Zdravko Klanjšček zapustil dirigentsko mesto.

Poleg mešanega zbora delujeta še otroški in dekliski zbor, ki sta nastopila na domačem prazniku Frtalje, na reviji Sovodenjska poje, na reviji Mala Cecilijanka in pri božičnici v goriški stolnici.

Zbor Rupa - Peč si že več let prizadeva, da bi čim lepše uredil društvene prostore. Letos je poskrbel za ureditev prostora pod cerkvijo, kjer se odvija domači praznik Frtalje, tako je tudi to pripomoglo, da je bilo na prazniku še prijetneje. Letos je bila poverjena organizacija občinskega praznika sovođenjske občine zboru Rupa - Peč in športnemu društvu Soča.

Kot vsako leto je tudi letos poskr-

Pri urejanju zemljišča za Praznik frtalje v Rupi sodeluje tudi domača mladina

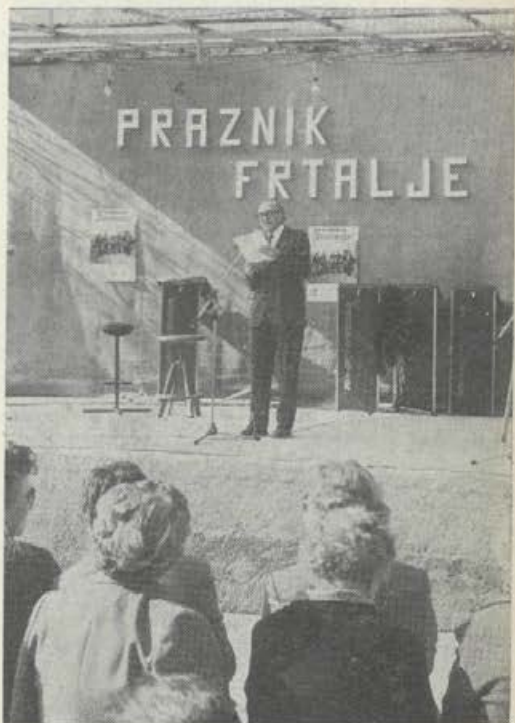

bel zbor za razvedrilo svojih članov. Priredil je tridnevni izlet v Firenze in sicer v mesecu avgustu.

PD Štandrež

Dramska skupina PD Štandrež je letos praznovala 20. obletnico ustanovitve. Za to priložnost je naštudirala veselo igro Milijonarji v oblakih, ki jo je napisal Janez Povše. Od ZSKP je prejela priznanje. V okviru 20. obletnice dramske skupine je PD Štandrež priredilo vrsto pobud. Izdalo je brošuro, ki odseva dvajsetletno delovanje. Ansambel je naštudiral 55 iger in nastopil 208 krat v naši deželi, na Koroškem, v Sloveniji, v Avstriji, v Švici, v Rimu in v ZDA. V prostorih doma Anton Gregorčič je bila tudi dokumentarna razstava in okrogla miza na temo Gledališko ljubiteljstvo — naključje ali potreba. Z igro Milijonarji v oblakih je dramska skupina gostovala še v Doberdolu, v Gorici, v Ricmanjih, pri Sv. Ivanu v Trstu, v Braniku in v Parizu na povabilo Slovenskega doma. V novembru 84 je štandreška dramska skupina nastopila v Grgarju na srečanju goriških in novogoriških amaterskih skupin, ki ga organizira ZKO iz Nove Gorice. Tudi letos je prejela dramska skupina Štandrež priznanje in posebno plaketo na natečaju Mladi oder.

Društvo Štandrež skrbi tudi za glasbeno dejavnost: Glasbeno šolo, mladinski in mešani pevski zbor. Mladinski zbor je bil gost milanskih Slovencev,

Na Prazniku frtalje 1985 v Rupi je govoril pisatelj Boris Pahor

Prizor iz igre »Milijonarji v oblakih«, ki jo je izvedla dramska skupina prosvetnega društva »Štandrež«

pel je na Mali Cecilijanki, v Ločniku v Domu onemloglih, v rojanski cerkvi pri sv. mašo, ki jo ob nedeljah oddaja radijska postaja Trst A.

Mešani zbor je pel v Ronkah, na Cecilijanki, na božičnem koncertu, ki ga prireja vsako leto goriška občina, v Križu pri Trstu in na reviji Primorska poje v goriškem Avditoriju.

Tradicionalni praznik Špargljev se je odvijal tri sobote in tri nedelje v mesecu maju in juniju. Kulturni program so oblikovali tudi domači mladinski pevski zbor, gojenci ritmične telovadbe in dramska skupina.

PD F. B. Sedej - Števerjan

V Števerjanu so tudi letos z uspehom delovale v okviru društva F.B. Sedej razne skupine. Mešani pevski zbor je nastopil na domačih prireditvah, na Cecilijanki v Gorici, na Mirenskem Gradu, na reviji Primorska poje.

Za pevce je zbor priredil seminar, ki ga je vodil Tomaž Tozon iz Ljubljane. Mladinski zbor je pel pri domačih prireditvah in slovesnostih, sodeloval je pri Pastirčkovem dnevu. Važen je nastop, ki ga je mladinski zbor imel v Milanu in jubilejni koncert ob 10. obletnici v Sedejevem domu v Števerjanu. Mladinski zbor je zaključil delovno obdobje z nastopom v Logu pri Vipavi in v Rojanu.

Ansambel Lojzeta Hledeta je v novembru snemal program za Ljubljansko televizijo, ki je bil na sporedu za Silvestrov večer.

Skupaj z društvom F.B. Sedej uspešno prireja vsako leto Festival narodno zabavne glasbe. Društvo je letos priredilo še kuharski tečaj in Briški praznik, na katerem je igral tudi ansambel Lojzeta Slaka.

Števerjanski vestnik redno izhaja. V okviru društva delujejo še Glasbena šola, ki šteje 25 učencev, Mladinski krožek in športno združenje Brda.

PD Mirko Filej - Gorica

PD Mirko Filej - Gorica skrbi za kulturno prosvetno delovanje v mestu Gorica. Pozornost posveča predvsem predavanjem. Priredilo je Dalmatinov večer, predstavitev Mohorjevsk, predstavitev knjige goriške pisateljice Zore Piščanc Most čez ocean, srečanje z avtorjem knjige Pričevanja Avgustom Sfiligojem, predstavitev zbirke otroških pesmi Sračje gnezdo Zore Saksida in knjige Marize Perat Goriški sprehodi.

V okviru društva deluje otroški zbor Kekec, ki redno vadi. Nastopil je na Mali Cecilijanki, na Prazniku frtalje v Rupih, v Kulturnem domu v Gorici na reviji Pesem pomladi in v cerkvi sv. Ignacija na Travniku ob priložnosti prvega sv. obhajila.

Moški zbor M. Filej z ansamblom L. Hledeta pred cerkvijo Sv. Družine v Brunssumu na Holandskem

Glasbeno šolo obiskuje 50 učencev, ki so imeli skupaj z zborčkom teoretskega oddelka dva notranja nastopa, ob koncu pouka pa še javni nastop.

Zbor Mirko Filej

Zbor Mirko Filej, ki ima od vseh zborov na Goriškem za sabo gotovo največ nastopov, se je letos še okrepil z novimi pevci. Če ga katero izmed društev poprosi za nastop, mu težko odreče. Zato ga tudi lahko slišimo na domačih praznikih in prireditvah. Nastopil je na Cecilijanki, na Kosovelovi proslavi v Katoliškem domu, na Božičnici v goriškem Avditoriju, na reviji Primorska poje v Dolenji Tribuši, na proslavi 20. obletnice župnijske dvorane v Standrežu. Zbor je tudi pripravil posnetek za Radio Trst A.

Zbor Lojze Bratuž

K zboru Lojze Bratuž je hodilo na vaje 40 pevcev. Sezona se je začela z navdušenjem, saj je daljši Oratorij, ki ga je napisal Stanko Jericijo, vzbudil radovednost do zvrsti, s katero se zbor še ni srečal. Oratorij je napisan za tri

zboje: moškega, mešanega in ženskega, za soliste in orgle. Zbor Lojze Bratuž je svoj del skoraj naštudiral, ko je ženski zbor odpovedal sodelovanje in tako je moral tudi zbor L. Bratuž opustiti misel na izvedbo Oratorija. Spremenil je program in naštudiral nekaj novih skladb, s katerimi je nastopil na Cecilijanki, na reviji Primorska poje v Kulturnem domu v Novi Gorici, na proslavi 10. obletnice Slovenske skupnosti v Gorici v goriškem Avditoriju. Nastopil je kot gost na reviji deželnih zborov v Trstu na pobudo Italijanske zveze pevskih zborov USCI in zaključil s koncertom Marijinih pesmi v nabrežinski cerkvi.

Ljudski radio Gorica

Ljudski radio Gorica oddaja na ultrakratkih valovih s frekvenco 97,5 mhz. Slovenci sodelujejo pri tej privatni radijski postaji z dveurno oddajo, ki je na sporedu vsak dan razen ob nedeljah in praznikih od 20. do 22. ure.

Soglasje z italijanskim odsekom je odlično. K zadrugi MEC SO, ki upravlja radijsko postajo, sta v letu 84 pristo-

Nastop štandreške baletne skupine, ki jo vodi prof. Nataša Sirk

pila kot člana tudi dva sodelavca slovenskih oddaj in eden je bil izvoljen tudi za odbornika omenjene zadrage. Razporeditev oddaj je ostala podob-

na prejšnjemu letu. Novost je bila oddaja Jesenska in Zimska srečanja, pogovori s člani društev, umetniki in kulturnimi delavci.

Nastop otroškega zbora s Plešivega na Mali Cecilijanki 1985. Zbor vodi Elvira Chiabai

ALBERT MIKLAVEC

MOJA ZEMLJA

*Po moji zemlji
tavajo sanje
po ozkih stezah
mojih želja...*

*Vse raste,
cveti in rodi
najlepše sadove
za vse ljudi.*

Prosvetna dejavnost na Tržaškem v sezoni 1984-85

Pregled kulturno prosvetne dejavnosti Slovenske prosvete na Tržaškem za sezono 1984-85 zajema čas od septembra 1984 do septembra 1985. Kot vedno poudarjamo v uvodu tega članka, naj tudi tokrat spomnimo bralce, da ta pregled ni popoln in da zajema predvsem dejavnost, ki se razvija na sedežu Slovenske prosvete v Trstu ali v organizaciji društev in krožkov, ki imajo v tem centru svoj sedež.

Zaradi preglednosti si bomo razpored prireditev razdelili po posameznih področjih.

Slovenska prosveta

Začeli bomo z matično organizacijo Slovensko prosveto, ki je imela svoj redni občni zbor 22. januarja 1985. Na zboru so pregledali opravljeno delo v zadnjem letu in začrtali smernice za bodoče delo.

Prešernova proslava

Med prireditvami omenjamo na prvem mestu osrednjo Prešernovo proslavo, ki sta jo SP in Društvo slovenskih izobražencev priredila v ponedel-

jek 4. februarja. Proslavo so združili z dvojnim nagrajevanjem. Na večeru so namreč razdelili priznanja Mladi order in nagrade literarnega natečaja Mladike. Slavnostni govornik je bil dr. France Bučar iz Ljubljane. Pel pa je mešani zbor »Milan Pertot« iz Bar-kovelj.

Koroški dnevi

Naslednja pomembna prireditev, ki je trajala en cel teden je bila sad sodelovanja *Slovenske prosvete z Zvezo slovenske katoliške prosvete* v Gorici in s *Krščansko kulturno zvezo* v Celovcu. Prireditev je bila od 13. do 21. oktobra 1984 in so jo poimenovali »Koroški dnevi«. S Koroške so v naši deželi gostovali: Otroška zbora iz Skočjana in Št. Primoža (Opčine in Štandrež); Skupina lutke mladje Koroške dijaške zveze z igrico »Zvezdica zaspanka« (Števerjan, Doberdob in Sv. Ivan v Trstu); Dekleta strokovne šole v Št. Petru z Rebulovo igro »Sinja gora Horeb« (Marijin dom v ulici Risorta v Trstu); Moški oktet »Suha« in ansambel »Korenika« (Mavhinje in Gorenij Tarbij);

Koroški oktet »Suha« je v okviru Koroških dnevov nastopil v Gorenjem Tarbiju v Benečiji 21. oktobra 1984 (fotomladika)

Mešani pevski zbor »Rož« iz Št. Jakoba v Rožu (Ukve in Gorica). Poleg tega so v sklopu Koroških dni pripravili še razstavo koroškega tiska v Katoliškem domu v Gorici, okroglo mizo na temo »Narodna manjšina in večinski narod« istotam in Literarni večer koroških pesnikov v Peterlinovi dvorani v Trstu, združen z otvoritvijo slikarske razstave Valentina Omana.

Koncerti

V lanski sezoni je SP prvič pripravila niz komornih koncertov v izvedbi skupine Gallus Consort. Koncerti so bili štirje in sicer: v nedeljo 27. januarja 1985 koncert baročne božične glasbe; v petek 22. februarja Händlove sonate za flavto, čembalo in violo da gamba; 29. marca Slovenska ljudska pesem s predavanjem dr. Zmaga Kumer; 26. aprila koncert Iz furlanskih glasbenih arhivov iz 18. stoletja.

Razstave

V Peterlinovi dvorani so v lanski sezoni pripravili štiri zanimive razstave. Prva je bila že omenjena likovna razstava koroškega slikarja Valentina Omana v sklopu Koroških dnevvov na Primorskem; sledila je izredno zanimiva in poučna etnografska razstava o svetoivanski narodni noši z izredno

bogatim številom izvirnih narodnih noš in raznih predmetov (od 25.-2. do 3.-3. 1985); slikarka Veselka Šorli-Puc iz Ljubljane je razstavljala od 14. do 28. aprila; od 6. do 25. maja pa je svoje keramike, kipe in grafiko razstavljal kipar Anton Flego iz Kopra.

Društvo slovenskih izobražencev

DSI ima bogato kulturno sezono, katere vrh predstavlja vsakoletna tradicionalna DRAGA. Sezona DSI se navadno začne v oktobru in traja do junija. Lani so se redni ponedeljkovi večeri začeli 8. oktobra s temo, ki so jo povzeli po razpravi, ki je tekla že v Dragi, in sicer ob okrogli mizi o rezultatih ankete med tržaškimi slovenskimi maturanti. Naslednji ponedeljek je bil že omenjeni koroški literarni večer, pri katerem so sodelovali dr. Janko Zerzer, Miha Vrbinc in Andreja Zikulnig z recitacijami ter Lucija in Marja Feinig z glasbenimi vložki (15.10.84); sledili so večeri: dr. Giorgio Giannini: Sožitje med Slovenci in Italijani (22. 10.); prof. Giorgio Qualizza: Jezik in kultura Nadiških dolin (29.10.); okrogla miza: Verska vprašanja v očeh mladih (5.11.); prof. Aleš Lokar: S potovanja po Ameriki (12.11.); Peter Kovar: Usoda slovenstva v krščanski civilizaciji (19.11.); srečanje slovenskih

Prof. Miloš Pahor in dr. Zmag Kumer iz Ljubljane na koncertnem večeru 29. marca 1985 v Peterlinovi dvorani v Trstu (fotomladika)

Izreden gost v DSI: skladatelj Lojze Lebič (na levi). Predstavil ga je prof. Pavle Merku (na desni) (fotomladika)

skladov na Tržaškem na pobudo sklada Mitja Čuk (26.11.); dr. Jože Maček: Oskrba s hrano in z njo povezani ekološki problemi (3.12.); dr. Ksenija Levak: S potovanja po Tuniziji (z diapozitivi - 10.12.); škof Lovrenc Bellomi o krščanski spravi (17.12.); prof. Ester Sferco predstavi knjigo S Martelanca »Melodija« (7.1.85); prof. Pavle Merku: dve novi knjigi prof. Fedore Ferluga-Petronio (21.1.85); Taras Kermauner: Kraljeve freske na Primorskem s posebnim ozirom na avbersko cerkev (28.1.); prof. Boris Pahor: Lik in delo Josipa Godine-Vrdelskega (18.2.); predstavitev svetoivanske narodne noše in odprtje razstave (25.2.); dr. France Dolinar: Misijonske metode Ogleja in Salzburga pred prihodom sv. Cirila in Metoda (4.3.); srečanje z udeleženci prve slovenske zamejske odprave v Himalajo (11.3. - z diapozitivi); dr. Damijan Prelovšek: Kako je nastal terezijanski Trst (18.3.); dr. Rafko Dolhar: Vabilo v Julijce (z diapozitivi - 25.3.); prof. Jože Pirjevec: Slovenci in slovanstvo (22.4.); prof. Fedora Ferluga-Petronio predstavi prevajalca Franca Husuja (29.4.); dr. Tone Stres: Ali ljubezen premaga strah? (6.5.); Taras Kermauner: Kritično ironična obravnava predvojnega naivnega revolucionarstva — ob knjigi V. Bartola »Čudež na vasi« (13.5.);

prof. Pavle Merku: razgovor in srečanje s skladateljem Lojzeto Lebičem (20.5.); prof. Fulvio Salimbeni: nova knjiga Pietra Zovatta o cerkveni zgodovini Trsta (27.5.); dr. Emilijan Cevc: Umetnost v času reformacije na Slovenskem (3.6.); dr. France Bučar: Stiske in precepi današnjega človeka (10.6.85).

Draga '85

Lanska jubilejna dvajseta DRAGA je bila v parku Finžgarjevega doma na Opčinah v dneh od 30. avgusta do 1. septembra. Organizatorji so se posebej potrudili, da so jubilej proslavili z nekaterimi izrednimi pobudami. Tako so ob dvajsetletnici Drage izdali knjigo štirih avtorjev z naslovom »Sledovi Drage«, v kateri je izbor iz dnevnikov pisateljev Vinka Beličiča, Vinka Ošlaka, Borisa Pahorja in Alojza Rebule. Program študijskih dni pa je bil naslednji: v petek 30. avgusta je predaval Gregor Batagelj iz Argentine na temo »Štirideset let slovenskih daljav in bližin«; v soboto je govoril dr. Boštjan M. Župančič na temo »Slovenija konec 20. stoletja: prehod v novo dialektiko?«; v nedeljo 1. septembra zjutraj je predaval duhovnik Ivan Stuhec iz Rima o temi »Med Getsemanijem in Taborom: žar in stiska kristjanovega u-

Študijske dneve Draga 85 je v imenu tržaške pokrajine pozdravil pokrajinski odbornik za kulturo dr. Zorko Harej (fotomladika)

panja»; v nedeljo popoldne je končno na temo »Duma 1985 — anatomija nekega zdomstva« predaval dr. Marko Dvorak iz Nemčije. Kvalitetna predavanja in izredno lepo in sončno vreme so pritegnili v park Finžgarjevega doma doslej morda največje število prijateljev Drage.

Slovenski kulturni klub

Mladinski SKK združuje najmlajše člane Slovenske prosvete. Organizacija je namenjena študirajoči mladini, ki

se zbira na svojem sedežu vsako soboto ob 18.30. Klub ni samo vzgojna organizacija, ampak tudi družabno središče. Tu se mladi zbirajo za delo in za sproščeno in zdravo razvedrilo.

SKK je začel svojo sezono 1984-85 v soboto 15. septembra 1984. Med rednimi sobotnimi sestanki smo za ta pregled izbrali tiste, ki so po vsebini in pomembnosti izstopali iz okvira redne mladinske dejavnosti: filmski večer inž. Marjana Jevnikarja (6.10.84); Saša Martelanc in Peter Rustja: 30 let po

Najmlajši govornik na Dragi 85 je bil mladi Slovenec, rojen v Argentini, Gregor Batagelj

londonskem sporazumu in po povratku Italije v Trst (27.10.); Saša Rudolf: Olimpijske igre v Los Angelesu (10.11.); srečanje z dijaki šole Združenega sveta v Devinu (17.11.); dr. Danilo Sedmak: Javne manifestacije in narodna zavest (24.11.); miklavževanje (1.12.); Mitja Ozbič in dr. Matjaž Hmeljak: Slika in računalnik (15.12.); božični literarni večer (22.12.84); zabavni utrinki iz zgodovine SKK (diapozitivi - 12.1.85); Marko Tavčar: Spomin na Franca Jezo in bralna predstava Jezove novele (19.1.); Tomaž Simčič: Mladi in glasba (26.1.); Matija Hmeljak: Dobra in slaba glasba (2.2.); Maja Lapornik in Ivan Peterlin: predstavitev knjige S. Martelanca Melodija in S. Rudolfa Olimpijski ogenj in dim (9.2.); filmski večer: Fred Zinnemann: Človek za vse letne čase (23.2.); ogled razstave o svetoivanski narodni noši in recitacije Marije Mijot (2.3.); R. Dolhar in D. Štoka: Craxijeva vlada in globalna zaščita Slovencev v Italiji (9.2.); Henrik Gruden: O znanstveni fantastiki (16.3.); Marjan Jevnikar: Zgodnja pomlad - film (30.3.); okrogla miza o dijaškem gibanju — Živa Pahor, Lučka Susič, Marija Breclj (13.4.); Mara in Tomaž Petaros: o DOS-PU in mladinskem seminarju FUENS (27.4.); Ivo Corva: kompjuterji (11.5.); Danilo Lovrečič: Problemi obveščanja

pri nas (18.5.); okrogla miza: Kam na počitnice? (25.5.); srečanje s kapetanom Jadrana Petrom Žerjalom (8.6.85).

Poleg naštetih sestankov, ki smo jih izbrali za ta koledarski pregled, naj omenimo še vrsto družabnih večerov in srečanj, kot so pustovanje in podobno, ki jih tu ne bomo posebej registrirali.

Mladi iz SKK sodelujejo še pri RASTI — mladinski prilogi Mladike, pri Tržaškem mešanem zboru in v raznih drugih dejavnostih klubov.

Mladi oder

ZSKP v Gorici in SP iz Trsta stali že desetič razdelili priznanja MLADI ODER amaterskim gledališkim skupinam s Tržaškega in Goriškega. Ta priznanja podeljujejo vsako leto na Prešernovi proslavi v Peterlinovi dvorani v Trstu. Lanska priznanja »Mladi oder 1984« so prejele sledeče gledališke skupine: Dramska skupina prosvetnega društva Štandrež; igralska skupina Jaka Štoka s Proseka in Kontovela; Šentjakovski mladinski oder iz Trsta; Slovenski goriški skavti; gledališki krožek prosvetnega društva Mačkolje; igralska skupina Hrast iz Doberdoba; dramska skupina Finžgarjevega doma na Opčinah; prosvetno društvo Kolonkovec-Zenjan 46; priznanja so prejele

V okviru Koroških dnevov na Tržaškem so v dvorani Finžgarjevega doma na Opčinah nastopili mladi pevci s Koroške (fotomladika)

tudi nekatere šole, ki so med letom pripravile kako gledališko predstavo ali igrico: šola Fran Erjavec iz Rojana; srednja šola Srečko Kosovel z Opčin; osnovna šola Bazoviški junaki iz Rojana; osnovna šola France Bevk z Opčin; osnovna šola Alojz Gradnik iz Števerjana; osnovna šola Fran Erjavec iz Štandreža; osnovna šola France Bevk iz Gorice.

Mladika

Mesečnik Mladika, ki ga izdaja Slovenska prosveta, je lani izhajal 29. leto in bo torej leta 1986 izpolnil 30. letnik. Ta kulturna in družinska revija je pravzaprav edina, ki v zamejstvu redno izhaja. V njej se je v tridesetih letih nabralo toliko dragocenih podatkov o kulturnem dogajanju med Slovenci doma in po svetu, da je Mladika postala zelo iskan vir gradiva za tiste, ki študirajo našo bližnjo preteklost.

Lani je vse leto izhajala tudi mladinska priloga RAST, za katero skrbi poseben odbor mladih sodelavcev.

V založbi Mladike je lani izšla skoraj 200 strani obsežna knjiga »Sledovi Drage«, v kateri je izbor iz dnevnikov štirih avtorjev, ki so spremljali Drago od leta 1966 do 1984. V knjigi je torej opisanih 19 Drag.

Literarni tečaj

V zvezi z Mladiko naj omenimo še literarni natečaj, ki ga ta revija razpisuje že štirinajsto leto. Na lanskem trinajstem natečaju so nagrade prejeli: Rezi Marinšek iz Argentine drugo nagrado za novelo »Nebo žari«; Marta Kunaver iz Ljubljane drugo nagrado za ciklus pesmi »Šlo je, šlo poletje«; Vili Stegu iz Nemčije tretjo nagrado za cikel »Pesmi«.

Nagrada »Vstajenje« in »Sklad Dušana Černeta«

Literarno nagrado »Vstajenje« je posebna komisija pod predsedstvom prof. Martina Jevnikarja podelila lani Saši Martelancu za njegovo knjigo novel z naslovom »Melodija«, ki je izšla pri Mohorjevi družbi v Gorici.

Lansko nagrado iz Sklada Dušana Černeta pa so prvega aprila lani slovesno podelili publikaciji »Izvestje« kot vidnemu simbolu slovenskega šolstva ob 40-letnici njegove obnovitve na naših tleh. Nagrado je sprejel sedanji urednik te publikacije prof. Robert Petaros.

Knjižnica Dušana Černeta

Knjižnica Dušana Černeta se pod skrbnim vodstvom bibliotekarja Marja-

Prof. Stanislav Soban izroča v imenu openske Hranilnice nagrado Vstajenje Sašiju Martelancu (na levi), med njima prof. Martin Jevnikar (fotomladika)

Dr. France Bučar je govoril na Prešernovi proslavi SP v Trstu (fotomladika)

na Pertota razvija v zares dragoceno zakladnico zamejskega in zdomskega tiska. Lani je knjižnica vzpostavila nič koliko stikov s sorodnimi ustanovami in posamezniki po vsem svetu, zato da bi izpolnila svoje zbirke in da bi rešila pred izgubo nekatere dragocene tiske. Knjižnica je lani s posebno prilogo v Mladika začela informirati bralce o svojem delu in ciljih.

»Peterlinova koča«

Na Ukovski planini pod Ojstrnikom v Kanalski dolini so 15. septembra 1985 s prijetno domačo slovesnostjo poimenovali kočo po prof. Jožetu Peterlinu. Koča je last narodnega delavca Simona Prescherna iz Ukev, ki jo daje na razpolago kulturnim delavcem s Tržaškega, ki nadaljujejo delo prof. Jožeta Peterlina.

Zveza cerkvenih pevskih zborov

ZCPZ na Tržaškem je v sezoni 1984-85 nadaljevala svojo bogato tradicionalno dejavnost na pevskem področju. Lanska revija pevskih zborov v njeni priredbi je bila 2. decembra 1984 v Kulturnem domu v Trstu. Božični koncert pa je priredila omenjena zveza v stolni cerkvi sv. Justa na dan sv. Treh kraljev. Božični koncert, pri katerem so peli združeni zbori od Sv. Ivana, iz

Rojana, z Opčin in od Sv. Antona, je vodil Edi Race. Kot solisti so nastopili še pevci Marta Valetič, Zlata Gašperšič in Dragiša Ognjanovič ter organist Hubert Bergant.

Prireditve »Pesem mladih«, na kateri so nastopili otroški in mladinski zbori, je bila 17. marca v Kulturnem domu v Trstu.

21. aprila 1985 je bila v Ricmanjih revija na temo »cerkvene priložnostne pesmi«.

Od 11. do 17. avgusta 1985 je bil v Žabnicah vsakoletni seminar za pevce. Lani sta na njem predavala Tomaž Faganel in Zorko Harej.

Zveza je lani priredila tudi tečaj za zborovodje. Namenjen je bil predvsem mladim bodočim dirigentom. Tečaj so vodili Janko Ban, Franc Pohajač, Ljuba Smotlak in Tomaž Faganel. Tečaj je bil novembra in decembra 1984.

Slovenska glasbena šola

Slovenska glasbena šola, ki ima sedež v Donizettijevi ulici, deluje v sekcijah, ki so raztresene po tržaški periferiji. Njen namen je predvsem vzgajati mlade na glasbenem področju. Pregled te dejavnosti pa bi presegel okvir te kronike, ki skuša zabeležiti predvsem javne prireditve in nastope.

Kulturno - prosvetno življenje v Mačkoljah

Ko poročamo o kulturno-prosvetnem življenju v naših krajih, se radi omejimo le na bolj ali manj organizirano delovanje določenih tako ali drugače priznanih kulturnih društev. Težko bi bilo iz podobnega zornega kota ocenjevati razne prireditve v Mačkoljah, na katerih nastopajo sicer več ali manj vedno iste osebe, a zastopajo zdaj to zdaj ono organizirano skupino. Če stvar natančneje analiziramo, vidimo, da na primer mešani pevski zbor PD Mačkolje je istočasno cerkveni pevski zbor, ki se na svojih rednih vajah pripravlja za razne nastope izrazito kulturno-prosvetnega značaja, a vadi tudi pesmi za cerkveno uporabo, se pravi za vsako nedeljo in zlasti za vse večje praznike. To pomeni, da ima ta zbor dvojno življenje in s tem dvojno nalogo, kar vse pa za naše razmere uspešno izvaja zdaj že šestintrideset let.

Večina mladih članic mešanega pevskega zbora pripada istočasno še dekliškemu zboru, torej obiskuje redno tudi te pevske vaje in nastopa v tej zasedbi. Nekaj deklet in mladi fantje, ki so prav tako tudi pevci, se od

časa do časa ukvarjajo tudi na področju dramatike, nastopajo na odru kot recitatorji ali kot igralci pri določenih dramskih uprizoritvah. Otroški zbor Slovenski šopek zajema otroke tistih staršev, ki so po večini že vključeni v prosveto. Obenem se velik del te iste mladine ukvarja še z glasbeno dejavnostjo, kar se vrši v okviru glasbene šole. S tem v zvezi se tudi ta mladina občasno pripravi na določene dramske, glasbene in seveda pevske nastope. Poleg vsega naštetega je ta mladina aktivno vključena še v skavtsko organizacijo, ki tudi prireja določene predstave skavtskega, a tudi kulturnega značaja.

Iz te analize sledi ugotovitev, da pripada mladini največja mera vseh prosvetnih dejavnosti. Starejši prosvetarji so mladim le v oporo kot mentorji ali pa v delih, ki zahtevajo fizično moč in spretnosti. Motor za velik del kulturno-prosvetne razgibanosti je pa v bistvu odbor PD Mačkolje; sedanji je bil izvoljen na občnem zboru 5. novembra 1983.

Prireditve iz obdobja 1983-84 in 1984-85 moremo razdeliti v tri skupine.

Ansambel Taureg
iz Postojne
na Prazniku česenj 1985
v Mačkoljah

Prof. Tomaž Simčič
govori na
celovečernem koncertu
v Mačkoljah

Najprej beležimo one, ki se organizirajo z IZKLJUČNO DOMAČIMI SILAMI. Take prireditve so bile v obeh letih *miklavževanje* (organizirali in nastopali obakrat skavti in skavtinje s primernimi prizori in škeči, igrali tudi gojenci župnijske glasbene šole in peli otroci »Slovenskega šopka«), *tepežnica* (obe leti na dan nedolžnih otrok; organiziral in nastopil le otroški zbor s petjem in prizori božične vsebine), *silvestrovanje* pa organizira prosvetno društvo vsako leto za vse svoje člane. Hvalevreden je bil zlasti nastop dekleškega zbora Slovenski čopek s samostojnim in uspešnim celovečernim koncertom ob vstopu v svoje peto leto življenja (18. november 1984).

Sledijo PRIREDITVE Z GOSTI. Sem gresta *srečanja s pesnico* Ljubko Šorlijevo (18. dec. 1983) in s *pesnikom* Albertom Miklavcem (27. jan. 1985) ob nastopu domačih recitatorjev, mladih in odraslih pevcev, *slovenski kulturni praznik* z govornikom prof. Artačem in z uspešnim nastopom ženskega zbora iz Boljunca (12. febr. 1984), končno še tradicionalni *praznik češenj* (lani in letos konec maja) z gostovanjem pevskega zbora, folklorne skupine in glasbenega ansambla DPD Svoboda iz Bohinjske Bistrice ter ansamblom s tržaškega (TAIMS in POMLAD) pa iz Po-

stojne (TUAREG); po ustaljeni tradiciji obsega program kulturnega dela vsakega praznika češenj še nastope domačih glasbeno-pevskih skupin.

V tretjo skupino gredo prireditve V POVEZAVI S CERKVENIMI PRAZNIKI. Izmed številnih beležimo le nekatere. Tako sta omembe vredni *obe polnočnici* (1984) je svojim poslušalcem posredovala tržaška radijska postaja). Obakrat so pred polnočno mašo naši mladi recitirali in peli ob spremljavi glasbenega ansambla. Dalje velja tu beležiti zelo uspelo *razstavo knjig* ob dnevu katoliškega tiska (januarja 1985), ko je bilo prodanih zares lepo število knjig, kar priča, da naši ljudje še vedno radi berejo. Kulturne dejavnosti so prišle do izraza tudi ob škofovem obisku in o prvem sv. obhajilu, ko je s prvoobhajanci prepeval otroški zbor. Končno naj bo zapisano še to, da redno in uspešno deluje župnijska glasbena šola pod vodstvom Marije Družina.

Naša gostovanja v drugih krajih so tudi kar številna.

Tako sta kot običajno tudi v teh letih gostovala mešani in dekleški zbor na revijah ZCPZ in Primorska poje. Prav tako sta oba zbora skupno s ške-densjimi cerkvenimi pevci nastopila na božičnih koncertih v Boljuncu (7.

jan. 1984) in v Škednju (15. jan. 1984) obakrat ob spremljavi ansambla župnijske glasbene šole. Naš otroški zbor Slovenski šopek je nastopil zunaj doma na reviji Pesem mladih in v Peterlinovi dvorani ob slavnostni podelitvi nagrade Vstajenje Ljubki Šorlijevi. Dekliški zbor je bil povabljen na Kolonkovec za kresovanje (1984), v gledališče Fr. Prešeren v Boljuncu ob obisku Nemcev z Danske (17. okt. 1984), v Marijin dom pri Sv. Ivanu v Trstu za misijonsko nedeljo (28. okt. 1984) pa še k zaključku šmarničnih pobožnosti v openski župni cerkvi (30. maja 1985). Naš mešani pevski zbor pa je gostoval še v Bohinju na tamkajšnji prireditvi Kravji bal (9. sept. 1984) in na prazniku Frtalje v Rupi na Goriškem (28. aprila 1985).

Dramsko delovanje je bilo tudi v teh letih izključno v rokah mladih.

Skavtska družina že vrsto let organizira miklavževanje. Na miklavževanju 1983 so naše skavtinje posrečeno odigrale dvodejanko Pepelka, ki so jo vsebinsko posodobile, lani pa je prišla na vrsto prav tako posodobljena in dramatizirana pravljica Janko in Metka. Poleg že omenjenih božičnih prizorov na prireditvah otroškega zbora (obakrat 28. dec.) velja omeniti še »Slike iz tolminskih puntov«, ki so jih za dan

slovenske kulture (12. febr. 1984) po Pregljavih Tolmincih dramatizirali in v režiji Otilije Štrajn odigrali člani dramskega odseka PD Mačkolje, pa še burko v enem dejanju z naslovom »Rulot«, ki je bila zapisana in odigrana v krajevnem narečju po zapisu in režiji domače avtorice (10. febr. 1985). Po zaslugi naše mladine je dovolj primernih recitacij na posameznih prireditvah. Prav tako so mladi tisti, ki vsakič sestavijo besedilo, da z njim dostojno povezujejo programski spored prireditve.

Za uspešne odrske uprizoritve je naš dramski odsek na lanski in letošnji Prešernovi proslavi Slovenske prosvete v Trstu dobil zopet nagrado Mladi oder.

Končno ne velja prezreti, da so doprinesli naši mačkoljanski igralci-pevci dobršen prispevek k uspehu igre Blagovestnika z Vzhoda, pri kateri so nastopali v vlogi ljudstva.

Družabnost in izleti so poleg vaj in nastopov važen del življenja v organizaciji.

Da so potrebne številne pevske vaje za vsak zahtevnejši nastop, ni treba posebej poudarjati. Za več nastopov so pa nujne redne vaje. Zato je največ zaposlena predvsem mladina. Enkrat tedensko vadi otroški zbor, dekliški

Prešernova proslava
v srenjski hiši
v Mačkoljah;
ženski zbor Boljunec
vodi Ljuba Smotlak

Mačkolje: Praznik češenj;
župnijsko glasbeno šolo
vodi Marija Družina

zbor občasno tudi dvakrat na teden, mešani pa redno ob torkih in petkih. Vaje morajo služiti predvsem prvotnemu namenu, se pravi pripravam na nastope, a srečanje na pevskih vajah so tudi prilika za medsebojna zblizanja, za družabnost. To je važno v prvi vrsti za mladino, a zakaj ne tudi za starejše pevce — očete in matere, ki prav v času srečanja na pevskih vajah morejo pozabiti na številne družinske skrbi in morebitne težave.

Vesela družabnost se običajno razvije po nastopih na odrih v gosteh, a v prijetnem družabnem razpoloženju se zaključijo navadno tudi domači prazniki. Za konec slehernega delovnega obdobja ali kulturne sezone se seveda organizira izlet. Dekliški zbor je Novi Štifti in v Velike Lašče (30. jun. 1984), letos pa v Goriških Brdih (5. maja 1985). Otroški zbor je bil v Tolminu in v Vrsnem pri Kobaridu (16. spet. 1984), letos pa na Barbani, v Ogleju in v vili Manin (9. sept. 1985). Mešani zbor je izlet kar združil z že omenjenim nastopom v Bohinju (9. sept. 1984), končno pa je šel na obisk k župnijski skupnosti v pobrateni občini Kočevje, k Novi Štifti in v Velike Lašče (30. jun. 1985).

Zaključek.

Kot so bila vsa zadnja leta v kul-

turno-prosvetnem delu pri nas razgibana, tako sta bili dovolj plodni tudi pravkar opisani dve delovni obdobji. Prepričani smo, da bomo z dovolj veliko mero dobre volje, s trdno narodno zavednostjo in v zaupanju na nenehno božjo pomoč vztrajali na poti kulturnoprosvetnih dejavnosti vzporedno z verskim prepričanjem in življenjem. Zavedamo se tudi, da bomo morali še dalje premagovati številne ovire, ki jih zlasti v zadnjem obdobju ni malo.

ALBERT MIKLAVEC

VELIKONOČNI SONET

*Poplavlila je davi duš globine
povodenj napovedanih zaznanj
in, žuboreča v bistri tok spoznanj,
razblinila meglenost je davnine.*

*V davnine spanje, v sanjske naplavine
si žarko šinil Ti, ko blisk z neba,
zato se je razlil v temo sveta
brezkončen slap svetlobe in vedrine.*

*Iz nočnih je ponorov v luči jasni
ves kozmos zastrmel v privid blesteči;
v veslanju sončnih žarkov si gorečih
predramil speče duše v zarji krasni:
naj nas še danes drami žar ljubeči
in bo minil trepet noči morečih.*

Iz spominov zlatomašnika

Prijatelj me je naprosil, naj bi napisal kaj zanimivega iz mojega precej dolgega in razburkanega duhovniškega življenja. Nisem pisatelj, čeprav sem pismen človek. In ta ponovna ugotovitev moje pismenosti pri nekdanjih italijanskih oblasteh je že zanimiv dogodek iz mojega življenja.

Ko sem bil na vojaškem naboru v Ajdovščini, me je oficir, ki je sedel za mizo, strašno resno uradno vprašal, če znam pisati. Saj je vendar imel pred seboj na papirju zapisano, da sem opravil maturo in da sem zato dodeljen višji oficirski topovski šoli v Turinu.

Ko sem bil prvič na zaslišanju na Kvesturi v Gorici, sem prestal prav tak zanimiv idijotski proces. Če znam brati in pisati, me je vprašal kvesturin, čeprav je vedel, da sem duhovnik, kaplan v Cerknem, in da se moram zagovarjati prav zato, ker sem poučeval otroke. Morda se je kvesturinu zdelo, da govoriti, pisati in poučevati slovenski jezik ni še dovolj, da bi bil pismen, ker to ni bilo v duhu dvatisočletne rimske kulture.

No, pa to naj bo le tako mimogrede. Duhovnik sem že petdeset let. Duhovnik ne moreš postati, če nimaš in če ne čutiš prej duhovniškega poklica. Gotovo bo zato marsikaterega zanimalo, kako se je pri meni odkril ta poklic, bolje rečeno, kako so ga odkrivali in odkrili drugi, ne jaz. Jaz sem to odkritje lepo in spoštljivo sprejel in ga do konca izvršil, ne da bi pri tem imel kakšne posebne probleme, krize, iskanje istovetnosti ali kaj podobnega.

Zgodba odkrivanja mojega duhovniškega poklica je pa taka. Ko sem bil še majhen fantek, po domače mulc ali šmrkavec, sem padel med igranjem na domačem borjaču s precejšnje višine z glavo navzdol naravnost v kup kamenja in si tako zagozdil glavo med dva velika kamna, da me niso mogli potegniti ven. Zaradi strahu in zaradi udarca na glavo — znamenje tega nosim še sedaj na glavi — nisem dal glasu od sebe; razglasili so me za mrtvega, ker nisem nič več mihal. Začeli so bridko jokati in obžalovati tako nesrečo. Oče je šel po debel železen drogštango in z njim oba kamna razmaknil

Zlatomašnik msgr. Ivan Kretić mašuje za svoj jubilej v štivanski cerkvi

toliko, da so me potegnili ven. Nesli so me v hišo, položili na posteljo, mi dali svečko za umirajoče v roko in čakali, da izdihnem.

Pa ni bilo zaenkrat nič. Od onemoglosti in trudnosti sem enostavno zaspal precej dolgo in dobro spal in se končno prebudil le z bolečo bunko na glavi, sicer živ in zdrav. To oživljenje so proglasili takoj za velik čudež, za prvo znamenje mojega poklica za »gospoda«, ker Bog ni dopustil, da bi kar tako brez vsake koristi umrl.

Ko sem bil nekaj let starejši, sva s starim očetom že pozno v jeseni pash živino na gmajni, precej oddaljeni od doma. Pooblačilo se je, mrzel jesenski dež in veter sta nas premočila in premrazila do kože. Drugi dan sem že ležal v postelji z veliko mrzlico. Dobil sem pljučnico. Šlo je h koncu; nisem se več zavedal, blede sem vse mogoče reči. Pa so spet molili in jokali okoli postelje in tiščali svečko v mojo majhno pest.

Pa tudi tokrat ni bilo nič. Je pač bilo še prežgodaj za pot na drugi svet. Ozdravil sem. In to so spet proglasili za pravi čudež in znamenje da Bog hoče, da kljub vsemu živim, ker sem pač poklican za duhovnika.

Še eno znamenje mojega bodočega duhovniškega poklica naj tu omenim.

Odkrila ga je teta Franca. Ovratna verižica se ji je tako zapletla in zadržala, da je ni mogla več razrešiti, nastal je pravi gordijski voz. Mnoge ženske z nežnimi drobnimi prsti so ji hotele pomagati, pa ni šlo. Solze je že imela teta v očeh, ko se je končno obrnila name in me prosila, naj ji pomagam, ker imam drobne in dolge prste. Pa sem se lotil dela in zares kar hitro razvozlal verižico ter jo veselo vrnil zaskrbljeni teti. »Joj, pa si res priden in spreten,« mi je rekla v pohvalo, »kaj bo iz tebe, ki si tako iznajdljiv. Ti boš prav gotovo gospod, da boš razvozljaval zveržene duše in jih reševal iz hudobčevih mrež.« Tako sem postal v vasi velik mojster za razvozljanje ovratnih verižic in teh ni bilo malo. Za te od zavozljanih verižic rešene ženske so bile moje roke že kar naprej maziljene in blagoslovljene.

Pa vendarle so prišle težave. Moji dobri in verni starši niso namreč mene namenili za duhovnika, temveč mojega starejšega brata. Zato se računi niso prav skladali. Nas je bilo več bratov. Po želji staršev naj bi prvi brat ostal na domu in kmetoval, drugi naj bi šel za gospoda, tretji, to je jaz neobogljene, ki sem bil med vsemi brati najbolj šibkega zdravja in nesposoben za težja dela, naj bi se izučil za kro-

V okviru Leta glasbe je nastopil v nabrežinski cerkvi prof. Hubert Bergant (na levi) - v pogovoru z msgr. Ivanom Kretičem

jača, češ šivanka pa le ni pretežka tudi za bolj šibkega človeka. Ostali bratje so bili še majhni, eden šele na poti, zato je bila njihova prihodnost še nedoločljiva. Drugemu bratu, ki je bil namenjen za duhovnika, se ni dogodil še noben čudež, ki bi potrdil njegov poklic. Jaz pa, ki nisem bil namenjen in poklican, sem imel na dobrem že dva »čudeža« in blagoslovljene roke.

Vse te težave je rešil Bog sam. Brat, namenjen za duhovnika je enostavno umrl, njegovo mesto ni smelo ostati prazno, jaz sem imel največ priporočil in tako sem po volji Boga, staršev in vseh sorodnikov stopil na pot, ki me je po dolgih letih učenja srečno vodila do nove maše v Gospodovem letu 1935.

Začele so se priprave. Mama je izvedela, da ima učiteljica, ki poučuje v bližnji vasi, svojega nadebudnega sinka v šolah v Ljubljani, pri salezijancih na Rakovniku. Mama ni izgubljala časa. Naložila je zvrhan koš kmečkih dobrot, masla in jajc in hrušk in grozdja in se odpravila na obisk k učiteljici. Bila je zelo lepo sprejeta; iz tega srečanja se je porodilo pravo prijateljstvo med obema družinama in odprla se je moja pot v belo Ljubljano. Vložili so prošnjo za sprejem v zavod k salezijancem, bil sem sprejet v tretji razred njihove notranje osnovne šole. Bližal se je začetek šolskega leta. Na določeni dan zgodaj zjutraj me je oče zbudil, ko sem še trdno spal. Vse je bilo že pripravljeno. Mama si je dvignila na glavo moj kovček z vsemi predpisanimi in oštevilčenimi kosi obleke in šla sva na pot v Ajdovščino.

PRVA POT V SVET, V ŠOLE

Iz Ajdovščine je vsako jutro odpeľjal v Postojno star vojaški tovornjak, prirejen za osebni promet. Trda kolesa, smrad po bencinu, luknjasta cesta, nerodni stoli vzdolž tovarnjaka, ki je bil pokrit s platneno streho, to je bila idila takratnega modernega prevoza. Živi in zdravi smo pravočasno privozili na železniško postajo v Postojni. Gospa učiteljica je kupila vozne listke

in stopil sem prvič v svojem življenju na vlak. Zame je bilo to nekaj čudovitega, kakor neprisrčen sem gledal in buljil v stvari in ljudi, da me je morala gospa kar naprej priganjati, kakor nemotno lutko, naj vstopim, naj sedem, naj se umaknem, naj pohitim itd.; kakor teliček pred novimi vrati, pred novim svetom.

Najlepše se mi je pripetilo na Raketu, ki je bil obmejna postaja. Stopili smo z vlaka, s prtljago vred, zaradi pregleda. Medtem ko je šla gospa s sinkom v urad za potne liste, sem ostal jaz zunaj pred vrati za čuvaja pri prtljagi. Gledal sem vlak, zijal sem v ljudi, pozabil sem, kje sem, in na kaj naj pazim. Pa se je prav potihoma od zadaj približal lačen psiček, zavohal zavoj klobas, ki so bile namenjene teti v Ljubljano, in začel vleči tiste klobase mimo carinarnice v grmovje, da jih tam v miru požre.

Nisem imel sreče jaz, pa tudi pes ne. Nekdo ga je zagledal, zakričal

ALBERT MIKLAVEC

SVETA NOC

*Vetrovi sveti
so zaveli
v temačnost noči.*

*Zvezde
žare
z nebesnega lestenca.*

*Ptice
strme
v svetonočno temino.*

*Trop ovac
zvončklja
v skrivnostno tišino.*

*Duše stoje
na razpotju
novih steza.*

*Angel deli
bogate darove
božične noči.*

in začel se je lov na klobase. Za psa se namreč nihče ni navdušil, za klobase pa vsi. Iz carinarnice je prišla gospa učiteljica, ob tolikem hrupu so prišli ven tudi cariniki, jaz sem se spustil v jok in tako je nastal pravi cirkus. Nepričakovana zabava je končala s tem, da se je psičku posrečilo odgrizniti par klobasic, da so druge klobase bile rešene za teto v Ljubljani, da se je gospa nad menoj nekoliko ohladila, mene pa so dobrosrčne in ljubeznive gospe kot plačilo za zabavo bogato obdarile z bomboni in piškoti. Solze so se posušile, stopili smo spet na vlak. Kmalu nato je sprevodnik zapiskal in vlak se je premaknil na pot proti beli Ljubljani.

Teta v Ljubljani je bila obveščena o mojem prihodu. Čakala me je na postaji. Zahvalila je prijazno gospo učiteljico, da me je srečno pripeljala in odšli smo na tetin dom. Stanovala je v Mostah. Med potjo me je teta spraševala, kako je doma in kaj sem ji od doma dobrega prinesel. Povedal sem ji, da ji prinašam nekaj klobas in zrelih sladkih fig. Bila je zelo vesela in zadovoljna. Doma se ni mogla premagati, da bi ne pokušala prinesenih dobrot. Strica ni bilo doma, bil je več dni odsoten zaradi službe. Teta se je najedla najprej klobas, potem pa še fig. Po klobasah pa je postala žejna. Vina ni pila, zato se je napila vode. Šla sva spat.

Takrat pa se je začelo. Vsak pristen Vipavec ve, da ne smeš piti vode, ko si se najedel fig, sicer nastane v želodcu in v črevesju prava revolucija. In tako se je pripetilo teti, ki je trenutno pozabila, da je po rodu Vipavka. Držala se je za trebuh, jokala, stokala, tarnala, hodila sem in tja po sobi, gledala ježno name kot na povzročitelja vse te nesreče. Vse se je seveda srečno končalo v tistem prostorčku v hiši, kjer te vsi pustijo samega.

Na Rakovniku pri Salezijancih so me sprejeli v tretji razred osnovne notranje šole. Četrty razred sem dovršil v novoustanovljenem salezijanskem zavodu na Radni pri Sevnici in peti raz-

red spet na Rakovniku brez posebnih omembe vrednih doživljajev.

Iz Radne se spominjam s hvaležnostjo žene kmetice v bližini zavoda, kamor sem hodil vsak dan po mleko za zavod. Vsak dan mi je dala lep kos z maslom namazanega kruha, pa še kako jabolko zraven, in rekla: »Jej, jej, otrok, da boš zrasel, pa priden bo di!« Zrasel sem, če sem bil vedno tudi priden, pa nekoliko dvomim. Včasih že, vmes pa tudi ne. Saj mi je neki mož iz moje rojstne vasi tako prerokoval: »Veš, Ivan, ti boš takrat gospod, kadar bom jaz papež v Rimu.« No, jaz sem postal gospod, v seznamu papežev tega stoletja pa zastonj iščem ime kakega papeža iz moje vasi in ga tudi ne bo, kajti mož je že mrtev in takih mož ne volijo za papeža.

Ob koncu petega razreda smo skotraj vsi učenci iz Rakovnika šli v škoifijski zavod sv. Stanislava v Šentvidu nad Ljubljano delati sprejemne izpite za notranjo gimnazijo v istem zavodu. Bil sem sam, ker je bil stric prav tisti dan v službi nekje na Bledu, teta pa tudi ni mogla z menoj. V razredu, kjer

ALBERT MIKLAVEC

HREPENENJE

*In spet s poživiljeno roko
pobožal sleherni bom klas
s Tvojih plodnih jas,
ki že zori v poletje...*

*In spet bom psalme šepetal
čez širno polje žitno
in sanjal brašno užitno
za duše skopih tal...*

*Utopljal bom dlani ves čas
v bogate, težke snope,
prerešetal bom žolte šope
razkuštranih in izzorelih las.*

*Čez vso zemljo bo spet
svetal se razplamenil dan
in ves moj svet
postal bo Tebi sveto vdan!*

POLETNA NOČ

*Kako je svetla
ta poletna noč
in prihaja
v me pojoč
kot spev
večernih ptic,
ki zadnji spev pojo
v to noč,
ki svetla je in tiha,
kot moje srce!*

smo opravljali sprejemni izpit, se to ni poznalo, ker smo bili vsi vsak zase po klopih, starši in drugi spremljevalci so morali biti zunaj na hodniku. Po opravljenem izpitu pa se je ta osamelost poznala. Vodil je izpit profesor matematike dr. Ivan Knific, debelušen in prijazen gospod. Na hitro je pregledal pismene naloge, na kratko vsakega nekaj vprašal, in izpita je bilo konec. Vsi smo ga srečno in uspešno prestali. Profesor je klical naša imena in vsakega fantiča, sedaj že srednješolca, prijazno izročil mamici in očku s primeranim priporočilom in pozdravom.

Ko je klical moje ime, ni nihče od čakajočih pristopil; ne oče ne mati, ne kdo drugi, bil sem sam. »Kaj ni tukaj nobenega tvojih,« je vprašal. »Ne,« sem tiho odgovoril. »Kako pa to, od kje pa si doma?« »Iz Primorskega, iz Italije,« sem odgovoril. »Tako daleč si prišel, da bi tu pri nas študiral?« »Da, gospod profesor, za duhovnika.« »Ti si pa zares pravi junak, no le priden bodi, ti bomo že pomagali. Izdelal pa si in kar prav dobro. V jeseni pa le pridi k nam na gimnazijo in doma lepo vse pozdravi, pa vesel in pogumen bodi.« Drugim tam čakajočim pa je dodal: »To so naši Primorci!« Gledali so in se čudili temu majhnemu junaku iz prelepe sončne Vipavske na Primorskem.

V jeseni v Gospodovem letu 1922 se je v škofijskem zavodu v Šentvidu nad Ljubljano začelo moje študentov-

sko življenje, ki sem ga pa moral zaradi bolehnosti že prvo leto prekiniti, vrniti se domov in se doma pozdraviti, da bi mogel naslednje leto znova poprijeti za študij z večjim upanjem na zadostno zdravje. In res, Bog je dal, da sem naslednje leto 1923 znova začel v prvi gimnaziji in vse svoje naslednje študije do nove maše srečno dokončal v polnem zdravju in z dobrimi uspehi.

Da je moje zdravje v začetku slabo obetalo je razvidno iz besed moje stare matere ob slovesu za prvo pot v Ljubljano. Žalostna je rekla: »Zakaj ga pošiljate v Ljubljano, tako daleč? Saj bo tam umrl in jaz ne bom vedela niti za njegov grob in ne bom mogla zmoliti niti očenaša na njegovem grobu.« Dobra nonica je že davno v večnem življenju tam gori pri ljubem Bogu, jaz pa še vedno živ tukaj na naši zemlji.

Kako čudovita so božja pota, da te Bog pripelje prav tja, kamor On hoče in te kliče, ne pa ljudje, ki ne poznajo božjih misli, načrtov in poklicev.

V Boga sem vedno zaupal in nisem bil osramočen.

ALBERT MIKLAVEC

CVETNA NEDELJA

*»Hozana Sinu Davidovemu,«
tako radostne množice pojo
in mlade veje kvišku dvigajo
na čast in slavo Kralju novemu.*

*Se bližajo že mestu svetemu,
kjer gnev se že bori z ljubeznijo
in zli načrti v srcih gnezdiijo:
poziv apostolu nezvestemu.*

*Še mi pojdimo trumno v božji hram,
zapojmo slavo Sinu božjemu,
ki kot Odrešenik prihaja k nam.*

*Se odpovejmo vsemu svojemu
napuhu: da ne bo zdaj Jezus sam,
sledimo križu zdaj njegovemu!*

75 let Matere Terezije

Mati Terezija iz Kalkute je leta 1979 za svoje nesebično delo z najrevnejšimi prejela Nobelovo nagrado za mir. 27. avgusta 1985 je praznovala 75-letnico rojstva.

Za svoje delo med najrevnejšimi in najbolj odrinjenimi Indijci v velemestu Kalkuti prejema številna priznanja in čestitke z vseh koncev sveta. Prijel se je je tudi vzdevek »angel iz Kalkute«. Dokaz, kako zelo najbednejši med bednimi cenijo njen trud, prav tako pa tudi požrtvovalnost njenih »misijonark ljubezni do bližnjega«, redovne kongregacije, ki jo je sama ustanovila.

Njena življenjska pot se je začela 27. avgusta 1910 v glavnem mestu Makedonije v Skopju. Tam se je rodila albanskim staršem. Mati in oče sta ji dala ime Agnes. Ko je bila stara 18 let, se je odločila za vstop v redovno družbo sester iz Loreta v Rathfarhanu blizu Dublina. Potem pa se je vse odvijalo bolj ali manj po ustaljenih načelih in pravilih in začetna leta njenega redovnega življenja niso obetala posebne redovne poti. Noviciat je opravila v indijskem Darjeelingu. Nato je poučevala zemljepis in slednjič postala upraviteljica misijonske šole Saint Mary v Kalkuti.

Leta 1946 pa se je v njej zgodilo nekaj posebnega. »Bog me je poklical,« je večkrat pojasnjevala svojo nenadno odločitev, da bo služila najrevnejšim. Redovno predstojnico je prosila za dovoljenje, da je smela zapustiti samostan in se kot redovnica Terezija — to je njeno redovno ime — posvetiti novim nalogam. Nič več ni želela poučevati hčerk iz višjih slojev indijske družbe. Pred njenimi očmi se je svetlikal nov cilj — delati in revnih predmestjih Kalkute. Nastanila se je v Tiljali.

Svoje prvo prebivališče je našla pri sedemčlanski družini. Poskušala je pomagati, kjer je bilo potrebno. Že čez nekaj dni se je pred prag te hiše zgr-

Mati Terezija

nilo več kot 40 bolnih in stradajočih ljudi, da bi jim pomagala in jih oskrbovala. Žal skoraj ni imela zdravila in obvez ter drugega nujnega sanitetnega materiala. Med bolniki in umirajočimi so se podile podgane. Njene nekdanje sestre so ji pomagale v zadregi: začele so zanjo iskati in ji pošiljati zdravila. Toda umirajoči je niso iskali predvsem, da bi jih zdravila, ampak ker je iz njenega srca vela silna dobrota in ljubezen do njih. Želeli so si razumevanje, pozornosti, tople besede. In Terezija je bila vedno pripravljena ustreči.

»Najhujša bolezen ni gobavost ali tuberkuloza, ampak občutek, da si zapuščen in neljubljen,« je nekoč dejala. Proti tej stiski sodobnega človeka je iznajdljiva redovnica kmalu našla učinkovito zdravilo: »Nikoli ne dopusti, da boš koga srečala, ki se ne bi počutil srečnega po srečanju s tabo.«

ZAČETEK KONGREGACIJE

Njeno prizadevanje je bilo kmalu poplačano. Pet mesecev za tem, ko je prišla med najrevnejše Kalkutčane, je nekdo potrkal na vrata njenega skrom-

nega doma. Pred durmi je stalo dekle, ki jo je prosilo, če bi ji smela za vedno pomagati. Leta 1949 je njena skupnost štela že toliko deklet, ki so bile voljne pomagati najbolj siromašnim, da je Terezija ustanovila novo redovno družbo: misijonark ljubezni do bližnjega. Vedno več deklet je in še želi slediti zgledu pogumne matere Terezije. Kmalu so se članice njene kongregacije razporedile po vsej Indiji. Leta 1965 je Terezija ustanovila svojo prvo redovno zgradbo na tujem v Venezueli. Sledile so ustanove v Tanzaniji (1969), Jordaniji (1970), Veliki Britaniji (1970), dalje v mestih New York, Belfast, Palermo, Neapelj. Tudi Zagreb je prišel na vrsto. Pred kratkim je ustanovila svojo prvo redovno zgradbo na Dunaju.

Danes delujejo misijonarke njene kongregacije v 80 državah sveta. Njihovo vodilo je preprosto in nadvse učinkovito: pomagati tam, kjer je to potrebno.

Za delo in poslanstvo matere Terezije pa se ne zanimajo le mnoga dekleta, marveč tudi fantje. Terezija je poleg ženske redovne družbe ustanovila tudi moško vejo »misijonarjev ljubezni do bližnjega«. To je bilo leta 1963.

PRIČEVANJE VERE

Čeprav skromna redovnica Terezija ni sama nikoli pričakovala kakšnih posebnih pohval za svoje delo (»vse delam le iz ljubezni«, ji je bilo poleg številnih indijskih ter mednarodnih priznanj in nagrad podeljeno tudi največje svetovno priznanje: Nobelova nagrada za mir leta 1979).

Pričakovati je bilo, da bo tedaj 69-letna redovnica popestrila slovesnost ob izročitvi visokega priznanja in to se je res zgodilo. Poskrbela je za nekaj prijetnih in »opozarjajočih« presenečenj. Iz programa so morali organizatorji črtati drugače običajen sprejem, zlasti pa banket po podelitvi priznanja. Namesto pijače in jedalce so navzoči molili. Po prejemu odličja je Terezija prebrala misel sv. Frančiška Asiškega: »Gospod, naredi me za orodje tvojega miru.« To besedilo je razdelila vsem

navzočim. Nato pa je glasno naprej molila. Denar za odkazano slovesno večerjo je poklonila kalkutskim revežem. Tudi njen zahvalni govor je zdrsnil iz običajnih okvirov. V njem je goreče pozivala svet, naj se odreče splavu: »Nobena stvar bolj ne krši miru v svetu kot krik nerojenega otroka,« je opominjala.

Če je treba javno pokazati vernost, mati Terezija ne izbira sredstev. Vedno zna učinkovito presenetiti. Ob nedavnem kratkem obisku v avstrijskem glavnem mestu je na ulici molila rožni venec. Avtomobili je niso čisto nič motili. Krivico bi ji delali, če bi ji pripisovali želje po zbujanju senzacij. Redkokdaj se odloči za intervju. »Zaupam v Boga. Odrešenika, to je vse,« večinoma jedrnato odgovarja na vprašanja zvedavih časnikaarjev.

Njeno delo pa vsekakor ni le blagoslovljena pot uspešnega redovnega razdajanja, temveč tudi stalno osebno iskanje najboljših možnosti za pomoč. »Nekatere hranimo z ljubeznijo, druge s kruhom, karkoli pač potrebujejo.« izdaja skrivnost uspešnega dela svojih soster. Vse pa zveni veliko laže, kot je v resnici. Mogoče je en razlog za posebnost — karizmatičnost — te žene treba iskati v volinosti in samoumevnosti, s katero vse dela. Lačne nasičuje, in če zmanjka hrane, jo čudežno najde, pri tem na skupaj s krožnikom jedi ponuja tudi svoj smehljaj.

MEDNARODNO ZDRUŽENJE SODELAVCEV MATERE TEREZIJE

Od začetka je delo matere Terezije na raznih krajih sveta pritegnilo številne sodelavce, ki so hoteli pomagati pri delu, ki po služenju najbolj ubogim vodi k Bogu. Iz te skupine je zraslo »Mednarodno združenje sodelavcev matere Terezije«. Mati Terezija je razložila pravila združenja papežu Pavlu VI., ki jih je potrdil 29. marca 1969. »Mednarodno združenje sodelavcev matere Terezije« se je priključilo skupnosti Misijonarjev ljubezni. Vsaka država si je dobila svojega predsednika, mednarodni predsednik pa je Ann Blaikie

iz Anglije. Prej je živel v Kalkuti; njen mož je bil direktor velike tovarne.

Sodelavec matere Terezije je človek, ki sprejme poseben način življenja, ki bi ga lahko imenovali gledanje Boga v vsakem človeškem bitju, od tistih, ki so nam najbližji, naprej: to pogosto zahteva spreobrnjenje. Preobrazba pa prinaša določene sadove. Postanemo sposobni, da sebe in svoje imetje delimo z osamljenimi, revnimi, bolnimi in nezaželenimi. Spoznavamo, kako zelo nujno potrebna je moč, ki prihaja iz prostovoljnega trpljenja in odpuščanja, ki se daje zastonj; ko se vključujemo v svetovno skupnost tistih, ki pričajo, da je v vsakem članu človeške družbe prisoten Bog, smo tudi mi sami močnejši.

Vsakdo, naj izhaja iz kakršnekoli duhovne tradicije, kulture ali vere, vsakdo, ki v tem svetu vidi svojega bližnjega in mu služi, lahko postane sodelavec tega združenja.

Mati Terezija želi, da njeni sodelavci razvijajo globoko družinsko ljubezen in zavzetost doma, poleg tega pa naj pomagajo živeti revežem in nezaželenim, kjerkoli morejo. S to ljubeznijo, ki jo izkazujejo, morajo začeti pri tistih, ki so jim najbližji: v stanovanju, sosedstvu, ulici. Nekateri hodijo v domove za onemogle, kjer osamljeni starčki dan za dnem čakajo, da se jih spomni kakšen prijatelj.

Sv. Pavel piše: »Meni je življenje Kristus in smrt dobiček.« Za mater Terezijo, njene sestre in sodelavce, živeti pomeni: Vsak dan se srečavati s Kristusom v tistih, ki so najbolj revni, in jim odgovoriti z ljubeznijo. Na njen predlog se sodelavci vsak dan zbirajo k uri molitve in premišljevanja. Ona pravi: »V tej uri se boste še bolj približali Bogu, drug drugemu in ljudem.«

Pričevanje o taki molitveni uri v Ameriki:

»Zbiramo se v cerkvi, kapeli ali podobnem primernem kraju. To je ura posebne molitve in premišljevanja, potem pa se pogovarjamo. To je način, da se drug drugemu približamo, da si izmenjamo misli in dobimo spodbude

za nadaljnje delo. Pri teh sestankih pijemo samo vodo, ker nas mati Terezija opominja: "Ko se reveži zberejo, si ne morejo privoščiti, da bi jedli in pili".«

Za tiste, ki bi hoteli postati sodelavci, toda zaradi bolezni ne morejo biti dejavni, je mati Terezija ustanovila »trpeče in bolne sodelavce«. Priporočljivo je, da vsakdo, ki želi sodelovati pri tem apostolatu, postane bližji sodelavec posamezne sestre ali brata.

ŽIVLJENJE LJUBEZNI V DEJANJIH

1. Vsi sodelavci izkazujejo ljubezen Bogu tako, da služijo ubogim, ker je Kristus rekel: »Karkoli ste storili najmanjšemu mojih bratov, ste meni storili« (Mt 25, 40) in: »Bil sem lačen in ste mi dali jesti; žejen in ste mi dali piti, brezdomec in ste me sprejeli, nag in ste me oblekli, v ječi in ste prišli k meni« (Mt 25, 35).

2. Sodelavci morajo občutiti in biti polni razumevanja za potrebe svoje družine, svojih sosedov, prebivalcev svojih ulic, svojega mesta, države, vsega sveta. To bo odgovor na Kristusovo prošnjo, naj ljubijo drug drugega, kot je on nas ljubil.

3. Neuradne skupnosti sodelavcev kažejo s svojo medsebojno ljubeznijo in spoštovanjem, veselim duhom, življenjem ljubezni in služenja svojim bližnjim pot miru in veselja.

4. Bistvo darovanja je ljubezen in služenje.

MOLITVENO ŽIVLJENJE

1. Naj nam bo tudi delo molitev, ko delamo v Kristusovi navzočnosti, ko delamo z njim in njemu vseh 24 ur.

2. Sodelavci matere Terezije sodelujejo in se združujejo z Misijonarji ljubezni z vsakodnevnimi molitvijo.

3. Sodelavce je treba spodbujati, naj imajo vsaj enkrat na leto svojo molitveno uro in meditacijo.

4. Vsakoletni dan molitve in zahvale bo 7. oktobra, na dan, ko je bila leta 1950 ustanovljena Družba misijonark ljubezni; ta dan so vsi povabljeni, da se združijo s sestrami in brati ter hvalijo Boga.

Poletna srečanja

(HUMORESKA)

Soparno avgustovsko sonce je s pekočimi žarki belilo mestno naselje ob morskem zalivu. Prve popoldanske ure so vabile od vročine pregrete meščane na osvežitev v naravo, v kolikor že niso dopoldne odšli na kopanje k morju.

V Central baru je natakari Toni v belem jopiču in s črnim metuljčkom pod vratom, kot mu je narekoval poklic, čakal na običajne goste. V tem dušljivem poletnem trenutku je hotel ujeti v prazno točilnico čimveč žejnih gostov, zato je urejal kavarniške mizice v zasenčenem prostoru pred lokalom, kamor je počasi segala s svojo roko dolga osvežujoča senca.

Po ulici je v blišču sončne pripeke enakomerno meril svoje korake plečat možakar, ki so ga stalni gostje bara poznali kot urarja Pihoveca. Poletna sopenica ga je vrgla iz stanovanja, da se je že pol ure pred popoldanskim odpiranjem svoje trgovine podajal na cesto. Z rokama na hrbtu je golorok in s slamnikom na glavi pricepal do bara.

V hipu se je Pihovec zagledal v natakarija, kar ni ostalo brez odgovora. Toni se mu je prijazno nasmehnil in za spoznanje priklonil, urar pa se je spomnil na svojo žejo. Čas je imel, priložnost tudi, denarja mu ni manjkalo in v trenutku je odločil:

»Vrček piva, prosim!«

»Sedite, gospod Pihovec!« ga je spoštljivo povabil natakarijev glas.

»Vročina kot nalašč za pasje dni!« je mrmral prišlec, ko si je izbiral primeren sedež za svoj počitek, medtem si je z roko obrisal potno čelo.

Natakari ni odgovoril, menda se mu ni ljubilo, saj je gost že sedel. Molče je odšel k točaini mizi, kjer je starejša gospa že odvijala leseno pipo pri sodčku piva za novega gosta.

Pihovec se je ob čakanju na po-

strežbo sedeč na stolu krepko uprl s čokatim telesom na platneno naslonjalo, da je kar zaškripalo. Široki hlačnici je potegnil proti kolenom, nogi pa razkoračil tako, da je dajal svojemu zavaljenemu telesu večjo prostost. Tedaj je šele zapazil, kako mu je piskalo zaradi nadihu iz pljuč.

»Presneto me daje vročina,« je govoril sam sebi in pogledoval v bar, kdaj mu bo natakari prinesel pijačo.

Ni čakal dolgo. Toni se je kmalu primajal z velikim pivom na pladnju in ga v spretnem zamahu postavil pred žejnega urarja.

»Na počitnice, gospod Pihovec, na počitnice!« je mimogrede ogovarjal zamišljenega gosta. »Urarji vaše vrste so sedaj v Dolomitih.«

Pihovec je nezaupno pogledal natakarija, v njegovih odprtih očeh sta se zenici kar zasvetili. Za trenutek je pomislil, nato pa z dolgim požirkom piva premišljeno podprl svojo ugotovitev:

»Kdo bo pa tujcem stregel!«

»Letos imajo malo denarja, draginja je!« je natakari dolgovezno pristavljajal.

»Ure in zlato kupujejo, dolar raste,« je pridobitniško pripomnil Pihovec v odgovor in se popraskal za ušesom.

Toni je bil takih kavarniških pogovorov vajen, zato se mu v poletni vročini ni ljubilo dalje tvesti besed. Umaknil se je v točilnico, kjer je s točajko dalje razpravljajal, verjetno o bolj zanimivih zadevah.

Pihovec je ostal sam. Globoko je vdihnil sapo, da mu je še bolj zapiskalo v pljučih, nato poželjivo pogledal pivo in se nasmehnil:

»Kako dobro mi dé!«

Dvignil je vrček do ustnic in krepko srknil grenko pijačo, da bi se odtegnil vsakdanjim skrbem. Poletna vročina ga je skoraj uspavala.

* * *

V tem zdoľočasenem trenutku je izza vogla na koncu ulice pogledala plešesta glava gospoda Florjana, ki je bil nekoč poštni uradnik, zdaj pa je že nekaj let živel na pokojninski plačilni lestvici.

Tudi Florjan ni mogel zaradi soparice ujeti popoldanskega spanca, zato se je odločil za predčasen preprih pred barom. Z živahnim korakom, ki je odlikoval njegova siva leta, je premikal svojo kratko senco po razbeljenem tla-ku, da bi čimprej prišel do zaželenega cilja.

Ko je suhljati možiček došel v varstvo senčnega območja pred barom, se je brez premisleka usedel k urarjevi mizi, saj je Pihovca poznal kot dobrega znanca.

»Za trenutek prisedem.«

Pihovec se ni protivil, čeprav mu Florjan ni bil preveč po volji. Njegovo pokojninsko zmogljivost je meril s svojimi dohodki. Obenem ga je razjedala nevoščljivost, ker je možakar znal zavzeto reševati svoje družinske zaplete, česar njemu ni bilo dano.

»Kavico!« je s privzdignjenim glasom zaklical Florjan proti točilni mizi.

Natakar je morda preslišal naročilo ali pa se ni zmenil zanj. Molk je za trenutek zajeľ gosta.

»Saj pravim, stalen gost sem, pa me tako strežejo,« je upokojenec čez čas ihtavo povzdignil svoj glas proti sose-
du, medtem ko se je nervozno oziral po praznem lokalu.

»Denar na mizo, pa boš pil,« ga je zviška ošvrknil Pihovec s hripavim glasom.

Florjan se je za hip zmedel, nato pa v prikriti jezi pomežiknil z drobnimi očmi in pikro zavrnil izzivanje:

»Z urarji se ne merim. Pijem na svoj račun.«

Verjetno tudi Pihovcu ni bil odgovor po volji. Smrknil je z nosom, da se mu je stresla zgornja ustnica.

»Kaj ti je muha sedla na nos?« je Florjan dalje drezal pogovor.

»Komar, ki mi ne da miru,« je urar zaškrilpal skozi zobe, nato pa vidno raz-

burjen poplaknil jezo z novim požirkom piva.

»Lopni ga, saj imaš veliko pest!«

Pihovec ni odgovoril, le ovratnik pri srajci si je zaradi vročine še bolj razgalil.

Natakar Toni je opazil prerekanje. Pritekel je h gostoma in ju miril:

»Gospod Florjan, ne razburjajte se! Vročina je.«

»Tudi nevihta bo, če bo šlo tako dalje.«

Bivši poštni uradnik je s tresočo roko potegnil iz žepa velik pisan robec, si obrisal plešo, nato pa še slišno na ustnicah in mirno dejal:

»Kavico, prosim!«

Toni se je zdaj kot na ukaz priklonil, se hitro obrnil na peti in v nekaj minutah je bil gost postrežen.

* * *

Florjan je že posrebal kavo in Pihovec si je za pomiritev živcev prižgal cigareto, ko se je pred barom ustavil nov gost. Po postavi je bil visok, vitek in uglajenega videza. Imel je pristrižene brke, kozjo bradico in zalisce ter ga ne bi mogli primerjati ne prvemu ne drugemu besedniku.

Bil je Žmiga, mož srednje starosti, živahen, lokav. Preživljal se je s pre-kupčevanjem, s trgovino in sploh z vsem, kar se je dalo kaj zaslužiti. Trgovski potnik so mu rekli. Za delovno področje si je izbiral bare, gostilne in javne lokale.

»Smem prisesti?« je oговорil sedeča pri mizici. Z desnico je nekako poma-hal v pozdrav, medtem ko je v levici držal kovček iz plastike. V njem je imel vse, o čemer je mislil, da bo lahko pro-dal, od reklamnih prospektov do tovar-niških vzorcev.

Pihovec in Florjan sta se spogle-dala, jeza se jima je skoraj poglela in že je urar sprejemal gosta s prijaznejšo besedo:

»Žmiga, sedi!«

Trgovski potnik je s hitrim pogle-dom presodil položaj. S poklonom je vljudno pozdravil natakara, in mimo-grede tudi gospo, naročil oranžado, po-

ložil kovček na mizico, nato pa pri-
sedel k zancema.

Sobesednika sta molčala, Žmiga pa
si je pogladil bradico in brez uvoda
butnil na dan z besedo:

»Pihovec, kupčijo imam zate. Ure
sem dobil.«

Urar si je zdajci popravil srajco, ki
mu je zlezla izza pasu, skrčil levo no-
go, se prevesil nanjo in neprizadeto
dejal:

»Ne kupujem.«

»Ugodna priložnost,« je Žmiga silil
dalje.

»Ne kupujem, sem dejal, je prevro-
če,« ga je znova odločno zavrnil urar.

»Švicarske ure.«

»Ni važno,« je bil odgovor.

Nastal je molk.

Žmiga se ni vdal, čez čas se je
obrnil na Florjana rekoč:

»Bil sem v Švici, kjer...«

Florjan ga je debelo pogledal in še
preden je potujoči trgovski potnik iz-
rekel svojo misel, ga je poštni upoko-
jenec prekinil:

»Pusti Švico in ure v tej vročini!«

»Kupil sem Nostradamusov kole-
dar,« je mirno pripomnil Žmiga.

»Kaj?«

»Tistega, ki ve povedati, kaj se bo
zgodilo v prihodnjih letih.«

»Kje si ga dobil?« je nenadoma za-
nimalo Florijana.

»V Švici vendar.«

»A tako.«

»In kaj pravi Nostradamus?« je
postal radoveden tudi Pihovec.

»Da bo prišel čas, ko ne bo treba
ur,« je pristavil Žmiga.

»Še enkrat ponovi!« je močnejše
dvignil glas sobesednik.

»Urarjem, kot si ti, bo nekoč od-
klenkalo.«

Pihovca je pogrelo pri srcu, zato je
navil Žmigu z besedo:

»Če misliš poletno soparico hladiti
s takimi kumaricami, si jih prihrani
zase. Jaz se požvižgam na Nostrada-
mus.«

»Saj ti ga nisem ponujal,« se je hu-

domušno obregnil trgovski potnik. »Bo
pa le res, kar pravi Nostradamus.«

Pihovec se ni hotel dalje razbur-
jati, zato je umolknil. Morda je bila
kriva vročina, nekaj pa tudi, ker v gla-
vi ni premogel pametnejših prebliskov.

Tudi Žmiga ni hotel tvegati jeze.
Uvidel je, da s kupčijo ne bo nič. Po-
pil je oranžado in se diplomatsko
umaknil.

»Moram drugam, čakajo me.« Po-
grabil je kovček in odšel.

* * *

Brž ko je bil Žmiga nekaj korakov
na bližnji sončni pripeki, že se je Pi-
hovec zaupno nagnil prek mizice k
Florjanu in z nasmeškom ugotavljal:

»Si videl, kako ga je odneslo?«

Florjan je začutil Pihovčevo zavist
in ker mu je bil dolžan odgovor še na
prejšnje bodice, ni takoj česnil. Obrisal
si je znova potno čelo, nato pa brez
prizadetosti dejal:

»Kot kafra je izginil.«

»Presodil je položaj,« je stvarno ugo-
tavljal urar.

»Kaj je hotel z nama zapravljati
čas, ki ga imava na pretek,« je dodal
upokojenec.

Pihovec ni takoj odgovoril, ker je
v tem trenutku ugotavljal, za koliko se
je potegnila senca pred barom, ki mu
je napovedovala, da se je čas za odpi-
ranje trgovin močno približal. Urar je
zaradi tega dvignil svojo težo s plete-
nega stola in zabrusil Florjanu:

»Kdo zapravlja čas? Ti že, jaz pa
ne. Na svidenje!«

Plačal je natakarku zapitniški delež
in se odmajal proti svoji trgovini...

Upokojenec je osamelo gledal za
njim, vročina mu je težila misli, do
večera je bilo še daleč. Iz žepa je po-
časi potegnil dnevni časopis, si natak-
nil očala in prebral:

»V Londonu so aretirali vrhovnega
policijskega načelnika iz Arabije. Kra-
del je v veleblagovnici.«

Florjan je odložil za trenutek časo-
pis in se zamislil:

»Nič novega pod soncem. Tudi to
je že napovedal Nostradamus.«

Prepovedan lov

Da bi se štirinoga in pernata divjad namnožila, je Lovska družina določila obsežen revir, kjer je bil lov strogo prepovedan. Divje race, jerebice, brinovke in fazani so imeli v tistem obdobju mir; plašni zajci pa so kljub prepovedanemu lovu ob vsakem šumu planili iz svojega loža in se v skokih pognali čimdalj mogoče, zakaj njim je bil vedno za petami štirinožni lovec — lisica — pred katero je pernata divjad varnejša, ker se v nevarnosti lahko pože ne v let, kar pa plašnemu dolgouhcu ni mogoče.

Lovski čuvaj je večkrat na teden podolg in počez obhodil ta revir in iskal zadrge. Če je našel katero, jo je odpel in spravil v lovsko torbo; to naj bi bil opomin in svarilo tistim, ki jih nastavlja. Tihotapski lovci so ta opomin razumeli in nastavljanje zadrge je skoro povsod prenehalo. Tam, kjer se dolina zoži in se reka Vipava v svoji tesni strugi pomakne na južni strani doline skoro do gričev, pa se je nastavljanje kljub opominom ponavljalo. Ta kot revirja je bil kaj primeren za plašne dolgouhce; prisončni strmi griči, obraščeni z redkimi hrastiči, vsakovrstnim grmičjem, srobotom in robidjem, med katerimi je bila velika stara trava so jim nudili varno zavetje. Tudi sočna paša ni bila daleč. Proti vznožju gričev so se namreč razprostirali trtni nasadi, kjer v mili zimi ali zgodnji pomladi vabi na pašo prezimeli ohrovt in divji regrat, ki se kot velike zelene pogače šopiri med vrstami trt. Ko se je v mraku ali ob zori dolgouhcu zahotelo ohrovta ali regrata, je v svojem ložu sredi stare trave najprej z napetimi ušesi poslušal, potem se dvignil in priskakljal iz gošče nad vinogradom; tam se je previdno ozrl okrog, še enkrat napel ušesa in, ker ni pretila nobena nevarnost, se je v skokih pognal med trte na pašo, se nasitil in odskakljal nazaj v goščo.

Ta kotichek je vzel lovski čuvaj na piko. Skrbno je pregledal zajčje steze, ki so vodile iz gošče in v razmeroma kratki razdalji našel kar tri zadrge.

»Tale se pa noče poboljšati kljub vsem opominom, zato bom zadrge pustil na miru, da ga spoznam,« je zamrmral in se oziral okoli, kje bi našel primerno skrivališče, zakaj sklenil je, da ga mora ujeti — ne zajca, ampak zankarja. »Kakor nalašč!« je vzkliknil, ko je v bližini zagledal topolo, vso obraščeno z bršljanom. Poiskal je primerno rogovilo, jo oklestil tako, da mu je služila za lestev, jo prislonil k deblu in se po njej povzpел na vrh debla med veje.

»Čudovito skrivališče! Vrha sploh nima, votla je!«

Počepnil je v duplo in dognal, da ga človek od spodaj ne more videti, on pa mimo golih vej vidi daleč naokoli. Po zasilni lestvi se je spustil na tla, skril rogovilo in odšel.

Drugo jutro ob zori je bil že tam. Povzpел se je na topolo in čakal. Čakal je dolgo. Že se je hotel spustiti na tla in oditi, ko je zagledal človeka, ki se je na poti pod vinogradom ustavil in se oziral okrog; ko se je prepričal, da ni nikogar, se je povzpел nad pot, obšel vinograd, se približal gošči in pregledal zadrge. Bile so prazne, nato je naglo odšel nazaj na pot in se oddaljil.

»Aha! Zdaj že vem, kdo si. Nisi iz bližnje vasi, kakor sem mislil, le vinograd imaš tudi ti tam za tretjim rebrom tega gričevja...« Počakal je nekoliko, potem se spustil na tla, skril rogovilo v grmovje in odšel. Drugi dan je stori listo. Zadrge so bile prazne, tihotapski lovec se ni prikazal. Tretje jutro pa je na eni zadrki visel zajec; ujel se je za vrat, poginil je torej brez muk. Čuvaj se je povzpел v svoje skrivališče in čakal. Ko je sonce zažarelo na vzhodu in objelo prisojno gričevje,

je zagledal moža, ki je — kot prvi dan — obstal ob vinogradu, skočil nad pot, hitel mimo trtnega nasada do gošče. Sreča! Na eni zadrugi je visel zajec. Naglo se je ozrl naokrog in se prepričal, da ni nikogar, nato se je sklonil, odvezal zadrgo in prijel zajca...

»Pusti, kar ni tvoje!« je nekdo glasno spregovoril prav blizu.

Mož se je ustrašil, spustil zajca in se hitro vrnil na pot. Od tam je preiskoval z očmi vrste trt, grmovje, breg in grape. Nikjer nikogar.

»Nikogar ni. V strahu, da bi me kdo videl, se mi je zdelo, da je nekdo spregovoril... Če bi bilo res, bi se mi približal... Grem po plen!« se je naglo odločil in skoro stekel do gošče ter zgrabil zajca...

»Zvone! Pusti, kar ni tvoje!« je zadonelo od nekod.

Z zajcem v roki se je oziral okrog, da bi videl tistega, ki pozna njegovo ime, toda nikjer ni bilo nikogar. Medtem pa se je lovski čuvaj naglo spustil na tla in se mu približal...

»Vi?!« je skoro kriknil možak in

spustil zajca na tla. »Kje ste bili, da vas nisem videl?«

»To je moja stvar,« je kratko odgovoril lovski čuvaj.

»Slučajno sem šel tod mimo, pa sem zagledal zajca...«

»Čisto slušajno, kajne?« je vprašal čuvaj.

»Ja, ja, čisto slučajno. V vinograd sem prišel po ohrovt...«

»Vem, kje je tvoj vinograd, vem tudi, da v njem ni ohrovt kot je tamle... In tja je hotel zajec, da se napa-se, pa mu je tvoja zadrga končala življenje,« je postal čuvaj zelo resen.

»Saj... saj nisem jaz nastavil,« je jecel možak.

»Ne?« se je na videz začudil čuvaj.

»Nisem!« je lagal Zvone.

»Zakaj si pa predvčerajšnjim prišel pogledat, če se je kateri ujel?«

»Kkkkaj ste me videli?« je zajeceljal in prebledel.

»Videl,« je potrdil čuvaj.

»Pa zakaj niste že takrat...«

»Sklenil sem počakati, da najprej ti ujameš zajca, potem bom pa jaz tebe.«

BRUNA PERTOT

Kateri maček je najbolj maček

Ljubitelji, poveljevalci in oboževalci mačk, ki delite svoj dom in svoje imetje z njimi, ste kdaj pomislili na to, da živite pod streho s krvoločno zverino? Ne? Pa stopite k naslanjaču in si dodobra oglejte v preblazeni sen razlito telo, ki mu je relaks potisnil jezik iz gobca ven in mu svilene tace visijo na vse strani in trzajo in meljejo po zraku. Vaša »felis domestica« sanja in celo zdaj, v takem nedolžnem položaju hudo spominja na leva, tigra, geparda, pumo in pantero, risa in vse mogoče divje mačke, s katerimi bi se za vse na svetu ne hoteli srečati na samem. In vendar. To je rodovina, iz katere izhaja ta naš večni, nepotešljivi zaljubljeni klatež. Toda tega je ta-

ko davno, zelo davno, da se niti dopovedovati ne da, saj se je prvi zametek mačke, »Dinictis« poimenovan, pojavil na zemlji davno pred človekom.

Krvoločnost iz davnine pa je le ostala v njem in vdira skozi zelenorumenene zenice kot temnosijoči ogenj in ni gola krvoločnost, ampak krvoločnost in divje veselje in slast življenja, zakaj o mačku bi mogli reči, da živi z vso dušo, ko bi mu jo priznavali, saj doživlja tako veselje kot trpljenje do zadnjega dna.

Krvoločnost mu je torej ostala, mačku. Neizmerno rad mesari po vsem, kar lahko ujame in kri mu je še vedno všeč. Vendar ne tista, ki se je počudila iz našega prsta, ki ga je odprl nje-

gov, na lesenih površinah do popolnosti nabrušeni kremplj. To kri bo gledal nadvse zaprepaščen, ves skrušen se bo prestopicaval in oči bodo sveto zagotavljale: »Saj nisem hotel, sam ne vem, kako je do tega prišlo, kaj pa hodiš s prstom pod moj kremplj? Sem mar jaz kriv, če mi ga je Bog dal!«

»Hinaaaveč!« nam brž privre iz srca.

Ne. Ne. Hinavski smo bolj mi. Ko bi en sam dan bili odkritosrčni kot maček! Tisti dan bi po vsej pravici lahko poimenovali mačji dan.

Na ta dan se gospod Peter sreča z gospodom Pavlom na mestnem korzu. Namesto da se mu, kot sicer, nasmehe, se že ob samem pogledu na tekmece (v podjetju, v službi, ljubezni, ni važno), naježi, narepenči in napihne, da je videti še enkrat večji. To počne tudi sicer, a samo z besedami ali danes je hotel sovražnika še posebno prestrašiti. To mu je tudi uspelo. Zato se mu še bolj približa, pritisne mu kljukasti nos na čelo ter ga začne s hudobnim zavijanjem zmerjati. Zasadil mu kremplje v ramo, razcefra mu dragoceno srajco ter se mu z zobmi zasesa v levo uho. Gospod Pavel se mora braniti: na življenje in smrt. Že se kot ogromna kepa kotalita med avtomobili, strašno tuljenje se razlega skozi jutranji hlad, cestni promet je ustavljen, saj se v mestu odigrava na desetine, na stotine takih in podobnih prizorov. Se največ sreče ima gospod Pavel, saj rešilec, ki čudežno švigne mimo, povozi nasprotniku palec, da tuleč odskoči: maček obrača, Bog pa obrne. Tako se izteče dan in naslednjega dne časopisi izidejo s kubitalnimi naslovi: »Strašne posledice mačjega dne«.

Po tako preživetem dnevu bi marsikomu bilo v veliko slast in uteho zavest, da je gospe iks iznakazal nos ter gospodu ipsilonu razčetril uho. Tako pa se drug drugemu nasmihamo, se v najhujšem primeru stran obrnemo. In prav je tako. Zato pa je mačka mačka in človek človek... v človeka oblečena mačka. Se pravi: zverina.

A včasih je človek le tudi človek. Prav rad leči rane kosmatemu prijatelju po krvavi bitki, v kateri se je na življenje in smrt boril za družico, dom in zemljišče, ki mu po naravnem pravu pripadajo. Pripada pa mu vse, kar si je s kremplji izvojskoval ali pa to, kar mu je človek priznal. Svojo lastnino nedvoumno zaznamuje, kar že od daleč opozarja vse pripadnike mačjega rodu: »Tu je maček Maroga doma, tu je on gospodar in gorje mu, ki tega ne spoštuje.«

Sploh pa spada tako zaznamovanje med znamenja mačjega kodeksa, s katerimi daje maček okolju in družbi svoja svarilna sporočila. Sporočilo pa je lahko sledeče: »Zaničujem te iz dna srca, in od slej dalje se mi boš umikal s poti, koder bom hodil, ponižno boš odstopil kos mesa, ko se bom jaz približal in naredil boš velik ovinek, ko boš srečal muco, ki je meni všeč!« To velja za poraženca, ki je po bitki obležal moker in poglodan na tleh in ponižanje ga skeli bolj kot vse rane. Proučevalci in opazovalci mačk zatrjujejo, da se mački teh konvencij in zakonov strogo držijo in gorje mu, ki si jih upa prekršiti. Če je pri hiši maček, tam se bo težko udomačil drug. To pa že od tedaj, ko se je prvi mucek, z repkom zvitim v dežnikov ročaj približal ognju, ob katerem je zajtrkoval človek in poprosil za grizljaj česar koli ter mu je iz zelenih oči žarela nepotešena lakota. In človek je, sit, vrgel preko ramena mesnato kost in mucek je pihnil skozi nos in odskočil, nato previdno iztegnil šapo in s krempljem povlekel k sebi odrešujoč kos mesa in ga stlačil vase. »Bi mi lovil miši v brlogu, kjer mi požro vse, kar pospravim?« se je ozrl vanj kosmati divjak. »Bi,« se je prekucnil maček vznak, se zopet pobral in vprašal: »A kaj mi daš v zameno?« »Kako v zameno? Kaj ti miši niso dovolj.« »Aaahh,« je zazeהל maček, oči pa so mu hudomušno in nagajivo zaigrale, pograbil je šop suhega listja ter si ga stresel na glavo, s taco je ponagajal travni bilki, zastrigel je z brki ter se pripravil za naskok. Na-

skočil pa je rob ženinega oblačila, se vanj zamotal ter nato prestrašeno pogledal navzgor, kaj da bo. Ženi je bilo to neizmerno všeč. Pobožala ga je. »Vse ti bova dala, česar se ti bo srce pozelelo, mu je dejala, samo da prideš.« In maček jo je z zobmi prijel za roko, a rahlo, zelo zelo rahlo, kar je pomenilo: »Velja«.

Divjak je zastrigel z brado in pogledal od strani, ni mu bilo prav, a je bil tiho. Grizlo ga je že rahlo ljubosumje, a na zadnjem dnu srca pa je bil na strani mačka. Od tistega dne sta hodila drug ob drugem skozi zgodovino, srečo in nesrečo obeh odeva tema časov.

A že pred tritisoč leti njena podoba, mačkina, krasi domove starega Egipta. Upodobil jo je neznani slikar, njo, ki je bila v visoko civilizirani deželi, ob svetem Nilu, povzdignjena v božanstvo. Kdor si je drznil mučiti ali celo ubiti to ljubko stvar, je bil kaznovan s smrtjo.

Bila pa je to mačka libijske pasme, drobna, rahlo tigrasta, rdečkasta, pa tudi srebrne barve in je še danes in se zna nad vse ljubko kretati: je prava plesalka. Egipčani so ji nadeli onomatopoično ime, tako, ki spominja na njen glas: poimenovali so jo »Mau«, ime, ki se je tej pasmi ohranilo do danes. Tu in tam primijavka na svet taka, ki ima na čelu narisano podobo hrošča, a ta je bil v Starem Egiptu simbol sreče in blagostanja. In mačka je bila za Egipt zares prava sreča, saj so bregovi Nila dobesedno mrgoleli miši, vse dokler se ni na njih naselila ona, Mau.

Egipčan pa ni videl v njej samo koristne živali; ljubil je njeno gospodskost in magično zagonetnost, njen magnetizem, predvsem pa njeno pestro lepoto. Zato je ob smrti ljubljene živali žalovala vsa družina ter si uradno nadelo žalno oblačilo, in če je bila premožna, je dala mačko balzamirati in je tako v bližini mesta Bubasti nastala prava nekropola, pokopališče mačk.

Grki so Egiptčanom zavidali mačko, ker da je lepa, krotka in snažna in

ljubka. Egipčani pa jim je niso in niso hoteli prodati, saj božanstvo nima cene. Zato so jim jo Grki ukradli in z njo naselili svojo deželo. Od tam so se mački in mačke ženili oziroma možile tja proti vzhodu, budizem je v njej videl prav tako sveto žival in islam jo je visoko povzdignil. Sam Mohamed je imel mačko in, ko je nekega dne zaspala na njegovem plašču, je rajši odrezal kos svojega oblačila, kot da bi jo prebudil.

Ko je prišla končno v Evropo, je prinesla s seboj svojo slavo božanske živali, v katero jo je povzdignil poganški svet. Zato ni čudno, da jo je hotel fanatični srednji vek ponižati, tako da je skupaj s čarovnicami pogosto romala na grmado, ker da je v službi samega Luciferja.

Pri nas pa živi med srečo in nesrečo in ta zavisi največkrat od človeka. Navadno nas mačka opozori nase iz teme s svojim slabotnim »mijav«. Samoglasnik i pa je v naravi izraz nečesa, ki boli. O, seveda boli biti majhen in nebogljen v noči, ko dežuje in sneži. Marsikdo pospeši korak, saj »ni prav ničesar slišal«. A ti pobrskaš, poiščeš, pa ti ona pri tem pomaga: »Mar ne vidiš, da sem tu?« In izvlečeš mokro cunjico: samo za v smeti. Ni enostavno ujeti jo v kapo, v rokavico, kakšna borba. Vsekakor manjša od tiste, ki nas čaka na domačem pragu. Tam je vselej nekdo (navadno je to žena), ki bo pripravljen boriti se do zadnje kaplje krvi: »Ali jaz, ali mačka!« Joj, koliko bi se jih odločilo za mačko!

A v večini primerov ostaneta kar oba in cunjica se v žaru prijateljstva in ljubezni kaj kmalu izpremeni v lepota ali lepotico, ki ji zares ne kaže odrekati vsaj kaplje vesoljne inteligence. Tudi ona je individuum, nepovnljiv, tako po zunanosti, kot po značaju. Ne mara za jazz, a se dobesedno topi ob lepi melodiji, najrajši ima klasično glasbo, od televizijskih programov pa ima najrajši reklamo in risanko, od strojev mu je najljubši

pisalni. Lahko se ponaša s tem, da se strokovnjaki in učenjaki bavijo z njo, saj je prava, nadvse učinkovita seizmološka postaja, ki nas nadvse pravočasno lahko obvesti: potres bo.

Pravijo tudi, da spodbuja ustvarjalnost, kar najbrž ni iz trte zvito, saj je književnost polna čudovitih mačk. Poleg tega so jo ljubili mnogi umetniki, od pesnikov in pisateljev, pa do slikarjev in skladateljev: pritrdili bi nam Maupassant in Eliot, Hemingway in Saba, Dickens sploh ni mogel pisati, če ni ob njem sedela njegova mačka, pa še Leonardo in Veronese Bruegel in

Gauguin, Scarlatti in Rossini, Grieg in Čaikovski. Prava galerija umetnikov. Pa tudi galerija mačk: od sijamca do perzijanerja, pa do navadnega klateža.

A najbolj maček med vsemi je sorjanec, s čudovitimi ekspresionističnimi podobami in lisami, s temnimi ogrlicami in zapestnicami in prstani, ki jih nosi od sprednjih tac do repa.

Rad se uveljavi v mačjih krogih in ima srečo pri ljudeh. Prepričana sem, da je ob potopu sedel Noetu na kolenih in predel, ob pričakovanju, da se prikaže kopno in zasije sonce, ki ga ima tako zelo rad.

TONČKA CURK

Povabljen na kosilo

Na strmi poti, ki vodi na planoto, sta se srečala. Prvi je z umerjenimi koraki stopal po poti, drugi je z meter visokega zidu, ki je zadrževal zemljo, da ni drsela na pot, nepričakovano skočil predenj, da je mož postave obstal kakor ukopan sredi pota in roka mu je skoro nehote šinila za pas ter stisnila ročaj pištole, kazalec pa je smuknil pod sprožilno. Drugi se je ob tem glasno zasmejal in prestrašenega moža prijazno nagovoril:

»Pozdravljen, Srečko! Pištolo pa kar v miru pusti, ker se ne moreva dvobojevati s tako različnim orožjem; ti s pištolo, jaz pa z lovsko šibrenico.«

Zdaj se je od srca nasmejal tudi mož postave in pripomnil:

»Nimava vzroka za dvoboje, Mirko, ker sva že precej let vprežena v zakonski jarem. Oba pa dobro veva, da so se nekdaj dvobojevali največkrat prav zaradi žensk.«

»Drži. Toda povej mi, zakaj si se tako prestrašil, saj si oborožen.«

»Kaj se ne bi, ko se pa znajdeš pred človekom tako nenadno, da ne zmoreš misliti nič drugega kot na samoobrambo.«

»Izenaditi človeka pri prepovedanem opraviilu, je moja dolžnost. Zdaj

sicer to ne pride v poštev, saj hoditi po poti ni prepovedano; hotel sem se le prepričati, če se boš tudi ti ustrašil. Navadno pa se ljudje prestrašijo tebe in mene, če jih iznenadiva, ker najina služba — čeprav zelo različna — poteka na človekovo vest. Če je vse v redu, smo takoj prijatelji...«

»Če pa je kaj narobe, se izmikajo, prikrivajo in lažejo. Skratka: boje se resnice, ne naju.«

»Prav si povedal,« je potrdil lovski čuvaj, se pomenljivo nasmešnil in vprašal: »Imaš čas, Srečko?«

»Kaj imaš za bregom, da se tako skrivnostno smeješ?«

»Povej, če imaš čas.«

Mož postave je pogledal na zapestno uro in nič preveč navdušen odgovoril: »Enajst bo. Do doma imam eno uro hoda; rad bi bil doma za kosilo.«

»Namenjen sem bil k tebi. Ker sva se srečala, te pa kar tu povabim na kosilo. Zajčja pečenka bo.«

»Oho! Si torej te dni pihnil dolgo uhca in ga potajil, ali si ga zankarju snel iz zadrge?« je vprašal mož postave.

»Ne eno ne drugo. Slab čuvaj bi bil, če bi tako ravnal. Kosilo se ne kuha na mojem domu, pač pa v vasi onkraj

Ostrega vrha. Tja te povabim na kosilo.«

»Se vračaš od tam?«

»Ne,« je kratko odgovoril čuvaj.

»Kako pa veš, da tam pripravljajo zajčjo pečenko?«

»Vem, da bova v neki hiši našla divjega zajca, morda celo dva; kako sem to zvedel, ti povem pozneje, zdaj te prosim, da greš z menoj. Tvoja služba, kot sem že omenil, je različna od moje, zato sem bil namenjen k tebi, da bi šla skupaj na popoldanski sprehod. Če pa prideva h kosilu, bo še bolj prav.«

»Veš, da te ne razumem. Kosilo, različna služba, sprehod... Kako naj bo vse to v zvezi z zajcem? In če sem prav razumel, z ukradenim zajcem.«

»Točno. Zajec je ukraden. Zdaj pa poslušaj in razumel boš, zakaj želim, da me spremljaš.«

»Poslušam.«

»Glej, Srečko, jaz lahko ukrepam, če zasačim človeka, ki je položil roko na stvar, ki ni njegova; samo domneva je v tej zadevi brez haska. Ti pa lahko v hiši pokukaš po kotih in omarah, sežeš z roko na polico, in, če se ti zdi potrebno, smeš odkriti tudi lonec na ognjišču. Vsega tega pa jaz ne smem.«

»Razumem. Prepričati se hočeš, če je tvoja domneva pravilna in imeti poleg sebe tudi merodajno pričo.«

»Greš torej z mano?«

»Grem. Čeprav ne morem verjeti, da bova našla to, česar si ti tako gotov. Pojdiva torej gor proti vasi na planoti.«

»Ne proti vasi. Čim manj ljudi srečava, tem bolje.«

»Toda pot proti Ostremu vrhu pelje vendar skozi vas! Pravzaprav skozi tri zaselke na planini.«

»Nič se ne boj. Poznam ne samo zajčje, ampak tudi človeške steze preko teh gričkov in dolinic. Obšla bova vse zaselke in se poslužila poti šele onkraj Ostrega vrha. Gospodinje s kosilom v jerbasu, se bodo odpravile od doma čez kake pol ure, da bo točno

opolodne kosilo za gospodarja in delavce v vinogradu. Do takrat pa bova morda že blizu vasi, kamor sva namenjena. Na križišču v Preskah obrneva na desno in sva tam.«

Odšla sta po stezah in poljskih kolovozih ter stopila na pot šele pod Ostrim vrhom. Od tam se jima je odprl krasen razgled po gornji strani Vipavske doline.

»Krasno!« je vzkliknil Srečko, ki je prvikrat stopal po tej poti. »Kako se imenuje tistale vas na planoti griča, ki ji pred nama?«

»Lenivec. To je eden od zaselkov Erzolja.«

»Še nikoli nisem slišal tega imena.«

»Razumem. Si še premalo časa v naših krajih, da bi poznal vse vasi.«

»Prebivalci te vasi pa nimajo lahkega življenja; prav malo vidim planote, na vzhod in zahod pa strmina.«

»Tudi na sever in jug. Od vseh strani morajo iti navkreber, če hočejo Erzoljci priti domov.«

»Prej si omenil Preske. Kje leži ta vas?«

»Ni vas. Pogozdena soteska je, po kateri vodi pot v dolino. Dober kos poti je precej samotnen. Drugega ne vidiš, kot zaraščeno divjino na obeh straneh poti; slišiš pa le lastne stopinje in žuborenje potoka, ki hiti skozi prav tako samotni Cerolk, da se v Klopovščaku združi s potokom, ki se iz studentcev dveh drugih reber steka v eno strugo, da se potem — precej močan — zažene čez zadnjo strmino in pada čez mogočen skalnati greben v globoko kotlino, kjer se ves penast najprej umiri, da se potem ves krotak združi s potokom iz Presk in Cerolka ter nadaljuje z njim pot proti vasi. Svoj čas so vaščani imeli ob njem svoj mlin.«

»Zelo rad te poslušam. Poznaš te kraje do najmanjših podrobnosti.«

»Sem domačin, poleg tega še lovski čuvaj. Vse te griče, dolinice in soteske obhodim večkrat na leto po dolgem in počez. Vasi v dolini pa menda poznaš!«

»Poznam. Zlasti tiste ob glavni cesti. Bova kmalu na cilju?«

»Le kratek kos samotne poti je še pred nama.«

* * *

Med takim kramljanjem sta prispela v vas in stopila v določeno hišo. Gospodarjeva žena in sestra sta pripravljali kosilo; vidno sta se vznemirili, ko sta ob pozdravu prišlecev zagledali moža v uniformi in lovskega čuvaja ob njem.

»Mmm, kako prijetno diši pri vas, kar sam bi se povabil na kosilo. Kaj pa kuhate dobrega?« je nadvse prijazno vprašal mož postav in še preden sta prepadeni ženski mogli odgovoriti, je stopil k štedilniku in odkril kozico. »Oho! Zajčja pečenka pretaknjena s slanino! To bo zares dobro kosilo.«

»No, si zadovoljen? Pečenka, pripravljena po vseh kuharskih pravilih. Gospodinja bo dala v slan krop samo še krušne cmoke, a to bo storila, ko pride gospodar domov. Menda ja ne bodo odklonili tvoje prošnje, da bi skupaj z njimi sedel k mizi?«

»Oh ne...« je s težavo izdabila gospodarjeva žena.

»Morda boste nesli kosilo v vinarj? Zares bi mi bilo žal.«

»Ne, ne. Mož in njegov brat pride ta domov. Vsak čas bosta tu.«

»Torej počakajva!« je odredil mož postav.

Kmalu zatem sta se na hišnem pragu pojavila oba brata. Nezaželeni obiskovalca sta sicer prijazno pozdravila in se med pozdravom srečala z očmi. Mlajši brat se je takoj odstranil. Mož postav je spraševal gospodarja to in ono, lovski čuvaj pa je molčal in gledal šipo v vratih. V njej je videl fanta, ki je naglo izginil za voglom. Vstal je in tudi sam odšel ven. Prišel je o pravem času in videl, da fant nese iz kleti — ne liter vina — pač pa veliko kozico, v kateri se je kvašil drugi zajec.

»Vedel sem, da sta se ujela dva. Kar nesi še tega v kuhinjo!« je naročil.

Fant je ubogal, stopil v kuhinjo in položil kozico na mizo. Gospodar je prebledel. Fant mu je z namigom pokazal lovskega čuvaja, ki je isti hip stopil čez prag.

»Srečko! Če boš obedoval tu, želim dober tek! Glede zajcev ukreni, kakor veš, jaz sem opravil. Vama pa še to: Dobro vesta, kolikokrat sem vaju opomnil, da pustita zajce v miru. Nista ubogala. Zdaj imata, kar sta sama skuhalo.«

Lovski čuvaj je po teh besedah odšel. Mož postav pa h kosilu ni prisedel; ukazal je, naj mu kvašenega zajca zavijejo v papir, tistega, ki je lepo zapečen čakal, da krušni cmoki priplavajo na vrh, pa jim je pustil, saj je vedel, da bo to kosilo precej slano. Z zavitkom v roki je hitel za čuvajem in ko ga je dohitel, mu je zaupal:

»Veš, da zdaj niti lačen nisem več, čeravno je že davno odzvonilo poldne. Počasi bova šla navkreber proti Ostremu vrhu in...«

»...in se ljudi ne bova izogibala,« je pristavil lovski čuvaj.

»Razumem. Zdaj se ne bojiš, da bi kak njihov prijatelj hitel pred nama in jih opozoril, da se bliža nevaren obisk. Nečesa pa vendar ne morem razumeti. Kako si mogel vedeti, da bova pri njih našla dva zajca, ko niti v vasi nisi bil?«

»Moja služba je služba opazovanja. Sledim zajčjim stezam in če najdem zadrge, jih pustim. Vrnem se pa vsak dan v njih bližino in skrit opazujem, kdo se jim bo približal. Ko zvem, kdo je tihotapski lovec, ga najprej opozarjem in svarim. Če opomini nič ne koristijo, napravim to, kar si danes namesto mene opravil ti.«

»Ampak vas je zelo oddaljena od tvojega doma.«

»Je, toda jaz moram obhoditi ves okraj, ki je dodeljen lovski družini, kjer sem v službi. Tihotapski lovci dobro vedo, da gre divjad na pašo v mraku in ob zori; to vem tudi jaz, zato skrbim, da sem na mestu pred njimi. Danes pa sem prišel prepozno. Namesto zajcev, so bili ob grmu le kosmiči zajčje dlake.«

»Kako pa si zasačil fanta s temle zajcem v kozici?«

»Razumel sem gospodarjev pogled, s katerim je naročil bratu, naj zajca

odnese iz kleti in ga skrije v kurnik, kamor ti najbrž ne bi pogledal.«

»Ja, vsepovsod bi pobrskal, kurnik pa bi mi res ne prišel na um.«

V pogovoru sta počasi stopala navkreber. Zimsko sonce je prijetno grelo v hrbet. V rebri, kjer so bili trtni nasadi v ravnih vrstah podolgem in počez, kakor je pač zahteval viseči svet, je bilo vse tiho. Gospodinje so že odhitele domov. Delavci pa so uživali

opoldanski počitek. Mož postave in lovski čuvaj sta zdaj molče stopala drug ob drugem. Prvi je pretehtaval izredni čut opazovanja svojega tovariša, ta pa je razmišljal o težavah svojega stanu. Po vesti je dolžan zvesto služiti tistim, ki so mu službeno mesto zaupali; z druge strani pa nikakor ni prijetno storiti to, kar je storil danes, da je izpolnil svojo dolžnost.

Božični motiv

KNJIŽNA ZBIRKA ZA LETO 1986

1. KOLEDAR 1986
2. SPOMINI IZ TABORIŠČA - Franc Jeza
3. ZADNJI DNEVI V OGLEJU - Alojzij Carli-Lukovič
4. PRIMORSKI SLOVENSKI BIOGRAFSKI LEKSIKON
2. knjiga, 4. snopič

Izredna knjiga:

OD TOMAJA DO TRSTA

(60 let življenja in dela slovenskih šolskih sester
na Primorskem)

Naslov:

GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

Riva Piazzutta, 18

34170 Gorica - Gorizia

Italia - Italy (Europe)

Iz življenja Cerkve

Papeževa poslanica »Slavorum apostoli«	28
Metodovo leto med nami in po svetu (M. Šah)	31
Msgr. Metod Pirih, koprski škof pomočnik (Silvester Čuk)	36
Novi konkordat med Vatikanom in Italijo (Lojze Škerl)	38

Pomembne obletnice in razprave

Ob 40-letnici obnovitve slovenskih šol na Primorskem (Martin Jevnikar)	42
Slovenska ljudska stranka in Trst v letih 1900-1918 (Tomaž Simčič)	49
Ustvarjalno delo naših prvih književnic (Majda Cibič-Cergol)	54
Korenine Slovencev (Jožko Šavli)	59
Nekaj primerov ljudske vernosti pri nas (Marko Tavčar)	63
75 let Katoliške knjigarne v Gorici (J. Š.)	69
Slovenski utrip v Kanadi (Anica Resnik)	70
Rojstne hiše naših velikih mož na Tržaškem (Martin Jevnikar)	73
Znameniti orglar Franc Ksaverij Križman (Z. Harej)	87
Visokošolski dom »Korotan« na Dunaju (J. Š.)	89
15. Festival domače glasbe - Steverjan '85 (Damijan Terpin)	92
Manjšinski kongres v Ženevi (Ivo Jevnikar)	94
Ob 21. obletnici Deželne zbornice (Drago Štoka)	97
Upravne volitve (A. T.)	98
O problemu globalne zaščite Slovencev v Italiji (D. Š.)	101
Po desetem zapovrstnem božičnem koncertu v Sv. Križu (Jože Kunčič)	103
Pot po Evropi (A. B.)	106
Nova župnijska dvorana sv. Roka v Nabrežini (B. B.)	109
Gradnja slovenskega športnega centra (Damijan Terpin)	111
Skavtska organizacija na Tržaškem (Vestna lisica)	113
Nekaj besed o državnih obveznicah (Evald Crevatin)	116
Spoznavamo tretjo dobo (Karlo Mučič)	118
75 let Matere Terezije (JZ)	173

Nekaj spominskih zapisov

V zadnjem letu so odšli (Martin Jevnikar)	120
P. Anton Koren SJ - ekumenski delavec (Angel Kosmač)	127
Dr. Ivo Juvančič (K. Humar)	130
Valentin Polanšek (Martin Jevnikar)	133
Zapustil nas je Emil Valentinčič (K. H.)	135
Dr. Avgust Sfiligoj (Slavko Bratina)	136
Mladinski pisatelj Mirko Kunčič (Martin Jevnikar)	141
Naši rajni duhovniki (SSS)	144
Slikar France Pavlovec (D. M. Savinšek)	147

Prosvetna dejavnost na Goriškem (M. K.)	151
Prosvetna dejavnost na Tržaškem (M. M.)	157
Kulturno-prosvetno življenje v Mačkoljah (Ljuba Smotlak)	164

Pripovedni spisi

Iz spominov zlatomašnika (Ivan Kretič)	168
Poletna srečanja (Ivan Artač)	176
Prepovedan lov (Tončka Curk)	179
Kateri maček je najbolj maček (Bruna Pertot)	180
Povabljen na kosilo (Tončka Curk)	183

Pesmi

Sveti Metod (Albert Miklavec)	33
Hvala, sveti Metod (Albert Miklavec)	34
Soča (Ljubka Šorli)	57
Kraška zemlja (Albert Miklavec)	68
Tomaj (Albert Miklavec)	80
Starosta kraških hrastov (Albert Miklavec)	88
Pomladne želje (Albert Miklavec)	91
Večer (Stanko Janežič)	96
Sneženje (Stanko Janežič)	107
Le ena luč žari (Ljubka Šorli)	115
Tulipan (Stanko Janežič)	119
Noč vernih duš v Tolminu (Ljubka Šorli)	128
Advent (Albert Miklavec)	129
Kmečka slika (Valentin Polanšek)	134
Spoznanje (Albert Miklavec)	139
Krik srca (Albert Miklavec)	140
Spokojnost (Albert Miklavec)	148
Ob zatonu (Albert Miklavec)	150
Moja zemlja (Albert Miklavec)	156
Velikonočni sonet (Albert Miklavec)	167
Sвета noč (Albert Miklavec)	170
Hrepenenje (Albert Miklavec)	171
Poletna noč (Albert Miklavec)	172
Cvetna nedelja (Albert Miklavec)	172

SEZNAM KNJIG GORIŠKE MOHORJEVE DRUŽBE V ZALOGI

Acherman F. H., GOBAVI VITEZ, povest	2.300
Albrant Marta, DOLGA NOČ ČAKANJA, povest	2.300
Beličič Vinko, MED MEJNIKI, zb. črtice	2.500
Beličič Vinko, PRELISTAVANJE POLDAVNINE, spomini	4.500
Ceglar Ludovik, JANEZ MADON, biografski roman	7.000
Curk Tončka, DEČEK Z GORNJEVIŠKESKEGA, resnična zgodba	4.500
Dobraczynski Jan, REDNIK (2 dela), povest	10.500
De Wohl Louis, ZEMLJA JE OSTALA ZA NAMI, povest	4.000
Finžgar F. S., SMREKOV VRŠICEK, povest	2.000
GMD, ZBORNİK 1974, ob petdesetletnici	3.500
GMD, SLOVENCİ IN KAT. CERKEV	2.500
GMD, KRATKA ZGODOVINA CERKVENIH ZBOROV	3.000
GMD, GOVOREČI BANKOVEC, humoreske	3.000
Hladnik Janez, OD TRIGLAVA DO ANDOV, biografija	5.000
Hünemann Wilhelm, BOG GA JE KLIVAL, povest	2.600
Hünemann Wilhelm, NA BOŽJIH OKOPIH, povest	3.500
Jaklič-Šolar, BARAGA, življenjska pot	2.500
Janežič Stanko, TRŽAŠKI OBRAZI, zgodbe	2.500
Janežič Stanko, ZEMLJAKI, črtice	4.000
Janežič Stanko, RADOST ŽIVLJENJA, duhovne misli	2.500
Jenko Janez, DRUŽINSKA SREČA, vzgojne misli	2.500
Jezernik Maksimilijan, RIM - ATENE - NAIROBI, potopisi	3.000
Jeza Franc, NEVIDNA MEJA, fantastični spisi	5.000
Jurčič Josip, DESETI BRAT, roman	3.000
Kanduš-Piščanc Z., NA OBALAH MORJA, povest	3.500
Klinec Rudolf, ZGODOVINA GORIŠKE NADŠKOFIJE	3.500
Klinec Rudolf, ZGODOVINA GMD	3.500
Klinec Rudolf, MARIJA V ZGODOVINI GORIŠKE	2.000
Klinec Rudolf, PRIMORSKA DUHOVŠČINA POD FASIZMOM	4.500
Komac Jadviga, SREČANJE, črtice	3.000
Kobal Andrej, SVETOVNI POPOTNIK (I. in II. del), spomini	15.000
Kobal Andrej, SLOVENE V SLUŽBI F.B.I., biografska povest	6.000
Kozar Lojze, PAJKOVA MREŽA, povest	3.000
Kragelj Jožko, MOJA TOLMINSKA, črtice	4.000
Kravos Josip, KUŠTRA GLAVA, črtice	3.000
Kunčič Jože, PISANI VRTILJAK, pesmi za mladino	3.000
Lavrenčič Jože, TRI BOŽJE POTI, pesmi	2.500
Lavrenčič Jože, MED SCILO IN KARIBDO, povest	3.000
Lavrenčič-Pregelj, VALENTIN STANIČ, življenjepis	4.000
Martelanc Saša, MELODIJA, črtice	6.000
Matičič Ivan, REZINKA, povest	2.000
Mikuletič Fortunat, INTERNATITIS, kronika vojne	3.500
Močnik Hubert, SPOMINI IN IZKUSTVA, kronika učitelja	3.500
Novak Lojze, BESEDE ŽIVLJENJA, duhovno branje	2.500
Novak Lojze, UTRINKI, duhovno branje	2.500
Pertot Bruna, DOKLER MARELICE ZORIJO, črtice	4.500
Piščanc Zora, ANDREJKA, roman	4.000
Piščanc Zora, BLAGOVESTNIKA SLOVANOV, roman	8.000
Pregelj Ivan, GLORIOSA, povest	3.000
Premrl Franc, JANEZ IN MAJDA, povest	3.000

Saksida Zora, MAMI (I. in II. del), povest	3.000
Saksida Zora, ZLATE SLIVE, pripovedke	4.000
Segula Frančišek, PETDESET DNI PO JUTROVEM, potopisi	3.000
Sorli Ljubka, IZBRANE PESMI	4.500
Theuerschuh Ivan, VEČ SONCA V NAŠE DRUŽINE, vzgojni članki	3.000
Trench Sally, POKOPLJITE ME V ŠKORNJIH, povest	4.000
Trstenjak Anton, ČLOVEK V STISKI, psihološka knjiga	3.000
Truhlar Vladimir, POKONCILSKI KATOLIŠKI ETOS, razprave	3.000
Ukmar Jakob, MARIJOLOGIJA, nauk o Mariji	3.000
Velikonja Narte, VISARSKA POLENA	2.500
Werfel Franc, BERNARDKINA PESEM, roman	7.000
Winovska Marija, MOČ LJUBEZNI, življenjepis	2.500
Zavrel Stepan, ROJSTVO V BETLEHEMU, slikanica	6.000
Zübek L'udo, SKRITI VIR, povest	3.000
PRIMORSKI SLOV. BIOGRAF. LEKSIKON (I. do X.), posamezni snopič od 6.500 do	8.000
POSAMEZNI KOLEDARJI GMD	6.000

